

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

จรัชยา กัณฑ์สุข

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสาร
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสาร
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์"

ของ จิรัชยา กันต์สุข

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา สาขาวิชาการสื่อสาร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม ชมงาม)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา ชาญวิชัย)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.ทีฆัมพร เอี่ยมเรไร)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ. อุตรดิตถ์
ผู้วิจัย	จิรัชยา กันต์สุข
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา ชาญวิชัย
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาวิชาการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2564
คำสำคัญ	การสื่อสารเพื่อการสืบทอด, ดาบสองมือ, พระยาพิชัยดาบหัก

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ. อุตรดิตถ์” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในวิธีการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก, การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยใช้วิธีการตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก มีผลที่กระทบต่อการสืบทอด คือ อุปสรรคในด้านผู้สืบทอด อุปสรรคในการจัดแสดง อุปสรรคในด้านช่องทางการสื่อสาร อุปสรรคในด้านผู้รับสารหรือผู้เรียน ทางสำนักดาบพิชัยรณยุทธจึงได้มีการปรับตัว เพื่อดำรงวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ. อุตรดิตถ์ นี้ไว้ให้คงอยู่ 2) รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ. อุตรดิตถ์ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน โดยมีผู้ส่งสารเพียงผู้เดียวที่สืบทอดเชื้อสายพระยาพิชัยดาบหัก สาร ได้แก่ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ กิจกรรม พิธีกรรม ช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อ เฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อใหม่ ผู้รับสาร ได้แก่ ศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ ซึ่งมีหน่วยงานภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์เข้ามาส่งเสริมให้ความรู้ สืบสานและเผยแพร่กิจกรรมของทางสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ซึ่งวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์เป็นวิชาที่ได้ถ่ายทอดทั้ง “เนื้อหา” และ “สาระ” ที่แอบแฝงไว้ในคำสอน ของผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา และยังเน้นถึงควมมีคุณธรรม จริยธรรมในตนเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การสอน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักไตรรัตน์า

Title	COMMUNICATION FOR INHERIT PHRAYA PHICHAIS TWO-HANDED SWORD IN UTTARADIT.
Author	JIRATCHAYA KANSUK
Advisor	Associate Professor Kittama Chanvichai, Ph.D.
Academic Paper	M.Com.Arts. Thesis in Communications, Naresuan University, 2021
Keywords	Communication for inheritance, Two-handed Sword, Phraya Phichai

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the present conditions of inheritance Phraya Phichai's Two-handed Sword. 2) To study the communication forms of inheritance Phraya Phichai's Two-handed Sword. In this research, Qualitative Research was conducted through 3 forms: In-depth Interview, Non-participant Observation, and Documentary Investigation. The researcher used Methodological Triangulation for the reliability inspection. The research results indicated that 1) The present conditions of inheritance Phraya Phichai's Two-handed Sword affected to the inheritance. They were obstacles of inheritors, of performances, of communication channels, and of receivers or learners. So, Pichai Ronnayut Sword Fighting adapted themselves so that Phraya Phichai's Two-handed Sword in Uttaradit could exist. 2) The communication forms to inherit Phraya Phichai's Two-handed Sword in Uttaradit were senders, messages, communication channels, and receivers. It showed that all factors related to each other. Only senders inherited Phraya Phichai. Messages were information, news, activities, and rites. Communication channels were personal media, special media, publications, and new media. Receivers were students at Pichai Ronnayut Sword Fighting where the sector of Uttaradit Rajabhat University delivered to support, give knowledge, inherit and propagate the activities of Pichai Ronnayut Sword Fighting. Phraya Phichai's Two-handed Sword in Uttaradit could be taught both "content" and "substance" which Asst. Prof. Hussadin Chowpreecha's instruction

was hidden. The nobility and morality of learners were importantly emphasized. They were path of accomplishment and Buddhist Three Gems.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา ชาญวิชัย ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นทั้งที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการวิทยานิพนธ์อันประกอบไปด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม ชมงาม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ทายาทพระยาพิชัยดาบหัก ลำดับชั้นที่ 8 ผู้ที่ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “ท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก” วีรบุรุษผู้กล้าหาญที่คนอุดรดิติตต์ยกย่องนับถือ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการกองวัฒนธรรม นักวิชาการวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติตต์ รวมถึงศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน และศิษย์ในชมรมศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมมวยไทยพระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุดรดิติตต์ สายสกุลเขาวนปรีชา ในการทำวิจัยในครั้งนี้

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวของผู้วิจัยที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิติตต์ ในอนาคต ให้แก่ผู้ที่สนใจบ้างไม่มากก็น้อย

จิรัชยา กันต์สุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
ประกาศคุณูปการ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตของงานวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
รูปแบบการสื่อสาร.....	8
แนวคิดเรื่องการสืบทอดทางวัฒนธรรม.....	16
แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม.....	23
แนวคิดเรื่องสื่อการแสดงพื้นบ้าน.....	26
การสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์.....	40
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	66

กรอบแนวคิดการวิจัย	70
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	71
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	71
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	72
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	75
การวิเคราะห์ข้อมูล	75
การนำเสนอข้อมูล	75
บทที่ 4 ผลการวิจัย	76
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัย ดาบหัก จ.อุตรดิตถ์	76
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยา พิชัยดาบหัก	85
บทที่ 5 บทสรุป	134
สรุปผลการวิจัย	134
อภิปรายผล	137
ข้อเสนอแนะทั่วไป	143
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป	143
บรรณานุกรม	144
ประวัติผู้วิจัย	149

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กระบวนการสื่อสารสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ขณะทำการสื่อสาร	10
ภาพ 2 แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะทางเดียว	13
ภาพ 3 แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะสองทาง	13
ภาพ 4 หน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะสื่อกลาง (Mediator) ในการพัฒนาการดำรงอยู่ของคนให้มีจิตสำนึกทางสังคม	22
ภาพ 5 คุณลักษณะของสื่อการแสดง	30
ภาพ 6 คำรับรองให้ใช้นามสกุล	52
ภาพ 7 แผนผังทายาทผู้สืบทอดวิชาดาบ วิชามวย วิชาคาถาอาคม จาก พระยาพิชัยดาบหัก โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวานปรีชา	54
ภาพ 8 กรอบแนวคิดการวิจัย	70
ภาพ 9 สำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ ณ กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์	77
ภาพ 10 หลักไตรรัตนา	89
ภาพ 11 พานไหว้ครูในพิธีมอบตัวเป็นศิษย์	95
ภาพ 12 การส่งพานรูปแพ เทียนแพแสดงการคารวะ	96
ภาพ 13 ครูดาบสนทนาซักถามเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย	97
ภาพ 14 พิธีครอบครูให้กับศิษย์ใหม่	99
ภาพ 15 ครูดาบสวมมงกุฎบนศีรษะศิษย์ใหม่	100
ภาพ 16 ครูดาบเจิมหน้าให้ศิษย์ใหม่	101
ภาพ 17 ครูดาบมอบดาบเหล็กให้ศิษย์ใหม่	102
ภาพ 18 ศิษย์รำดาบถวายครูอาจารย์	103

ภาพ 19 ครูดาบพรมน้ำมนต์ให้ศิษย์.....	103
ภาพ 20 เสร็จพิธีครอบครูให้ศิษย์ใหม่.....	104
ภาพ 21 เครื่องไหว้ในพิธีไหว้ครูดาบ.....	107
ภาพ 22 ภาพการฝึกซ้อมวิชาดาบ.....	112
ภาพ 23 การฝึกซ้อมวิชาดาบ.....	113
ภาพ 24 การฝึกซ้อมวิชาดาบ ครูดาบสรุบชี้แนะ.....	114
ภาพ 25 ผ้าประเจียด.....	118
ภาพ 26 มงคลดาบ.....	119
ภาพ 27 ป้ายโครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก.....	122
ภาพ 28 เอกสารคู่มือประกอบการอบรมสัมมนาประวัติบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ “พระยาพิชัยดาบหัก” เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ครบรอบ 80 ปี.....	122
ภาพ 29 ผู้วิจัยและผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ในพิธีไหว้ครูของโครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก.....	123
ภาพ 30 บรรยากาศการเรียนวิชาดาบ.....	124
ภาพ 31 กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม.....	124
ภาพ 32 ศิษย์ใหม่เคารพศิษย์รุ่นพี่.....	125
ภาพ 33 บรรยากาศในการเรียนวิชาดาบ.....	125
ภาพ 34 บรรยากาศในการเรียนวิชาดาบ.....	126
ภาพ 35 พิธีมอบตัวเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยธมยุทธิ์.....	126
ภาพ 36 พิธีมอบตัวเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยธมยุทธิ์.....	127
ภาพ 37 ศิษย์รำดาบถวายทำนพื่อพระยาพิชัยดาบหัก.....	127

ภาพ 38 ตำราวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก..... 128

ภาพ 39 เฟซบุ๊กของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์..... 129

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

มนุษย์รู้จักใช้อาวุธมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เพราะเหตุว่าอาวุธเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอาหารและสำหรับป้องกันตัว จากหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ปรากฏว่า ได้มีการเริ่มใช้อาวุธมานานกว่า 3,000 ปีมาแล้ว อาวุธในสมัยนั้นทำจากหินและกระดูกสัตว์ ต่อมาได้มีวิวัฒนาการขึ้น สามารถถลุงโลหะจากแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ทองแดง ดีบุก ตะกั่ว เหล็ก เพื่อนำมาประดิษฐ์เป็นอาวุธ และตัดแปลงให้มีคุณภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อใช้ป้องกันตัวและเพื่อประหารชีวิตในการทำสงคราม ในสมัยก่อนตั้งสุโขทัยเป็นเมืองหลวงได้พบซากละว่องรอยของเมืองโบราณที่มีหลักฐานแสดงถึงอาวุธที่ใช้ในการรบอยู่ ทั้งจากปูนปั้นเล่าเรื่องประดับรอบฐานเจดีย์ ภาพสลักตามระเบียง ทับหลังของปราสาทหิน ตลอดจนประติมากรรมลอยตัวอื่น ๆ ซึ่งอาวุธที่มีมาก ได้แก่ ดาบ ธนู หนังสี่ หอก ง้าว เป็นต้น (ณัฐภัทร จันทวิษ, 2525)

ในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา วีรบุรุษผู้เป็นทหารเอกคู่สมเด็จเจ้าตากสิน ผู้มีความเก่งกาจในเรื่องดาบและมวยในการต่อสู้อันเลื่องชื่อ คือ "พระยาพิชัยดาบหัก" ตามประวัติของพระยาพิชัยดาบหักนั้น ครั้งเมื่อท่านมีอายุได้ 14 ปี ได้มีเรื่องวิวาทชกต่อยกับลูกเจ้าเมืองพิชัยจนต้องเปลี่ยนชื่อเป็น "ทองดี" หรือ "ทองดีฟันขาว" เนื่องจากไม่ได้กินหมากเหมือนคนอื่นในสมัยนั้น แล้วก็ต้องหลบหนีเร่ร่อนไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูเที่ยง ครูมวยที่วัดบ้านแก่งและครูเมฆที่วัดท่าเสา นายทองดีเริ่มมีชื่อเสียง เมื่อขึ้นเวทีมวยเอาชนะครูมวยเจ้าถิ่นชื่อดังได้ หลังจากนั้นก็เดินทางไปเรียนดาบที่เมืองสวรรคโลก จนเก่งกล้าในเวลาอันรวดเร็ว จนชื่อเสียงของนายทองดีกลายเป็นที่ร่ำลือไปทั่ว หลังจากนั้น นายทองดีได้ขึ้นเวทีมวยที่เมืองตาก ซึ่ง "พระยาตาก" ผู้เป็นเจ้าเมืองตาก ได้จัดขึ้นเพื่อคัดเลือกนักมวยฝีมือดีได้เข้ามารับราชการในกองทัพ แล้วนายทองดีก็เอาชนะนักมวยชั้นยอดได้หลายคนจนเป็นที่ถูกใจของพระยาตากสิน จากนั้นจึงได้เข้ารับราชการเป็น "หลวงพิชัยอาสา" ทำหน้าที่เป็นองครักษ์คอยอยู่ข้างกายของพระยาตากสิน และเป็นครูมวยครูดาบให้กับทหารในกองทัพเมืองตาก หลวงพิชัยอาสาได้ติดตามพระยาตากสินไปทำศึกเรื่อยมา หลวงพิชัยอาสา ก็ได้มีส่วนร่วมในฐานะนายทหารคนสำคัญมาโดยตลอด เมื่อพระเจ้าตากสินปราบดาภิเษกเป็น "สมเด็จพระเจ้าตากสิน" แห่งอาณาจักรธนบุรี หลวงพิชัยอาสา ก็ได้รับโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งเรื่อยมา ตั้งแต่ "จหมื่นไวยวรรณารถ" "พระยาสิทธิราชเดโช" และ "พระยาพิชัย" เจ้าเมืองพิชัยซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน จนเมื่อปลายปี พ.ศ. 2316 "โปสุพลา" แม่ทัพพม่าที่คุมกองทัพอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ได้นำทัพจากเชียงใหม่ยก

ลงมาตีเมืองพิชัย ในครั้งนั้นพระยาพิชัย (จ้อยหรือทองดี) ได้นำทหารเมืองพิชัยออกสู้รบ โดยพระยาพิชัยถือดาบสองมือคาดเชือกแน่น ต่อสู้ฟาดฟันกับพม่าอย่างกล้าหาญ ต่อสู้อย่างหนักจนดาบในมือขวาหักไปครึ่งเล่ม แต่ก็ยังใช้ดาบที่หักต่อสู้กับทหารพม่า จนกระทั่งในที่สุดก็ได้รับชัยชนะ ในการรบครั้งนี้ได้สร้างชื่อเสียงให้กับพระยาพิชัยอีกครั้ง จนผู้คนจึงขนานนามเรียกท่านว่า "พระยาพิชัยดาบหัก" (หวน พินรุพันธ์, 2521)

จากประวัติของพระยาพิชัยดาบหักที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าครูอาจารย์ที่สอนวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวมีหลายท่าน เช่น ท่านพระครูวัดพระธาตุเมืองพิชัย, ครูเที่ยง บ้านแก่ง, ครูการแสตงจิว วัดท่าถน (วัดวังเตาหม้อ), ครูเมฆ บ้านท่าเสา, ครูมวยจีน สุขทัย และครูดาบ สวรรคโลก โดยครูดาบ สวรรคโลก ได้ถ่ายทอดวิชาดาบให้แก่นายทองดีอย่างเต็มที่ ปรากฏว่านายทองดีซึ่งมีพื้นฐานมวยไทยอยู่แล้ว และมีความรู้เชิงดาบจากวัดมหาธาตุเป็นพื้นฐาน จึงสามารถเรียนจบได้ภายในเวลา 3 เดือน ครูดาบได้ทำพิธีครอบครูให้แก่นายทองดีและนายทองดีได้มีโอกาสใช้ดาบที่เรียนมานี้ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง โดยเข้าร่วมกอบกู้บ้านเมือง ช่วยรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นและร่วมต่อสู้ป้องกันบ้านเมืองพร้อมทั้งขับไล่ข้าศึกให้พ้นไปจากแผ่นดินไทย (มณฑิร ดิแท้, 2521) ซึ่งส่งผลให้ความรู้ในการต่อสู้ที่หลากหลาย พระยาพิชัยดาบหักได้แสวงหาความรู้มาโดยตลอด ทั้งเรื่องดาบ มวยไทย มวยจีน และลีลาจิวจิน ที่ท่านได้นำความรู้ที่นำมาผสมผสานสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการต่อสู้ทั้งดาบและมวย ทั้งการเรียกชื่อและท่ารำแต่ละท่าที่ไม่เหมือนใคร เช่น ท่างูลอกคาบ ท่าไล่สำเภา ท่าสุครีพลอนต้นรัง ท่าชสารประจันงา เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นเอกเทศ จึงกล่าวได้ว่าวิชาดาบของพระยาพิชัยดาบหักนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะของท่านเอง จึงเป็นองค์ความรู้ทางด้านการต่อสู้ด้วยดาบที่ได้รับการประยุกต์และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เป็นเฉพาะของพระยาพิชัยดาบหักเท่านั้น

หลังจากการก่อตั้งราชธานีในแต่ละสมัยก็ยังคงมีการทำสงครามกับข้าศึก ดังนั้นชาวไทยทุกคนยังต้องฝึกการใช้อาวุธ ควบคู่กับการเรียนหนังสือและวิชาชีพต่าง ๆ อาวุธที่ใช้ได้มีการคิดค้นประดิษฐ์ให้มีรูปร่างเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการทำงานมากขึ้น จวบจนช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ความจำเป็นของการฝึกดาบสองมือไว้ใช้ในช่วงสงครามยังมีอยู่ ส่วนการเล่นเพื่อความสนุกสนานยังคงมีอยู่บ้าง เป็นการเล่นเพื่อสมโภชงานต่าง ๆ และประเทศไทยในขณะนั้นยังอยู่ในภาวะสงครามกับพม่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 มีการฝึกฝนการใช้อาวุธ เช่น ดาบและมวยไทย จึงจัดว่าเป็นการกีฬาเพื่อสงคราม สมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดปรานการเล่นดาบสองมือเป็นพิเศษและทรงโปรดให้ฟื้นฟูกีฬาประเภทนี้โดยทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้ในงานสมโภชต่าง ๆ เช่น งานโกนจุก งานบวชนาค งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า เป็นต้น ต่อมาความจำเป็นเรื่องการใช้อาวุธไทยสมัยโบราณเพื่อการรบในสงครามลดลง เนื่องจากเริ่มมีการรบโดยใช้อาวุธที่ทันสมัยต่าง ๆ การแสดงหรือการฝึกเล่นดาบสองมือจึงใช้เล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น ต่อมารัชกาลที่ 5 พระองค์เคยทรงศึกษาอาวุธไทยโบราณ และ

ทรงส่งเสริมการเล่นกีฬาประเภทนี้เป็นอย่างมาก เป็นที่นิยมและแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไป การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน จนถึงรัชกาลที่ 6 ได้มีการจัดตั้งสำนักดาบขึ้นหลายคณะ เช่น ที่หลวงวิศาลดรุณกร ตั้งสำนักดาบขึ้นที่โรงเรียนสวนกุหลาบ เพื่อเป็นการฝึกร่างกายและการแสดงต่อสู้ป้องกันตัว นอกจากนี้ได้จัดแสดงตามงานต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย (จรรยาพร ธรณินทร์, 2526)

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมไทย มีผลให้ห้องความรู้ด้านดาบไทยของพระยาพิชัยดาบหักขาดการสืบทอด เท่าที่สืบความได้ปัจจุบันนี้วิชาดาบไทยของพระยาพิชัยดาบหัก สืบทอดกันอยู่เพียงผู้ใช้นามสกุล “เขาวนปรีชา” ซึ่งเป็นทายาทพระยาพิชัยดาบหักโดยแท้จริงเพียงสกุลเดียวเท่านั้น เมื่อสืบสาวขึ้นไปถึงผู้สืบทอดวิชาดาบไทยคือ นายภู บ้านหน้าพระธาตุ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัย นายภูเป็นบิดาของ อาจารย์พิศาล (ฟุ้ง) เขาวนปรีชา อาจารย์พิศาลเป็นบิดาของ อาจารย์เสนาะ เขาวนปรีชา, พต.ต.สงวน เขาวนปรีชา และ สดต.อ.ดุสิต เขาวนปรีชา ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้ง “สำนักดาบพิชัยยุทธ” เมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2512 ที่บ้านเลขที่ 33/1 ถนนเจษฎาภินันท์ ซอย 6 ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ (ปัจจุบันบ้านหลังนั้นขายไปแล้ว) และสดต.อ.ดุสิต เขาวนปรีชา เป็นบิดาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยยุทธคนปัจจุบัน และในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2562) เหลือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา เพียงคนเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยวัย 69 ปี โดยสำนักดาบพิชัยยุทธ ยังมีการสอนวิชาดาบไทย วิชามวยไทยและวิชาคาถาอาคม รวมถึงอาวุธไทยอีกหลายอย่างเช่น หอกสั้น พลอง ง้าวไทย ไม้ศอก กระบองและไม้ตะพด ที่บ้านเลขที่ 4/19 ถนนเจษฎาภินันท์ ซอย 6 ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ (หัสตินทร์ เขาวนปรีชา, 2552)

เมื่อปี พ.ศ. 2533 มีการรวมกลุ่มนักศึกษาที่สนใจประมาณ 50 คน เพื่อสอนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก โดยสอนดาบสองมือ ใช้ไม้ไผ่กลม (ไม้เลี้ยง) เป็นอุปกรณ์ มีการฝึกซ้อมที่หอประชุมใหญ่เป็นเวลา 1 ภาคเรียน มีนักศึกษาสามารถพัฒนาฝีมือจน ใช้ดาบจริงแสดงตามงานต่าง ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2539 ศูนย์วัฒนธรรมสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยอาจารย์อรรวรรณ ศรีฟ้า และอาจารย์ประพัฒน์ กุสุมานนท์ จึงได้ให้งบประมาณในการสนับสนุนให้เผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักเวลาผ่านไปเกือบ 50 ปี ปัจจุบันนี้ พ.ศ. 2562 สำนักดาบพิชัยยุทธมีผู้เรียนทั้งหมด 7 คน ได้มีการเผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักไว้มากมาย ทั้งในจังหวัดอุตรดิตถ์และในระดับประเทศ เช่น การแสดงต้อนรับคณะอธิการบดีจากมหาวิทยาลัยยูเนียน, การแสดงศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเยาวชนเขตภาคเหนือ ซึ่งจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นเจ้าภาพ, การแสดงบวงสรวงต่าง ๆ ตลอดจนแสดงในงานศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจัดตามที่ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งปัจจุบันสำนักดาบพิชัย

รณยุทธอยู่ในความอุปถัมภ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ (กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2552)

พระยาพิชัยดาบหักจึงถือว่าเป็นวีรบุรุษที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของชาติ จนเป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญของชาติที่ได้ปรากฏในเพลง “ต้นตระกูลไทย” ซึ่งประพันธ์คำร้องและทำนองโดย หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยมีเนื้อร้องในตอนหนึ่งว่า “เจ้าคุณพิชัยดาบหักผู้กล้าหาญยิ่งนัก ล้วนเป็นต้นตระกูลไทย” โดยเพลงต้นตระกูลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างสงบสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยมีประสงค์ให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของชาติบ้านเมือง และอยากให้คนไทยทุกคนมีความรักสามัคคีต่อกันเพื่อบ้านเมืองได้อยู่กันสงบสุข นอกจากนี้ยังมีการนำเรื่องราวของพระยาพิชัยดาบหักมาถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ โดยอิงประวัติศาสตร์ชาติไทยในสมัยก่อน อย่างภาพยนตร์เรื่อง "ทองดีฟันขาว" (2560) ผลงานกำกับของ คุณบิณฑ์ บรรลือฤทธิ์ แสดงโดย คุณ บัวขาว บัญชาเมฆ ในบทของ “ทองดีฟันขาว” หรือ “พระยาพิชัยดาบหัก” ในเรื่องจะเล่าถึงการเดินทางผจญชีวิตครั้งสำคัญของ “จ้อย” หรือ “ทองดี” นักสู้ผู้แข็งแกร่ง และละครเรื่อง “หนึ่งด้าวฟ้าเดียว” (2561) ได้ปรากฏเรื่องราวของ “หลวงพิชัยอาสา” หรือ “พระยาพิชัยดาบหัก” รับผิดชอบโดย จิรายุ ตันตระกูล ขุนนางในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีชั้นเชิงการต่อสู้ ทั้งมือเปล่าแบบมวยไทยและอาวุธแบบดาบ กระบี่ กระบอง เป็นผู้สำเร็จราชการครองเมืองพิชัยผู้เข้ารับราชการเป็นทหารอาสา กับพระยาตาก รับผิดชอบโดย อธิชาติ ชุมนานนท์ ซึ่งทั้ง 2 เรื่องนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ, รักษาความสัตย์สุจริต, กล้าหาญจงรักภักดี, มีความสามารถและฝีมือลายมือทางหมัดมวยและลีลาดาบอย่างหาตัวจับยากของพระยาพิชัยดาบหัก แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดได้นำองค์ความรู้ทางด้านวิชาดาบของพระยาพิชัยดาบหักออกมาเผยแพร่ผ่านสื่อให้เป็นที่รู้จักมากนัก

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่เป็นดาบคู่กายยามออกศึกของพระยาพิชัยดาบหัก ความสามารถของพระยาพิชัยดาบหักนั้นมีความโดดเด่น เป็นที่ยกย่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในเรื่องดาบและมวย แต่องค์ความรู้เรื่องดาบสองมือของท่าน ปรากฏอยู่ในสื่อ น้อยมาก ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าวิชาดาบสองมือของท่านยังหลงเหลืออยู่ที่ใด แล้วจึงค้นพบว่ายังมีสำนักดาบพิชัยรณยุทธสืบทอดอยู่ แต่ก็ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักหรือมีผู้ที่สนใจในเรื่องดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหักมากนัก ดังนั้นเพื่อไม่ให้วิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหักนั้นค่อย ๆ เลือนหายไป จึงควรที่จะต้องใช้การสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงในการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหักเอาไว้ การสื่อสารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหักนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสามารถนำมาเป็นทุนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา นำไปสู่การต่อยอดเพื่อการพัฒนาเป็นวิชาเก่าแก่ที่เข้มแข็งและมี

ศักยภาพได้ต่อไป พร้อมกับเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงการสืบทอดอัตลักษณ์และคุณค่าที่แฝงไปด้วยกลิ่นอายแห่งความเก่าแก่อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักและศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก เพื่อเป็นประโยชน์ที่สามารถทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนสามารถนำรูปแบบของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายกันต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการถ่ายสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยสามารถทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนทราบถึงสภาพปัจจุบันของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก
2. ผลการวิจัยทำให้ผู้ที่สนใจทราบถึงรูปแบบของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ และสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายกัน

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษา เรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันรูปแบบการสื่อสาร รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของข้อมูลไว้ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่
เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์เท่านั้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักที่สืบทอดมาโดยทายาทพระยาพิชัยดาบหักในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์เท่านั้น

3. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมมวยไทยพระยาพิชัยดาบหัก ได้แก่ ผู้ที่ถ่ายทอดและผู้สืบทอดมวยไทยจากเชื้อพระยาพิชัยดาบหักโดยตรง กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ศิษย์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

4. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2562 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ จากผู้มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแพร่วิชาความรู้ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปยังผู้เรียนและผู้รับชม ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม

สภาพปัจจุบัน หมายถึง กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ในปัจจุบัน

รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง องค์ประกอบของการสื่อสารที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ อันประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร และผลสะท้อนกลับการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก หมายถึง การส่งผ่านองค์ความรู้วิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จากผู้ส่งสารสู่ผู้รับสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และทำให้องค์ความรู้ดังกล่าวยังคงมีสืบทอดไป

วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก หมายถึง วิชาที่พระยาพิชัยดาบหักท่านได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดให้ลูกหลานและลูกศิษย์ของท่านในสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ซึ่งดาบพระยาพิชัยดาบหักนี้ท่านได้ผสมผสานทั้ง มวยไทย มวยจีน ลีลาจ้าว จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ของพระยาพิชัยดาบหัก เป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อใคร ดังนั้นการต่อสู้ด้วยดาบของพระยาพิชัยดาบหักจึงไม่เหมือนใคร คือการใช้อาวุธได้ทุกมิติของการต่อสู้ จึงสามารถรุกและรับได้กับทุกคู่ต่อสู้ทุกคน

พระยาพิชัยดาบหัก หมายถึง ทหารเอกคู่พระทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและเป็นผู้มีส่วนกอบกู้เอกราชของชาติไทยหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง มีชื่อเสียงอย่างยิ่งจากความกล้าหาญและความก้ำก่าญ ภายหลังจากศึกยกทัพมาตีเมืองพิชัย 2 ครั้ง ในการรบครั้งที่ 2 พระยาพิชัยถือดาบสองมือออกต่อสู้จนดาบหักไปข้างหนึ่ง และรักษาเมืองไว้ได้ ดังนั้นจึงได้รับสมญานามว่า "พระยาพิชัยดาบหัก"

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสาร
2. แนวคิดเรื่องการสืบทอดทางวัฒนธรรม
3. แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม
4. แนวคิดเรื่องสื่อการแสดงพื้นบ้าน
5. การสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบการสื่อสาร

การสื่อสารเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก การใช้การสื่อสารจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะเชื่อมโยงให้สมาชิกในท้องถิ่นได้มีความรู้ ความเข้าใจร่วมกันและกระบวนการสื่อสารเป็นหัวใจของการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่จะนำไปสู่การกระทำร่วมกันภายในท้องถิ่น

1. ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “Communis” แปลว่า เหมือนกัน การร่วมกัน ทางกลุ่มนักคิดทางการสื่อสารได้ให้ความหมายของการสื่อสารว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละบุคคลในบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มเครือข่าย องค์กร ชุมชนและสังคม มีปฏิสัมพันธ์ตอบสนองและสร้างข้อมูลข่าวสารเพื่อการปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทหรือสภาพแวดล้อม

อริสโตเติล (Aristotle) (มณฑล ไบบัว, 2536) อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึง การแสวงหาวิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ

วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm) (มณฑล ไบบัว, 2536) อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึง การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร

เอเวอเรท เอ็ม โรเจอร์ และ เอฟ ฟลอยด์ ชูเมคเคอร์ (Everett M. Rogers, & F. Flyod Shoemaker) (มณฑล ไบบัว, 2536) อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร

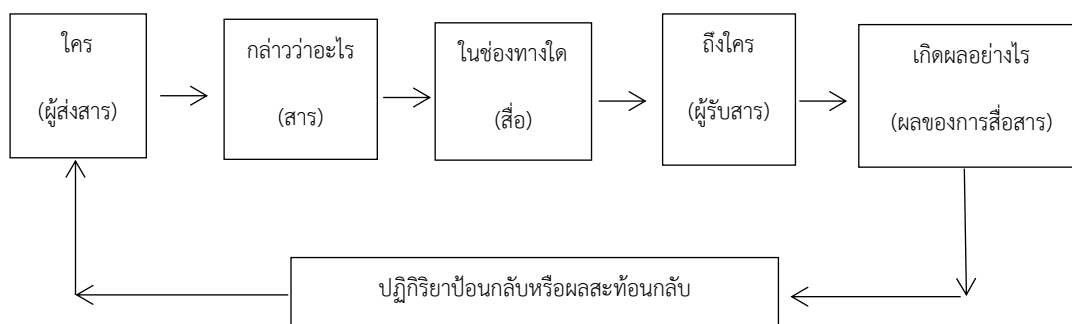
ปรมะ สตะเวทิน (2540) อธิบายว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลหนึ่งซึ่ง เสียกว่า ผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคล อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

จะเห็นได้ว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” ไว้ต่างกัน เนื่องจากการสื่อสารของมนุษย์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาต่าง ๆ และได้รับความสนใจศึกษาจากบุคคลในสาขาวิชาต่างกัน ผู้ศึกษาในแต่ละสาขา จึงมองการสื่อสารในแง่มุมที่ต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่มีอยู่ร่วมกันก็คือ การสื่อสารของมนุษย์ตั้งอยู่บนหลักความสัมพันธ์ กล่าวคือ ในการสื่อสารนั้นจะต้องมีผู้เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร อีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับสารและทั้งสองฝ่ายมีความเกี่ยวพันกัน (บุญเลิศ ศุภติติก, 2548)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้รับสารโดยผ่านสื่อ ทั้งนี้ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำให้เกิดประสิทธิผลทางการสื่อสาร โดยแบบจำลองการสื่อสารของเดวิด เค.เบอร์โล (David K. Berlo อ้างอิงใน พิชญภาพร ประคองใจ) ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารประกอบด้วยส่วนประกอบทั้งหมด 6 ประการ คือ 1) ต้นแหล่งสาร (Communication Source) 2) ผู้เข้ารหัส (Encoder) 3) สาร (Message) 4) ช่องทาง (Channel) 5) ผู้ถอดรหัส (Decoder) 6) ผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งจากส่วนประกอบทั้งหมดนี้ เบอร์โลได้อธิบายเป็นแบบจำลองการสื่อสารที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ แบบจำลอง SMCR (Berlo SMCR Model) โดยได้รวมต้นแหล่งสารและผู้เข้ารหัสไว้ในฐานะผู้ส่งสาร ส่วนผู้ถอดรหัสผู้รับสารถูกรวมรวมไว้ในฐานะผู้รับสาร ดังนั้นแบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โลจึงประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver)

2. องค์ประกอบของการสื่อสาร

ลาสเวลล์ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ส่งสาร (ใคร) สาร (พูดอะไร) สื่อ (ผ่าน สื่อใด) ผู้รับสาร (ถึงใคร) และผลของการสื่อสาร (เกิดผลอย่างไร) นอกจากนี้ นักวิชาการคนอื่น ๆ เช่น เบอร์โล ก็เห็นว่าองค์ประกอบของการสื่อสารประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร ส่วนโรเจอร์ได้เพิ่มเติมว่าควรจะมีอีกองค์ประกอบหนึ่งคือ ผลสะท้อนกลับและยัง ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของปัจจัยสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างการสื่อสารอีกด้วย เป็นการแสดงถึงการสื่อสารที่ชัดเจนมากขึ้น ในลักษณะการสื่อสารสองทางจึงสามารถสรุปองค์ประกอบ กระบวนการสื่อสารดังกล่าวได้ 6 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร ผลกระทบ และผลสะท้อนกลับ ซึ่ง แสดงให้เห็นโดยแผนภาพ ประกอบต่อไปนี้

ภาพ 1 กระบวนการสื่อสารสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ขณะทำการสื่อสาร

ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548

จากแผนภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1. ผู้ส่งสาร (Sender)** คือ บุคคลซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นสร้างและส่งสารไปยังผู้รับสารโดยการเข้ารหัสสารให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ ในการสื่อสารเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ผู้ส่งสารได้แก่ ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ

ผู้ส่งสารมีบทบาทสำคัญยิ่งในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งมีการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้ส่งสารที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพตั้งแต่ยุคอริสโตเติล เมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว โดยในความหมายของอริสโตเติล ผู้ส่งสาร ก็คือ ผู้พูด เนื่องจากในสมัยนั้นการพูดเป็นวิธีการสื่อสารวิธีเดียวที่มีอิทธิพลมากที่สุด (ภัสวาลี นิติเกษตรสุนทร, 2549)ต่างจากปัจจุบันที่ผู้ส่งสารไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้พูด แต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดสารที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการศึกษาคูณลักษณะของผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ ก็ยังคงเป็นองค์ความรู้ที่มีรากฐานมาจาก ประการสำคัญของอริสโตเติล โดยอธิบายว่าการพูดที่มีสัมฤทธิ์ผลต้องประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้พูด 3 ประการ ได้แก่

1. ลักษณะความน่าเชื่อถือของผู้พูดที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ฟัง (Ethos) นักวิชาการทางการสื่อสารหลาย ๆ ท่าน ได้ขยายความของ “ผู้พูด” ไปสู่ “ผู้ส่งสาร” และได้สรุปออกมาในแนวทางที่คล้ายคลึงกันว่า ปัจจัยที่จำเป็นที่สุดของการเป็นผู้ส่งสาร ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (Source Credibility) ซึ่งคำ ๆ นี้ก็คือ อีทอส ใน ความหมายของอริสโตเติล (ภัสวาลี นิติเกษตรสุนทร, 2549)

2. ความสามารถในการโน้มน้าวใจผู้ฟังให้อยู่ในสภาวะที่สามารถฟังได้อย่างมีวิจารณญาณ (Pathos)

3. ความสามารถในการแสดงเหตุผลหรือข้อสนับสนุนที่เป็นหลักฐานมาประกอบการพูด (Logos)

ปัจจัยที่มีผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารมีผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารเป็นอย่างมาก งานวิจัยหลาย ๆ ชิ้น ได้มีข้อสรุปที่ตรงกันว่า ผู้รับสารมีพฤติกรรมเปิดรับสารที่ส่งมาจากผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าผู้ส่งสารที่ไม่มี ความน่าเชื่อถือ ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ประกอบด้วย ความน่าไว้วางใจและความเป็นผู้ชำนาญด้านการสื่อสาร

1. ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) หมายถึง การแสดงออกที่น่าไว้วางใจ จริงใจ ปราศจากอคติ ไม่เป็นอันตรายและการแสดงจุดยืนที่พร้อมจะยืนหยัดอยู่ข้างผู้รับสารเสมอ

2. ความเป็นผู้ชำนาญการในเรื่องที่ทำการสื่อสาร (Expertise) การที่ผู้ส่งสารมีคุณสมบัติ ความรู้ ประกอบกับพิจารณาและประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ สามารถทำให้ผู้รับสารเกิดความมั่นใจและเชื่อถือในสิ่งที่ผู้ส่งสารถ่ายทอด

โดยทั่วไปแล้วความน่าเชื่อถือไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สามารถสร้างเสริมให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ ประการหนึ่งก็คือ สถานภาพ ทั้งนี้ สถานภาพที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร กล่าวคือ ยิ่งผู้ส่งสารมีสถานภาพสูงเท่าใดก็ยิ่งมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น

2. สาร (Message) คือ เรื่องราวอันมีความหมายและแสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ สารแบ่งออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์การแบ่งประเภท ดังนี้

สารที่แบ่งตามรหัสหรือสัญลักษณ์ในการเข้ารหัส โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (พีชนี เขยจรรยา และคณะ, 2541)

1. วจนสาร (Verbal Message) หมายถึง สารที่อยู่ในรูปของภาษาพูดหรือภาษาเขียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่สื่อสารระหว่างกัน ลักษณะการสื่อสาร เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การเขียนจดหมาย การเขียนบันทึก การเขียนรายงานการประชุม การบรรยาย เป็นต้น

2. อวจนสาร (Non-verbal Message) หมายถึง สารซึ่งอยู่ในลักษณะอื่น ซึ่งไม่ใช่ภาษาพูดหรือภาษาเขียน แต่สามารถสื่อความหมายระหว่างคู่สื่อสารได้ เช่น การประกอบพิธีกรรม ความหมายของการแต่งกาย เป็นต้น ดังนั้น หากจะให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและมีความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร จึงจำเป็นที่จะต้องให้การสื่อสารทั้งแบบวจนภาษาและอวจนภาษานี้ควบคู่กันไป

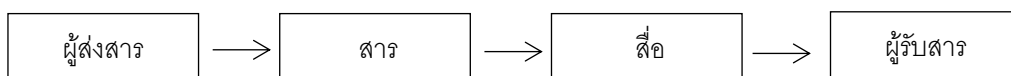
สารที่แบ่งโดยใช้ความตั้งใจในการส่งสารเป็นเกณฑ์

1. สารที่เกิดด้วยความตั้งใจ (Intentional Message) หมายถึง ที่ผู้ส่งสารมีวัตถุประสงค์ที่จะถ่ายทอดไปยังผู้รับสารความตั้งใจ
2. สารที่เกิดด้วยความไม่ตั้งใจ (Unintentional Message) หมายถึง สารที่ไม่ได้ตั้งใจสร้างขึ้น และไม่ได้ตั้งใจจะส่งไปยังบุคคลอื่น แต่อาจมีความหมายและความเข้าใจสำหรับบุคคลอื่น
3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ช่องทางในการรับรู้ข่าวสารของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และการสัมผัสหรือประสาทรับรู้ทั้ง 5 ของมนุษย์ ในที่นี้ช่องทางการสื่อสาร หมายถึง แผ่นป้าย ใบปลิว โปสเตอร์การประชาสัมพันธ์ รวมไปถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วย
4. ผู้รับข่าวสาร (Receiver) หมายถึง บุคคลที่ได้รับสารซึ่งส่งมาจากผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นจุดหมายของสาร (Destination) ซึ่งจำนวนและลักษณะของผู้รับสารจะแตกต่างกันไปตามลักษณะและประเภทของการสื่อสาร คือ ในการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นสามารถจำกัดจำนวนและระบุผู้รับสารเป้าหมายได้ชัดเจน โดยผู้สื่อสารอาจรู้จักกันและสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันได้โดยการสื่อสารแบบเห็นหน้ากัน รวมทั้งมีปฏิริยาตอบกลับได้ทันที
5. ปฏิริยาป้อนกลับ (Feedback) หมายถึง การตอบสนองของผู้รับสารต่อผู้ส่งสารหรือสาร ซึ่งผลการตอบสนองนี้มีทั้งลักษณะพฤติกรรมที่เปิดเผยสังเกตเห็นได้ชัดจากคำพูด

3. ทิศทางการสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการสื่อสารตามทิศทางการสื่อสารและรูปแบบของการสื่อสาร จะมีผลกระทบกับการสื่อสาร ซึ่งพบได้จากการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งอาจใช้เพียงแค่การสื่อสารแบบทางเดียวในการสื่อสาร โดยปราศจากปฏิริยาโต้กลับของผู้รับสารทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งทิศทางการสื่อสารได้ดังนี้

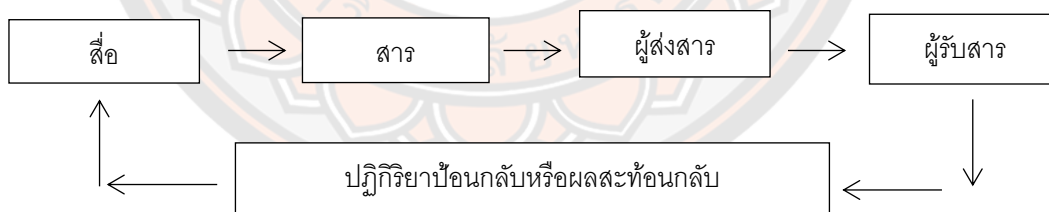
1. การสื่อสารแบบทางเดียว (One way Communication) คือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยัง ผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้แลกเปลี่ยน ได้ซักถามข้อสงสัยหรือแสดงความคิดเห็น จึงไม่มีปฏิริยาป้อนกลับจากผู้รับสาร (Feedback) การสื่อสารแบบนี้มีลักษณะเป็นเส้นตรงจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยตรง โดยทั่วไปจะเป็นในรูปแบบของนโยบาย คำสั่ง และอาจผ่านสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสาร หรือรายงานข่าวสารต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น (เสถียร เขยประทับ, 2535)

ภาพ 2 แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะทางเดียว

ที่มา: แบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของ David K. Berlo

2. การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) คือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ในขณะที่ผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสาร ก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสาร จึงเป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สลับบทบาทในการรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกันทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถที่จะตอบสนองต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน โดยการสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารจะให้ความสำคัญกับปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) ส่งผลทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication)

ภาพ 3 แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะสองทาง

ที่มา: แบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของ Harold D. Lasswell

3. โครงสร้างการสื่อสาร

โครงสร้างการสื่อสารสามารถแบ่งออกเป็น การสื่อสารที่เป็นทางการ (Formal communication) และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal communication) ดังนี้ (อุบลรัตน์ วิจิตรจามรี, 2561)

1. การสื่อสารแบบเป็นทางการ

การสื่อสารที่เป็นทางการ (Formal communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารโดยมีบทบาทของ การดำรงตำแหน่งตามโครงสร้างองค์กรเป็นกรอบในการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารลักษณะนี้แม้จะมีความชัดเจนในแง่การสั่งการ แต่จะขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ซึ่งการสื่อสารที่เป็นทางการมีทิศทางหรือไหลของข่าวสารอยู่ 4 แบบ คือ การสื่อสารแนวตั้ง (Downward communication) การสื่อสารแนวตั้ง (Upward communication) การสื่อสารแนวนอน (Horizontal communication) และการสื่อสารแนวไขว้ (Diagonal communication)

1. การสื่อสารแนวตั้ง (Downward communication) เป็นการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลที่อยู่ใน ตำแหน่งสูงกว่าไปยังบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งต่ำกว่า หรือการถ่ายทอดข้อมูลจากผู้บริหารลงไปยังผู้ปฏิบัติ การบริหารแบบคลาสสิกหรือแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งพิจารณาว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญทางการ บริหารในเชิงควบคุมและการประสานร่วมมือ ในสำคัญกับการสื่อสารแนวตั้งในการถ่ายทอดคำสั่ง นโยบาย เป้าหมาย และกฎระเบียบจากผู้บริหารไปสู่พนักงานหรือผู้ปฏิบัติ พนักงานทุกระดับภายในองค์กรต้อง ได้รับแจ้งข้อมูลข่าวสาร ปริมาณและคุณภาพของข้อมูลจะต้องสูงเพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ฝ่ายบริหารระดับสูงจะต้องได้รับข้อมูลจากหน่วยงานภายในองค์กร และกระจายข้อมูลข่าวสารไปยัง หน่วยงานด้วยเช่นกัน ปัญหาการสื่อสารในแนวตั้ง คือ การสื่อสารทางเดียวไม่มีข้อมูลย้อนกลับจาก พนักงาน โดยมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ถ้าพนักงานรับรู้สิ่งที่ผู้บริหารรู้ พวกเขาจะแก้ไขปัญหองค์กรได้ ข้อมูลข่าวสารนำไปสู่ความเข้าใจและความเข้าใจเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

การสื่อสารแนวตั้งภายในองค์กรแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ การสื่อสารด้วยวาจา (Oral communication) ได้แก่ การคุยกันแบบเห็นค่าตา การประชุมกลุ่ม รวมไปถึงการสื่อสารผ่านสื่อ เช่น ระบบ เสียงตามสาย และการสื่อสารด้วยลายลักษณ์อักษร (Written communication) ได้แก่ บันทึกข้อความ รายงาน คู่มือปฏิบัติงาน ป้ายประกาศ จดหมายภายใน จดหมายเวียน วารสาร เป็นต้น

2. การสื่อสารแนวตั้ง (Upward communication) หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลจากบุคคลที่อยู่ใน ตำแหน่งต่ำกว่าไปยังบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงกว่าหรือการส่งข้อมูลจากผู้ใต้บังคับบัญชาขึ้นไปยัง ผู้บังคับบัญชา การบริหารในแบบคลาสสิกหรือแบบวิทยาศาสตร์ไม่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารแนวตั้ง ในขณะที่การบริหารที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์เห็นว่าการสื่อสารแนวตั้งมีบทบาทสำคัญภายในองค์กร และ เน้นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมการทำงาน ส่วน การบริหารที่มุ่งเน้นทรัพยากรมนุษย์เห็น

ความสำคัญของการสื่อสารแนวตั้งเพื่อบูรณาการสมาชิกของ องค์กรด้วยกันและเพื่อการพัฒนา กระบวนการตัดสินใจ

การสื่อสารแนวตั้ง ได้แก่ กระบวนการให้ข้อเสนอแนะ โดยอาจจัดทำกล่องรับคำ แนะนำ การ รายงานอย่างเป็นระบบ การสำรวจทัศนคติของพนักงาน การประชุมพนักงาน บันทึก ข้อความ การ สัมภาษณ์พนักงาน โทรศัพท์ อีเมล ปัจจัยที่เอื้อต่อการสื่อสารแนวตั้ง คือ บรรยากาศ การทำงานที่มีความ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดความไว้วางใจ ผู้บังคับบัญชาจะกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา การสื่อสารแนวตั้งจากพนักงานไปยังผู้บริหารจะไม่เกิดขึ้น ถ้าพนักงานมี ความรู้สึกที่ว่า ผู้บังคับบัญชาคอยแต่จะตำหนิติเตียนอย่างเดียว หรือเห็นว่าการร้องเรียนของพนักงาน เป็นสิ่งไร้สาระ

3. การสื่อสารแนวนอน (Horizontal communication) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้น ระหว่างบุคคลที่มี ตำแหน่งระดับเดียวกันในองค์กร โดยปกติเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง พนักงานที่ทำงานใน หน่วยงานเดียวกัน มีผู้บังคับบัญชาคนเดียวกัน และมีหน้าที่การงานในลักษณะ เดียวกัน การสื่อสาร แนวนอนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นอกจากนี้ การ สื่อสารแนวนอนยังหมายถึงการ สื่อสารระหว่างหน่วยงานในระดับใดระดับหนึ่งขององค์กรด้วย

การสื่อสารแนวนอนที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีตำแหน่งงานเท่ากัน มีหลายช่องทาง ในการสื่อสาร ดังนี้ (Neher, 1997, p. 166)

1. การสื่อสารด้วยลายลักษณ์อักษรฝ่ายช่องทางต่าง ๆ อาทิ บันทึกข้อความ รายงาน ซึ่งมี ข้อดีในการเก็บเป็นหลักฐาน แต่ไม่รวดเร็วเท่าการสนทนา และการใช้เทคโนโลยีการ สื่อสารสมัยใหม่ เช่น อีเมล

2. การประชุมกลุ่ม เช่น การประชุมกรรมการการฝึกอบรม การประชุมกลุ่มเพื่อ ควบคุม และพัฒนาคุณภาพผลงาน (Quality circles) ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการประสานงาน การ แลกเปลี่ยน ความเห็น หรือการแก้ไขปัญหา

3. การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตากัน เช่น การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการในช่วงพัก ทาน ข้าว หรือในช่วงทำกิจกรรมทางสังคม เช่น ออกกำลังกาย การเที่ยวพักผ่อน เพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

4. การสนทนาทางโทรศัพท์ ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและรวดเร็ว

5. การสื่อสารผ่านสื่อสมัยใหม่หรือสื่อสังคม (Social media) ที่มีลักษณะเป็นสื่อ ปฏิสัมพันธ์ (Interactive media) เช่น เว็บไซต์เฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันสมาร์ทโฟนเช่น Line ที่เปิดให้ สมาชิก ตั้งกลุ่มสนทนาแบบปิด (Closed group) หลายองค์กรใช้ช่องทางเหล่านี้ในการ ติดต่อสื่อสารและ แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความคิดเห็นได้อย่างรวดเร็ว

4. การสื่อสารแบบไขว้ (Diagonal communication) หมายถึง การสื่อสารระหว่างผู้ปฏิบัติงานที่อยู่ คนละสายงานและต่างระดับกัน

2. การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ

การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ (Informal Communication) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการ การสื่อสารที่ไม่มีฐานะของการดำรงตำแหน่งมา เป็นกรอบบังคับ กล่าวคือ การใช้วิธีการสื่อสารเชิงสนทนา ทารือ หรือมอบหมายงานในลักษณะของการเป็นเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเองมากกว่าการสื่อสารแบบผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

กล่าวโดยสรุป การสื่อสารเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ก็ยังคงสอดคล้องและเป็นไป ตามหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดของนักวิชาการด้านการสื่อสาร อาทิ กระบวนการสื่อสาร S-M- CR ของเบอร์โล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548) เป็นต้น กระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดผลกระทบ ทางการสื่อสาร (Hierachy of Effect Model) ซึ่งอธิบายขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยเริ่มจากการ สร้างการรับรู้อันนำไปสู่การเกิดทัศนคติที่ดีและความพึงพอใจ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ประสงค์

แนวคิดเรื่องการสืบทอดทางวัฒนธรรม

1. ความหมายของวัฒนธรรม

“วัฒนธรรม” มีความหมายสองทางคือ ธรรมที่เป็นเหตุให้เจริญเป็นความหมายที่มาจากคำสองคำ คือ “วัฒน” หรือ พัฒน หมายถึง ความเจริญ กับ “ธรรม” หมายถึง คุณความดี ความชอบ ดังนั้น วัฒนธรรม จึงหมายถึงธรรมแห่งความเจริญ หรือสิ่งที่ไม่ได้อยู่เองตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนส่วนรวมมีความต้องการและจำเป็นต้องผลิตหรือสร้างให้เกิดขึ้น แล้วถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นหลังด้วยการสั่งสอนและเรียนรู้สืบ ๆ ต่อกันมา เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สำคัญ กิริยามารยาทในสังคม ภูมิปัญญา ภาษา สถาปัตยกรรม และวรรณคดี เป็นต้น (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2551)

สุพัตรา สุภาพ (2536) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม โดยแต่ละสังคมต่างก็มีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเองเพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม

ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่ได้มาทางสังคม และถ่ายทอดกันในสังคม ดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม ซึ่งได้ปลูกฝังเจริญงอกงามให้กับสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความเด่นในแต่ละพื้นที่

2. องค์ประกอบของวัฒนธรรม

องค์ประกอบของวัฒนธรรมมีด้วยกัน 4 ประการ คือ (สุพัตรา สุภาพ, 2542)

1. องค์วัตถุ คือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุที่สามารถสัมผัสและจับต้องได้ เช่น บ้าน โรงเรียน เครื่องแต่งกาย อาวุธ รวมไปถึงผลผลิตทางศิลปกรรมของมนุษย์และสิ่งที่ไม่มียูปร่าง เช่น สัญลักษณ์ ภาษา มาตราในการวัด เป็นต้น

2. องค์การ คือ กลุ่มการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีข้อบังคับและกฎเกณฑ์ มีวิธีดำเนินงานอย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในสังคมซับซ้อน เช่น องค์การสหประชาชาติ สมาคมอาเซียน หน่วยราชการ ครอบครัว ซึ่งโดยทั่วไปจะมารวมกันเพื่อดำเนินตามวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

3. องค์พิธีการ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทุกคนยอมรับแสดงออกมาในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เช่น พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีสงฆ์ มักจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

4. องค์คติ หมายถึงความเชื่อ ความเข้าใจ ความคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ ในการยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือสิ่งใดผิด สิ่งใดสมควรหรือไม่สมควร ซึ่งจะมีมาตรฐานในการตัดสินใจและเป็นเครื่องวัดความถูกต้อง เช่น ความเชื่อ

3. ประเภทของวัฒนธรรม

ประเภทของวัฒนธรรมโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (สุพัตรา สุภาพ, 2542)

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้คิดค้นขึ้นมา เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง แนวความคิด อุดมการณ์ ค่านิยม ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีลักษณะเป็นนามธรรมที่มองเห็นไม่ได้

4. ลักษณะของวัฒนธรรม

โดยพื้นฐานลักษณะทางวัฒนธรรมจะมีตามธรรมชาติ ดังนี้ (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2545)

1. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่เป็นผลรวมของความคิดมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากเรียนรู้จากธรรมชาติแล้วมนุษย์ยังสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมจากสังคมของตนเอง ครอบครัว สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้น

2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อไปไม่มีสิ้นสุด เป็นสมบัติส่วนรวมซึ่งได้รับมาจากการถ่ายทอดจากบรรพชนร่วมกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามนุษย์รู้จักจดจำและศึกษาอดีต คุณสามารถนำสิ่งที่ศึกษาในอดีตมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประสบการณ์ได้ต่อไป

3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมน่าอยู่ร่วมกันได้ มีการสร้างกฎเกณฑ์ กฎระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอดของสังคมนั้น ๆ โดยสมาชิกทุกคนจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามกฎของสังคมของตน

4. วัฒนธรรมเป็นความพึงพอใจของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกที่จะปฏิบัติ เช่น การแต่งกาย การสร้างที่อยู่อาศัยและการบริโภค

5. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บูรณาการและปรับได้ คือ มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคมได้และสามารถปรับวัฒนธรรมอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับสังคมของตนเองได้

6. วัฒนธรรมสิ้นสุดหรือตายได้ มนุษย์สร้าง ความผาสุกของตนเอง วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ได้ตามที่สังคมต้องการ วัฒนธรรมที่สังคมไม่ต้องการเป็นวัฒนธรรมที่พบจุดจบเรียกว่า “วัฒนธรรมตาย”

จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งวัฒนธรรมภายในกลุ่มเดียวกันหรือวัฒนธรรมจากต่างกลุ่ม ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมจะเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างอารยธรรมของโลก

5. หน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (วรวิฑู สุวรรณฤทธิ, 2546)

1. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน จะมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคนแต่ละคนจะเป็นเช่นไร ก็จะขึ้นอยู่กับกลุ่มวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เช่น การทักทายการของคนแต่ละประเทศ

3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม เป็นสิ่งที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้สังคม เพราะแต่ละวัฒนธรรมจะมีความเชื่อ ความศรัทธา บรรทัดฐาน ค่านิยม และบทลงโทษ

6. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สาเหตุเนื่องจากการพัฒนาของสังคมและความต้องการของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีดังนี้ (ณรงค์ เล็งประชา, 2539)

1. เนื่องจากการทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นการปรับปรุงวัฒนธรรมของสังคมให้เจริญงอกงามขึ้น มีการคิดค้นวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งเป็นการปรับปรุงตัดแปลงวัฒนธรรมเดิมให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน

2. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ คือ สภาพดินฟ้าอากาศที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ภัยต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติทำให้มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เช่น การผลิตเครื่องปรับอากาศเพราะบรรเทาความร้อนอบอ้าว

3. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ ๆ มนุษย์จึงจำเป็นต้องหาสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเองมากขึ้น ทำให้เกิดการผลิตคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ขึ้นมา ตอบสนองความต้องการของตน

4. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

5. การแลกเปลี่ยนหิบบัณฑิตวัฒนธรรม ซึ่งผู้คนในสังคมมีการติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน การคมนาคมติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง

6. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้จากการพัฒนาเทคโนโลยีอาจจะเป็นเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นเองหรือเทคโนโลยีที่รับมาจากสังคมอื่น

7. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากความต้องการของผู้มีอำนาจในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกาย

8. เกิดจากการเห็นประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งนั้น ๆ ทำให้จำเป็นต้องรับเอาวัฒนธรรมนั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น เมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงต้องอาศัยการผลิตแบบอุตสาหกรรม เกิดการใช้เครื่องจักรในการผลิต

7. ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรม

คำว่า การสื่อสาร กับ การเผยแพร่ มีความหมายคล้ายกันเพราะคำว่า การสื่อสาร หมายถึง ถ้อยคำ ข้อความ หรือหนังสือ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ส่วนคำว่าเผยแพร่คือ การทำให้เกิดการแพร่หลาย การเผยแพร่จึงจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นตัวช่วยในการเผยแพร่ข้อมูล จากคำนิยามที่แตกต่างกันจึงทำให้การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2549)

1. แนวคิดที่ว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรม การพิจารณาบทบาทของการสื่อสาร ในฐานะเครื่องมือนี้ จะมีบทบาทในการพัฒนาวัฒนธรรม โดยเน้นไปทางด้านการอนุรักษ์หรือการดำรงรักษาวัฒนธรรมให้เป็นมรดกที่ไม่สูญหายไปจากสังคม

กลุ่มนักวิชาการที่สนใจการพิจารณาบทบาทของการสื่อสารในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรม คือ สำนักวัฒนธรรมศึกษาแบบอเมริกัน โดยจะอาศัยแบบจำลองของการสื่อสารเชิงการถ่ายทอดเป็นหลัก โดยการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. สื่อมวลชน เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ใช้แบบจำลองการสื่อสารเชิงถ่ายทอดมากที่สุด มีหน้าที่ทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง เช่น การอนุรักษ์ ปรับเปลี่ยน การกระตุ้น การรณรงค์ให้เกิดความตื่นตัว การแยกแยะและการคัดเลือกวัฒนธรรม

2. สื่อมวลชนจะมีส่วนช่วยในการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างไรบ้าง เช่น การแสดงขอประเทศต่าง ๆ

3. สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการช่วยสืบทอด หล่อหลอมสมาชิกในสังคมในด้านวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง เช่น การรณรงค์ให้เยาวชนไทยใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง

2. แนวคิดที่ว่า การสื่อสารเป็นตัวกลั่นวัฒนธรรม ซึ่งมีนักวิชาการบางกลุ่มเสนอว่าสังคมสมัยใหม่ที่ข่าวสารข้อมูลมีบทบาทเป็นอย่างมาก รวมทั้งการสื่อสารมวลชนก็แผ่อำนาจเขตไปอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นเส้นประสาทของสังคม เรียกว่า สังคมแบบมีเศษเป็นตัวกลาง ทำให้บทบาทของการสื่อสารได้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นการสื่อสารจึงไม่ได้มีหน้าที่เป็นเพียงแค่ผู้ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่การสื่อสารยังเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรม มีฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์/ ผู้กลั่นวัฒนธรรมของสังคม

8. หลักและวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

เป็นการเผยแพร่ให้บุคคลได้รับทราบให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดความหวังแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ มี 3 ลักษณะคือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542)

1. แพร่ทาง แพร่ทางสื่อ
2. แพร่ทางสื่อมวลชนสองแพรก
3. แพร่ทางสื่อมวลชนแพร่โดยเอกสารสิ่งพิมพ์หรือ

9. ประโยชน์ของการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

เมื่อเกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมโดยสรุปได้ดังนี้ (เสรี วังสีไพจิตร, 2531)

1. สามารถสร้างผลทางเศรษฐกิจจากวัฒนธรรม จากการศึกษาวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวจะสามารถเรียกผลตอบแทนเป็นรายได้ ซึ่งจะนำไปใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม

2. เกิดการสืบทอดงานวัฒนธรรม เมื่อสังคมมีการพัฒนาไปตามสมัยนิยม งานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างก็ถูกปล่อยปละละเลยให้สูญหาย ด้วยสาเหตุของประโยชน์ใช้สอยความไม่จำเป็นหรือไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ อีกทั้งอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็นเมือง

เมื่อการเผยแพร่ก็จะกระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้นมา จึงก่อประโยชน์ 2 ทาง คือ การอนุรักษ์ หรือสืบต่อวัฒนธรรมขึ้นและการพัฒนาวัฒนธรรมให้เป็นทรัพยากรที่สืบต่อกันต่อไป

3. ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในมรดกของศิลปวัฒนธรรม เมื่อการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมออกไป มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวชม ก็จะก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม เกิดความรักและความหวงแหนของเอกลักษณ์ท้องถิ่น

4. เกิดความร่วมมือร่วมใจการอนุรักษ์ไว้ซึ่งมรดกวัฒนธรรม เมื่อมีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมศิลปวัฒนธรรมก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในความสวยงามของศิลปกรรมวัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อม ทำให้เจ้าของท้องถิ่นหันมาให้ความสนใจที่จะรักษาวัฒนธรรมประเพณีและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตน

10. เทคโนโลยีกับการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

การบำรุงรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่จะต้องอาศัยสื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม ดังนั้นจึงต้องอาศัยองค์ประกอบของระบบสารสนเทศแห่งชาติ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561)

1. สื่อมวลชน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชน โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยส่วนใหญ่มีรัฐเป็นเจ้าของ จึงได้อาศัยสื่อมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม

2. สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสิ่งที่ประชาชนจะพบได้ตามแผงหนังสือทั่วไปหรือตามห้องสมุด โดยความถี่ในการนำเสนอหรือความเร็วในการนำเสนอข้อมูลจะมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ หนังสือพิมพ์และวารสาร

3. สื่อบุคคล การสื่อสารทางสื่อบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ เพราะสื่อบุคคลมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงสามารถรู้ถึงปฏิกิริยาของผู้รับสารได้ทันที อีกทั้งผู้รับสารยังสามารถโต้ตอบสอบถามในสิ่งที่ยังสงสัยจากผู้ส่งสารได้โดยตรง นอกจากนี้การใช้สื่อบุคคลยังสามารถจัดการเลือกรับสารของผู้รับสารได้อีกด้วย

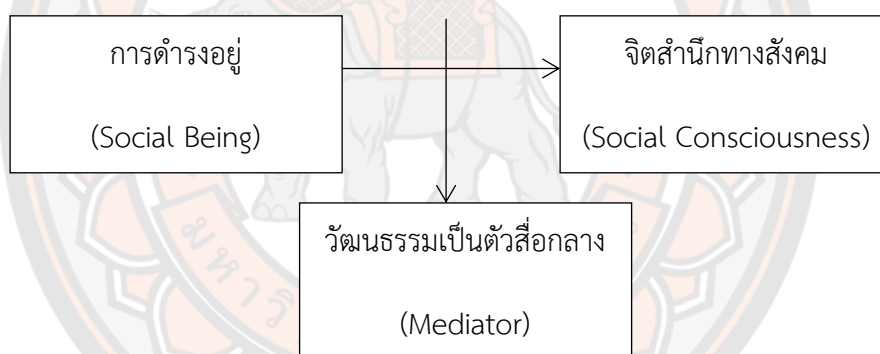
4. การจัดกิจกรรมรณรงค์ การสื่อสารที่ได้รับความนิยมและและจัดกิจกรรมให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย โดยจะเป็นการจัดกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ

5. ซีอีโออินเทอร์เน็ต ในยุคปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นคลังข้อมูลข่าวสารสำหรับการสืบค้นที่ต้องการได้ทั่วโลก โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่ โดยข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตมีความทันสมัย เพราะมีการนำเสนอข้อมูลอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จึงทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูล

ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้สื่อผสมในการนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจ และในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการถ่ายทอดวัฒนธรรมกันอย่างกว้างขวาง

ในแง่ของการสื่อสาร วัฒนธรรมถือเป็นชุดของกระบวนการสื่อสาร (Set of Communication Process) ซึ่งหมายความว่า วัฒนธรรมและการสื่อสารนั้นมีความหมายเท่าเทียมกัน และถึงแม้ว่าวัฒนธรรมและการสื่อสารจะเป็นคนละอย่างกันแต่ก็เป็นสองสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกันได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548) ดังคำกล่าวของฮอลล์ (Hall, 1977) ที่ว่า “วัฒนธรรมคือ การสื่อสาร การสื่อสารคือวัฒนธรรม”

วัฒนธรรมในความหมายของการสื่อสาร จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Mediator) ในการพัฒนา “การดำรงอยู่” (Social Being) ของคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มี “จิตสำนึกทางสังคม” (Social Consciousness) ด้วยเหตุนี้ ลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจึงขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ จากคำนิยามข้างต้น สามารถแสดงในรูปแผนภาพได้ดังนี้

ภาพ 4 หน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะสื่อกลาง (Mediator) ในการพัฒนาการดำรงอยู่ของคนให้มีจิตสำนึกทางสังคม

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2539

นอกจากนั้น กระแสของโลกปัจจุบันก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนภายในท้องถิ่น ทั้งแนวคิด วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม และเนื่องจากการที่สังคมต่าง ๆ มีการปฏิสังสรรค์ กันเสมอ การหิบบิยม ลอกเลียนแบบวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอและนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมในที่สุด (เยาวลักษณ์ ชีพสุมล, 2544)

ดังนั้น แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมนับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษารื่อง รูปแบบ การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาตบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าว จะทำให้เข้าใจความหมาย ลักษณะ รวมถึง การสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี โดยต้องนำ ทฤษฎีด้านการสื่อสารมาอธิบายผลที่ เกิดขึ้นจากกระบวนการสื่อสารเพิ่มเติม

แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม

การพัฒนาทุนทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในการพัฒนาคนและสังคมไทยให้สามารถ ก้าวสู่สังคมความรู้ (Knowledge-Based Society) ได้อย่างรู้เท่าทันท่ามกลางสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมโลก เนื่องจากประเทศไทยมีทุนทางสังคมที่ติดอยู่มากมาย สามารถ นำมาเกื้อกูลให้คนไทยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศไทย โดยเฉพาะการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาซึ่ง สังคมมีอยู่มากมายทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยและการ สร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนไทยอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของความสมดุลทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การศึกษาทุนทางสังคม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าที่มาร่วมกับค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าจากผู้ทรงภูมิรู้ ซึ่ง ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคณะ (2547) ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมก็คือ เป็นคุณค่าที่ ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุล พึ่งพาอาศัยกัน สร้างสินค้าสาธารณะเพื่อใช้ร่วมกันแทนที่จะเป็น สังคมแห่งการแย่งชิง ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ศิลปหัตถกรรม งานฝีมือ การแสดง ฯลฯ หรือมีประโยชน์ทางอ้อม เช่น สนับสนุนการท่องเที่ยว กรถ่ายทอดความรู้ในลักษณะ Tacit knowledge ผ่านทักษะและความชำนาญที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งช่วยใน การจัดระเบียบทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อ เศรษฐกิจและสังคมไทย

ดังนั้น การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม จึงเป็นพื้นฐานให้เกิดแนวความคิดในการที่จะนำเอา วัฒนธรรมที่สั่งสมมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่า อันส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงามในที่สุด

1. ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ (2547) กล่าวถึงความหมายของทุนทางวัฒนธรรมว่าทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้คู่ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคม ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ดีงามที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ (2539) ให้ความหมายของทุนวัฒนธรรมไว้ว่า ทุนวัฒนธรรมหมายถึง ทุนที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สินค้าบริการใดที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่สินค้าและบริการเหล่านั้นคือสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products)

กล่าวโดยสรุป ทุนทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ที่สั่งสมมาในอดีตและถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น ทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมในที่สุด

2. องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดย รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ (2539) จำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ประกอบด้วย

1. เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถานขนาดใหญ่ กับสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จำพวกวัตถุ บันทึกล่าเรื่อง เป็นเอกสารตำนาน บันทึกลับ เช่น ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาของชาวใต้ บันทึกลับในศิลาจารึกฯ

2. เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อหาของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรมสุนทรียศาสตร์-สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความสวยงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานทำนุบำรุงให้คงอยู่ ระบบเครือญาติและระบบสังคม

3. ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

3.1 ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์

3.2 ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ฯลฯ หน่วยชั่ง ตวง วัด อาทิ คืบ วา ศอก

3.3 อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ อาทิ เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องการเกษตร เครื่องมือจับปลา เป็นต้น

3.4 ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม ฯลฯ

3.5 การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร การนวดแผนโบราณ ฯลฯ

3.6 การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ฯลฯ

3.7 ศิลปะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

โดยวัฒนธรรมถือเป็นทุนและต้นทุนที่สำคัญ เนื่องจากการก่อเกิดวัฒนธรรมแต่ละด้านจะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว หากมีการพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรือมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็อาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้เสื่อมคุณค่าหรือสูญหายไปจากสังคม

3. ความสำคัญและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม

1. สิ่งที่เป็น “สินค้าวัฒนธรรม” ต้องมีนัยทางวัฒนธรรมในด้านหนึ่งด้านใดไม่ว่าจะเป็นจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐานทางจริยธรรม แบบแผนการดำรงชีวิต แบบแผนการบริโภค แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจการเล่นและกีฬา การแต่งกาย วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ ศิลปะ ฯลฯ

2. ทุนวัฒนธรรมมีขายทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในภาคอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย อุตสาหกรรมเครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ในภาคบริการ เช่น การบริการสหนาการ บริการอาหาร บริการการศึกษา ฯลฯ

3. บรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มทุนวัฒนธรรมหยั่งรากถึง ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวของทุนอย่างสูงจึงมีอำนาจผูกขาดระดับหนึ่ง

4. กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมมีการผนึกตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจด้วยการควบและครอบกิจการ แต่ยุทธวิธีสำคัญในช่วงหลัง ๆ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์

5. กลุ่มทุนวัฒนธรรมแม้จะเป็นหัวหอกของกระแสโลกาภิวัตน์ มักเลือกทำสัญญาพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนท้องถิ่น เพราะต้องการจะหาประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนท้องถิ่น ในบางสภาพการณ์ Localization ก็เป็นประโยชน์ต่อ Globalization ในการนี้อาจต้องปรับผลผลิตให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทุ่มเทรายจ่ายในด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และได้ผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่สำหรับสินค้าวัฒนธรรมบางประเภท วงจรชีวิตของสินค้าค่อนข้างสั้นหากไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ทดแทนชนิดเก่าได้ ก็ยากที่จะขยายส่วนแบ่งตลาดหรือรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้

7. กระบวนการสร้างอุปสงค์เป็นยุทธศาสตร์การตลาดที่สำคัญยิ่ง การสร้างความภักดีต่อยี่ห้อ นับเป็นยุทธวิธีสำคัญในการรักษาและขยายส่วนแบ่งตลาด

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์และให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของสังคม ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ทุนทางวัฒนธรรมหลายเรื่องมีความเป็นนามธรรมสูง เช่น วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นพลวัต (Dynamic) สามารถเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดข้ามสังคม กลุ่มคน สถานที่ และเวลาได้ตลอด การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญ คือการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเป็นองค์รวม การสร้างความสมดุลและความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลมาจากเทคโนโลยีและการสื่อสารในปัจจุบัน เกิดการกระจายและผสมผสานทางวัฒนธรรม ดังนั้นจึงควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่หรือประชาชนทั่วไปได้รู้ถึงวิชาอันเก่าแก่ของท้องถิ่น ในเรื่องการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดั่งาม ซึ่งจะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม และทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม ใฝ่ระวังทางวัฒนธรรมปลูกฝังและส่งเสริมให้มีให้เกิดขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดั่งามเพื่อสืบสานและพัฒนาต่อเนื่องสืบไป

แนวคิดเรื่องสื่อการแสดงพื้นบ้าน

การสื่อสารและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันโดยการสื่อสารเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันส่งผลให้เกิดการยอมรับ วัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น ดนตรี เป็นต้น โดยถือว่ารูปแบบ ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสื่ออีกรูปแบบหนึ่งที่จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อประเพณี สื่อวัฒนธรรมสื่อพื้นเมืองหรือสื่อท้องถิ่น เป็นต้น นับว่าเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ทางสังคมที่สำคัญยิ่งในหลาย ๆ ด้านและที่สำคัญที่สุดก็คือสื่อพื้นบ้าน เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างดุลยภาพให้แก่ชุมชนอีกด้วย มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดความหมาย และให้คำจำกัดความของสื่อพื้นบ้านไว้หลากหลายว่า

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2531) กล่าวว่า สื่อบ้านมิได้หมายถึงการแสดงละครเท่านั้น แต่หมายถึงรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่มคน หรือกลุ่มคนกับกลุ่มคนที่ได้ประพืดปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นเป็นความเคยชินเป็นประเพณีขึ้น และครอบคลุมถึงประเพณีเรื่องภาษา ท่าทาง การแต่งกาย เครื่องใช้ ที่ประชาชนในสังคมหนึ่งกำหนดความหมายที่แน่นอนเอาไว้ให้เป็นที่เข้าใจตรงกันอีกด้วย

สมควร กวียะ (2529) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้านคือวัฒนธรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์และสั่งสมมาแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่รับส่งและเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ปรากฏให้เห็นในรูปของคำพูด ข้อเขียน ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี และการละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือแม้กระทั่งชีวิต

กิติมา สุรสนธิ (2542) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้าน (Folk media) คือ สิ่งที่เกิดหรือถูก พัฒนาขึ้นเพื่อนำมาใช้ภายในสังคมหรือท้องถิ่นนั้นมาเป็นเวลานานจนเป็นที่รู้จักและนิยมในการใช้สื่ออื่น ๆ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อต่าง ๆ อาทิ การเล่านิทาน ตำนาน หรือรูปแบบการเต้นรำ ฟ้อนรำของท้องถิ่น จนกลายเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นไป สำหรับสื่อท้องถิ่นหรือ สื่อพื้นบ้านในประเทศไทยจะปรากฏอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ เช่น ทางภาคเหนือจะมีการฟ้อนรำ ภาคอีสานจะมีการแห่ หรือภาคกลางจะมีเพลงพื้นบ้าน ภาคใต้จะมีหนังตะลุงและโนรา สื่อเหล่านี้ เป็นสื่อที่ให้ทั้งความสนุกสนานและให้สาระไปในคราวเดียวกัน

โดยสรุปแล้วสื่อพื้นบ้านจึงหมายถึงรวมถึง บุคคล คณะบุคคล ตลอดจนเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดง กิจกรรม และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอยู่ทุกประเภท เป็นสิ่งที่ชาวบ้าน ได้สร้างสรรค์ขึ้น และมีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดย กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้อธิบายถึง สถานภาพของสื่อพื้นบ้านจากภาพรวมของงานวิจัยในชุดโครงการ “การสื่อสารเพื่อชุมชน” ว่า สถานภาพของสื่อพื้นบ้านอาจจัดประเภทได้เป็น 2 สถานภาพ คือ

1. สื่อพื้นบ้านที่สูญหายไปแล้ว มีสื่อพื้นบ้านบางชนิดที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าได้ สูญหายไปแล้ว
2. สื่อพื้นบ้านที่มีสถานภาพคลุมเครือ มักเป็นสื่อพื้นบ้านขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบภายในหลากหลาย เช่น หมอลำ โนรา หนังตะลุง ฯลฯ และอาจจำแนกได้มากกว่า 1 ประเภท เช่น สื่อพื้นบ้านโนราอาจจัดว่าเป็นสื่อพิธีกรรม เป็นสื่อเพื่อความบันเทิง หรือเป็นสื่อเพื่อการศึกษา เป็นต้น สื่อพื้นบ้านชนิดนี้จะมีลักษณะดังนี้

2.1 มีการถดถอยของสื่อพื้นบ้านที่มีประโยชน์ สื่อพื้นบ้านที่มีสถานภาพเฟื่องฟู มักจะเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีประโยชน์เพียงเล็กน้อยในการพัฒนาบุคคลชุมชนสังคม ในขณะที่ สื่อพื้นบ้านที่มีประโยชน์กับบุคคลชุมชนสังคมสูงกลับมีสถานภาพที่ทรุดโทรม

2.2 เนื่องจากสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภทมีความหลากหลายและมีเป้าหมายที่มุ่ง ทั้งในด้านพิธีกรรมให้ความศักดิ์สิทธิ์ให้การอบรมสั่งสอน กับสื่อพื้นบ้านที่มีเป้าหมายหลักด้าน ความบันเทิง โดยทั่วไปแล้วสถานภาพของสื่อพิธีกรรมมักจะอยู่สูงกว่าสื่อบันเทิงเนื่องจากต้องการการอบรม บ่มเพาะที่ยาวนานกว่า ต้องการความลึกซึ้งของศิลปินมากกว่า เป็นต้น ดังนั้นแนวทาง ในการเลือกสรรสื่อพื้นบ้านเพื่อสืบทอดของสังคมจึงมักจะเลือกสื่อที่ให้ความบันเทิงเป็นหลักแล้วปล่อยให้สื่อพิธีกรรมสูญหายไป

2.3 สื่อพื้นบ้านที่มีอยู่กลายเป็นสูญ จากหลักการพื้นฐานที่ว่าวัฒนธรรมทุกประเภทจะดำรงอยู่ต่อไปได้จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน (Adaptive) แต่ก็มีคำถามต่อมาว่าในการ ปรับเปลี่ยน “ใครเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกปรับเปลี่ยน” “ผู้ปรับเปลี่ยนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเอง หรือพลังจากภายนอกเช่นกระแสธุรกิจ” และ “เป้าหมายการปรับเปลี่ยนนั้นเพื่อใครหรือเพื่ออะไร” หากคำตอบออกมาว่าการปรับเปลี่ยนเกิดจากพลังผลักดันภายนอก เช่น กระแสธุรกิจ ก็จะส่งผล ให้สื่อพื้นบ้านกลายเป็นสูญกลายเป็นสื่อแปลกหน้าสำหรับคนในท้องถิ่นได้

2.4 ปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของผู้ชมเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สื่อพื้นบ้านสูญหาย เช่น สื่อพื้นบ้านเรื่องการแสดงดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ผู้ชมส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนเฉพาะที่มีอายุ

2.5 ปัญหาเรื่องการสืบทอด การปรับตัวและเครือข่ายของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน หากพิจารณาจากองค์ประกอบของการสื่อสารแล้วพบว่า มีปัจจัยที่เป็นมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่สองส่วนคือ ส่วนของผู้ส่งสาร (S) และส่วนของผู้รับสาร (R) และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดก็คือ การสืบทอดผู้ส่งสารและการสืบทอดผู้รับสารเพราะหากไม่มีการสืบทอดแล้วกระบวนการสื่อสารทั้งหมดก็จะดำเนินไม่ได้ โดยปัญหาการสูญเสียผู้ชมที่เป็นวัยรุ่นและเด็กถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของสื่อพื้นบ้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านนั้นมักมีความ เข้าใจว่าสื่อพื้นบ้านจะมีลักษณะของการอนุรักษ์และมีลักษณะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ความจริง แล้วสื่อพื้นบ้านมีการปรับตัวมาโดยตลอดในลักษณะวิวิธลักษณ์ คือ มีทั้งด้านที่พยายามจะอนุรักษ์ และด้านที่พยายามจะปรับตัวคู่ขนานกันขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนปรับและปรับเพื่อประโยชน์ของใคร อย่างไรก็ตามทั้งในด้านการอนุรักษ์และการปรับตัวสามารถทำหน้าที่รักษาวัฒนธรรมได้ เช่นเดียวกัน โดยความหมายของการอนุรักษ์คือ ความพยายามในการรักษาไม่ให้สื่อพื้นบ้านผิดเพี้ยนไปจากเดิมเพราะหากไม่มีต้นฉบับเดิมแล้วสื่อก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ในขณะที่การปรับตัวจะเกิดขึ้นเพื่อให้สื่อพื้นบ้านสามารถทำหน้าที่ให้เข้ากับสถานการณ์ของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สื่อสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไป และในส่วนเครือข่ายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน เช่น เครือข่าย ระหว่างศิลปินด้วยกันเอง เครือข่ายระหว่าง

ศิลปินกับผู้ชม เป็นต้น ปัจจัยเรื่องเครือข่ายนี้เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการสืบทอดและการปรับตัว

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสำรวจสถานภาพสื่อพื้นบ้านมีความสำคัญต่อการ สืบทอด และฟื้นฟูสื่อพื้นบ้าน การทำความเข้าใจกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้านจะทำให้สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสื่อพื้นบ้านกับบริบทชุมชน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนหา แนวทางในการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของสื่อพื้นบ้านต่อไปได้

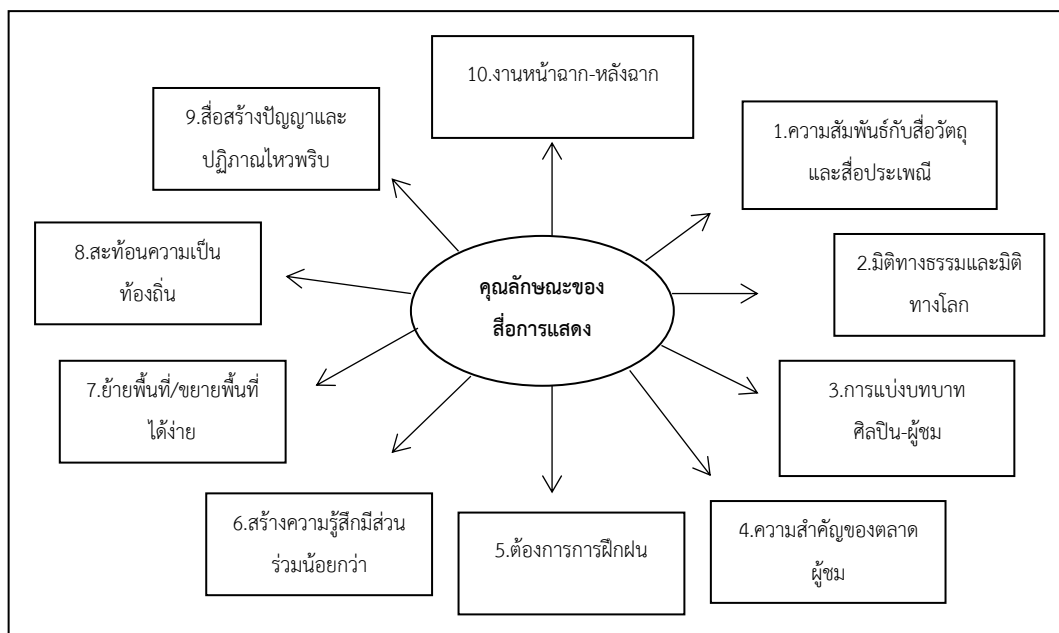
ในด้านคุณสมบัติของสื่อพื้นบ้าน พบว่า นักวิชาการชาวไทยที่ศึกษาสื่อพื้นบ้านอย่างจริงจัง เช่น กาญจนา แก้วเทพ (2544) ได้จำแนกคุณสมบัติของสื่อพื้นบ้านออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. รูปแบบสื่อพื้นบ้านที่เป็นวจนภาษา (Verbal form) มีขอบเขตกว้างขวางตั้งแต่คำคม ภาษิต บทกลอน เพลงพื้นบ้าน เพลงสอนเด็ก เรื่องเล่า ตำนาน เป็นต้น
2. รูปแบบสื่อพื้นบ้านที่เป็นพฤติกรรม (Behavior form) เช่น ความเชื่อพื้นบ้าน ประเพณี ธรรมเนียม วิธีการรักษาพยาบาล งานเฉลิมฉลอง การเล่นเกมและการละเล่นต่าง ๆ
3. รูปแบบสื่อพื้นบ้านที่เป็นวัตถุ (Material form) เช่น งานฝีมือ การผลิตข้าวของเครื่องใช้เครื่องตกแต่งร่างกายเสื้อผ้า วิธีการทำอาหาร
4. รูปแบบสื่อพื้นบ้านที่เป็นอวจนภาษา (Non-verbal form) เช่น การแสดง อากัปกิริยา การเต้นรำ การวาดภาพหรือเขียนตัวอักษรบนฝาผนัง (Graffiti) เหยียดตรา ฯลฯ

วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักถือว่าเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ที่เป็นสื่อการแสดง เนื่องจากที่ลักษณะที่ผูกพันกับคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการเคารพสักการะของประชาชนต่อท่านพระยาพิชัยดาบหัก ที่เป็นสิ่งที่ประชาชนกราบไหว้นับถือคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดอุตรดิตถ์

1. คุณลักษณะของสื่อการแสดงพื้นบ้าน

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2553) ได้กล่าวว่า สื่อการแสดงนับว่าเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีคุณลักษณะแตกต่างจากสื่อประเภทอื่น เพราะหากกล่าวถึงสื่อพื้นบ้าน คนส่วนใหญ่นั้นมักจะนึกถึงการแสดงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากคุณลักษณะของสื่อการแตงนั้นมองเห็นได้ชัดเป็นรูปธรรมมากกว่าสื่อประเภทอื่น

ภาพ 5 คุณลักษณะของสื่อการแสดง

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2548

2. ความสัมพันธ์กับสื่อวัตถุและสื่อประเพณีพิธีกรรม

สื่อการแสดงมีความสัมพันธ์กับสื่อวัตถุและสื่อประเพณี ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจากคุณลักษณะของสื่อการแสดงที่เป็นสื่อในเชิงรุกเรียกคนมาเข้าฝึกง่ายและเลิกง่าย ในขณะที่สื่อวัตถุเรียกคนเข้ามาหาได้ยาก แต่มักจะตรึงคนไว้ได้นานกว่าสื่อการแสดง ส่วนความสัมพันธ์กับสื่อประเพณีพิธีกรรม คือการเข้าไปผูกกับพื้นที่สาธารณะในชุมชน ทำให้สื่อการแสดงนั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “ขนบ หรือ ธรรมเนียม” ที่ขาดไม่ได้ในการประกอบพิธีกรรม และสื่อประเพณีพิธีกรรม จะโดดเด่นในแง่ของการสร้างความรู้สึกร่วมกันจากสมาชิกในชุมชนได้ดีกว่าสื่อการแสดงที่คนในชุมชนมักคิดว่า เป็นสมบัติส่วนตัวของกลุ่มนักแสดงเท่านั้น

1. มิติทางโลก-มิติทางธรรม

สื่อพื้นบ้านประเภทการแสดงจะมี 2 มิติประกบกันอยู่ คือ มิติทาง โลกและมิติทางธรรมมิติทางโลก คือ ส่วนที่เป็นรูปแบบภายนอก ได้แก่ การแสดงทั้งท่าทางการรำรำ เสียงดนตรี ความไพเราะของเสียงเพลงที่ เน้นความสนุกสนาน ในขณะที่มิติทางธรรมซึ่งเป็นส่วนที่มองเห็นได้ยาก เช่น การไหว้ครู ความเชื่อนั้นมีไว้เพื่อให้สื่อการแสดงมีความศักดิ์สิทธิ์ เกี่ยวข้องกับมิติทางด้านจิตวิญญาณของศิลปินในการหลอมรวมใจกัน เป็นหนึ่งเดียว ความเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์จึงเกี่ยวข้องกับการ

ให้ความเคารพ และสถานภาพของสื่อการแสดง รวมทั้งสัมพันธ์กับความตั้งใจและความทุ่มเทของศิลปินในการแสดง

2. การแบ่งบทบาทระหว่างศิลปิน/ผู้แสดงกับผู้ชม

สำหรับสื่อการแสดงพื้นบ้านในอดีตนั้นไม่มีการแบ่งบทบาท ชัดเจนระหว่างศิลปินซึ่งเป็นผู้ส่งสารและผู้ชม (Sender Receiver) เพราะการแสดงบางอย่างผู้ชมนั้นมิได้มีบทบาทในการชมเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบทบาทในการเป็นศิลปินร่วมด้วย เช่น การเล่นเพลงนา จังหวัด ชุมพร หรือระบำพื้นบ้าน จังหวัดปราจีนบุรี ที่ผู้ชมนั้นมีส่วนร่วมในการ สร้างสรรค์ผลงานทั้งการร่วมปรบมือ ร่วมร้องรับเป็นลูกคู่หรือบางครั้งก็ สนุกก็สามารถลุกขึ้นไปร้องรำอยู่เบื้องหน้าก็ได้ นอกจากนี้ในสื่อการแสดง อื่นๆ อีกหลาย ๆ สื่อ นั้น ผู้ชมก็เคยผ่านการฝึกฝนหรือผ่านการเป็นศิลปินมาก่อน ดังนั้น เส้นแบ่งระหว่างศิลปินกับผู้ชมจึงพร่าเลือนไม่ได้แยกจาก กันอย่างชัดเจน

ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture industry) ที่มีการผลิตวัฒนธรรมออกมาเป็นจำนวนมาก อย่างเป็นล่ำเป็นสัน สื่อการแสดงจึงมีการแยกบทบาทระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารออกจากกันอย่างชัดเจน ผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตนั้นจำกัดอยู่ไม่กี่คน ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นเพียงแค่ผู้ชม จึงมีนักวิชาการ ชานานามสังคมสมัยใหม่ว่าเป็น “สังคมผู้ชม” (Society of 5 (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) การมีบทบาทเป็นเพียงแค่ผู้ชมไม่ได้มีโอก ฝึกฝนตนเองในการเป็นผู้ผลิต/ผู้ส่งสาร จึงเท่ากับเป็นการลด ศักยภาพในการแสดงออกของคนส่วนใหญ่ในสังคมไปโดยปริยาย เมื่อ ศิลปินพื้นบ้านมีจำนวนน้อยลง ในขณะที่ผู้ชมส่วนใหญ่ก็ไม่มีทักษะในการเป็นศิลปิน โอกาสที่สื่อการแสดงพื้นบ้านจะสูญหายจึงมีมาก หากจะกล่าวว่าการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมมีส่วนในการทำลายสื่อการแสดงพื้นบ้านก็คงไม่ผิดนัก

ที่สำคัญคนส่วนใหญ่เวลานี้ถึงผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดงมักจะจำกัดอยู่ที่ 2 บทบาทนี้ กล่าวคือ หากไม่เป็นนักแสดงก็ต้องเป็นผู้ชม เท่านั้น คุณลักษณะนี้จึงเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการดึงคนให้เข้ามามีส่วน ร่วมในบทบาทอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก 2 บทบาทในกระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน เพราะมักคิดว่าหากไม่ได้ชมสื่อพื้นบ้านและไม่ได้เป็นศิลปิน ตนเองคงไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในสื่อการแสดงได้ ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อการแสดงที่อยู่ตรงกลางระหว่างศิลปินกับผู้ชม ยังมีอีกมาก เช่น การเป็น “แม่ยก” ของคณะลิเกที่คอยช่วยเหลือศิลปิน การเป็นผู้ให้การสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

3. ความสำคัญของตลาดผู้ชม

สำหรับสื่อการแสดงแล้วตลาดผู้ชมมีความสำคัญมากในยุคสมัยที่สื่อพื้นบ้านถือกำเนิดขึ้น ศิลปินและผู้ชมถือว่ามีรสนิยมเดียวกัน ดังนั้น ผลงานการสร้างสรรคของศิลปินจึงสอดคล้องต้องกันกับรสนิยมของผู้ชม แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สื่อพื้นบ้านซึ่งถือกำเนิดในวัฒนธรรมแบบพื้นบ้าน (Folk culture) แม้ว่าจะผลิตซ้ำผ่านมานานนับเป็นร้อยปี แต่รสนิยมที่แฝงฝังอยู่ในสื่อพื้นบ้านก็ยังคง

อยู่ในขณะที่ตลาดผู้ชมนั้น เปลี่ยนรสนิยมไปแล้วนอกเหนือจากการขาดโอกาสที่จะได้ดูสื่อพื้นบ้าน ทำให้ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน ดังนั้นการที่สื่อการแสดงพื้นบ้านจะสามารถดำรงอยู่ต่อไป จึงมิใช่การคิดเพียงแค่การสร้างศิลปิน (Sender) เพราะหากมองสื่อพื้นบ้านตามองค์ประกอบ การสื่อสาร การมีเพียงแค่ผู้ส่งสารคงจะไม่สามารถสร้างความยั่งยืนให้แก่สื่อพื้นบ้านได้ ดังนั้นสื่อการแสดงจึงต้องคำนึงถึงการสร้างตลาดผู้ชมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2548) เคยกล่าวถึงความสำคัญของการสร้างตลาดผู้ชมโดยใช้แนวคิดเรื่องบันไดปลาโจนทางศิลปะในการยกระดับรสนิยมของผู้ชม

4. ต้องการการฝึกฝน

สื่อการแสดงต้องอาศัยการฝึกฝน นั่นหมายความว่าในระหว่างการฝึกศิลปินต้องใช้ทรัพยากรอย่างมาก เช่น ทรัพยากรด้านเวลาคือ ต้องใช้เวลานาน ทรัพยากรด้านเศรษฐกิจที่ต้องมุ่งมาฝึกฝนทักษะแทนที่จะ ประกอบอาชีพสร้างรายได้ ทรัพยากรทางด้านจิตใจ คือ ทั้งศิลปิน และ ผู้ฝึก ต้องมีความอดทนรู้จักรอคอยเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ เมื่อถึงเวลาที่สมควรและที่สำคัญการจัดการสื่อพื้นบ้านยุคดั้งเดิมมีทั้งมิติของการนำไปใช้และการพัฒนาไปพร้อมกันทั้งในแง่ของการสร้างศิลปินใหม่ หรือ การพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาของศิลปินที่เห็นได้ชัด คือการฝึกฝนและฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาฝีมือควบคู่ไปกับการแสดงซึ่งเป็นมิติของการใช้อยู่ตลอดเวลา แม้ว่ากระบวนการดังกล่าวจะเป็นไปโดยธรรมชาติก็ตาม เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนเวลาของคนบีบรัดมากขึ้น (Time Compression) การฝึกฝนที่ต้องใช้เวลายาวนานและการรอคอยจึงไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนา ดังนั้น คนส่วนใหญ่จึงมุ่งมาใช้ประโยชน์แต่ไม่ยอมลงทุนในขั้นตอนของการฝึกฝนเพราะสิ้นเปลืองทรัพยากร เช่น การสืบทอด มโนราห์ ในกลุ่ม โสมสเทย์ จ.สุราษฎร์ธานี ที่ต้องใช้เวลาในการฝึกนานจึงจะเป็นศิลปินชั้นเลิศได้ แต่ด้วยช่วงเวลาอันจำกัดและมีความจำเป็นต้องใช้ในการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาพักที่โสมสเทย์ จึงจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาฝึกที่สั้นลงที่ยังมีความสามารถน้อยสามารถทำได้เท่านั้น แต่ยังไม่สามารถร้องเพลงได้ต้องเปิดแผ่นซีดีประกอบด้วย และกว่าที่เด็กจะสามารถร้อง มโนราห์ได้ก็ใช้เวลานานและหากจะมีความสามารถถึงขนาดต้นกลอน มโนราห์ได้เองก็ต้องเพิ่มระยะเวลาอีกซึ่งย่อมไม่ทันต่อการใช้งาน ดังนั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ เราจึงเห็นทั้ง 2 มิติ ที่ประกบกันอยู่ คือในระหว่างที่ ใช้งานก็มีการพัฒนาศิลปินให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นด้วย

5. สร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมได้น้อยกว่าสื่อประเพณีพิธีกรรม

สื่อประเพณีพิธีกรรมเป็นสื่อที่เรียกร่องการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างมาก เพราะบทบาทหนึ่งของสื่อประเพณีคือเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นบททดสอบความเข้มแข็งของชุมชน เช่นกัน เราจะเห็นว่าในสื่อประเพณีเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายรูปแบบและประเพณีหลาย ๆ ประเพณี ก็เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคน เช่น ประเพณีบวช ประเพณีแต่งงาน ฯลฯ ในขณะที่สื่อการแสดงนั้น ผู้ที่มีบทบาทโดดเด่น คือ ศิลปิน จนบางครั้ง

ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าสื่อการแสดงนั้นเป็นของใครคนหนึ่งในฐานะปัจเจก มิใช่ ในฐานะสมบัติของชุมชน ยิ่งเป็นสื่อการแสดงที่อยู่ในรูปของคณะมีการต้องว่าจ้างไปแสดงยิ่งตอกย้ำความรู้สึกว่าเป็นสมบัติส่วนตัว (Private property) เพราะดูเหมือนว่าศิลปินจะได้รับประโยชน์อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่มาในรูปของเงินค่าจ้าง ดังนั้นการจะเพิ่มความรู้สึกมีส่วนร่วมจากชุมชนให้มากขึ้น ผลการวิจัย พบว่า คือการนำสื่อการแสดงไปผูกกับสื่อประเพณีพิธีกรรม การขยาย ผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านและการนำเสนอบทบาทที่ซ่อนเร้น (Latent Function) ให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น เป็นการชี้ให้ชุมชนเห็นในบทบาทดังกล่าวสำหรับการมีส่วนร่วมในสื่อการแสดง คนส่วนมากมักจะมีส่วนร่วมในการรับชมมากกว่าจะมีส่วนในการเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ในขณะที่สื่อประเพณีพิธีกรรมนั้น คนแทบทุกคนในชุมชนต่างมีส่วนในการสร้างสรรค์/ผลิตสื่อประเพณีด้วยกันทั้งสิ้น

6. ย้ายพื้นที่ / ขยายพื้นที่ได้ง่ายกว่าสื่อประเพณีพิธีกรรม

สื่อการแสดงสามารถย้ายพื้นที่/ขยายพื้นที่ได้ง่ายกว่าสื่อประเพณีพิธีกรรม เนื่องจากความรู้เกี่ยวกับสื่อการแสดงฝังอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นศิลปินในเชิงปัจเจก เมื่อศิลปินเดินทางย้ายถิ่นจึงนำการแสดงนั้นไปผลิตซ้ำในพื้นที่อื่น และเนื่องจากเงื่อนไขในการผลิตซ้ำนั้น อาศัยการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนน้อยกว่าสื่อประเพณี ดังนั้น สื่อการแสดงจึงได้รับอิทธิพลข้ามพื้นที่ได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็น “ข้ามแบบ เล็ก ๆ ” คือ ข้ามภูมิภาค เช่น หนังใหญ่วัดบ้านดอน จ.ระยอง ที่มีบรรพบุรุษมาจาก จ.พัทลุง ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ และหนังตะลุงอิสาน จ.อุดรธานี ซึ่ง อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับอิทธิพลมาจากหนังตะลุงทางภาคใต้ หรือ “ข้ามแบบใหญ่” คือ ข้ามประเทศ เช่น มะโย่ง จ.ปัตตานี ที่ได้รับ อิทธิพลมาจากพวกชาวอินโดนีเซียและชาวมลายู หรือเรียมตรด จ.สุรินทร์ที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร

7. การสะท้อนความเป็นท้องถิ่น

สำหรับสื่อการแสดงแล้วแม้ว่าจะเป็นสื่อประเภทเดียวกันแต่เมื่อไปผลิตในต่างถิ่นต่างที่จะมีการปรับปรนให้เข้ากับพื้นที่จนสะท้อนความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น หนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ที่ใช้ ภาษาถิ่นระยองในการพากย์การแสดงหรือหนังตะลุง จังหวัดอุดรธานีก็มีการนำเอาหมอลำมาผสมด้วย หรือมโหรีบ้านปางกลาง จังหวัดสระแก้ว ที่จะมีเอกลักษณ์ คือ ซอกกลางที่ใช้ระบบเสียงแบบสายเสียงทำให้เสียงแปลกออกไปและเป็นเอกลักษณ์ของการสีซอเขมร

8. เป็นสื่อสร้างปัญญาและปฏิภาณไหวพริบ

สื่อการแสดงเป็นสื่อแห่งการสร้างปัญญาและปฏิภาณไหวพริบ ทั้งของศิลปินและผู้ชม ด้วยคุณลักษณะที่เป็นการแสดงสด ดังนั้น จึงต้องมีการด้นสด (Improvisation) โดยเฉพาะอย่างเช่น เพลงพื้นบ้านที่ร้องโต้ตอบกันอย่างเพลงนา จังหวัดชุมพร การร้องโต้ตอบกันไปมาแสดงถึงความฉลาดของศิลปิน ยิ่งได้เล่นบ่อยยิ่งฉลาดเพราะมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้สมองในการแก้โจทย์ซึ่ง

เป็นบทร้องที่อีกฝ่ายส่งมาให้ ต่างจากสื่อมวลชนที่เล่นตามบท (Script) แกรมส่วนใหญ่ยังเป็นบทที่ผู้อื่นเขียนให้ด้วย ดังนั้น หากเพลงพื้นบ้านพวกนี้ตายไป สื่อที่จะฝึกปฏิภาณไหวพริบของคนที่หายไป ด้วย

9. งานหน้าฉาก-หลังฉาก

คนส่วนใหญ่จะสนใจแต่เฉพาะการแสดงซึ่งเป็นงานหน้าฉาก แต่ ละเลยงานหลังฉาก ในสื่อการแสดงงานหน้าฉาก คือ การพออน การทำ การแสดง ฯลฯ งานหลังฉาก คือ การเล่นดนตรีซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญแต่คนมักจะละเลย เช่น หมอลำ จ.หนองบัวลำภู ที่ปัจจุบันขาดแคลนหมอแคนเนื่องจากไม่มีการสืบทอดหมอแคน เป็นต้น หรือ มังคละ จ.สุโขทัย ที่มีทั้งการร่ายรำและเครื่องดนตรี ในปัจจุบันส่วนที่มีปัญหาขาดแคลนอย่างมาก คือ นักดนตรี โดยเฉพาะหมอปี่ที่ไม่มีคนมาฝึก ดังนั้นเวลาแสดงต้องไปหาจ้างมาจากที่อื่น

3. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการสื่อการแสดงยุคอดีต - ยุคปัจจุบัน

สื่อพื้นบ้านนั้นมีอายุมาอย่างยาวนานมากการที่ยังสามารถดำรงอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้ แสดงว่าต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพพอสมควร ดังนั้นการทำวิจัยในเรื่องนี้จึงต้องสำรวจการบริหารจัดการในยุคอดีต ซึ่งเป็นต้นทุนทางด้านความรู้ของชุมชนเองในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงการบริหารจัดการเฉพาะสื่อการแสดงพื้นบ้าน โดยอธิบายตามหลักการบริหารจัดการเบื้องต้น (Basic Process - POLC) ที่จะมีกระบวนการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)

ในอดีตการสืบทอดสื่อพื้นบ้านนั้นเป็นการสืบทอดโดยธรรมชาติ (by nature) มากกว่าการสืบทอดโดยการวางแผน (by plan) เพราะหากเปรียบสื่อพื้นบ้านเป็นต้นไม้ บริบทชุมชนในยุคนั้นเปรียบเสมือนดินดำที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุเอื้ออำนวย ดังนั้นสื่อพื้นบ้านจึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วย

ปัจจุบันเมื่อสภาพบริบทชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็น “ดินไม่ดำน้ำไม่ชุ่ม” การสืบทอดสื่อพื้นบ้านจึงต้องมีการวางแผน (Planning) ซึ่งการวางแผนนั้นจะต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพชุมชนเพื่อเป็นการสำรวจต้นทุนของชุมชนในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน รวมทั้งการมานั่งทบทวนเรื่องคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านหลังจากที่อยู่กันมานาน แต่ด้วยความเคยชินความใกล้จึงมิได้หยุดคิดพิจารณาทบทวนสิ่งที่ตนมีก่อนที่จะสืบทอด การวางแผนในที่นี้จึงเปรียบเสมือนการมองย้อนไปในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะคิดก้าวต่อไปข้างหน้าและเป็นการวางแผนการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านโดยอยู่บนรากฐานจากชุมชน

2. การจัดองค์กร (Organization)

การจัดองค์กรของสื่อการแสดงในอดีตส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นองค์กรแบบครอบครัว สมาชิกในองค์กร/ คณะเป็นเครือญาติกันในยุคก่อนที่ชุมชนยังเป็นสังคมแบบปิด คนยังมีจำนวนน้อย และแต่งงานกันอยู่ในชุมชนคนในชุมชนเดียวกันมีความรู้สึกร่วมกัน องค์กรแบบพี่น้องจึงไม่ได้

เป็นอุปสรรคในการสืบทอดและคนในชุมชนก็ยังไม่ได้เกิดความคิดว่าสื่อนั้นมีใช้ของตน เนื่องมาจากความใกล้ชิดของสมาชิกในชุมชนกับสื่อการติดต่อแบบครอบครัวนั้น มีข้อดีสำหรับสื่อพื้นบ้านในแง่ของการถ่ายทอดในสายตระกูลซึ่งเป็นการสืบทอดที่ใช้ระยะเวลาสั้น ค่อย ๆ บ่มเพาะฝีมือและการสืบทอดไม่ได้สืบทอดเพียงแค่นี้เท่านั้น แต่ยังสืบทอดจิตวิญญาณของความเป็นศิลปินที่ซึมซับมาจากต้นฉบับอีกด้วย เช่น คณะของมังคละ จ.สุโขทัย ในอดีต เป็นต้น เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปสังคมเปิดกว้างมากขึ้นมีคนนอกเข้าไปตั้งรกรากในชุมชนเพิ่มขึ้น การสืบทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวจึงมีปัญหาในแง่ของการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของในชุมชน การสืบทอดยุคใหม่ต้องใช้ต้นทุนที่มากขึ้นศิลปินไม่สามารถสะสมทุนได้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการสนับสนุนจากชุมชนจะมา “ถม” ในส่วนของทุนองค์กรในยุคนี้จึงไม่ใช่เป็นที่รวมของสมาชิกในครอบครัวอีกต่อไป หากแต่ขยายการมีส่วนร่วมไปถึงทุกคนในชุมชน เช่น มังคละเมื่อขยายเข้าสู่โรงเรียน กงไกรลาศ จ.สุโขทัย ย่อมเป็นการขยายกลุ่มเป้าหมายไปถึงเด็กจำนวนมากที่ได้สืบทอดเชื้อสายมาจากศิลปินมังคละด้วย

ในขณะที่การจัดองค์กรของคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านเป็นองค์กรผสมผสานในลักษณะของ องค์กรร่วมทุน (Joint venture organization) ที่ประกอบไปด้วย นักวิชาการวัฒนธรรมและศิลปิน ซึ่งเป็นส่วนผสมระหว่างชนชั้นกลางและชาวบ้านตามที่ได้เขียนได้อธิบายไว้ข้างต้น นอกจากนี้เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์งานวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านแล้ว ยังเป็นการสร้างรูปแบบองค์กรแบบใหม่ในการทำงานเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านรวมทั้งต้องถือว่าคณะทำงานที่จัดตั้งขึ้นมานี้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หมาย ความว่า นอกจากจะได้งานแล้ว (Output) ยังได้พัฒนาคน (Capacity building) ด้วย โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการทำงานวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งคณะทำงานอันประกอบด้วยนักวิชาการวัฒนธรรม (นวธ.) และศิลปินต่างกล่าวถึงการที่จะโยกองค์ความรู้ไปสู่การบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ เช่น การบริหารจัดการสื่อการแสดงระบำพื้นบ้าน จ.ปราจีนบุรี ที่คณะทำงานให้ข้อเสนอแนะว่าจะโยกความรู้ดังกล่าว ไปใช้บริหารจัดการสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ในชุมชน อาทิ พิธีกรรมการเล่นผีโรง การร้องเพลงหัวไม้ เป็นต้น หรือการขยายพื้นที่ เช่น การบริหารจัดการสื่อการแสดงมโนราห์ที่ในกระบวนการสืบทอดจะมีกิจกรรมการถ่ายทอดการทำชุดมโนราห์มีการขยายพื้นที่จากเพียงแค่งานศิลป์ที่มาฝึกเป็นการขยายเข้าสู่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงทั้งสามโรงเรียนได้แก่ โรงเรียน วัดบางปลา โรงเรียนบ้านคลองกอ โรงเรียนวัดเขาวิชัย เป็นต้น

3. แรงจูงใจ (Leading)

ในยุคดั้งเดิมแรงจูงใจในการมาฝึกหรือการเข้าสู่องค์กรกลุ่มสื่อ การแสดงพื้นบ้าน มักจะได้แก่ 1) แรงจูงใจจากครอบครัว สื่อการแสดงส่วนใหญ่ในยุคดั้งเดิมนั้นมักจะสืบทอดกันในสายตระกูลหรือครอบครัว ดังนั้น เมื่อเด็กเกิดมาในครอบครัวศิลปินจึงมีแรงจูงใจจากครอบครัวในการสืบทอดสื่อการแสดงที่บรรพบุรุษของตนได้ดำเนินการมา เช่น การเล่นมังคละจ.สุโขทัย ทั้งนี้ เนื่องจากใน

ยุคดังกล่าวการเล่นม้งคละ เกิดขึ้นในยามว่างจากการทำไร่ทำนา ศิลปินจึงให้ลูกหลานรวมตัวกันเล่นม้งคละซึ่งสามารถกระทำได้ง่ายคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องจึงไม่มีโอกาส ได้มาสืบทอด 2) แรงจูงใจจากมิติเศรษฐกิจ เช่น การแสดงมะโย่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อ 30-40 ปีที่แล้วจะไปแสดงตามชุมชนต่าง ๆ ที่มีผู้มาเชิญไปแสดง ซึ่งจะได้ค่าแสดงครั้งละ 100 -300 บาท ทำให้สามารถยึดเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองได้ เนื่องจากการแสดงแต่ละครั้งคณะศิลปินไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนอาหารการกินหรือสถานที่ทางชุมชนที่ไปแสดงจะเป็น ผู้รับผิดชอบ 3) แรงจูงใจในการเปิดโลกทัศน์ เช่น การแสดงมะโย่ง จังหวัดปัตตานี ศิลปินจะสามารถเดินทางออกนอกชุมชนไปแสดงตามชุมชนต่าง ๆ ซึ่งการไปแสดงแต่ละครั้งนั้นใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 10 วัน โดยที่ศิลปินไม่ต้องเสียค่าที่อยู่กินเพราะชุมชนนั้น ๆ จะรับผิดชอบดูแล นอกจากนี้ การได้เดินทางไปเปิดโลกทัศน์นอกชุมชนทำให้ศิลปินมะโย่ง ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวของชุมชนใกล้เคียงและสามารถนำมาบอกต่อให้แก่สมาชิกในชุมชนได้ 4) แรงจูงใจทางด้านความเชื่อ เช่น การละเล่นเรือมตรด (การเล่นรำในช่วงตรุษสงกรานต์) จังหวัดสุรินทร์ ที่ศิลปิน และผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในคณะเรือมตรด ต่างมีความเชื่อว่าถ้าหากคน ไตได้ไปเรือม (ไปร่วมรำ) กับคณะเรือมตรดจะได้บุญกุศลมาก จะทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองไม่ยากจนและผู้ที่บริจาคสิ่งของกับคณะเรือมก็จะได้บุญกุศล ทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข มีทรัพย์สมบัติมากมาย สุขภาพแข็งแรง วานอนนอนง่าย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเงินทอง และสิ่งของที่ได้จากการเรือม (การรำ) คณะเรือมตรดจะนำไปสร้างหรือทำนุบำรุง ศาสนสถานและสาธารณประโยชน์ในชุมชน

ปัจจุบันเมื่อพิจารณาแรงจูงใจจากในอดีตเราจะพบว่า ค่อนข้างจะมีข้อจำกัดในการจูงใจ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาสืบทอด คณะผู้วิจัยที่ประกอบไปด้วยนักวิชาการวัฒนธรรมและศิลปินจึงมีการสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านอย่างหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อแรงจูงใจของสมาชิกในชุมชนที่แตกต่างกัน ในที่นี้ผู้เขียนใคร่ขอยกตัวอย่างแรงจูงใจที่เกิดขึ้นใหม่ที่นอกเหนือจากแรงจูงใจในยุคดั้งเดิม ได้แก่ 1) แรงจูงใจจากการเปิดสอนในโรงเรียน การมาฝึกของนักเรียนเนื่องจากเป็นรายวิชาที่บรรจุไว้ในหลักสูตรของ โรงเรียน ได้แก่ การสืบทอดระบำพื้นบ้านที่มีการถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบางแดนและโรงเรียนศรีรัศมิ์ราษฎร์บำรุง จ.ปราจีนบุรี 2) แรงจูงใจในฐานะอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะสื่อการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างเช่น การสืบทอดมโหรีบ้านปางกลาง จ.สระแก้ว ที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เมื่อคณะผู้วิจัยไปสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชนที่มาฝึกจึงพบว่ามาฝึกเพราะเป็นสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าเยาวชนที่มารับสืบทอดสื่อพื้นบ้านรุ่นใหม่มักจะมีแรงจูงใจจาก 2 ปัจจัยข้างต้น ส่วนแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในคณะทำงานบริหารจัดการ การสื่อพื้นบ้านจากผลการวิจัยพบว่า มักจะ

1) แรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง/องค์กร/ชุมชน การที่ทั้ง นักวิชาการวัฒนธรรมและศิลปินเข้ามาร่วมในคณะทำงานบริหารจัดการสื่อพื้นบ้าน เพราะมีแรงจูงใจที่ต้องการจะพัฒนาองค์กรและชุมชนของตนเอง แน่ใจว่านักวิชาการวัฒนธรรมในทั้ง 13 โครงการ ซึ่งต้องถือว่าเป็นหมุดขับเคลื่อนแรก (Prime mover) ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในการทดลองการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านแบบใหม่ ด้วยนวัตกรรมการวิจัย ซึ่งการที่นักวิจัยในทั้ง 13 โครงการสามารถดำเนินงานจนสำเร็จได้นั้น อย่างน้อยต้องมีแรงจูงใจในการที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กรที่สังกัดด้วย

หากกล่าวในปากของศิลปินที่มาร่วมงาน การบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านด้วยนวัตกรรมการวิจัยต้องนับว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน ดังนั้น ศิลปินหรือชุมชนที่เข้าร่วมจึงต้องมีแรงจูงใจในการที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนโดยการนำสื่อการแสดงมาใช้เป็นเครื่องมือ (Tools) หากไม่มีแรงจูงใจดังกล่าว ศิลปินคงจะปล่อยให้สื่อการแสดงถดถอยไปตามธรรมชาติ

2) แรงจูงใจในการสร้างผลงานวิชาการครูจากสถาบันการศึกษามาเข้าร่วม เพราะมีแรงจูงใจในการสร้างผลงานวิชาการโดยการนำสื่อการแสดงมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน เช่น หนังสือนิทาน จ.อุตรธานี ที่ครูโรงเรียนชุมชนบ้านดงบากโนนสวรรค์ได้พัฒนา หนังสือนิทานเป็นสื่อการเรียนการสอนและสร้างสรรค์บทละครสำหรับ การแสดงหนังสือนิทานเน้นเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสอนเด็กระดับ อนุบาล และได้้นำสื่อนวัตกรรม “หนังสือนิทาน” เสนอเป็นผลงานวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งเป็นครูผู้ชำนาญการพิเศษ เป็นต้น แรงจูงใจที่เห็นเป็นรูปธรรมเช่นนี้ นับว่าเป็นแรงจูงใจที่ดีในการเชิญชวนครูจากโรงเรียนในชุมชนต่าง ๆ เข้าร่วมในการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้านที่กระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ เพราะการได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาจะทำให้สื่อพื้นบ้านมีความยั่งยืนขึ้น เนื่องจากโรงเรียนนั้นมีบทบาทในการสอนเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตหรือความหวังของชุมชนอยู่แล้ว

4. การควบคุม (Control)

การควบคุมสมาชิกในองค์กรในยุคดั้งเดิมนั้นจะครอบคลุมทั้งนอกเวทีแสดงและในเวทีการแสดง โดยมีกลไกในการควบคุม ดังนี้ 1) กลไกการควบคุมจากภายใน ซึ่งมาจากระบบความเชื่อ ระบบความ เชื่อเข้ามาควบคุมสมาชิกในองค์กรหรือศิลปินในคณะทั้งนอกเวทีการแสดงและในเวทีการแสดง โดยเชื่อว่าทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การควบคุมนอกเวทีการแสดง คือ การควบคุมพฤติกรรมของศิลปินในชีวิตประจำวัน เช่น การที่หมอลำต้องดำรงตนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ส่วนระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เช่น การไหว้ครู ที่สื่อการแสดงทุกชนิดก่อนแสดงต้องมีการไหว้ครูเพราะมีระบบความเชื่อ เรื่องครูนอกจากนี้สื่อแต่ละประเภทยังมีระบบความเชื่อที่แยกย่อยแตกต่างกันไป เช่น กาทลอ จังหวัดยะลาที่มีความเชื่อว่า เมื่อศิลปินเข้าไปอยู่ในโรงพิธีแล้วจะออกไปไหนไม่ได้จนถึงเวลาเลยเที่ยงวันของวันรุ่งขึ้น ต้องรับประทานอาหารแยกจากบุคคลทั่วไป

รับของจากมือผู้หญิงไม่ได้ ชักชวนใครเข้ามานั่งในโรงพิธีไม่ได้ หรือความเชื่อเกี่ยวกับการปลุกโรงของ
 หนังใหญ่ วัดบ้านดอน จังหวัดระยองว่า ก่อนปักเสาทำโรงหนัง นายโรงต้องทำน้ำมนต์ธรณีสารมา
 ประพรมที่ซุดหลุมเสียก่อน เมื่อนายโรงหรือ หัวหน้าซุดหลุมแล้ว ใส่เงิน 1 บาทลงไปหลุมนั้นแล้วว่า
 คาถา เป็นต้น 2) กลไกการควบคุมจากภายนอก ซึ่งมาจากระบบเครือข่ายสื่อการแสดงหลายชนิดที่
 สืบทอดในระบบเครือข่ายต่างใช้ระบบเครือข่ายเป็นกลไกในการควบคุมสมาชิกในคณะ เช่น
 การละเล่นมโนราห์ จ.สุโขทัย หรือการแสดงมโหรี จังหวัดปัตตานี เป็นต้น ระบบเครือข่ายจะเข้ามา
 ช่วยควบคุมคุณภาพของสื่อการแสดง ทั้งควบคุมเรื่องพฤติกรรมของสมาชิก ควบคุมการถ่ายทอด
 ควบคุมการฝึกซ้อม ควบคุมการแสดง และควบคุม โดยการประเมินผลการแสดง เป็นต้น

ปัจจุบัน เราจะเห็นว่ากลไกในการควบคุมสมาชิกทั้ง 2 กลไก ทั้งระบบความเชื่อและ
 ระบบเครือข่ายอ่อนแรงไปมาก เนื่องจากสภาพสังคมที่พัฒนาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่
 เน้นหลักเหตุผลมากกว่าความเชื่อ รวมทั้งสังคมสมัยใหม่ที่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อำนาจของ
 ครอบครัวและเครือข่ายลดลง ดังนั้น คณะทำงานจึงต้องขยายหรือสร้างกลไกควบคุมแบบใหม่ ในที่นี้
 จะกล่าวถึงกลไกการควบคุม 2 แบบ คือ 1) กลไกการควบคุมจากภายใน เนื่องจากคณะทำงานนั้นมา
 จากกลุ่มคน 2 กลุ่มที่มีระบบความเชื่อต่างกัน เมื่อมาทำงานร่วมกันจึงต้องมา ฝึกอบรมติดตั้งความรู้
 ความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้าน เมื่อคณะทำงานมีความเข้าใจร่วมกันจะทำให้
 สามารถควบคุมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพได้ง่าย การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ
 2) กลไกการควบคุมจากภายนอก เช่น การติดตามงานในเวทีการ ประชุม การรายงานผลของ
 คณะทำงานต่อที่ประชุม การจัดเวทีการนำเสนอข้อมูล กลไกการควบคุมดังกล่าวเป็นการควบคุมการ
 ดำเนินงานให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งเป็นการควบคุมเนื้อหาโดยผ่านการตรวจสอบความ
 ถูกต้องจากเวทีประชุมเพราะรูปแบบดังกล่าวเป็นการ สื่อสารแบบ 2 ทาง เวทีการประชุมจะเปิด
 โอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตีความข้อมูล เพื่อจะทำให้การบริหารจัดการ
 สื่อพื้นบ้านดำเนินไปโดยคำนึงถึงทุกมิติในชุมชน

นอกจากนี้กลไกการควบคุมจากภายนอกยังเกิดจากการวางแผนงานร่วมกันของ
 สมาชิกในชุมชน ซึ่งในแผนงานจะระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ดังนั้นจึงเป็นกลไกในการควบคุมว่า
 จะต้องดำเนินกิจกรรมไปตามแผนงานที่วางไว้ หรือ Manage by Objective (MOB) คือ การจัดการ
 ควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

4. สถานภาพของสื่อการแสดงเมื่อสืบทอดตามธรรมชาติ

สื่อการแสดงเมื่อสืบทอดตามธรรมชาติ ด้วยต้นทุนในท้องถิ่น (Local resource)
 (กาญจนา แก้วเทพ, 2548) เราจะพบว่าสื่อมีสถานภาพ ดังนี้

1. สถานภาพเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนสามารถสืบทอดสื่อการแสดงได้ด้วยตนเองแม้ว่า
 จะไม่มีคณะผู้วิจัยเข้าไป ซึ่งมีเพียงสื่อการแสดงเดิยวเท่านั้น ได้แก่ หนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัด

ระยอง การที่หนังใหญ่วัดบ้านดอนยังมีสถานภาพที่เข้มแข็ง ณ วันนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการพัฒนาทักษะการแสดงของศิลปินและด้านพื้นที่การแสดง เช่น การพัฒนารูปแบบการแสดงจากคุณภัทราวดี มีชูชน การได้เผยแพร่ผ่านทางรายการโทรทัศน์ช่อง 5 รายการวัฒนธรรมพื้นบ้าน การแสดงในงานเทศกาลศิลปะอาเซียน ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย การแสดง ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร รวมทั้งได้ไปแสดงต่างประเทศ และอีกส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยที่มาจากเครือข่ายภายในชุมชน เช่นการสนับสนุนจากกลุ่มนวดแผนไทยและกลุ่มภูมิปัญญาชนมจีนในชุมชนในการช่วยค่าใช้จ่ายให้แก่วัดบ้านดอนซึ่งเป็นสถานที่ฝึกซ้อมและจัดแสดงตัวหนัง

2. สถานภาพผิดเพี้ยน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสื่อการแสดงอย่างชัดเจนทั้งรูปแบบและคุณค่า ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับสื่อขนาดใหญ่ ได้แก่ หมอลำ จังหวัดหนองบัวลำภู หมอลำจัดได้ว่าเป็นสื่อการแสดงที่มีขนาดใหญ่เนื่องจากเล่นกันทั้งภาคอีสาน แต่ปัจจุบันมีหมอลำที่เกิดขึ้นใหม่และผิดเพี้ยนกลายเป็นหมอลำซึ่งทำให้คุณค่าลดลง โดยเน้นที่การร้องเพลงและการเต้นมากกว่าการรำกลอน จึงก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทหน้าเวทีหมอลำ ดังนั้น ชุมชนบ้านกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู จึงคิดสืบทอดหมอลำกลอนแบบยุคดั้งเดิมเพื่อเอามาใช้เป็นจุดดึงดูดในทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทำให้คนต่างถิ่นได้สัมผัสวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบฉบับที่แท้จริงของชาวบ้าน

3. สถานภาพหดตัว หมายถึง การลดลงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของสื่อการแสดง โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของการสื่อสาร (Sender – Message - Channel - Receiver) ถึงแม้ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์ในลักษณะส่งผลต่อกันและกัน แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละสื่อ เราจะพบว่า สื่อแต่ละชนิดต่างประสบปัญหาที่ร้ายแรงแตกต่างกันไปสำหรับสื่อการแสดง มีสถานภาพหดตัว ดังนี้

3.1 องค์ประกอบด้านผู้ส่งสารหดตัว ได้แก่ การแสดง กาหลอที่บ้านยุโป จังหวัดยะลา ซึ่งปัจจุบันเหลือศิลปินที่สามารถเล่นกาหลอ ได้เพียงแค่ 3 คนเท่านั้น และแต่ละท่านก็มีอายุมากแล้ว สาเหตุนั้นอาจจะเนื่องมาจากการแสดงกาหลอมีข้อปฏิบัติและความเชื่อที่ศิลปินต้องปฏิบัติหลายประการและความเชื่อนั้นยังรวมไปถึงสมาชิกในครอบครัว ข้อห้ามต่าง ๆ อาทิเช่น อาหารที่รับประทานต้องให้เจ้าภาพแยกปรุงมาต่างหาก เมื่อจับเครื่องดนตรีออกเดินทางแสดงแล้ว แม่พ่อ แม่บุตร ภรรยาเจ็บป่วยจะกลับมาดูแลไม่ได้จนกว่าการแสดงจะเสร็จสิ้นระหว่างที่สามีไปแสดง ภรรยาจะทาแป้งแต่งตัวหรืออาบน้ำไม่ได้เพราะอาจทำให้สามีเสียชีวิตได้ เมื่อสามีกลับมาถึงบ้านภรรยาต้องเป็นผู้ตักน้ำวางไว้ที่บันไดบ้านเพื่อให้สามีล้างน้ำจะให้อื่นตักแทนไม่ได้ ฯลฯ ดังนั้นจะเห็นว่าข้อห้ามต่าง ๆ มากมายนี้มีใช่เพียงศิลปินต้องปฏิบัติเท่านั้น แต่สมาชิกในครอบครัวต้องเข้าใจและปฏิบัติตามด้วย นี้จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เข้ามารับสืบทอดกาหลอ

3.2 องค์ประกอบด้านเนื้อหาหดตัว ได้แก่ คำสอย จ.ภาพสินธุ์ โดยการสอยสมัยก่อนนั้น หมอสอยจะเดินทางไปพร้อมกับหมอลำกลอน ทั้งนี้ หมอสอยจะมีทั้งหมอสอยประจำและหมอสอยสมทบหรือหมอสอยสมัครเล่น ซึ่งในอดีตนั้นมีคำสอยเป็นร้อย ๆ กลอน สอ ทั้งคืนก็ไม่หมดและเป็นคำสอยที่เด็ด ๆ ทั้งนั้นโดยไม่ซ้ำกัน แต่เมื่อสภาพชุมชนเปลี่ยนแปลงไป คำสอยซึ่งเป็นวรรณกรรมแบบมุขปาฐะใช้วิธีการจดจำและ “สอย” ต่อ ๆ กันมาไม่มีการจดบันทึก จึงทำให้คำสอยเริ่มลดจำนวนลง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยเน้นการเก็บรวบรวมและจดบันทึกคำสอยไว้เพื่อป้องกันการสูญหายและหากมีคนรุ่นใหม่ต้องการที่จะสืบทอดการสอย ก็มีคำสอยที่จดบันทึกไว้ที่สามารถนำไปใช้แสดงได้

3.3 องค์ประกอบด้านช่องทางหดตัว ได้แก่ เพลงนา จ.ชุมพร เนื่องจากการร้องเพลงนาในอดีตร้องกันในทุ่งนาในฤดูเก็บเกี่ยว แต่ปัจจุบัน ชาวจังหวัดชุมพรเปลี่ยนอาชีพจากการทำนา มาทำสวน หรือปลูกปาล์มมากกว่าการทำนา ในขณะที่นาที่เหลืออยู่ก็ไม่มีกรร้องเพลงนา หากแต่ชาวนาจะเปิดวิทยุฟังแทน ช่องทางหรือพื้นที่การแสดงที่ในพื้นที่จึงหดตัวอย่างรุนแรงจนอาจเรียกว่า ช่องทางดังกล่าวอยู่ในภาวะที่กำลังจะหายไป

3.4 องค์ประกอบด้านผู้รับสารหดตัว ได้แก่ มะโย่ง จ.ปัตตานี ในอดีตเป็นสื่อการแสดงที่มีผู้ชมอย่างคับคั่ง แต่เมื่อมีโทรทัศน์เข้ามาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในชุมชน ผู้ชมจึงเริ่มหายหน้าไปจากโรงมะโย่งหันไปชมโทรทัศน์แทน ด้วยความรู้สึกรู้สึกว่ามีความทันสมัยมากกว่า ประกอบกับในช่วงหลังปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ผู้ชมเริ่มรังเกียจผู้หญิงที่ เป็นผู้แสดง เนื่องจากหลักการทางศาสนาของคนในชุมชนไม่นิยมให้ผู้หญิงแสดงต่อสังคมมากนัก นอกจากนี้การแต่งกายของนักแสดงก็ผิดไปจากหลักการทางศาสนาจึงทำให้ผู้ชมมะโย่งหดตัวลง

4. สถานภาพสูญหาย หมายถึง การไม่มีสื่อการแสดงนั้นอยู่ในชุมชนอีกต่อไป

การสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

1. ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก (เรียบเรียงโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หัสตินทร์ เขาวนปรีชา)

พระยาพิชัยดาบหักเป็นปฐมบรมครูของสำนักดาบพิชัยธมยุทธ์ จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นสำนักดาบที่สืบทอด วิชาวิชาดาบ วิชามวยไทย และวิชาอาวุธไทยอีกหลายชนิดจากพระยาพิชัยดาบหัก ฉะนั้น ก่อนที่จะกล่าวถึงวิชา อาวุธไทยโบราณของพระยาพิชัยดาบหักจึงขอกกล่าวถึงเรื่องราวของท่านไว้ ณ ที่นี้ก่อนเพื่อเทิดเกียรติของท่าน ดังต่อไปนี้

พระยาพิชัยดาบหัก เดิมชื่อจ้อย เกิดในปี พ.ศ. 2285 พระยาพิชัยดาบหัก อายุน้อยกว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 7 ปี พระองค์ทรงพระราชสมภพในปี พ.ศ. 2272 ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงครองกรุงศรีอยุธยา พระยาพิชัยดาบหักเกิดที่บ้านห้วยคา เมืองพิชัย ซึ่งปัจจุบันนี้ บ้านห้วยคาอยู่ในตำบล ในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ห่างจากตัวอำเภอไปทาง

ตะวันออกประมาณ 5 กิโลเมตร ช่วงนั้นเป็นสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา

พระยาพิชัยดาบหัก (จ้อย) มีบิดา มารดา เป็นชานา มีพี่น้อง 4 คน แต่เสียชีวิตไป 3 คน เหลือท่านอยู่คนเดียว เด็กชายจ้อยมีนิสัยชอบการชกมวยมาก เป็นเด็กที่ไม่กลัวใคร ไม่ชอบให้ใครมารังแก เป็นเด็กองอาจกล้าหาญ ตอนอายุ 8 ขวบ บิดาให้ไปช่วยเลี้ยงควายในทุ่ง ก็มักจะมีเรื่องวิวาทชกต่อยกับเด็กเลี้ยงควายด้วยกัน ซึ่งแม้จะตัวโตกว่าจ้อยก็ไม่กลัว ถ้ามาข่มเหงกันก็ต้องสู้เพื่อปกป้องตนเอง บิดาเห็นว่าอายุโตพอจะเรียนเขียนอ่านได้แล้วจึงอยากให้จ้อยไปเรียนหนังสือที่วัดมหาธาตุแต่จ้อยไม่ยอมไป หลายครั้งหลายคราก็ยังยืนยันขอเรียนมวยดีกว่า

บิดาจึงชี้แจงว่าการเรียนมวยมิได้เรียนทั้งวัน ไม่มีครูคนใดสอนมวยทั้งวัน ในช่วงว่างจากการเรียนมวยจึงควรเรียนหนังสือ เมื่ออ่านออกเขียนได้แล้วก็จักศึกษาตำรามวยได้อย่างกว้างขวางและที่วัดมหาธาตุนั้น ท่านพระครูเจ้าอาวาสท่านก็มีความรู้เชิงมวยอยู่พอสมควรและในวันพระผู้เฒ่า ผู้แก่ที่มาถือศีลภาวนาหลายคนก็เป็นมวยอยู่บ้าง จ้อยก็คงได้เรียนมวยควบคู่กับการเรียนเขียนอ่านไปด้วย ถ้าไม่รู้หนังสือเสียแล้วจะอ่านตำรามวยได้อย่างไร ด้วยคำชี้แจงของบิดาดังกล่าว จ้อยจึงยอมจากบ้านมาอยู่วัดมหาธาตุ เมืองพิชัย เพื่อเรียนหนังสือ โดยมาอาศัยอยู่ที่วัดมหาธาตุจนอายุย่างเข้า 14 ปี นับว่าจ้อยเป็นคนรู้หนังสือดีในสมัยนั้นทั้งภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาขอม ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนคถาอาคม ซึ่งในสมัยก่อนนั้นพระภิกษุส่วนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสจะอ่านออกเขียนได้ ทั้งภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาขอม มีความรู้เรื่องคถาอาคม ดาบ มวย จึงเป็นที่เคารพศรัทธาของญาติโยมทั้งหลาย

ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาถือศีลนอนวัดในวันพระส่วนมากก็จะรู้เรื่องดาบ เรื่องคถาอาคม เรื่องมวยกันพอตัวเพราะสมัยก่อน ชายไทยเกือบทุกคนต้องสามารถปกป้องตนเอง ปกป้องครอบครัวจากอันตรายและโจรผู้ร้ายได้ระดับหนึ่ง การมาอยู่วัดมหาธาตุของจ้อย ได้เรียนรู้เรื่องคถาอาคม ดาบ มวย เป็นเบื้องต้นในชีวิตนี้ครบ

นอกจากนี้ในวาระที่มีงานบุญใหญ่ ๆ เช่น งานบุญสลากภัต บุญกฐิน บุญมหาชาติ แต่ละวัดโดยเฉพาะวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดหลักวัดหนึ่งของเมืองพิชัยสมัยนั้นก็จะมีการชกมวยในงานวัดเป็นประจำ ทำให้จ้อยได้เรียนรู้การรำมวย การชกมวย จากการได้ชมด้วยและนำมาฝึกเองจนชำนาญ เช่น การฝึกเตะต้นกล้วยด้วยเท้าทั้งสองแต่มีให้ต้นกล้วยล้มลงได้ เรียกว่า “การเตะเลี้ยง” การฝึกหลบลูกมะนาว เรียกว่า “ลีลาลิงหลบมะนาว” การรำมวย การย่างมวย การออกอาวุธ หมัด ศอก เข่า เท้า จากการดูแล้วจำเอามาประกอบกับได้รับคำแนะนำจากพระครูวัดมหาธาตุและผู้เฒ่าผู้แก่ในวัด ก็ยิ่งทำให้จ้อยขยันหมั่นฝึกอยู่เสมอ

ในยามว่างก็จะปฏิบัติรับใช้พระครูผู้เป็นอาจารย์ กวาดถุกฎี จัดตีหมกและน้ำใช้ซักสบง จีวร ล้างบาตร เก็บบาตร นอกจากนี้จ้อยเป็นคนกล้าไม่กลัวผู้ใหญ่จนเกินเหตุจึงชอบที่จะสอบถาม

คาถาอาคม เฆนตาบ เฆนมวย จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาถือศีลอยู่วัดในวันพระ ความรู้จึงก้าวหน้ากว่าเด็กคนอื่นและเป็นที่ยกใคร่เอ็นดูของอาจารย์และผู้เฒ่าผู้แก่ยิ่งนัก นี่เป็นมูลเหตุหนึ่งให้เด็กหลายคนไม่ชอบจ้อย จนกระทั่งวันหนึ่งเจ้าเมืองพิชัย นำบุตรชายชื่อ เฉิด มาฝากพระครูเจ้าอาวาสให้ร่ำเรียนหนังสือคาถาอาคม เด็ก ๆ ที่ไม่ชอบจ้อยจึงพากันไปเป็นลูกน้องคุณฉิดลูกเจ้าเมืองพิชัยและให้ข้อมูลกับคุณฉิดว่าจ้อยเป็นเด็กเกเร ชอบชกต่อยคนอื่นอยู่เป็นประจำ วันหนึ่งในวงกินข้าวมือเย็นเด็กวัดทุกคนจะนั่งกินวงเดียวกันมิให้แยกออกไป

ระเบียบของวัดข้อนี้ก็เพื่อมิให้เด็กบางคนถูกเพื่อนขับออกจากวงข้าวให้ไปกินคนเดียว นอกวงข้าวและการที่เด็ก ๆ กินข้าวร่วมกันจะได้รักใคร่สมัคสมานสามัคคีเป็นพี่น้องกัน ตามคติพื้นบ้านไทยที่ว่า “กินข้าวหม้อ เดียวกันจักได้ไม่ห่างกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน” เย็นวันนั้นก็เกิดจุดแตกหักขึ้นระหว่างจ้อยกับกลุ่มลูกเจ้าเมืองพิชัย เหตุมีอยู่ว่าโดยปกติเด็กวัดจะมีธรรมเนียมยกแกงชตน้ำทิ้งวงเรียงไปเป็นการแบ่งกันกินเท่า ๆ กัน เรียกว่า “แกงเหาะ” เพื่อมิให้ใครคนใดคนหนึ่งเอาแกงอ้อย ๆ ไปวางตรงหน้าตนแล้วกินคนเดียว บ่อยครั้งที่ปรากฏการณ์ “แกงเหาะ” ก็จะได้ชตน้ำแกงอ้อยถ้วนหน้ากันเพราะนาน ๆ จะมีแกงอ้อยจากญาติโยมเหลือมาถึงมือเย็นสำหรับเด็กวัด วันนี้มีแกงอ้อยเหลือตกมาถึงมือเย็นกิจกรรมแกงเหาะก็เกิดขึ้นผลัดกันยกแกงขึ้นชตน้ำเวียนกันไป แต่พอวนมาถึงจ้อยเด็กที่นั่งข้างจ้อย ซึ่งเป็นเด็กวัดกลุ่มคุณฉิดก็ยกแกงข้ามหัวจ้อยไปให้คน ถัดไปซึ่งก็เป็นเด็กวัดกลุ่มคุณฉิดอีกคนหนึ่ง เป็นอันว่าจ้อยไม่ได้ชตน้ำแกงรอบแรก ไม่เป็นไรจ้อยอดทนไว้วันแกงเหาะมารอบที่สองเหตุการณ์ที่เป็นเช่นเดิมอีก จ้อยไม่ได้ชตน้ำแกงอีกรอบนี้ แต่รอบนี้เด็กวัดกลุ่มคุณฉิดก็เริ่มหัวเราะเยาะเย้ยหยันที่จ้อยไม่ได้ชตน้ำแกงสองรอบแล้ว จ้อยก็ยังอดทนนิ่งอยู่กินข้าวไปตามปกติ แกงเหาะรอบที่สามก็วนมาอีกเหตุก็เกิดเช่นเดิมคือ แกงข้ามหัวจ้อยไปให้อีกคนหนึ่งพร้อมเสียงหัวเราะเย้ยหยันกันเกรียวกราวจากกลุ่มเด็กวัดลูกน้องคุณฉิด พอเจ้าคนที่ได้รับแกงยกแกงขึ้นชตน้ำจ้อยก็ลุกขึ้นเตะโครมไปที่ขามแกงเจ้า คนที่ยกแกงชตหายไปตามแรงเตะเลือดกลบปากร้องโอดโอย จากนั้นจ้อยก็เตะโครมใส่เจ้าเด็กคนที่ยกแกงข้ามหัวจ้อย เจ้านั่นก็หงายหลังตามแรงเตะไปเช่นกัน

เด็กวัดกลุ่มคุณฉิดก็รู้กันเข้ามาใส่จ้อย มวยหมู่จึงเกิดขึ้นด้วยความสันตจิตเจตนาในเชิงมวยที่มากกว่า จ้อยจึงจัดการเด็กพวกนั้นกระเด็นบ้างล้มหายบ้างเข้าไม่ติดสักคน คุณฉิดเองก็เข้ามารุมชกจ้อยด้วยก็ถูกจ้อยชกฟันหักกระเด็นออกไป แต่คนเดียวยอมสู้หลายคนไม่ได้จ้อยจึงสู้พลางถอยพลาง พอได้โอกาสก็วิ่งไปทางหลังวัดไปที่ลานพิกุล จ้อยหันหลังให้ต้นพิกุลเพื่อมิให้คู่อริเข้าจู่โจมจากด้านหลังได้เพราะรับศึกด้านเดียวดีกว่า ใครเข้ามาก็ถูกหมัดถูกเท้าจ้อยกระเด็นออกไป ชกต่อยกันอยู่พักใหญ่จ้อยเห็นท่าจะไม่ดีแน่ถ้าสู้ต่อไปอาจจะมีการเมืองพิชัยมาจับตัวได้ที่ตนชกลูกเจ้าเมืองพิชัยหัก พอได้จังหวะจึงวิ่งออกไปทางหลังวัดอย่างรวดเร็ว ใครที่วิ่งตามไม่ทันเพราะจ้อยเป็นคนวิ่งเร็วฝึกวิ่งอยู่เสมอและวิ่งแข่งควายชนะอยู่บ่อย ๆ และจ้อยสามารถวิ่งไล่จับมาได้ ในขณะที่วิ่งหนีไปใจก็ไม่คิดจะอยู่วัดมหาธาตุต่อไปแล้ว ด้วยกลัวความผิดที่ชกลูกเจ้าเมืองจนบาดเจ็บ จึงตัดสินใจมุ่งหน้าขึ้นเหนือไป

บ้านท่าเสาดีกว่า เพราะที่บ้านท่าเสามีครูมวยมีชื่อที่จ้อยชอบลีลาเชิงชกของนักมวยบ้านท่าเสาینگักชื่อครูเมฆ เดินพลางวิ่งพลางตามลำน้ำขึ้นไปทางเหนือ พอคะเนว่าคงไม่มีใครตามทันจ้อยก็หันหน้ามาทางพิชัย ก็ลงกราบขอลาพระครูผู้เป็นอาจารย์ว่าด้วยจำเป็นไม่สามารถบอกกล่าวกราบลาแทบเท้าได้ จ้อยขอกราบลงตรงนี้แทน เสร็จแล้ววิ่งมากกว่าเดินมุ่งสู่บ้านท่าเสาจุดหมายปลายทาง วันที่ออกจากวัดมหาธาตุจ้อยมีอายุ 14 ปี

เย็นมากแล้วจ้อยมาถึงวัดดินแดงจึงขอพักในวัด บอกกับพระว่าจะไปเยี่ยมมาที่บ้านเต่าไห แต่ไปไม่ทันค้ำที่นี้เสียก่อน พระจึงให้เด็กวัดจัดหาอาหารให้กินและพักที่วัดดินแดงหนึ่งคืน รุ่งขึ้นจ้อยเดินทางต่อถามชาวบ้านมาตลอดทางว่าจะไปบ้านท่าเสาไปทางไหนได้ ก็มาค้ำที่วัดบ้านแก่งขออาศัยนอนวัดบ้านแก่งหนึ่งคืน วันรุ่งขึ้นจ้อยเห็นครูมวยคนหนึ่งนำลูกศิษย์รุ่นหนุ่มมาฝึกมวยที่ลานวัดบ้านแก่ง หลังจากเลิกการฝึกซ้อมจ้อยจึงเข้าไปกราบขอมอบตัวเป็นศิษย์ โดยใช้ชื่อว่า ทองดี ด้วยเกรงว่าหากใช้ชื่อจ้อยดังเดิมอาจถูกคนทางเมืองพิชัยตามตัวได้ จ้อยเรียนมวยอยู่กับครูเที่ยงที่บ้านแก่งนี้เป็นเวลาปีเศษ ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจและด้วยพื้นฐานมวยจากวัดมหาธาตุและด้วยสติปัญญาปฏิภาณไหวพริบเฉพาะตัว ทำให้ทองดีชำนาญชกมวยที่เรียนจากครูเที่ยง จนเป็นที่หนึ่งของศิษย์ทุกคน และเป็นที่รักของครูเที่ยงกับภรรยาครูเที่ยง รวมถึงศิษย์ร่วมสำนักมวยบ้านแก่งด้วยกันและชาวบ้านด้วยทองดีเป็นคนขยันฝึก ขยันช่วยงานอุทิศจิตใจคอยรู้จักรการเข้าหาผู้ใหญ่ที่สำคัญ อีกประการคืออ่านออกเขียนได้ด้วยจึงดูมีราศีกว่าใคร ๆ แน่นนอนเมื่อโดดเด้นก็ยอมมีคนเกา ๆ ไม่พอใจทองดี จึงหนีไม่พ้นที่จะมีเรื่องชกต่อยกับศิษย์ร่วมสำนักมวยบ้านแก่ง 4 คน ซึ่งมาเรียนอยู่ก่อนแต่ไม่โดดเด้น เช่น ทองดี การชกต่อยกันคราวนั้นระหว่าง 4 ต่อ 1 แม้ทองดีจะชนะอย่างงดงามแต่ก็ทำให้ทองดีไม่สบายใจ เนื่องด้วยทั้ง 4 คนเป็นคนท้องถิ่น มีญาติพี่น้องมีพวกพ้อง คงอยู่ยากแล้วจากนี้ไป ทองดีจึงตัดสินใจขอลาครูเที่ยงโดยอ้างว่าจะไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ที่บ้านทุ่งยั้ง โดยจะเดินทางไปพร้อมกับพระสงฆ์จากวัดบ้านแก่ง ท่านก็จะไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์เช่นกัน

ครูเที่ยงแม้จะเสียดายศิษย์คนนี้มากแต่ด้วยความเป็นครูเมื่อศิษย์ขอไปในทางดีก็ไม่มีเหตุอันใดจะยับยั้งเอาไว้ ปีเศษที่อยู่กับครูเที่ยงนั้น ทองดีเพิ่มทักษะเชิงมวยขึ้นอีกมากและได้ทำรามวยเพิ่มจากเดิมที่ได้จากวัดมหาธาตุ คือ ทำรามวย “หงส์บินข้างถวายเป็นวง” อันเป็นทำรามวยของสำนักมวยบ้านแก่งของครูเที่ยง วันที่ทองดีจากบ้านแก่งมาเมื่ออายุได้ประมาณสิบห้าปีเศษแล้ว และได้ฉายาใหม่มาด้วยว่า “ทองดีฟันขาว” เนื่องจากเป็นคนไม่กินหมากฟันจึงไม่ดำเช่นคนอื่น ๆ

จากบ้านแก่ง ทองดีกับพระสงฆ์วัดบ้านแก่งที่มาด้วยกัน เดินทางมาพักอยู่ที่วัดวังเตาหม้อ (วัดบางเตา หม้อก็เรียก ปัจจุบันคือ วัดท่าถนนในตลาดเขตเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์) หลังจากไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์แล้วก็กลับมาพักที่วัดวังเตาหม้ออีก ก็พอดีศาลเจ้าบางโพธิ์มีจิวสมโภชน์เจ็ดวันเจ็ดคืน ทองดีสนใจการกระโดด การตีลังกาของผู้แสดงจึงรวมมาก ฝ้าดูอยู่ตลอดเจ็ดวัน พอเลิกงานสมโภชน์ศาลเจ้าบางโพธิ์แล้วจิวเล็กกลับไป ทองดีก็หาไม้มาปักที่ชายหาดหน้าวัดวังเตาหม้อ หัด

กระโดด หัดตีลังกา โดยหัดเองอยู่ถึง 5 เดือนก็สามารถทำได้แคล่วคล่องว่องไว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทองดีสามารถกระโดดข้ามหัวคนที่ยืนอยู่ตรงหน้าได้อย่างสบาย จากนั้นทองดีก็ลาพระสงฆ์วัดวังเตาหม้อเดินทางกลับบ้านท่าเสาเพื่อไปเรียนมวยกับครูเมฆบ้านท่าเสา

ทองดีหัดมวยอยู่กับครูเมฆบ้านท่าเสาร่วมสองปีครูเมฆหมดเรื่องที่จะสอน ซึ่งมวยท่าเสานี้เป็นมวยมีชื่อมากในเรื่องความว่องไว โดยเฉพาะเชิงเตะที่ว่องไวชนิดส่งได้เลยทีเดียวซึ่งถูกใจทองดีมาก เนื่องด้วยมีพื้นฐานการเตะเลี้ยงต้นกล้วยมาแล้วจากวัดมหาธาตุ สองปีที่อยู่กับครูเมฆ ทองดีช่วยครูทำงานทุกอย่างด้วยความขยันขันแข็งเป็นที่รักของคนบ้านท่าเสามาก ด้วยทองดีเป็นคนพูดจริงทำจริง มีความอารีต่อเพื่อนด้วยกัน ขยันฝึก ขยันช่วยงาน มีสัมมาคารวะ รู้จักเข้าหาผู้ใหญ่ไม่วาดฝีมือว่าเหนือกว่าคนอื่นจึงเป็นที่รักของทุก ๆ คน

อยู่มาวันหนึ่งมีโจรขโมยควาย 2 คน แอบมาขโมยควายของครูเมฆไป 2 ตัว พอครูเมฆและคนในบ้านรู้ตัวก็ออกตามไปทันที โดยทองดีคว้าดาบได้เล่มหนึ่งออกวิ่งนำหน้าใคร ๆ ไปก่อน ด้วยเป็นคนวิ่งเร็วมากขนาดวิ่งไล่จับม้าทัน ทองดีจึงวิ่งมาทันขโมยที่ขโมยควายมา เกิดฟันต่อสู้กันทองดีฟันขโมยคอขาดตายไปหนึ่งคน อีกคนถูกทองดีฟันข้อมือที่ถือดาบขาด และถูกฟันที่แก้มเป็นแผลฉกรรจ์ล้มฟุบลงจึงจับตัวได้ การต่อสู้ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าทองดีมีความรู้ความสามารถในการต่อสู้ด้วยดาบที่เดียวจึงสามารถสู้ขโมยสองคนได้และปราบได้สำเร็จ ความรู้เชิงดาบที่ฝึกมาจากตอนอยู่วัดมหาธาตุได้ทดสอบฝีมือก็คราวนี้ จากการจับขโมยได้ครั้งนี้ชาวท่าเสายิ่งชื่นชมในความกล้าหาญของทองดีมากยิ่งขึ้น ไปทางใดก็มีคนยกย่องนับถือทั่วไปทั้งบ้านท่าเสาเลย ที่เดียวถึงตอนนี้ทองดีมีอายุ 18 ปี

ในกาลต่อมาเมื่อมีงานนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์เป็นงานประจำปี ได้มีการเปรียบตัวชกมวยด้วย ครูเมฆก็พาทองดีและนักมวยอีกหลายคนมาเปรียบมวย ปรากฏว่าทองดีเปรียบมวยคู่ชกกับนายถูกชาวบ้านทุ่งยั้ง มีครูนิลบ้านทุ่งยั้งเป็นครูมวย ครูนิลเป็นครูมวยที่มีชื่อมากคนหนึ่งเช่นเดียวกัน การเปรียบมวยครั้งนี้เป็นครั้งแรกของทองดี ซึ่งเรียนมวยมาได้ 12 ปี ตั้งแต่อยู่วัดมหาธาตุ พิชัยจนมาอยู่กับครูเมฆท่าเสา สะสมความรู้เชิงมวยมาหลายที่จากพระครูวัดมหาธาตุ จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาถือศีลที่วัดมหาธาตุ จากการดูมวยตามงานต่าง ๆ ละครเวทีเมืองพิชัย แล้วฝึกฝนอย่างขยันขันแข็งจากบ้านแก่ง จนมาถึงท่าเสาได้ชกต่อยกันจริงตั้งแต่เด็กจนหนุ่มมีความรู้และประสบการณ์มากโขอยู่ทีเดียว แต่นี่เป็นครั้งแรกที่ได้ชกมวยในสังเวียนลานดินท่ามกลางคนดูมากมาย

การเปรียบมวยครั้งนี้ทองดีดีใจยิ่งนัก ครูเมฆจูงมือทองดีมาที่ริมลานมวย ทองดีนั่งคุกเข่าลงกราบแม่พระธรณีภาวนาคาถาแล้วลุกขึ้น ครูเมฆจูงมือทองดีเดินรอบลานมวยเวียนขวาพร้อมใช้ผ้าขาวม้าที่พาดบ่ามาโบกไปมาปิดรังควาย แล้วพาทองดีมากลางลานมวยให้ทองดีนั่งพนมมือหันหน้าไปทางตะวันออก ระลึกถึงพระรัตนตรัยและบิดามารดาครูของตน ครูเมฆหยิบดินโรยบนศีรษะทองดีตามที่ครูสอนต่อ ๆ กันมาเพื่อให้แม่พระธรณีคุ้มครองรักษานักมวย เสร็จแล้วทองดีหันไปกราบเจ้าของงาน ฝ่ายครูนิลก็ทำพิธีให้นายถูกเช่นเดียวกัน ครูมวยทั้งสองจูงมือศิษย์มาพบกันกลางลานมวยศิษย์แต่

ละฝ่ายยกมือไหว้ครุมวยฝ่ายตรงข้ามแล้วทองดีก็ยกมือไหว้นายลูกก่อน เนื่องด้วยนายถึงอาวุโสกว่า นายลูกก็รับไหว้จากนั้นครูทั้งสองเดินออกจากลานมวย นักมวยทั้งสองก็เริ่มรำมวยไหว้ครูเสร็จแล้วก็อย่างสามชุกเข้าหากันดูเชิงกันไปมาแล้วนายลูกซึ่งตัวใหญ่ล่ำสันกว่าก็เป็นฝ่ายเตะรุกมาก่อน ทองดีหลบการเตะแล้วกระโดดข้ามศีรษะนายถึงตามแบบจิ้งที่ทองดีฝึกมาแล้วถีบถูกท้ายทอยนายลูกมึนงงไป พอ นายถึงหันมาทองดีก็เตะเข้าที่เพรียง (กรามหรือขากรรไกร) สลบคาเท้าทันที การต่อสู้ครั้งนี้รวดเร็วสมกับคำว่า “ไม่ทันนกรจะจอกินน้ำ” ครูนิลเองก็นึกไม่ถึงว่านายลูกนักมวยมือดีของบ้านทุ่งยังจะพ่ายแพ้ในเวลาอันรวดเร็ว รู้สึกอับอายชาวบ้าน ครูนิลจึงร้องทำครูเมฆออกมาชกกันพิสูจนฝีมือ แต่ทองดีชั้นอาสาชกกับครูนิลแทนครูเมฆ การชกครั้งนี้ทองดีไม่ผลิผลามในยกแรกปล่อยให้ครูนิลรุกเอาฝ่ายเดียว พอขึ้นยกที่สองทองดีก็สามารถเตะครูนิลสลับในเวลาอันไม่นานเช่นกัน ด้วยกลมวยที่แปลกและสติปัญญาที่ชาญฉลาด ดูมวยมาหลายสำนัก ฝึกมวยมาหลายที่จึงผสมผสานจุดดีของมวยต่าง ๆ เข้ามาเป็นกลมวยของตนที่แปลกตาป้องกันยากจากการชก คราวนี้ชื่อเสียงเชิงมวยของทองดีก็ลือกระฉ่อนไปทั่วว่าเป็นนักมวยหนุ่มยอดฝีมือที่หาใครมาเปรียบไม่ได้แล้ว

หลังจากการเปรียบมวยที่วัดพระแท่นศิลาอาสน์ 3 เดือน ทองดีก็ขอลาครูเมฆไปเรียนวิชาการฟันดาบกับครูดาบที่เมืองสวรรคโลก ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อเสียงมากในเชิงดาบ ครูดาบคนนี้เป็นอาว์ของพระภิกษุรูปหนึ่ง ที่มาพักอาศัยอยู่ที่วัดท่าเสาซึ่งสนิทสนมคุ้นเคยกันดีมากพระสงฆ์รูปนี้จึงชวนทองดีเดินทางไปยังเมืองสวรรคโลกเพื่อเรียนฟันดาบ เนื่องด้วยทองดีมีความรู้ในการฟันดาบมาเป็นเบื้องต้นแล้ว จนสามารถต่อสู้ชนะโจรขโมยควาย 2 คนนั้นได้ และประกอบกับทองดีเป็นคนใฝ่ความรู้ทางการต่อสู้การเดินทางมาสวรรคโลกครั้งนี้ จึงเป็นการเดินทางมาเรียนดาบเพื่อเพิ่มเติมความรู้ความสามารถในวิชาฟันดาบของตนให้มากขึ้นกว่าเดิม ด้วยอุปนิสัยที่มุ่งมั่นทำอะไรทำจริงไม่เกียจคร้าน ประกอบกับมีพื้นฐานมวยและดาบเป็นทุนเดิมอยู่แล้วทองดีจึงใช้เวลาเพียง 3 เดือนเท่านั้นก็เรียนจบวิชาฟันดาบจากครูดาบเมืองสวรรคโลก จนครูกล่าวชมว่าสอนศิษย์มาก็มากแล้ว ไม่เคยเห็นใครเรียนได้ดีและรวดเร็วเท่าทองดีมาก่อนเลย

จากสวรรคโลก ทองดีก็เดินทางต่อมายังสุโขทัยตามคำชวนของพระภิกษุชาวสุโขทัยซึ่งชอบพอบุญกันและกัน โดยมาพักอาศัยอยู่ที่วัดธานีและที่สุโขทัยนี้ทองดีก็ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ครูมวยจีนและสอนมวยไทยให้ครูมวยจีนเป็นการแลกเปลี่ยนกัน ทองดีเรียนมวยจีนอยู่ไม่ถึงเดือนก็สามารถทำได้ทุกอย่างจนครูมวยจีนชมว่าทองดีเป็นเซียน (เทวดา) ไม่ใช่มนุษย์ ด้วยสติปัญญาอันชาญฉลาดทองดีได้นำความรู้ทางการต่อสู้ที่มีอยู่ทั้งมวยไทย การฟันดาบ มวยจีนและลีลาจ้าว มาผสมผสานเป็นรูปแบบการต่อสู้ทั้งมวยและดาบที่ไม่เหมือนใคร มีความเป็นเอกเทศเฉพาะตัว จึงเป็นนักมวยนักดาบที่มีชื่อเสียงล่ำลือไปทั่ว ยากที่ใครจะเสมอเหมือนได้ ทำให้มีเด็กหนุ่มมาขอเรียนมวยเรียนดาบกับทองดี ซึ่งทองดีก็สอนให้โดยไม่เรียกเรื่องสิ่งใด ๆ จากผู้มาเรียน ธรรมเนียมปฏิบัตินี้สืบมาในหมู่ลูกหลานผู้เป็นทายาทของทองดี (พระยาพิชัยดาบหัก) จวบจนปัจจุบันนี้ ก็ยังสอนให้ฟรีทั้งมวยไทย

และการฟันดาบอันสืบทอดมาจากท่าน และจากการสอนมวยสอนฟันดาบนี้ทำให้ทองดีพบกับเด็กชายผู้หนึ่งชื่อบุญเกิด อายุ 13 ปี กำพร้าบิดา มารดา มาขอเรียนมวยกับขอเรียนการฟันดาบกับทองดีและจากนั้นทั้งสองก็เป็นคู่ทุกข์คู่ยากติดตามกันไปตลอดคุดงพี่น้องโดยบุญเกิดขออาศัยรับใช้อยู่กับทองดีตั้งแต่นั้นมา

6 เดือนต่อมาหลังจากที่เด็กชายบุญเกิดมาอาศัยอยู่กับทองดี ก็มีชายชาวจีนคนหนึ่งเป็นพ่อค้ามาจากเมืองตากมาค้าขายที่สุโขทัยอยากกลับเมืองตาก แต่หาเพื่อนร่วมเดินทางยังไม่ได้เนื่องด้วยเส้นทางจากสุโขทัยไปเมืองตากเป็นเส้นทางอันตรายเสียชุกชุม ชาวจีนผู้นั้นทราบว่ายทองดีชอบการชกมวยจึงมาชวนทองดีไปยังเมืองตากด้วย โดยจงใจว่าเจ้าเมืองตาก (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ชอบมวยยิ่งนัก เมืองตากจึงมีการเปรียบมวยอยู่บ่อย ๆ ทองดีได้ฟังก็สนใจมากและตัดสินใจร่วมเดินทางไปเมืองตากด้วย ระหว่างทางได้พักค้างคืนในป่าปรากฏว่าตอนกลางดึกเป็นเวรเฝ้ากองไฟของเด็กชายบุญเกิด กล่าวคือเพื่อป้องกันเสือและสัตว์ร้ายต่าง ๆ ตอนกลางคืนต้องสุ่มไฟตลอดเวลา ผู้เดินทางจึงต้องผลัดกันเฝ้ากองไฟคอยใส่ฟันให้ไฟลุกโชนสว่างตลอดเวลาแต่เด็กชายบุญเกิดเผลอหลับยามกองไฟจึงมอดลง เสือโคร่งตัวใหญ่จึงเข้ามาคาบขาเด็กชายบุญเกิดลากเข้าป่า เด็กชายบุญเกิดพอรู้สึกตัวก็ร้องเอะอะให้ทองดีช่วย ทองดีตกใจตื่นขึ้นเห็นเสือกากบุญเกิดไปก็ฉวยได้มิดซุยซึ่งเป็นมิดพกประจำตัววิ่งตามไปพร้อมกับตะโกนเอะอะให้เสือกตกใจกลัว เสือเมื่อเห็นทองดีวิ่งตามมาด้วยความหวงเหยื่อเสือกจึงหันมาจะกัดทองดี ด้วยสัญชาตญาณนักมวยทองดีจึงชกสวนเข้าใส่เสือกทั้ง ๆ ที่มีมือยังกำมิดซุยอยู่ในมือทั้งหมดทั้งมิดจึงพุ่งเข้าปากเสือก เมื่อเสือกเจ็บปวดก็ปล่อยบุญเกิดกระโจนหนีไป ทองดีและชาวจีนจึงนำบุญเกิดมาปฐมพยาบาล แล้วพอรุ่งสางก็รีบเดินทางต่อมาเมืองตากอย่างเร่งด่วนเพื่อนำบุญเกิดมารักษาที่วัดใหญ่ในเมืองตาก เพราะพระครูเจ้าอาวาสท่านเป็นหมอยา สมุนไพรมวย บุญเกิดรักษาตัวอยู่ 2 เดือน จึงหายเป็นปกติ

4-5 วันหลังจากทองดีเดินทางถึงวัดใหญ่ มีกองเกวียนสินค้าผ่านมาตามเส้นทางที่ทองดีสู้กับเสือก คณะกองเกวียนพบเสือกโคร่งตัวใหญ่นอนตายอยู่หนึ่งตัวและไม่ไกลจากที่เสือกนอนตายก็พบมิดซุยตกอยู่ 1 เล่ม พร้อมกองเลือดของเสือกแสดงว่า มิดซุยของทองดีติดคาอยู่ในคอเสือก เสือกเจ็บปวดมากกระอักเลือดเอามีตอออกจากคอและชมซานไปนอนตายไม่ห่างจากนั้น กิตติศัพท์หนุ่มนักมวยบ้านท่าเสาฆ่าเสือกล่าถอยกันไปทั่วสุโขทัยและเมืองตาก และคำล่ำลือนี้รู้ถึงเจ้าเมืองตากด้วย

อยู่มาวันหนึ่งเจ้าเมืองตากก็ให้จัดพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่วัดที่ทองดีอาศัยอยู่และมีมวยฉลองงานนี้ด้วย ทองดีจึงเข้าไปเปรียบมวยโดยขอเปรียบกับครูห้าว ครูมวยชื่อดังของเมืองตาก ขณะนั้นทองดีอายุได้ 21 ปี ถึงวันประลองมวยต่อหน้าเจ้าเมืองตาก มีคนมาดูมากมายเต็มวัดไปหมด เนื่องด้วยเป็นการชกมวยประลองต่อหน้าเจ้าเมือง นักมวยจึงต้องรำมวยไหว้ครูให้เจ้าเมืองดูด้วย ซึ่งทองดีก็ได้รำมวยอย่างสง่างาม จนได้รับคำชมจากผู้ชมว่าทำได้สง่างามดั่งราชสีห์จับเหยื่อ การรำมวยครานี้ทองดีได้นำการย่างเสือกลากหางของเพลงดาบมาผสมผสานกับการย่างมวย จึงทำให้การย่างสาม

ขุมตุส่างามยิ่งนัก เนื่องจากครุฑหัวอายุมากกว่า ตัว ใหญ่กว่า ในยกแรกนายหัวจึงเป็นฝ่ายรุกทั้งเตะ ทั้งต้อย ทองดีก็ใช้วิชามวยเงินผสมมวยไทย ปิด ปิด ป้องการรุก การโจมตีของครุฑหัวไปได้ตลอดยก โดยมีได้ถูกอาวุธของครุฑหัวเลย พอขึ้นการชกยกที่สองทองดีเป็นฝ่ายโจมตีก่อน โดยใช้กลมวยเหยียบ ชายพกชกตา (กลมวยเถรดับตะเกียง) ตามด้วยกลมวยยายตำข้าว (ศอกถองกลาง ศีรษะ) แล้วหกดะ เมนต์ลงกาไปยืนอยู่ด้านหลังครุฑหัว (กลมวยเสื่อข้ามกำแพง) พอนายหัวหันกลับมาหาทั้ง ๆ ที่ยังมีแรงจากการถูกชกตาและถูกศอกถองกลางศีรษะ ทองดีก็เตะใส่ใบหน้าครุฑหัวจนสลบล้มลงทันที เจ้าเมืองตากชอบใจลีลาการชกของทองดีมากจึงถามว่าจะชกต่อกับคนอื่นอีกตอนนี้เลยได้หรือไม่เพราะ เจ้าเมืองอย่างเห็นลีลาการชกของทองดีว่าจะมีอะไร ๆ ที่แปลกตามาให้ชมอีก ทองดีก็รับปากว่าจะชก ต่อได้เลยโดยเจ้าเมืองตากให้ทองดีชกกับครุฑหมึกอายุ 40 ปี เป็นครูมวยคนหนึ่งของท่านเจ้าเมืองใน การชก คราวนี้นายหมึกร่างกายใหญ่โตกว่าทองดีอย่างมาก นายหมึกจึงเป็นฝ่ายโจมตีก่อนทั้งชกและ เตะ ซึ่งทองดีก็ปิด ปิด หลบเลี่ยงไปได้ด้วยความว่องไวคล่องตัว พอได้จังหวะที่ครุฑหมึกเตะมาทองดีปิด ป้องแล้วเตะสวนไปที่กราม ครุฑหมึกถึงกับเซ ทองดีใช้จังหวะนี้เตะซ้าย ขวา ระดมใส่ใบหน้าครุฑหมึก เหมือนเตะต้นกล้วยจนที่สุดครุฑหมึกก็สลบล้มลงอีกคนหนึ่ง

จากชัยชนะครั้งนี้ ทองดีจึงได้เข้ารับราชการเป็นข้าอยู่ในจวนเจ้าเมืองตาก บ่อยครั้งใน ยามว่างราชกิจเจ้าเมืองตากก็จะให้ทองดี รำดาบ รำมวย ให้ท่านชมและกล่าวชมว่างดงามในทุก ท่วงท่าดูไม่เบื่อตาเลย พอตีกับปีที่เข้าเป็นข้าในจวน ทองดีอายุ 21 ปีแล้ว สมควรบรรพชาอุปสมบท ตามประเพณีไทย เจ้าเมืองจึงจัดบวชพระให้ทองดี บวชอยู่ 1 พรรษา เมื่อลาสิกขาออกมาแล้วเจ้า เมืองตากก็อวยยศให้ทองดีเป็นหลวงพิไชยอาษา เป็นองครักษ์ของเจ้าเมือง และได้ให้ทองดีแต่งงานกับ นางสาวร้ายง ญาติฝ่ายภรรยาของท่านเจ้าเมืองตาก ประทานเรือนและคนรับใช้ให้ตามยศศักดิ์ สำหรับเด็กชายบุญเกิดก็ติดตามรับใช้ทองดีในเรือนมาโดยตลอดเช่นกัน

ก่อนที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาไม่นานนักเจ้าเมืองตากได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้ เป็นพระยาวชิรปราการ ครองเมืองกำแพงเพชร ทองดีก็ติดตามรับใช้ท่านโดยตลอดอย่างใกล้ชิดใน ฐานะองครักษ์เอก ส่วนบุญเกิดก็โตเป็นหนุ่มแล้วมีฝีมือเชิงดาบ เชิงมวยมากอยู่ ทองดีจึงนำถวายตัว แก่พระยาวชิรปราการเจ้าเมืองกำแพงเพชร ท่านก็รับไว้และให้เป็นทหารในสังกัดหลวงพิไชยอาษา (ทองดี ฟันขาว) ยามใดที่พระยาวชิรปราการและหลวงพิไชยอาษาไปราชการต่างที่ บุญเกิดก็จะมี หน้าที่คุมบ่าวไพร่ดูแลจวนท่านเจ้าเมืองเป็นอย่างดี เนื่องด้วยฝีมือเชิงดาบ เชิงมวยโดดเด่นอยู่มิใช่น้อย แต่ในคราวที่พระยาวชิรปราการเข้ารักษาพระนครศรีอยุธยาศึกพม่าล้อมกรุงนั้น หลวงพิไชยอาษา และบุญเกิดได้ตามเข้ามาด้วยและออกรบร่วมกันมา โดยตลอดทุกศึกก็มีความเล่าสู้กันมาในหมู่ ลูกลหลานว่าในช่วงที่เจ้าเมืองตากได้รับราชโองการให้มาครองเมืองกำแพงเพชรนี้ ทองดีได้ประดิษฐ์ท่า รำมวยถวายเจ้าเมืองตากชื่อว่าหนุ่แมนแหวกฟอง หงส์ทองโอบยบิน โดยนำลีลาท่าทางจากมวยเงินมา

ประดิษฐ์เป็นตำรามวยนี้ เนื่องจากเป็นตำรามวยถวายเจ้าเมือง จึงไม่นิยมนำมาแสดงโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้้น้อยคนนักจักได้เห็นตำรามวยนี้

จากเมืองตากสู่กำแพงเพชรแล้วเข้าปกป้องกรุงศรีอยุธยา จนสุดจะต้านทานข้าศึกศัตรู กรุงศรีอยุธยาจะไม่รอดน้ำมือพม่าข้าศึก สมเด็จพระเจ้าตากสินนำทหารคู่พระทัยทั้งไทย จีน 400 ชีวิตตีฝ่าวงล้อมพม่ามุ่งสู่จันทบุรี เพื่อหาฐานในการรวมพลกลับมากู้กรุง 7 เดือนของการพักทัพอยู่เมืองจันทบุรี ในที่สุด ณ วันเสาร์เดือน 12 ขึ้น 11 ค่ำ ปีกุน พ.ศ. 2310 (ตรงกับวันที่ 6 พฤศจิกายน 2310) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็สามารถกู้กรุงศรีอยุธยาคืนจากพม่าสำเร็จ ปลายปี 2313 ก็ทรงรวบรวมคนไทยก๊กต่าง ๆ เข้าเป็นแผ่นดินเดียวกันโดยมีกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นเมืองหลวง นายทองดี ฟันขาวหรือหลวงพิไชยอาสาได้รับเคียงข้ามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาทุกศึก

เมื่อสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ทองดีฟันขาว (จ้อย) ราชองครักษ์ในพระองค์ ดำรงยศเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถและเป็นราชองครักษ์เอกของพระองค์ท่าน

เสร็จศึกปราบก๊กพิมายของกรมหมื่นเทพพิพิธ ทรงโปรดเกล้าตั้งให้เจ้าหมื่นไวยวรนาถ (ทองดี ฟันขาว หรือจ้อย) เป็นพระยาสิทธิราชเดโช มีตำแหน่งเป็นนายทหารราชองครักษ์เอกตามเดิม

เสร็จศึกปราบก๊กเจ้าพระฝาง (2313) ทรงโปรดเกล้าตั้งให้พระยาสิทธิราชเดโช (ทองดีฟันขาวหรือ จ้อย) เป็นพระยาพิชัย ปกครองเมืองพิชัยอันเป็นเมืองหน้าด่านตอนเหนือที่สำคัญยิ่งในสมัยนั้น และนับเป็นวาระแรกที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและทองดีราชองครักษ์เอกต้องแยกจากกัน นับแต่เข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณตั้งแต่เมืองตาก

ทองดีแม้จะได้ดำรงยศเป็นพระยา แต่ได้รับพระราชทานเครื่องยศเสมอด้วยเจ้าพระยา ส่วนนายบุญเกิด ทหารคู่ใจทองดีนั้น ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าเป็นหมื่นหาญณรงค์ นายทหารคนสนิทของพระยาพิชัยเจ้าเมืองพิชัย (ทองดีฟันขาวหรือจ้อย)

เมื่อได้มาครองเมืองพิชัย พระยาพิชัยก็เข้ากราบสักการะพระครูวัดมหาธาตุและพระประธานโบสถ์วัดมหาธาตุแล้ว เข้ากราบสักการะเทวดารักษาเมืองพิชัยตามธรรมเนียมแล้ว ก็ให้หาบิดามารดาของท่านก็ทราบว่า บิดาได้เสียชีวิตแล้วยังคงเหลือแต่มารดา พระยาพิชัยก็รับเอามารดาเข้ามาอยู่ในจวนเจ้าเมือง ชาวเมืองพิชัยจึงเรียкмารดาพระยาพิชัยว่า “แม่คุณใหญ่ในจวน” สำหรับครูเที่ยง ครูมวยบ้านก่งและครูเมฆ ครูมวยบ้านท่าเสายังมีชีวิตอยู่เช่นกัน พระยาพิชัยก็ให้เข้าพบเพื่อกราบเคารพครูทั้งสอง แล้วแต่งตั้งให้เป็นกำนัน ปกครองราษฎรในหมู่บ้าน ตำบลของท่านทั้งสองต่อไป

เมื่อสำรวจเมืองแล้วพระยาพิชัยก็ให้ปรับปรุงค่ายคูประตูหอรบ บูรณะวัดสำคัญ ๆ ในเมืองพิชัย เพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจราษฎรและที่สำคัญ คือ การเตรียมพลรบของเมืองพิชัย โดยคัดเลือกเด็กหนุ่มเข้ามาฝึกดาบ ฝึกมวย เป็นการเร่งด่วน เพราะไม่รู้ว่าพม่าจะกลับมาตีอีกเมื่อใด โดยมีหมื่นหาญณรงค์เป็นกำลังสำคัญในการฝึกเด็กหนุ่มเหล่านั้น แม้เด็กหญิงที่ร่างกายแข็งแรงและมีใจกล้า พระ

ยาพิชัยก็ให้ฝึกดาบฝึกมวยไว้ถ้วนทั่วทุกคน เนื่องด้วยจากประสบการณ์เสียกรุงทำให้ท่านเห็นว่าทุกคน ทั้งชายหญิงจำเป็นต้องฝึกอาวุธไว้ป้องกันตนเองและเป็นกำลังรบสำคัญของบ้านเมือง

ทหารจากธนบุรี จำนวนหนึ่งก็ได้รับพระบรมราชานุญาตให้มาเป็นนายทหารประจำ เมืองพิชัย ซึ่งล้วนแล้วแต่เคยรบเคียงข้างพระยาพิชัยกันมาทั้งสิ้น ต่างเล่าขานถึงความเก่งกล้าในการรบของพระยาพิชัยให้ชาวเมืองพิชัยได้รับรู้ ทำให้ชาวเมืองพิชัยมีขวัญกำลังใจยิ่งนักที่มีเจ้าเมืองที่ เก่งกล้าการรบ ในกองทัพจำเป็นต้องมีอาวุธหลายรูปแบบทั้งดาบ หอก ง้าว โล่ ดั้ง เขน ซึ่งพระยาพิชัย ท่านเห็นการใช้อาวุธเหล่านี้ในการศึกจริง ๆ มากมายหลายปี และได้รำเรียนไว้บ้างจากนายทหาร เอกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประกอบกับพระยาพิชัยเป็นคนผสมผสานประยุกต์ความรู้ใน การใช้อาวุธได้ดีมาก ท่านจึงเรียนรู้ได้เร็ว สร้างองค์ความรู้ได้เร็ว กองกำลังเมืองพิชัยจึงมีทหารที่มีฝีมือ ในการใช้อาวุธทุกรูปแบบ โดยท่านร่วมกับหมื่นหาญณรงค์และทหารที่เคยร่วมรบกันมานานช่วยกันฝึก ชาวเมืองพิชัยทั้งชายหญิงให้พร้อมรับศึกอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ด้วยความที่เป็นนายทหารองครักษ์เอก ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงไว้พระทัยมากที่สุด ทั้งด้านความจงรักภักดีและมีฝีมือจึงทรงแนะนำ ทรงสอน ทรงฝึก ทั้งพิชัยสงคราม คาถาอาคม มวย ดาบ การขี่ม้าศึกให้กับพระยาพิชัยมาโดยตลอด ยิ่งทำให้พระยาพิชัยเก่งกล้าการศึกยิ่งนัก จึงทรงไว้วางพระทัยมอบให้รักษาเมืองพิชัย อันเป็นเมือง หน้าด่านสำคัญตอนเหนือของธนบุรี

และแล้วสิ่งที่พระยาพิชัย (ทองดี ฟันขาว) คาดการณ์ไว้ก็เป็นจริงในเดือนยี่ปีขาล พ.ศ. 2313 โปมะยง่วน นายทหารพม่า ซึ่งยึดครองเมืองเชียงใหม่ยกทัพมาตีเมืองสวรรคโลก ซึ่งก็ไม่ไกลจาก เมืองพิชัยมากนัก เจ้าเมืองสวรรคโลกมีใบบอกไปยังกรุงธนบุรี ในขณะเดียวกันก็แจ้งมายังเมืองพิชัย เมืองพิชัยญโลก และเมืองสุโขทัยให้รีบยกมาช่วยโดยด่วน ในคราวนี้แม้เป็นคราวแรกแต่ทหารเมืองพิชัย ก็รบพุ่งแสดงฝีมือการรบอย่างยอดเยี่ยม สมกับฝีมือการรบของพระยาพิชัยผู้เป็นเจ้าของ เมื่อเจ้าเมือง พิชัยและทหารพิชัยไปศึกสวรรคโลกเป็นส่วนมาก ทหารส่วนหนึ่งรักษาเมืองร่วมกับหญิงเมืองพิชัยที่ ผ่านการฝึกดาบ ฝึกมวยจากท่านเจ้าเมืองพร้อมรบรับศึกหากมีมาถึง

เมื่อทัพหลวงธนบุรีมาถึงก็ร่วมกันรุกรบไล่พม่า จนทัพพม่าโปมะยง่วนถอยหนีกลับไป สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพักทัพที่เมืองพิชัย เตรียมทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่และศึกเชียงใหม่ครั้งนี้ ทหารเมืองพิชัยก็ได้ร่วมศึกแสดงฝีมือเป็นที่เลื่องลือ ทัพธนบุรีล้อมรบเมืองเชียงใหม่อยู่ 9 วันก็ยกทัพ กลับ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพักทัพที่เมืองพิชัยอีกครั้งก่อนเสด็จกลับกรุงธนบุรีและในคราวนี้พระ ยาพิชัย (ทองดี หรือ จ้อย) ได้นำมารดาและคุณร้ายง ภรรยาพร้อมด้วยบุตรเข้าเฝ้าแทบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเมตตาอย่างยิ่งพร้อมทั้งทรงกล่าวชื่นชม นักรบเมืองพิชัยที่มีฝึ กมือการรบเก่งกาจนัก ทำให้ทรงสบายพระทัยในหัวเมืองหน้าด่านฝ่ายเหนือว่าเข้มแข็งยิ่งนัก

พม่าตีเมืองพิชัย ครั้งที่ 1 ต้นปีมะเส็ง พ.ศ. 2314 เมืองเวียงจันทร์กับเมืองหลวงพระบาง มีเรื่องขัดแย้งกัน เจ้าหลวงพระบาง (เจ้าสุริยวงศ์ แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต) ยกทัพเข้าล้อมเมืองเวียงจันทร์ เจ้าบุญสาร เจ้าเมืองเวียงจันทน์ จึงขอกำลังทหารพม่าจากเจ้ากรุงอังวะมาช่วย เจ้ากรุงอังวะจึงให้ไปสุพลาเป็นแม่ทัพ มีซิกซิงโอบเป็นกองหน้ายกมาช่วยเจ้าเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองหลวงพระบางสู้ไม่ได้ก็ยอมอ่อนน้อม เจ้ากรุงอังวะจึงให้ไปสุพลาไปพักทัพที่เชียงใหม่เพราะเกรงกรุงธนบุรีจะยกมาตีเชียงใหม่อีก ไปสุพลาออกเดินทางจากหลวงพระบางมาทางเมืองน่านเห็นใกล้ชายแดนไทยประกอบกับไปสุพลา ไคร่อดฝีมือข่มไปมะยู่ง่วน เจ้าเมืองเชียงใหม่จึงยกทัพลงมาตีเมืองพิชัยอันเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงธนบุรี เมื่อฤดูแล้งปลายปีมะโรง พ.ศ. 2315 ครานี้พระยาพิชัย (ทองดีหรือจ้อย) ตั้งรับอยู่แต่ในเมือง เนื่องด้วยค่ายคูประตูหอรบปรับปรุงแข็งแรงมั่นคงนักแล้วมีใบบอกไปยังเจ้าพระยาสุรสีห์ฯ เมืองพิษณุโลกขอกำลังมาช่วย เมื่อกำลังเมืองพิษณุโลกมาถึงก็รุกเข้าตีพม่าที่ค่ายวัดเอกา ฝ่ายพระยาพิชัยก็ยกทัพออกจากเมืองตีกระหนาบพม่าจนค่ายพม่าแตกหนีไปเมืองเชียงใหม่

พม่าตีเมืองพิชัย ครั้งที่ 2 ต้นปีมะเส็ง พ.ศ. 2316 เวียงจันทน์กับหลวงพระบางวิวาทกันอีก ไปสุพลาเข้าระงับเหตุ เสร็จสิ้นแล้วก็ยกทัพลงมาตีเมืองพิชัยอีกครั้ง เมื่อปลายฤดูฝน พ.ศ. 2316 แต่คราวนี้ไทยเรารู้ตัวก่อน เจ้าพระยาสุรสีห์แห่งเมืองพิษณุโลกกับพระยาพิชัยเจ้าเมืองพิชัย ยกกำลังออกไปซุ่มโจมตีทัพพม่า พระยาพิชัยถือดาบสองมือนำกำลังพลออกรบถึงขั้นตะลุมบอน พระยาพิชัยไล่ฟันทหารพม่าล้มตายเป็นอันมาก จนดาบของท่านหักไปเล่มหนึ่ง ก็ยังสู้รบต่อจนได้ชัยชนะขับไล่ทหารพม่าแตกพ่ายไป เมื่อวันอังคาร เดือนยี่ ปีมะเส็ง แรมเจ็ดค่ำ พ.ศ. 2316 (2 มกราคม 2316) จึงได้สมญานามว่า “พระยาพิชัยดาบหัก” แต่นั้นมา และในศึกครั้งนี้หมื่นหาญณรงค์ (บุญเกิด) สละชีพเพื่อชาติ ถูกปืนพม่าเข้าศึกเสียชีวิตในที่รบ ยังคงความเศร้าโศกเสียใจแก่พระยาพิชัยและชาวเมืองพิชัยยิ่งนัก

หลังจากตีเมืองพิชัยครั้งนี้ พระยาพิชัยดาบหักได้ทำศึกสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีอีกหลายครั้ง ทั้งศึกตีเมืองเชียงใหม่จนชนะศึกขับไล่พม่าที่เมืองตาก ตลอดมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเสียแต่พม่า พ.ศ. 2310 จนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ร่วมสิบปีเศษ พระยาพิชัยดาบหักได้ร่วมรบสนองงานราชกิจสงครามถวายมาโดยตลอด ได้รับเคียงข้างสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) เจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) และ 4 ทหารเอกของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

และเมื่อมีการผลัดแผ่นดินวันที่ 6 เมษายน 2325 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ปราบดาภิเษกครองราชย์สมบัติเริ่มต้นราชวงศ์จักรี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระยาพิชัยดาบหักในฐานะข้าหลวงเดิมในพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้เข้าเฝ้า ทรงถามว่าจะยังรับราชการต่อในแผ่นดินของพระองค์หรือไม่ ซึ่งโดยพระราชอำนาจแล้วพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่สามารถถอดถอน ริบทรัพย์ หรือแม้แต่

ประหารชีวิตข้าหลวงเดิมในพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนนั้นก็ยอมทำได้ แต่คงจะเนื่องด้วยรู้จักกันเป็นอย่างดี เคยร่วมรบ ร่วมทุกข์ ร่วมสุขกันมาตั้งแต่กู้กรุง จึงมีพระเมตตายิ่งนักจึงทรงถามความสมัครใจดูก่อน พระยาพิชัยดาบหักสุดแสนจะอาลัยในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียิ่งนัก ประกอบกับพิเคราะห์แล้ว หากรับราชการต่อไปสักวันอาจจะต้องมีความผิดถึงแก่ชีวิตได้ และถึงตอนนั้นครอบครัวคนใกล้ชิดก็จะถูกโทษทัณฑ์ไปด้วย จึงขอถวายชีวิตเป็นราชพลีขอตายตามเสด็จสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ขอพระเมตตาให้ทรงชุบเลี้ยงบุตรภรรยาบ่าวไพร่ของตนให้อยู่เย็นเป็นสุขในพระบรมโพธิสมภารต่อไป

พระยาพิชัยดาบหัก (ทองดีหรือจ้อย) ได้ถวายชีวิตตายตามเสด็จเมื่ออายุได้ 41 ปี (พ.ศ. 2325)

นับถึงวันนี้ ปี พ.ศ. 2563 พระยาพิชัยดาบหัก (ทองดีหรือจ้อย) ได้จากพวกเราชาวไทยไป 279 ปีแล้ว (พ.ศ. 2284 ถึง พ.ศ. 2563) ท่านได้ทิ้งคุณงามความดีในการปกป้องแผ่นดินไทยให้รอดพ้นจากข้าศึกศัตรู ทำให้พวกเราได้มีแผ่นดินเป็นเอกราชร่มเย็นเป็นสุขมาจนทุกวันนี้ พร้อมทั้งให้ตัวอย่างคุณความดีของท่านแก่เราลูกหลานคือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความกล้าหาญ ฝืนความรู้สึกลึบยาก ความมานะอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ความโอบอ้อมอารีต่อมิตรและทุก ๆ คน ความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ ความเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในเชิงการต่อสู้ และความเป็นผู้มองกาลไกล มรดกด้านคุณธรรม เหล่านี้สมควรที่เราทั้งหลายจักได้เจริญรอยตามท่าน เพื่อให้ท่านคงอยู่ในจิตใจในนิสสัยของเราไปชั่วลูกชั่วหลาน นอกจากนี้พระยาพิชัยดาบหักยังได้ทิ้งมรดกภูมิปัญญาในการต่อสู้อันเป็นเอกลักษณ์ของท่านไว้ให้พวกเราคือ วิชาดาบ วิชามวยไทย วิชาคาถาอาคม และวิชาอาวุธไทย ที่ท่านได้ประยุกต์และสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อใคร โดยสืบทอดผ่านผู้เป็นทายาทของท่านคือ สายสกุล “เขาวนปรีชา” (สำนักดาบพิชัยธนบุรี) เพื่อเป็นประจักษ์พยานว่า พระยาพิชัยดาบหัก (ทองดีหรือจ้อย) ชาวเมืองพิชัย คือสุดยอดวีรบุรุษนักรบ ผู้รบเคียงข้างสองมหाराช ผู้รังสรรค์ภูมิปัญญาด้านการต่อสู้ป้องกันตัวขึ้นเป็นของตนเอง และมอบไว้ให้เราชาวไทยได้สืบสานสืบทอดเพื่อรำลึกถึงเกียรติคุณของท่านสืบไปนานเท่านาน

โดยมีเอกสารรับรองการใช้นามสกุลดังนี้

คำรับรองให้ใช้นามสกุล

ข้าพเจ้า นายศรีท้าว วิชัยศักดิ์ (พระครูพิศาลกวี) ซึ่งได้รับ
 พระราชทานนามสกุล "วิชัยศักดิ์" โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทาน ณ พระราชวังบางปะอิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ และโดย
 นามสกุลนี้ ข้าพเจ้า ได้รับพระราชทานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และ
 อนุญาตให้บรรดาคณะที่สืบสายโลหิตโดยตรงมาจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 นามสกุลนี้
 ข้าพเจ้า ได้ยินยอมผ่อนผันเป็นเวลาชั่วครู่ เพื่อจะได้นำไป
 ใช้กับนามสกุลนี้ ในกรณีต้องตามสายโลหิตของตระกูล บิดนี้
 ได้ทราบโดยแน่ชัดว่า ทบพิศาล เข้าวิน ปรีชา เป็นบุตรของ นาย
 เข้าวิน และ บิดบัวดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
 เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงมาจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นต้นตระกูล
 "วิชัยศักดิ์" ดังต่อไปนี้
 พระราชบิดา ข้าพเจ้า คือ นายทบพิศาล เข้าวิน ปรีชา
 ใช้นามสกุล "วิชัยศักดิ์" ได้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป
 พระครูพิศาลกวี

กรรมา ๗
 ๗ กรกฎาคม ๒๔๕๐

ภาพ 6 คำรับรองให้ใช้นามสกุล

ข้าพเจ้านายศรีท่าย วิชัยชัทคะ (พระศรีพัฒนการ) ซึ่งได้รับพระราชทาน นามสกุล “วิชัยชัทคะ” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน ณ พระราชวังบางปะอิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ และโดยนามสกุลนี้ ข้าพเจ้าได้รับพระราชทาน คนเดียวและเป็นคนแรก และได้อนุญาตบรรดาผู้ที่สืบสายโลหิตโดยตรงมาจากพระยาพิชัยดาบหักใช้นามสกุลนี้

ข้าพเจ้าได้สอบสวนมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อจะได้พบผู้ใดซึ่งสมควรใช้ นามสกุลนี้ ให้ถูกต้องตามสายโลหิตของตระกูล บัดนี้ข้าพเจ้าได้ทราบโดยแน่ชัดว่า นาย พิศาล เขาวนปรีชา เป็นบุตรของ นายภู ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลวัดพระธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงมาจากพระยาพิชัยดาบหักซึ่งเป็นต้น ตระกูลวิชัยชัทคะด้วยผู้หนึ่ง

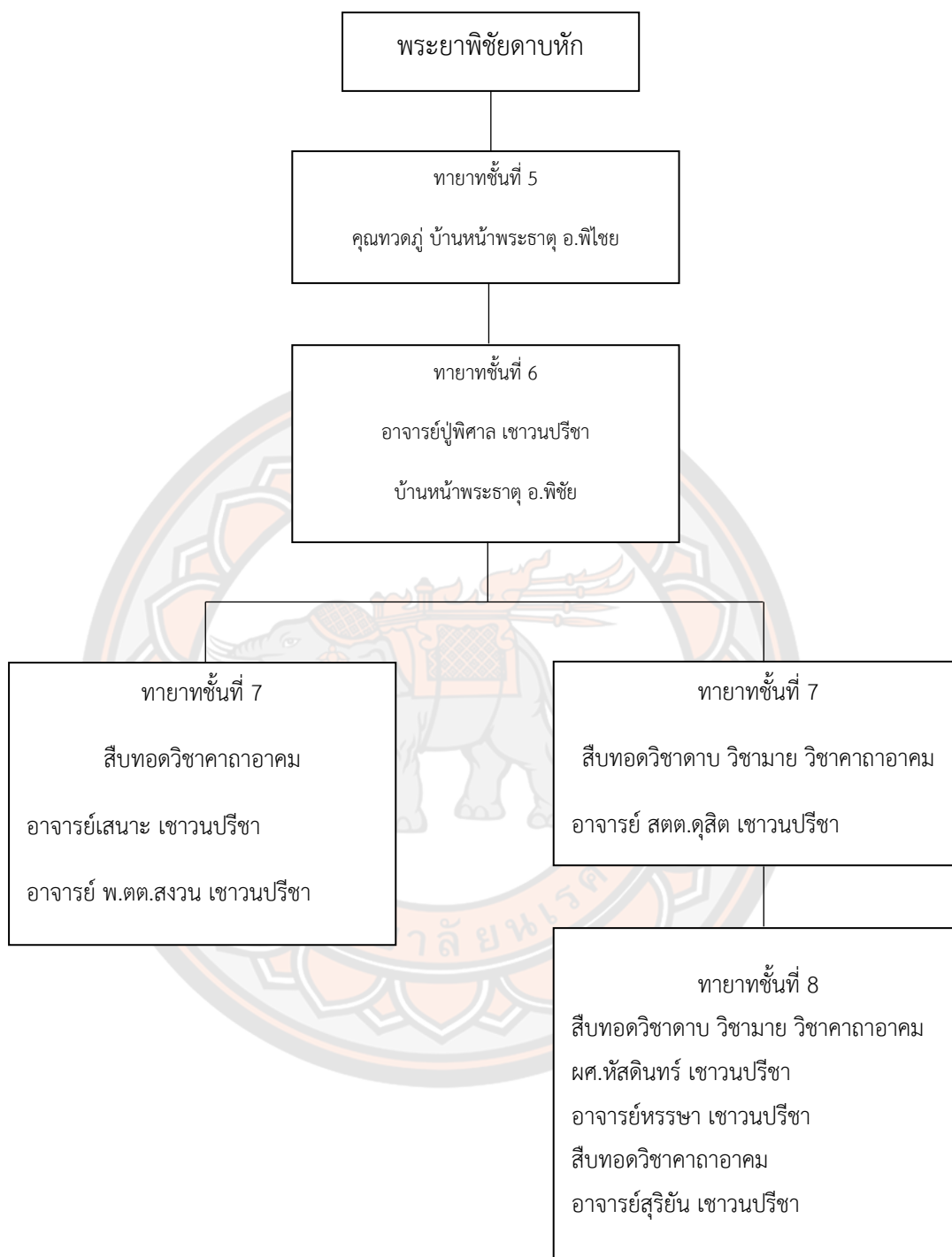
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงอนุญาตให้นายพิศาล เขาวนปรีชา ใช้นามสกุล “วิชัยชัทคะ” ได้ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป

นายศรีท่าย วิชัยชัทคะ

กรุงเทพฯ

๗ กรกฎาคม ๒๕๕๐

ภาพ 7 แผนผังทนายทนายผู้สืบทอดวิชาดาบ วิชามวย วิชาคาถาอาคม จาก พระยาพิชัยดาบหัก โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา

2. คุณลักษณะเด่นอันติงามของพระยาพิชัยดาบหัก เรียบเรียงโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หัตตินทร์ เขาวนปรีชา ทายาทพระยาพิชัยดาบหัก ชั้นที่ 8

1. ซื่อสัตย์ จริงใจ กตัญญู ต่อผู้เป็นนาย แม้ชีวิตก็ยอมสละได้
2. กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว (แม้ดาบหักก็ยังสู้จนชนะ)
3. ใฝ่รู้อย่างยิ่ง (ทำตัวแบบน้ำไม่เต็มแก้ว)
4. อดทน เข้มแข็ง ต่ออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ
5. ขยันหมั่นเพียรในการเรียนรู้
6. พัฒนาค้นจากลูกขาวนา จนได้เป็นขุนนางระดับพระยา ผู้เป็นเจ้าของเมือง (แต่กษัตริย์
ระดับเจ้าพระยา)

7. ปฏิญาณไหวพริบดี ฉลาด เรียนรู้เร็ว
8. เป็นนักคิดสร้างสรรค์ในเชิงการต่อสู้ที่ไม่เหมือนใคร
9. มีจิตใจอารี อภัยภัยดี จนเป็นที่รักของทุก ๆ คน
10. เป็นผู้มองกาลไกล เสียสละ ยอมตายเพื่อให้ลูกหลานอยู่ต่อ

3. ความหมายของวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก

ดาบสองมือเป็นวิชาที่พระยาพิชัยดาบหักท่านได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดให้ลูกหลาน และลูกศิษย์ของท่าน ซึ่งดาบพระยาพิชัยดาบหักนี้ท่านได้ผสมผสานทั้ง มวยไทย มวยจีน ลีลาจิว จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ของท่าน เป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อใคร ความรู้ส่วนใดที่ท่านครอบครุมาแล้วท่านก็ยังคงรักษารูปแบบ ลีลา พิธีการ วิธีการของครุท่านนั้น ๆ ไว้ ดังนั้นการต่อสู้ด้วยดาบของพระยาพิชัยดาบหักจึงไม่เหมือนใคร คือการใช้อาวุธได้ทุกมิติของการต่อสู้ จึงสามารถรุกและรับได้กับทุกคู่ต่อสู้ทุกคน แม้คู่ต่อสู้จะมีรูปร่างใหญ่โตกว่าก็ตาม การต่อสู้ด้วยดาบของพระยาพิชัยจึงต้องฝึกพื้นฐานกันอย่างมากและใช้เวลานาน เพราะถ้าพื้นฐานดีแล้ว ก็สามารถนำไปคิดสร้างสรรค์ รูปแบบการต่อสู้ได้อีกมากมาย ไม่ได้ยึดติดกับกลยุทธ์การต่อสู้เดิม ๆ ที่จดจำจากครุ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ศิษย์คิด กลการต่อสู้กันเองเป็นเอกเทศเฉพาะแต่ละคน และเฉพาะในแต่ละสถานการณ์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เขาวนปรีชา, สัมภาษณ์)

4. อัตลักษณ์วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก เป็นวิชาองค์ความรู้ที่พระยาพิชัยดาบหักท่านได้สร้างสรรค์วิชานี้ในแบบของท่านเอง โดยท่านได้ผสมผสานองค์ความรู้ของท่านในเรื่องดาบ มวยไทย และลีลาจิว เกิดเป็นองค์ความรู้ของท่าน เป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อใคร หากความรู้ส่วนใดที่ท่านได้รับการครอบครุมา ท่านก็ยังคงรักษารูปแบบพิธีกรรม ท่าทางการต่อสู้ด้วยดาบ ตามวิธีการของครุผู้สอนนั้นไว้ ดังนั้นวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักจึงไม่เหมือนใคร จึงถือได้ว่าวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้เป็น “วิชาดาบครบเครื่อง” คือการใช้ขวาวอาวุธได้ครบทุกมิติของการต่อสู้ จึงสามารถต่อสู้ได้กับทุก

คู่ต่อสู้ และยังเป็นวิชาที่ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการต่อสู้ รวมไปถึง “พิธีกรรม” เป็นอย่างมาก ท่านจะไม่เน้นการสอนแบบท่องจำแต่จะฝึกให้คิดสร้าง “เชิงดาบ” ในการต่อสู้ตามสถานการณ์ ดังนั้น “พื้นฐาน” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ฝึกจะต้องมีความชำนาญตั้งแต่พื้นฐาน (ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา, สัมภาษณ์)

5. ประวัติสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารเรื่อง “ตำราวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก” โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ทายาทพระยาพิชัย ผู้ก่อตั้งสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ได้เขียนรายละเอียดประวัติสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ดังนี้

สำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ก่อตั้งเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512 ที่บ้านเลขที่ 3/1 ถนนเจริญภูบาลินทร์ ตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย แรก ๆ มุ่งสอนให้ลูกหลานและคนใกล้ชิด ต่อมาจึงขยายการสอนให้กับบุคคลทั่วไปที่สนใจศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวอันเป็นภูมิปัญญาไทยของชาติ โดยไม่คิดค่าเรียนหรือค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

การแสดงรำดาบ ฟันดาบครั้งแรกของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ต่อสาธารณชน คือวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2513 ที่หน้าอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุตรดิตถ์ ในครั้งนั้น พลโทสำราญ แพทยกุล (ยศในสมัยนั้น) แม่ทัพภาคที่ 3 เป็น ประธานในพิธีเปิดงานกาชาดและงานพระยาพิชัยดาบหัก ผู้แสดงทุกคนจะได้รับเหรียญพระยาพิชัยดาบหักรุ่นแรกเป็นที่ระลึกจากพลโทสำราญ แพทยกุล ด้วย จากนั้นสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ที่ได้รับเชิญให้ไปแสดงในที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดอุตรดิตถ์และต่างจังหวัด ทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ รวมถึงได้ไปเผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก ณ นครซิดนีย์ มลรัฐนิวเซิลินด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้ตั้งสาขาของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์สาขาแรกไว้ที่นั่นด้วย

รูปแบบการสืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักนี้ แรกเริ่มสืบทอดกันมา แบบพ่อสอนลูกตามวาระอันเหมาะสมหรือที่เรียกว่า “ตามสะดวก” และไม่ได้สอนเรียงลำดับดังเช่นปัจจุบัน แต่จะสอนให้ทีละแม่ไม้ เมื่อลูกทำได้ชำนาญแล้วก็จะสอนต่อให้ จึงใช้เวลานานในการสอน ไม่มีการจบหลักสูตร สอนกันไปเรื่อย ๆ มาในปัจจุบัน เพื่อให้การสอนเป็นระบบ เพราะผู้เรียนคือนักศึกษามีเวลาไม่มากนักจะสอน ยืดยาวเหมือนก่อนคงลำบาก จึงได้มีการจัดทำหลักสูตรกำหนดเวลาไว้ค่อนข้างมีระบบ มีการฝึกซ้อมร้อยเรียงกันดี ทำให้เรียนง่าย สนุก แต่ความชำนาญขึ้นอยู่กับผู้เรียนเองว่าจะมาฝึกซ้อมบ่อยและขยันซ้อมมากน้อยเพียงใด มีการใช้ศิลปะในการรำดาบ การฝึกการต่อสู้เพียงใด จากการสอนให้คนในสายเลือดเดียวกัน จึงขยายออกมามีกลุ่มตระกูลและบุตร ธิดาต่างสายเลือดแต่มีใจรักและศรัทธาในศิลปะการต่อสู้แขนงนี้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

การสืบสาวถึงผู้สืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักนั้น สืบไปได้ไกลที่แค่ปู่ของผู้เขียน คืออาจารย์พิศาล (ฟัง) เขาวนปรีชา เท่านั้น เพราะเป็นคนสอน ส.ต.ต.อาจารย์ดุสิต เขาวนปรีชา และสอนท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ต่อมาอีกตามลำดับ การต่อสู้สืบทอดกันมาในสายเลือด คนรักการต่อสู้ อาจเป็นใครก็ได้ แม้ชาวไร่ชาวนาถ้าใจรักก็ยอมแสวงหาใส่ใจและฝึกฝนตนเองได้ การสอนแบบพ่อสอนลูกมีมาแต่โบราณและมีมาจนปัจจุบัน สำหรับ ท่านพิศาลนั้น นอกจากเรียนรู้มาจากปู่แล้ว ยังได้เคยเรียนรู้วิชามวย วิชาคาถาอาคมต่าง ๆ จากวัดหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัยมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคาถาอาคมนั้นคนไทย สมัยก่อนจะมีวิชากันทุกคน จะมากหรือน้อยเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะทุกคน ทุกครอบครัว ต้องป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้าย จากภูตผีปีศาจ จึงเชื่อได้ว่าการสอนวิชาดาบ วิชามวย วิชาอาคมในละแวกเมืองพิชัยสืบทอดมาจากพระยาพิชัยดาบหักเจ้าเมือง เพราะคน โบราณศรัทธายกย่อง นับถือเจ้าเมืองเสมือนบิดาของตน จึงเกิดการถ่ายทอดวิชาต่าง ๆ จากเจ้าเมืองสู่ลูกบ้านย่อมมีแน่นอนตามธรรมเนียมวัฒนธรรมไทย ต่อมาเมื่อประเทศเจริญขึ้นระบบความรู้แบบนี้ก็ค่อย ๆ จางหายไปคน ไทยเข้าสู่ระบบโรงเรียนแบบสากล การสืบทอดวิชาภูมิปัญญาไทยจึงเริ่มหายไปเหลือไว้กับตระกูลที่รักวิชาโบราณจริง ๆ วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักและวิชาอาคมจึงตกทอดกันอยู่เพียงในสกุล เขาวนปรีชาเท่านั้น

ในสมัยที่อาจารย์ดุสิต เขาวนปรีชา ยังมีชีวิตอยู่ อาจารย์หรรษา เขาวนปรีชา ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนลับแลพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ให้สอนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ มีศิษย์ซึ่งก็เป็นนักเรียนโรงเรียนลับแลพิทยาคม เรียนมากพอสมควร จนประมาณ พ.ศ.2540 แม้ศิษย์จะลดลงและขาดทุนทรัพย์ในการสนับสนุน อาจารย์หรรษาก็ยังคงสอนวิชาดาบของสำนักดาบพิชัยธมมยุทธอย่างวิริยะอุตสาหะตลอดมา (ปัจจุบัน ได้ยุติการสอนวิชาดาบที่โรงเรียนลับแลพิทยาคมไปแล้ว)

สำหรับในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์นั้น ประมาณ พ.ศ. 2533 ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ได้รวมกลุ่มนักศึกษาที่สนใจเพื่อสอนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก โดยสอนดาบสองมือ ใช้ไม้ไผ่กลม (ไม้เลี้ยง) เป็นอุปกรณ์ มีการฝึกซ้อมที่หอประชุมใหญ่ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน มีนักศึกษาสามารถพัฒนาฝีมือจน ใช้ดาบจริงแสดงตามงานต่าง ๆ ได้ นักศึกษาคนนั้นเป็นนักศึกษาในโครงการครูทายาท ชื่อนายนิกม นาคอ้าย (ปัจจุบันเป็นอาจารย์ สอนอยู่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม) ส่วนเพื่อนที่เป็นคู่แสดงด้วยก็เป็นนักศึกษาครูทายาทเช่นกัน ปัจจุบัน รับราชการครูที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ปี พ.ศ.2538 ศูนย์วัฒนธรรมสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยอาจารย์อรรณพ ศรีฟ้า และอาจารย์ประพัฒน์ กุสุมานนท์ ได้ใช้งบประมาณ 5,000 บาท ในการสนับสนุนให้เผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักอีกครั้งหนึ่ง งบประมาณในครั้งนี้นี้นั้นส่วนใหญ่ใช้ในการจัดหาอุปกรณ์ เช่นดาบหวาย ดาบ

เหล็กใช้ในการฝึกซ้อมแสดง ฝึกวันเสาร์ - อาทิตย์ ช่วงเช้าต่อเนื่อง นักศึกษารุ่นนี้ได้ผ่านพิธีมอบตัว เป็นศิษย์ และผ่านพิธีครอบครู ถูกต้องสมบูรณ์แบบ โดยจัดพิธีที่หน้าอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

ในปี พ.ศ.2540 นี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ ได้มีโอกาสไปเป็นครูอาสาสมัครสอน ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยที่นครชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นโครงการครูอาสาสมัครของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ สอนวิชาดาบ อยู่ที่นั่นช่วงเดือนมิถุนายน ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 มีคนไทยทั้งผู้ใหญ่และเด็กให้ความสนใจ จึงจัดให้มีการแสดงในงานเทศกาลอาหารไทยที่ชิคาโกและมีการฝึกซ้อมทุกวันก่อนเดินทางกลับประเทศไทย คณะผู้ปกครองได้ขอให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ ก่อตั้งสาขาไว้เพื่อจะได้ฝึกซ้อมกันต่อไป ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ จึงจัดทำเอกสารจัดตั้งสาขาสังกัดดาบพิชัยธรม ยุทธสาขาราก ณ วัดไทยที่นครชิคาโก ชื่อวัดธรรมาราม โดยมีผู้ที่ได้รับมอบให้เป็นครู ดาบ 5 คน มี มรว.พีร์พวงคำ ณ อยุธยา เป็นหัวหน้าสาขา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา อาจารย์ดุสิต เขาวนปรีชา บิดาของผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ เขาวนปรีชาเห็นว่า มีการจัดตั้งกลุ่มนักศึกษาสอนอย่างจริงจังและเป็นระบบมากขึ้น จึงแวะเวียนมาเยี่ยมดูการ ฝึกซ้อม แนะนำ ถ่ายทอดวิชาดาบ วิชามวยและวิชาการต่อสู้ต่าง ๆ ของสำนักฯ พร้อมทั้ง สนทนา วิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักให้อย่างละเอียด ซึ่งเป็นการประมวลศาสตร์สาขานี้เป็นครั้งแรกของท่าน ทำให้รู้ว่าสิ่งที่ท่านพิศาล ถ่ายทอดให้ อ.ดุสิต นั้นไม่ใช่เล็กน้อยเลย พอนำมาประมวลกันเข้าจึงเป็นองค์ความรู้ที่มีเนื้อหาสาระมากมาย ปี พ.ศ. 2555 สำนักดาบพิชัยธรมยุทธได้ขยายสาขาที่ 2 ที่โรงเรียนพิชัย อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เนื่องด้วยทางโรงเรียนและชุมชน (เทศบาลตำบลในเมือง) ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จึงจัดส่งนักเรียนมาฝึกซ้อม เรียนรู้ที่สำนักดาบพิชัยธรมยุทธในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์อย่างวิริยะอุตสาหะ จึงทำให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ เห็นว่าสมควรจัดตั้งเป็นสาขาที่ 2 เพื่ออนุเคราะห์เยาวชน จะได้ไม่ต้องเดินทางมาฝึกซ้อมไกล ๆ และชุมชนกับโรงเรียนก็ให้ความสนใจยิ่ง มีอาจารย์สุรชัย กองมา ศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนพิชัยเป็นครูดาบ มีอาจารย์วรพรรณ สุวรรณชื่น เป็นที่ปรึกษา

นับจากปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นปีที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ ผู้เรียบเรียงเอกสารนี้ ปัจจุบันนี้ พ.ศ.2562เวลาผ่านไป 40 ปีแล้ว สำนักดาบพิชัยธรมยุทธได้เผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก ไว้มากมายทั้งในจังหวัดอุตรดิตถ์และในระดับประเทศ เช่นการแสดงต้อนรับคณะอธิการบดีจากมหาวิทยาลัยยูเนียน การแสดงศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเยาวชนเขตภาคเหนือ ซึ่งจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นเจ้าภาพ การแสดงบวงสรวงต่าง ๆ ตลอดจนแสดงใน

งานศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจัดตามที่ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งปัจจุบันสำนักดาบพิชัยธรมยุทธอยู่ในความอุปถัมภ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

6. กลดาบตามตำราพิชัยสงคราม

พระยาพิชัยดาบหักเป็นทหารเอกคู่พระทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาตลอดรัชกาล และเป็นที่ยังทรงโปรดของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชด้วย เพราะได้รับใช้การศึกมาโดยตลอดกับมหาราชนักรบทั้งสองพระองค์ สิ่งหนึ่งที่ทำให้พระยาพิชัยดาบหักเป็นยอดนักรบ คือการเป็นนักประยุกต์การต่อสู้ นำการต่อสู้แบบต่าง ๆ ที่เรียนรู้มาปรับปรุง สร้างสรรค์จนเกิดการต่อสู้แบบใหม่ ๆ จึงชนะการต่อสู้จน หาคู่ต่อสู้เทียบได้ยากสมเด็จพระเจ้าตากทรงกล่าวชื่นชมว่าพระยาพิชัยดาบหักเก่งการรบ ร้าดาบร้ามวยก็สง่างาม

กลดาบตามตำราพิชัยสงครามในที่นี้เป็นคำบอกเล่าของ อ.ดุสิต เขาวนปรีชา ผู้ก่อตั้งสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ เผยแพร่สืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก อ.ดุสิตได้กล่าวว่า กลดาบพระยาพิชัยนี้เป็นหลักการต่อสู้ที่พระยาพิชัยดาบหักได้ส่งสอนลูกหลานต่อ ๆ กันมา เพื่อใช้เป็นหลักในการต่อสู้ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อเผด็จศึกให้เร็วที่สุดและมุ่งชัยชนะเป็นสำคัญ ทำให้มีหลักในการเลือกใช้แม่ไม้ดาบและกระบวนในการต่อสู้กับศัตรู กลดาบนี้ มีชื่อตามกลศึกในตำราพิชัยสงคราม วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักมีการนำกลศึกตามตำราพิชัยสงครามมาเป็นแนวทางหรือนำมาเป็นหลักการในการต่อสู้ทั้งดาบและมวย อาจจะสามารถได้ว่าเป็นทฤษฎีการต่อสู้ก็ได้ พระยาพิชัยดาบหักนี้เป็นนักรบที่มีเขาวปัญญาล้ำเลิศในการประยุกต์ตำราพิชัยสงครามมาเป็นหลักการต่อสู้ของดาบและมวย ดังจะได้กล่าวต่อไป

ตำราพิชัยสงครามซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทยนั้นเขียนขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2041 และมีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จากนั้นตำราพิชัยสงครามของไทยก็กระจัดกระจายหายไปไม่สมบูรณ์ดังเดิม จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสถียร กรมพระบวรสถานมงคล ชำระและเรียบเรียงใหม่ให้สมบูรณ์ ต่อมา พ.ศ. 2469 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทยได้นำตำราพิชัยสงครามมาเผยแพร่เป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นฉบับที่เก็บใจความแต่งเป็นคำกลอนสำหรับท่องจำ ดังนี้

ตำราพิชัยสงครามคำกลอน

(กรมศิลปากร)

กลหนึ่งฤทธิ	กลสี่จักร
กลลักษณะซ่อนเงื่อน	กลเถื่อนกำบัง
กลฟังภูผา	กล่ากินสวน
กลพวนเรือโยง	กลโพงน้ำบ่อ
กลล่อช้างป่า	กลฟ้างำดิน
กลอินทร์พิมาน	กลผลาญศัตรู
กลชูพิษแสง	กลแข็งให้อ่อน
กลยอนภูผา	กลเข้าให้ผอม
กลจอมปราสาท	กลราชปัญญา
กลฟ้าสนั่นเสียง	กลเรียงหลักยืน
กลปืนพระราม	

กลศึกตามตำราพิชัยสงครามไทยทั้ง 21 กลนี้ พระยาปริยัติธรรมธาดา ได้กล่าวไว้ว่า แต่เดิมเป็นคัมภีร์ภาพ ต่อมาได้เก็บเอาแต่กระทู้หลัก ๆ ของแต่ละกลศึกย่อไว้เท่านั้น ไม่ได้มีรายละเอียดและเป็นภาษาเก่ายากต่อการเข้าใจทั้งหมด ซึ่งจะเป็นเพียงแต่การตีความอย่างใกล้เคียงเท่านั้น อ.ดุสิต ได้แสดงทัศนะไว้ว่า คนสมัยก่อนเขานิยมจำมากกว่าและอาจจะจำภาพจำความหมายไว้และเมื่อเข้าใจดีก็ สามารถนำไปใช้เป็นหลักการในการต่อสู้ นับเป็นภูมิปัญญาไทยในการต่อสู้โดยแท้จริง

อย่างไรก็ตามกลศึกในตำราพิชัยสงครามมี 21 กลศึก แต่กลดาบพระยาพิชัยมีไม่ถึงตามนั้น แรก ๆ ดูจะต่อเนื่องกันดี แต่กลหลัง ๆ บางกลหายไป อาจจะหายไปตามกาลเวลาและช่วงของการสืบทอดก็เป็นได้ เพราะในสายลูกหลานพระยาพิชัยดาบหักนั้นมีน้อยมากที่จะมีผู้รู้วิชาดาบของท่าน

กลศึกที่ 1 กลฤทธิ

เป็นกลศึกที่เน้นขวัญกำลังใจ กล่าวคือ ขุนศึกต้องมีความสง่างาม ทะนงองอาจ มีความกล้าหาญ เป็นที่รัก เป็นที่ยำเกรงและเชื่อมั่นของไพร่พล ขุนศึกต้องมีความเชี่ยวชาญการศึกและมีวิธีการปลุกใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ขยันหมั่นฝึกซ้อมให้พร้อมแก่การศึกการต่อสู้อยู่เสมอ ตลอดจนทำให้ไพร่พล จงรักภักดีต่อตน

กลดาศที่ 1 กลดาศฤทธิ

หลักการคือการสร้างขวัญกำลังใจให้หัวหน้างานชำนาญการต่อสู้และ มั่นใจในตนเอง กลดาศนี้จึงเน้นไปในทางพิธีกรรมและระเบียบพิธีในการ ฝึกซ้อม และการท่องคาถาอาคมให้ได้ การจดจำทำรำดาบแม่ไม้ต่าง ๆ ตลอดจนการปลุกใจให้เชื่อมั่นในวิชาที่ตนเรียน เน้นย้ำคุณธรรม จริยธรรม เพราะคนดีย่อมมีความสง่างามในตน เป็นที่เกรงใจแก่ผู้อื่น พิธีมอบตัวเป็น ศิษย์ พิธีครอบ ครุ พิธีไหว้ครู การไหว้ครูดาบครุมวย การเรียนคาถาอาคม เป็นกิจกรรมในกลดาศนี้ทั้งสิ้น

กลศึกที่ 2 กลสีหจักร

เป็นกลศึกที่เน้นให้หยั่งรู้กำลังตน กำลังข้าศึก ศึกษาชัยภูมิ ภูมิประเทศ ฤดูกาล ทิศทาง ลม นำมาวิเคราะห์แล้วจึงวางแผนการรบ การตั้งค่าย ตลอดจนจะนำยุทธวิธีใดเข้าต่อสู้กับข้าศึก รวมไปถึงการศึกษาแหล่ง เสบียงอาหารให้กองทัพด้วย

กลดาศที่ 2 กลดาศสีหจักร

หลักการคือ การศึกษาคู่ต่อสู้ว่ามีความรู้ความสามารถรู้ความสามารถระดับใด จุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร การสำรวจพื้นที่ดูว่าพื้นที่มีหลุม บ่อ ดินแข็ง อื่นอ่อนอย่างไร และพิจารณาถึงฤดูกาล ด้วย เพราะอาจเป็นอุปสรรคในการต่อสู้ได้ ตลอดจนหยั่งรู้กำลังและศักยภาพของตนด้วย เข้าทำนอง “รู้เขา รู้เรา” ย่อมได้เปรียบในการศึก

* การรำดาบทั้งพรหมนั่งและพรหมยืน เป็นวิธีที่จะศึกษาท่าทาง หน่วยกำน กำลัง จุดแข็งจุดอ่อนของคู่ต่อสู้และสำรวจพื้นที่ ทิศทางลม แสงแดด จัดอยู่ในหลักการของกลดาศนี้

* การขยันหมั่นฝึกซ้อมให้ชำนาญจนมั่นใจและรู้ว่าตนเอง มีศักยภาพในการต่อสู้อย่างไร นักดาบ แต่ละคนจะมีไม้เด็ดไม้ตายประจำตัวที่สามารถทำได้ดีที่สุดในที่สุด เอาไว้ปราบคู่ต่อสู้ ตนเองและฝึกซ้อมให้ชำนาญและต้องรู้ของคู่ต่อสู้ด้วยจะได้แก้ไขได้

กลศึกที่ 3 กลลักษณะซ่อนเงื่อน

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าให้หลอกล่อข้าศึกว่าฝ่ายเราอ่อนกำลังกว่า ทำเป็นเสียทีในการ รบล่าถอยออกมา หลอกให้ข้าศึกตามตีจนถลาล้ำลึกมาถึง “แดนพิฆาต” จึงกระหน่ำตีข้าศึกให้ย่อยยับใน ที่สุด

กลดาศที่ 3 กลดาศลักษณะซ่อนเงื่อน

หลักการของกลดาศนี้คือ การหลอกให้คู่ต่อสู้เข้าใจว่าเราด้อยกว่า ทำท่าจะสู้ไม่ได้ หลอกให้เขาคิดว่าเขาจะชนะด้วยการทำเป็นอ่อนแรง ชวน เซ แสดงสีหน้าหวาดกลัวตื่นตระหนกคู่ ต่อสู้ที่หลงผิดว่าตนได้เปรียบ จะประมาทรุกไล่หนักขึ้น โอกาสนี้เราก็จะอาศัยความประมาทของเขา ใช้ไม้ตายเด็ดจศึก หรือเมื่อเราโจมตีรุกไล่แล้วไม่สำเร็จก็ให้ทำเป็นล่าถอยอ่อนแรง แล้วฉวยหลบ จัดการคู่ต่อสู้ขณะลำพองใจรุกไล่เข้ามา

* กลตาบนี้ จะเน้นการฝึกหลบหลีก หลอกล้อ ฉากหลบ หลบแล้ว ตอบโต้ ถอยแต่ตอบโต้ และฝึกใช้แม่ไม้พิฆาตตอบโต้ให้ฉับไวได้ผล ฝึก การผ่อนแรง การถอยแต่คุมเชิงไปในตัว เช่น แม่ไม้หักคอข้างเอราวัณ แม่ไม้เกรกวาดลาน แม่ไม้จระเข้พาดหาง แม่ไม้กวางเหลี่ยมหลัง เป็นต้น

กลศึกที่ 4 กลเถื่อนกำบัง

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าเมื่อเรามีกำลังพลน้อยให้ลวงข้าศึกทำที เป็นว่าเรามีกำลังมาก อาจจะทำทีกลอง ช้อง โห่ เคาะโล่ เคาะดาบ ทำที่เป็นกองทัพใหญ่ให้ข้าศึกยำเกรงคาดเดากำลังฝ่ายเราไม่ถูก

กลดาบที่ 4 กลดาบเถื่อนกำบัง

หลักการของกลดาบนี้คือ การทำที่ข่มขู่คู่ต่อสู้ว่าเราเหนือกว่า ทำให้คู่ต่อสู้คาดเดากำลัง และมีมือเรามีได้บางครั้งดูเหมือนอ่อนกำลัง บางครั้งดู เหมือนเข้มแข็งกว่า ทำให้คู่ต่อสู้ลังเลคาดเดาทำที่เราไม่ถูก

* กลดาบนี้ จะเน้นการทำให้คู่ชิงชิง เข้มแข็ง สง่างามให้คู่ต่อสู้ยำเกรง การอย่างสามขุม อย่างเข้มแข็ง ทะมัดทะแมง ดูแล้วข่มขู่ให้คู่ต่อสู้เห็นเราเข้มแข็ง แต่จริงแล้วเรามีกำลังด้อยกว่า เช่น อาจตัวเล็กกว่าตัวต่ำกว่า จึงต้องข่มขู่ด้วยทางทางที่เข้มแข็งคล่องแคล่ว แสดงอาการไม่เกรงกลัวแม้แต่น้อย ฝึกหลีกเลี่ยงการรุกไล่และหลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรง ฝึกการรับหลบหลีกให้คล่องตัวฉับไว ฝึกการหลอกล้อให้เขาคาดเดาเราไม่ถูก พร้อมฝึกการตอบโต้ฉับไวเข้าจุดสำคัญอย่าให้คู่ต่อสู้รู้ตัว เป็นลักษณะการถอยแต่ทำหรือหนีแต่ทำลาย เคล็ดลับคือ ความว่องไวหลบหลีกตอบโต้ ยิ่งยั่วให้โทษยิ่งดี เขาจะเสียเปรียบยิ่งขึ้น เมื่อเราตัวเล็กกว่า กำลังน้อยกว่าต้องใช้กลดาบนี้ต่อสู้

กลศึกที่ 5 กลฟังภูผา

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าแม่เราจะมีกำลังเข้มแข็งแต่อย่างเพ่งว่าเรามีกำลังเข้มแข็ง เพื่อให้ศัตรูประมาทต่อฝ่ายเรา กลศึกนี้มีหลักการตรงข้ามกับกลดาบเถื่อนกำบัง

กลดาบที่ 5 กลดาบฟังภูผา

หลักการของกลดาบนี้คือ หลอกให้คู่ต่อสู้คิดว่าเราอ่อนด้อยกว่า ๆ ที่เราเข้มแข็งกว่า เก่งกว่า เมื่อเขาประมาทรุกไล่เข้ามาทำให้รับเผด็จ โดยเร็ว

* กลดาบนี้ นักดาบนักมวยจะต้องฝึกถอยแล้วตอบโต้กลับฉับไวให้ตั้งตัวติดพันแทง เตะถิบให้ได้ผลโดยเร็ว ข้อสำคัญต้องฝึกตอบโต้รุนแรงและต่อเนื่อง เมื่อคู่ต่อสู้เพลียงพล้ำหรือประมาทผลอตตัวให้รุกไล่โดยเร็วต่อเนื่อง อย่าให้ตั้งตัวติดอย่าให้มีโอกาสเป็นฝ่ายรุกเราได้อีก

กลศึกที่ 6 กลม้ากินสวน

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่ามุ่งตัดกำลังคู่ต่อสู้ทีละเล็กทีละน้อย ส่งกองกำลังออกโจมตีรบกว่นข้าศึกอยู่เสมอ ๆ มิให้อยู่เป็นสุขได้ ทำให้พลเมืองอยู่ไม่เป็นสุข ทำมาหากินไม่ได้ เป็นทุกข์

เดือดร้อน ยังไม่ทะลุทะลวง โจมตีทัพใหญ่ แต่มุ่งทำลายพลรบที่อยู่ชายขอบกองทัพ ทำให้พลเมืองไม่สามารถทำมาหากินส่งเสบียงให้กองทัพได้ เมื่อเข้าศึกก่อนกำลังจึงค่อยจู่โจม ทัพใหญ่ให้พ่ายแพ้ไป

กลดาบที่ 6 กลดาบม้ากินสวน

หลักการของกลดาบนี้คือ ไม่มุ่งเผด็จศึกในคราวเดียว แต่ค่อย ๆ ใช้ กลดาบนี้ตัดกำลังคู่ต่อสู้ทีละเล็กทีละน้อย โจมตีถอยหนี ทำให้บาดเจ็บ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ล่อให้รุกไล่ทั้ง ๆ ที่เขาบาดเจ็บจะ ได้หมดแรง อาศัยเวลาในการต่อสู้ให้ยาวนาน เพิ่มบาดแผลถลอกให้คู่ต่อสู้เรื่อย ๆ ทั้งทางกายและทางใจ พันเส้นเอ็น เส้นเลือดใหญ่ แหว่งตัดกำลังเตะถีบตัดกำลังขา แหว่งลำตัว แหว่งหัวไหล่ แหว่งโคนขา แหว่งท้องน้อย แหว่งตา ยั่วให้โทสะ ทุกครั้งที่เขาบุกมาหรือเราบุกไป เขาต้องบาดเจ็บเราเป็นฝ่ายถอย แต่เขากลับเป็นฝ่ายบาดเจ็บ รวมถึงปล่อยข่าวทำลายขวัญเหมือนม้าที่ค่อย ๆ ทะเล่กินผักกินหญ้าจากขอบสวน กินเข้าไปทีละน้อยจนผักหญ้าหมดสวนในที่สุด

กลดาบนี้ฝ่ายเรามักจะเสียเปรียบด้านรูปร่าง หรือคะแนนแล้วว่ามีสมรรถนะการต่อสู้ได้ในคราวเดียว จึงค่อย ๆ ตัดกำลังคู่ต่อสู้ทีละน้อย ๆ จึงต้องฝึกการตอบโต้จุดสำคัญ ๆ แบบฉับไว โจมตีรวดเร็วล่าถอยรวดเร็ว และต้องฝึกการหลบหลีกแต่ตอบโต้ไปด้วยให้ชำนาญ

กลศึกที่ 7 กลพวนเรือโยง

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่า ลวงให้เห็นเป็นอนาถาโน้นอย่างนี้ ทำให้ ตายใจ อำพรางมิให้รู้ว่าฝ่ายเราคิดการอย่างไร ทำเป็นมิตรตีสนิทจนไว้วางใจ แล้วจึงโจมตีหรือจับแม่ทัพในภายหลัง กลศึกนี้อาจเรียกว่าเป็นการใช้เล่ห์กลมารยาทก็ได้

กลดาบที่ 7 กลดาบพวนเรือโยง

หลักการของกลดาบนี้คือ อยุ่ให้คาดเดากำลังฝีมือเราได้ บางครั้งรุกไล่รุนแรงน่ากลัว บางครั้งเหมือนเราอ่อนด้อยว่าทำท่าจะแพ้ แต่ก็กลับโจมตีรุนแรงอีก แกล้งทำเป็นขลาดกลัวอ่อนแอกว่า หนีมากกว่าสู้ แต่พอ เขาตายใจก็จู่โจมเขาอีก ทำให้เขาสับสนในตัวเรา เขาไม่ถูกว่าเราคิดอย่างไร วางแผนต่อสู้อย่างไร ให้เขาแพ้หรือตายบนความสงสัยว่าเขาไม่น่าจะแพ้เลย อาจสรุปได้ว่าใช้มารยา ล่อให้ตายใจ คือหัวใจของกลดาบนี้

กลศึกที่ 8 กลโพงน้ำบ่อ

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่า ไซ่อ่อนพิชิตแข็ง นิ่งสงบสยบความ รุนแรง โอนอ่อนผ่อนตามก่อน รอจนได้โอกาสค่อยทำการจู่โจมเอาชัยชนะ

กลดาบที่ 8 กลดาบโพงน้ำบ่อ

หลักการของกลดาบนี้คือ เมื่อคู่ต่อสู้แข็งกร้าวกว่า ดุดันกว่า ตัวโตกว่า พุ่งเข้าหาเราโดยแรงหมายจะชนะเราให้เร็วที่สุดนั้นให้โอนอ่อนผ่อนตาม ปะทะแล้วถอย หลบหลีกเสียก่อน ทำที่เป็นหวาดกลัวยำเกรง ตื่นตระหนกเหมือนไม่ยอมสู้ ทำให้คู่ต่อสู้ล้าพองใจ ตกอยู่ในความประมาทหรือทำ

ที่เป็นอ่อนแอ อ่อนด้อย แล้วค่อยเผด็จศึกในภายหลังเมื่อมีโอกาส ต้องปล่อยให้เขาโถมกำลังเข้าใส่ ใช้
ความแรงของเขาเป็นจุดอ่อนของเขาเอง แล้วโจมตีตามช่องว่างนั้น ๆ ให้ตามในตาบเดียว

กลศึกที่ 9 กลล่อช้างป่า

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่า ล่อให้ข้าศึกหรือฝ่ายตรงข้ามก้าวเข้ามาสู่มุมอับ ถลากล่อแดนประหาร
ที่เราวางแผนไว้แล้วโดยต้องศึกษาคู่ต่อสู้ให้ละเอียดถี่ถ้วนแล้วล่อให้มาติดกับดักของเรา เข้าทำนอง
ที่ว่า “ช้างป่าถูกล่อมาตกหล่มจบชีวิตโดยง่ายตาย”

กลดาบที่ 9 กลดาบล่อช้างป่า

หลักการกลดาบนี้คือ ต้องศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของคู่ต่อสู้ให้ดี ให้ละเอียดถี่ถ้วนแล้วล่อ
ให้แสดงจุดอ่อนนั้นออกมา นี่ก็กับดักหรือหลุมพรางของเรา เมื่อเขาแสดงจุดอ่อนช่องโหว่ออกมาเรา
ก็โจมตีจุดอ่อนนั้นเผด็จศึกเสีย หรือหลอกล่อให้ตายใจไม่ป้องกันจุดอ่อนของตน ใช้ปัญญาวางแผนการ
ต่อสู้ล่อให้ไปสู้พื้นที่ที่เขาเสียเปรียบ ประกอบกับความประมาทหรือล่อเข้าสู่จุดอับ เช่นล่อผู้ถือหอกถือ
ทวนถือพลองเข้าป่าละเมาะหรือป่าไผ่ เราจะใช้อาวุธได้ลำบากหรือล่อให้แสงตะวันส่องเข้าตา ล่อให้
สะดุดตกหลุม ล่อเข้าสู่ชัยภูมิที่เขาไม่คุ้นเคย เปิดโอกาสให้เราพิฆาตเสีย เสมือนล่อพญาช้างป่า ให้มา
ตกหลุมพรางเช่นนั้น

กลศึกที่ 10 กลฟ้างำดิน

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าให้กระตุ้นให้ทหารพลรบทุกระดับมีความห้าวหาญขานาญศึก
แคล้วคล่องว่องไวอยู่ในโอวาทและมีวินัยสูง บำรุง เสบียงอาหารให้อุดมสมบูรณ์ บำรุงทั้งข้าวปลา
อาหารให้อิ่มเอม ครอบครัวยุ่สุขสบายและบำรุงกำลังใจให้กล้าหาญไม่กลัวเจ็บไม่กลัวตาย ออกกำลัง
กายฝึกซ้อมให้แข็งแรง แข็งกร้าวและห้าวหาญ คล่องตัวทั้งรุกและรับ มีวินัยสูง จงรักภักดีอย่างยิ่งต่อ
นาย ผู้นำทัพต้องมีอำนาจบารมีอย่างยิ่งเหนือจิตใจไพร่พล

กลดาบที่ 10 กลดาบฟ้างำดิน

หลักการของกลดาบนี้คือ การสร้างความเชื่อมั่นในวิชาดาบของตน การสร้างกำลังใจว่า
ตนเหนือคู่ต่อสู้ โดยมีการฝึกซ้อมสม่ำเสมอ การเรียนวิชาคงกระพันเพิ่มความเชื่อมั่นในตน การไหว้ครู
แล้วสู้กันกินเพิ่มความผูกพันฉันพี่น้อง ครูดาบต้องหมั่นบำรุงขวัญให้ภาคภูมิใจในวิชาดาบ วิชาอาคม
ของตน การอบรมคุณธรรมจริยธรรม การลงชื่อด้วยของครูดาบจะช่วยบำรุงขวัญของศิษย์ การบำรุง
ขวัญให้แก่วกกล้านี้ เสมือนหนึ่งผืนฟ้าที่ปกป้องครอบคลุมแผ่นดินทั้งหมด กลดาบนี้จึงเป็นบทบาทของ
ครูดาบโดยตรง

แต่แม้ไม้ดาบฟ้างำดินชื่อเหมือนกลดาบนี้เป็นการฟันบน 2 ดาบ แล้วฟันข้อพับเข้า
2 ดาบ อากาศหรือลีลาการฟันเหมือนฟ้าที่ครอบงำพื้นดิน ไว้เท่านั้นไม่เกี่ยวกับการบำรุงขวัญหรือ
การทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ตามหลักการของกลศึกฟ้างำดินเลย จากกลดาบฟ้างำดินนี้
ถ้าพิจารณาตามลีลาของกลดาบจะเห็นว่าเป็นการฟันไล่จากบนลงล่าง คือหลอกฟันบนแล้วกลับฟัน

ส่วนล่างทำให้ยากต่อการป้องกันเสมือนฟ้าที่คลุมมาถึงดิน จึงต้องฝึกการฟันบนสลับฟันล่างกลับไปกลับมาให้แคล่วคล่องว่องไว

ชื่อกลดาบกับหลักการของกลฟ้างำดิน ข้าพเจ้าและบิดา (สดต.ดุสิต เขาวนปรีชา) ก็ยังแปลกใจอยู่มิใช่น้อยว่าคุณจะไม่ไปในทางเดียวกันนัก แม้ม้าดาบฟ้างำดินกับหลักการกลดาบฟ้างำดินยังเป็นที่ยังสงสัยอยู่ว่าเหตุใดชื่อเหมือนกัน แต่ลีลาแม่ไม้ดาบเป็นอีกแบบหนึ่ง

กลศึกที่ 11 กลอินทร์พิฆาน

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของไพร่พลให้ฮึกเหิมเชื่อมั่นในตนเอง ก็ให้ทำพิธีกรรมสร้างขวัญกำลังใจด้วยการใช้คาถาอาคมเครื่องรางของขลังให้อยู่ยงคงกระพันดุกฤษยามก่อนออกศึก หรือ ทำพิธีตัดไม้ข่มนาม ให้พลรบฝ่ายเรามีกำลังใจและมั่นใจในชัยชนะเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งนั่นเอง

กลดาบที่ 11 กลดาบอินทร์พิฆาน

หลักการของกลดาบนี้ก็คือการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง การสัก ยันต์คงกระพัน การอาบน้ำว่านให้หนังเหนียว การปลุกเสกวัตถุมงคลให้สวมใส่ การเรียนคาถาอาคม การเสกอาวุธให้สามารถฟันแทงศัตรูที่มีคาถาอาคมเหมือนกันได้โดยง่าย รวมไปถึงการแต่งตัวนักรบที่ต้องให้สมาธิและการบริกรรมคาถาตลอดการแต่งตัว ในสำนักดาบพิชัยธมมยุทธ์ของเราจึงมีการเรียนคาถาอาคมเพื่อการอยู่ยงคงกระพัน มีพิธีไหว้ครูคงกระพันอย่าง น้อยปีละ 2 ครั้ง คือช่วงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นเดือนเปิดสำนักและเดือนเมษายน ซึ่งเป็นปีใหม่ไทย (ช่วงสงกรานต์) ตลอดจนการมอบมงคล เครื่องรางของขลัง พระเครื่องต่าง ๆ ให้ศิษย์ในวันไหว้ครูดาบ ครูดาบคนปัจจุบันจะต้องให้ความสำคัญกับพิธีกรรมดังกล่าว ต้องทำให้ศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในตัวเองให้กับศิษย์ทุกคน การรักษา พิธีกรรมต่าง ๆ ของสำนักไว้จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

จากกลศึกต่อจากนี้ไป ปรากฏว่าความขาดหายไป 2 กลศึกไม่มีการสืบต่อกันมา คือ กลผลาญศัตรู กลชูพิษแสง กลดาบผลาญศัตรูและกลดาบชูพิษแสง จึงไม่ปรากฏว่าเป็นอย่างไร มาปรากฏอีกกลดาบคือ กลแข็งให้อ่อน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

กลศึกที่ 12 กลแข็งให้อ่อน

เป็นกลศึกที่มีหลักการว่าเมื่อศัตรูบุกมาให้ทำที่เป็นล่าถอยแสดงหลอกให้เห็นว่าเราเป็นฝ่ายเสียเปรียบแล้วล่อให้มาติดกับดักหรือตกลงเข้ามาในพื้นที่สังหาร หรือหาทางบั่นทอนกำลังข้าศึกให้อ่อนล้าลงไปเรื่อย ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาจนที่สุดเราก็จู่โจมเต็มกำลังเผด็จศึกในที่สุด

กลดาบที่ 12 กลดาบแข็งให้อ่อน

หลักการของกลดาบนี้ก็คือคู่ต่อสู้มีร่างกายแข็งแรงใหญ่โตกว่าฮึกเหิมกว่ามีความเชื่อมั่นตัวเองสูง ก็อย่าเข้าปะทะโดยตรงแต่ให้สู้พลาถอยพลาถ ทำที่เป็นพ่ายแพ้ เสียรูป ทำให้เขาได้ใจรุกไล่มาเต็มกำลังก็ให้ปะทะแบบหลบหลีก ฉากหลบ หรือมุดรอดออกไปอย่าปะทะด้วยแรง ใช้ความ

แคล่วคล่องว่องไวกว่าหลบหลีก ดูจุดอ่อนในขณะที่เดียวกันก็ฟันแทง ตะเกียบ ตัดกำลังไปเรื่อย ๆ จนเขาบาดเจ็บอ่อนล้าซาลง ก็ให้พิฆาตเสียในที่สุด (พิจารณาดูแล้วคล้าย ๆ กับกลดาบพวนเรื่อโยง กับกลดาบโพงน้ำบ่อ)

กลดาบที่ 13 กลฟ้าสนั่นเสียง

กลดาบนี้มีหลักการคือ ในขณะที่จู่โจมรุกไล่ให้ใช้เสียงคำรามขู่ ตะโกน ตะคอกใส่ ใช้เสียงเข้าข่มจะทำให้ดูเข้มแข็งกว่า ทำลายขวัญกำลังใจ คู่ต่อสู้ได้ ในตำราพิชัยสงครามก็ให้ใช้เสียงอีกทีทั้งเสียงกลอง ฆ้อง ปี่ใหญ่ ปี่เล็ก เสียงโห่ร้องเคาะเกราะเคาะโล่ กระทั่งทำให้คู่ต่อสู้ตกใจกลัว ขวัญหนีดีฝ่อ ในเชิงดาบก็อาจจะทำได้อีกหลายวิธี นอกจากการใช้เสียงขู่ เช่น การเอาคมดาบถูกันให้เกิดประกายไฟ เพราะดาบสมัยก่อนเป็นเหล็กตี กระแทกกันก็จะเกิดประกายไฟ การเอาดาบเคาะกันพร้อมตะโกนขู่ก็ช่วยทำลายขวัญกำลังใจได้เช่นกัน

จากคำบอกเล่าของคุณพอดูคิดว่าปู่พิศาลก็เล่าให้ฟังเพียงนี้ แรก ๆ ก็ดูจะสอดรับกันดี แต่กลดาบหลัง ๆ หายไปไม่ครบตาม 21 กลศึกในตำราพิชัยสงคราม

ที่สำคัญคือจะเห็นว่าพระยาพิชัยดาบหักมีอัจฉริยภาพสูงในด้านการต่อสู้ ได้นำแนวทางของการจัดทัพจัดศึกตามตำราพิชัยสงครามมาประยุกต์เป็นหลักในการต่อสู้ด้วยดาบ ทำให้การใช้กลดาบมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รู้กลวิธีจะเอาชนะตามสถานการณ์ต่าง ๆ สมกับเป็นยอดนักรบคู่ใจสองมหาราช กลดาบตามตำรับพระยาพิชัยดาบหักนี้ จึงนับเป็นภูมิปัญญาด้านการต่อสู้ที่ควรอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่งแม้บางกลดาบ จะมีความคล้าย ๆ กันก็ตาม ก็ยังพอเป็นยุทธวิธีในการต่อสู้ของดาบได้เป็นอย่างดี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์” ผู้วิจัยขอนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการสืบทอด

สุทธราภรณ์ ตาลกุล (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์คือ ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร และ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร มี 4 องค์ประกอบหลักได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และช่องทางการสื่อสาร โดยที่ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร คือผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทักษะในการสื่อสารที่มีความเข้าใจและสามารถถอดรหัสสารได้ มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อภาษาถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และมีความสามารถถ่ายทอด

ภาษาถิ่นผ่านระบบสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อในชุมชนของตนเอง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร คือ ครอบครัว และสังคม ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน ซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันในการกระตุ้นให้บุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ซึมซับและยอมรับจนสามารถสื่อสารกันโดยใช้ภาษาถิ่นได้

กนกพร จิตรมานะโรจน์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีชนโพนตา โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1.เพื่อศึกษาความหมายของประเพณีชนโพนตา 2.เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีชนโพนตา 3.เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่มีความสัมพันธ์กับการสืบทอดประเพณีชนโพนตา 4.เพื่อศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อประเพณีชนโพนตา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและกระบวนการสื่อสารในการจัดประเพณีชนโพนตาแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) การสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง และแบบทางเดียว โดยใช้ทั้งวัจนะภาษา และอวัจนะภาษา ทิศทางการไหลของข่าวสารแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ ทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่าง ทิศทางการไหลของสารตามแนวระนาบและทิศทางการไหลของสารจากล่างขึ้นบน 2) การสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณีเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ มีทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทางและแบบทางเดียว โดยใช้ทั้งวัจนะภาษาและอวัจนะภาษา ทิศทางการไหลของข่าวสารแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่างและ ทิศทางการไหลของสารตามแนวระนาบ 3) การสื่อสารช่วงหลังการจัดงานประเพณี เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ มีทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง โดยใช้ทั้งวัจนะภาษา และอวัจนะภาษา ทิศทางการไหลของข่าวสารจากล่างขึ้นบน

สุภาวดี พรหมมา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเรื่องรูปแบบการสื่อสารการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นเพื่อสืบสานประเพณีสารทเดือนสิบ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเพณีสารทเดือนสิบ ศึกษารูปแบบการสื่อสารการธำรงรักษาประเพณีสารทเดือนสิบในปัจจุบัน และพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีสารทเดือนสิบในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการจัดสำรับด้านอาหาร และด้านพิธีกรรม ด้านรูปแบบการสื่อสาร การธำรงรักษาประเพณีสารทเดือนสิบ ในปัจจุบันมีสถาบันที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน สถาบันศาสนา ท้องถิ่น และจังหวัด และผลการวิจัยสามารถ พัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีสารทเดือนสิบในฐานะทุนทางวัฒนธรรม ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้แนวความคิด Culture Communication Model

งานวิจัยเกี่ยวกับดาบไทย

อารยา พิทยจรัส (2559) ได้ศึกษาเรื่อง กีฬาดาบไทยและกีฬาดาบสากลกับบทบาทต่อนโยบายของรัฐ พ.ศ.2508-2555 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของกีฬาดาบไทยและกีฬาดาบสากลกับนโยบายของรัฐไทย เพื่อให้เห็นบาทของกีฬาดาบไทยและกีฬาดาบสากลที่มีต่อนโยบายของรัฐในแง่ของการเป็นเครื่องมือ จัดการประชาชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนกระบวนการในการจัดการประชาชนของรัฐในหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย

โดยผลการศึกษาพบว่า กีฬาทั้งสองชนิดมีบทบาทที่สอดคล้องและตอบสนองต่อนโยบายด้านการกีฬาของรัฐในการใช้กีฬาเพื่อจัดการกับประชาชนมาโดยตลอด ซึ่งความพยายามในการจัดการประชาชนของรัฐไม่เพียงแต่ปรากฏในกีฬาทั้งสองชนิดหรือกีฬาชนิดอื่น ๆ เท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน การดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐในช่วงเวลาต่าง ๆ สมาคมกีฬาไทยฯ ที่ รับผิดชอบกีฬาดาบไทย และสมาคมฟันดาบฯ ล้วนมีการดำเนินงานที่สอดคล้องและตอบสนองต่อนโยบายของรัฐเกี่ยวกับกีฬามาโดยตลอด กีฬาทั้งสองชนิดจึงมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดการกับประชาชน การศึกษาบทบาทของกีฬาทั้งสองจึงเป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นกระบวนการในการจัดการประชาชนของรัฐผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมไม่เพียงแต่ในวงการกีฬาเท่านั้น

งานวิจัยเกี่ยวกับพระยาพิชัยดาบหัก

รัตนะ บัวสนธ์และคณะ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ตระกูลวิชัยขัทคะ: ชาติมาลาพระยาพิชัยดาบหัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อศึกษาการสืบทอดสายตระกูลวิชัยขัทคะ 2.เพื่อศึกษาบทบาทของตระกูลวิชัยขัทคะที่มีต่อชุมชนและสังคม และมุมมองของชุมชนและสังคมที่มีต่อตระกูล 3.เพื่อศึกษาพัฒนาการของครอบครัวนายทิวาถวัลย์ วิชัยขัทคะ 4.เพื่อศึกษาบทบาท หน้าที่ และปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว นายทิวาถวัลย์ วิชัยขัทคะที่มีต่อชุมชนและสังคม 5.เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนและสังคมที่มีต่อครอบครัว นายทิวาถวัลย์ วิชัยขัทคะ

โดยผลการศึกษาพบว่า ต้นตระกูลวิชัยขัทคะ คือพระยาพิชัยดาบหักซึ่งเป็นวีรบุรุษผู้กล้าที่มีความองอาจกล้าหาญ รักชาติและเสียสละ วีรกรรมที่พระยาพิชัยดาบหักได้สร้างไว้ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ชาวไทยจวบจนปัจจุบันนี้ และได้มีการสร้างอนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถานไว้ในที่ต่าง ๆ มากมาย จากการศึกษาในภาพรวมทั้งหมดทำให้ทราบว่าครอบครัว นายทิวาถวัลย์ วิชัยขัทคะ มีความภูมิใจในความเป็นบุคคลในสายตระกูลพระยาพิชัยดาบหัก และถึงแม้ในปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับตระกูลวิชัยขัทคะน้อยลง แต่ถึงอย่างไรก็ตามครอบครัว นายทิวาถวัลย์ วิชัยขัทคะ ยังคงมีความพยายามที่จะรักษาความสำคัญของต้นตระกูลพระยาพิชัยดาบหักให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักในสังคม

สุภัคกาญจน์ จิวาลักษณ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง พระยาพิชัยดาบหัก: วีรบุรุษในประวัติศาสตร์กับการศึกษาด้วยมุมมองทางคติชนวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาพระยาพิชัยดาบหักในมุมมองแห่งความเป็นวีรบุรุษ 2.ศึกษาภาพสะท้อนของพระยาพิชัยดาบหักผ่านมุมมองทางคติชนวิทยา 3.ศึกษาความเชื่อเรื่องแดนสถิต

โดยผลการศึกษาพบว่า การศึกษาบุคลิกลักษณะของพระยาพิชัยดาบหักในมุมมองแห่งความเป็นวีรบุรุษพบบุคลิกลักษณะของขุนพลคู่พระทัย ประกอบด้วย 2 ลักษณะเด่นได้แก่ 1.การเป็นผู้นำหรือแม่ทัพในการสู้ศึกสงครามที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์แห่งการต่อสู้ โดยได้รับการคัดเลือกด้วยคุณสมบัติหรือลักษณะเหนือคนอื่นการมีอาวุธคู่กายเป็นเอกลักษณ์และประกอบวีรกรรมในระหว่างการต่อสู้ 2.เปลี่ยนด้วยความจงรักภักดีต่อสถาบันที่ศรัทธามากกว่าชีวิต ซึ่งได้รับความไว้วางพระทัยหรือยอมรับให้ประกอบกิจเพื่อองค์สถาบัน และมีการกระทำที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันที่ศรัทธามากกว่าชีวิต

นอกจากนี้บุคลิกของพระยาพิชัยดาบหักอย่างสอดคล้องกับวีรบุรุษของชาติ นั้น เป็นลักษณะหนึ่งของวีรบุรุษในวัฒนธรรมไทยตามทัศนะของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ซึ่งจะมีลักษณะคือเป็นบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่จริงในประวัติศาสตร์ชาติ เป็นนักรบ เป็นผู้ปกครอง มีการเลือกตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ามนุษย์ทั่วไป และการตอบสนองนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

การศึกษาภาพสะท้อนของพระยาพิชัยดาบหักผ่านมุมมองทางคติชนวิทยา พบภาพสะท้อนเกี่ยวกับพระยาพิชัยดาบหัก ได้แก่ อนุสาวรีย์ วัดมุงคล พิพิธภัณฑ บทเพลงและบทประพันธ์เกี่ยวกับพระยาพิชัยดาบหัก ไก่ชนเขี้ยวพารีย์ วิชามวย และดาบสายพระยาพิชัยดาบหัก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 8 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์” โดยใช้วิธีด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview), การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content analysis) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก และศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวิธีดำเนินงานวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่อง ดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. ผู้สืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งเป็นทายาทที่สืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเพียงคนเดียวเท่านั้นและเป็นผู้ที่มีความชำนาญการเกี่ยวกับดาบพระยาพิชัยดาบหัก ได้แก่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา

(ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ทายาทพระยาพิชัยดาบหักลำดับชั้นที่ 8)

2. ศิษย์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก โดยแบ่งผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธรุ่นปัจจุบัน จำนวน 2 คน

(มีประสบการณ์ในการเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก 2 ปีขึ้นไป)

- 2.2 คิษย์เก่าสำนักดาบพิชัยรณยุทธ จำนวน 2 คน
(เป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ด้านดาบพระยาพิชัยดาบหัก)
- 2.3 คิษย์ในชมรมคิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ จำนวน 2 คน
(กำลังศึกษาวิชาดาบที่ไม่เกิน 2 ปี และยังคงศึกษาไม่ครบหลักสูตร)
3. กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ซึ่งผู้ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในการสืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักและชมรมคิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ
 - 3.1 อาจารย์เอกพงศ์ วรรณจักร (ผู้อำนวยการ)
 - 3.2 นางสาวปิยนดา ริมทอง (นักวิชาการวัฒนธรรม)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตถ์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสัมภาษณ์ ซึ่งกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตของงานวิจัย โดยเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แนวคำถามในสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ

1. ความเป็นมาของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเป็นอย่างไร
2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักคืออะไร
3. ปัจจุบันการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักมีความแตกต่างจากอดีตอย่างไร
4. สภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนไปส่งผลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไร
5. มีการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไร
6. วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดิงามของจังหวัดอุดรดิตถ์ ท่านคิดว่าทุนทางวัฒนธรรมนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร
7. ปัจจุบันวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก มีหน้าที่ในการสืบทอดวัฒนธรรมต่อสังคมอย่างไร
8. ปัญหาในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเป็นอย่างไร
9. ท่านมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

หัก

10. ทางส่วนราชการได้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ สืบทอด และฟื้นฟูวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไรบ้าง

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

จ.อุตรดิตถ์

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก
2. การเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักส่งผลอย่างไรในการใช้ชีวิตของท่าน
3. ผู้ถ่ายทอดวิชามีการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไร

4. วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเองได้อย่างไร
5. ท่านคิดว่าในอนาคตวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักจะเป็นอย่างไร
6. ท่านมีแนวคิดในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักไว้อย่างไร
7. ปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปส่งผลอย่างไรต่อการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัย

ดาบหัก

8. ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อได้แสดงวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในงานเปิดพิธีต่าง ๆ
ในฐานะสื่อพื้นบ้านของจังหวัดอุตรดิตถ์

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักคืออะไร
2. ปัจจุบันการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักมีความแตกต่างจากอดีตอย่างไร
3. สภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนไปส่งผลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไร

4. ทางหน่วยงานมีการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

5. สภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนไปส่งผลต่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไร

6. ท่านคิดว่าในอนาคตวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักจะเป็นอย่างไร
7. ท่านได้มีการประสานงานกับทางสำนักดาบพิชัยรณยุทธในการแสดงวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักของงานประเพณีประจำจังหวัดอย่างไร

8. ท่านมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักต่อไป

9. ทางส่วนราชการได้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักอย่างไรบ้าง

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation)

แบบบันทึกในการสังเกตพฤติกรรม

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและบุคคลที่สังเกต

วันที่..... เดือน..... ปี..... เวลาที่ทำการสังเกต..... -

ชื่อ.....

ลำดับ	พฤติกรรม/กิจกรรม	สิ่งที่สังเกตได้
1.	ด้านการสื่อสารของผู้ถ่ายทอด
2.	ด้านการสื่อสารของศิษย์
3.	ด้านการจัดกิจกรรมในการสืบทอด

ข้อสรุป.....

3. การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content analysis)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยสัมภาษณ์ เฉพาะประเด็นที่ต้องการ และสนใจที่จะศึกษา พร้อมด้วยการจดบันทึก และบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ รวมถึงการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ซึ่งในการสังเกตนั้น ผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกในการสังเกตพฤติกรรม และทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับดาบพระยาพิชัยดาบหัก จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยการใช้ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด จึงต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Method) ที่มีการตรวจสอบและตีความ รวมถึงการใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลและผลจากการวิจัยโดยการพรรณนา (Descriptive) ให้มีผลต่อเนื่องกัน โดยเริ่มจากการบรรยายถึงประวัติของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตามด้วยการสื่อสารของทายาทของพระยาพิชัยดาบหัก สกุล “เซาวนปรีชา” ในการสืบทอดวิชาดาบสองมือ นอกจากนี้จะมีการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตารางสรุป แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ เพื่อใช้ประกอบการเขียนวิจัยให้มีความชัดเจนและความสมบูรณ์ของข้อมูลมากขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสภาพปัจจุบันในการถ่าย สืบวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ 2.ศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชา ดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยในบทนี้จะเสนอการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของสภาพ ปัจจุบันในการถ่ายทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จากวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content analysis) ผลการวิเคราะห์สภาพ ปัจจุบันของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดย ผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

สภาพปัจจุบัน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอย่างมากในการสืบทอดวิชาดาบสองมือ พระยาพิชัยดาบหัก จากการศึกษาผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกันทางด้านเวลา เมื่อ เปรียบเทียบกันระหว่างอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลถึงการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบ หักได้แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพปัจจุบันเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความแตกต่างจากอดีต และปัจจุบันของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ โดยสืบทอดผ่านผู้เป็นทายาทของ ท่าน คือ สายสกุล “เขาวนปรีชา”

รูปแบบการสืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก สืบทอดแบบพ่อสอนลูกและตามวาระอัน เหมาะสม คือการสอนให้ที่ละแม่ไม้ เมื่อผู้เรียนทำได้ชำนาญแล้วก็จะสอนต่อให้จึงใช้เวลานานในการ สอน ไม่มีการจบหลักสูตร สอนกันไปเรื่อย ๆ มาจนถึงในปัจจุบัน ได้มีการจัดระบบการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนเป็นระบบ ไม่ยืดเยื้อเหมือนในอดีต เพราะผู้เรียนคือ นักศึกษามีเวลาไม่มากนัก จึงได้มี การจัดทำหลักสูตรกำหนดเวลาไว้ค่อนข้างมีระบบ มีระบบการฝึกซ้อมที่ดี ทำให้เรียนง่าย สนุก แต่ ความชำนาญในวิชานั้นขึ้นอยู่กับผู้เรียนในการแบ่งเวลาเพื่อมาซ้อมอย่างสม่ำเสมอ และมีการใช้ศิลปะ ในการรำรำดาบ การฝึกการต่อสู้เพียงใด

ปัจจุบันมีการเรียนการสอนภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ภายใต้ชมรมศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ มีผู้เรียนจำนวน 7 คน มีการฝึกซ้อม ทุกวันจันทร์ – พฤหัสบดี เวลา 18.00 น. – 20.00 น. โดยนักศึกษาที่เรียนนั้นจะต้องผ่านพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ และผ่านพิธีครอบครูถูกต้องสมบูรณ์แบบ จึงจะถือว่าเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธเต็มตัวที่สามารถเล่าเรียนวิชาได้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเปิดสอนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวิชาที่เก่าแก่มาแต่อดีตไม่ให้เลือนหายไป

ภาพ 9 สำนักดาบพิชัยรณยุทธ ณ กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

...ประเด็นหลักคือเป็นการเก็บรักษาไว้ไม่ให้หายไป ต่อมาจึงเป็นการส่งเสริมให้มีคนมาเรียนวิชานี้เมื่อมีคนมาเรียนวิชานี้ ขั้นตอนต่อไปคือขั้นการเผยแพร่ว่าวิชานี้ยังมีการสอนอยู่ไม่ได้หายไป

(คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562)

...เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักให้คงอยู่ต่อไป รวมถึงการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิมากขึ้น และยังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการออกกำลังกายให้เป็นประโยชน์

(คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562)

ความสำคัญของวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก

เนื่องจากวิชาการต่อสู้ทางด้านดาบของคนสมัยก่อน มีไว้เพื่อต่อสู้กับศัตรูข้าศึกที่เข้ามา รุกรานในการทำศึกสงคราม ต่างจากปัจจุบันที่ไม่ได้รับความนิยม นอกจากวิชาดาบจะใช้ในการ ป้องกันตัวและต่อสู้แล้ว จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เซาวนปรีชา พบว่า วิชาดาบ สองมือพระยาพิชัยดาบหัก มีเนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้านดาบที่เป็น ลักษณะเฉพาะของพระยาพิชัยดาบ หักต่างจากดาบที่อื่น ๆ อย่างชัดเจน เป็นวิชาดาบที่พระยาพิชัยดาบหักท่านสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเอกเทศ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะจึงเป็น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาวอุดรดิตถ์ ควรค่าแก่การ สืบทอดให้คงอยู่คู่ชาวอุดรดิตถ์และสังคมไทยตลอดไป ทั้งนี้วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักยังมี องค์กรความรู้ที่มีคุณค่าอีกหลายด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

การเรียนดาบพระยาพิชัยดาบหัก ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก การแสดงนี้ก็ยังทำให้ผู้ชมได้รำลึกถึงพระยาพิชัยดาบหักวีรบุรุษของไทย ช่วยส่งเสริมให้เห็นว่าพระยา พิชัยดาบหัก มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ปลายสมัยอยุธยาต่อสมัยกรุงธนบุรี ทำให้เกิดการศึกษาค ณะประวัติศาสตร์สมัยปลายกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรีเพิ่มเติม ได้รำลึกถึงวีรกรรมของท่านที่มีต่อ แผ่นดินไทย นำไปสู่ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชาติและเล่าขานสืบทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลัง จึง มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ไทยอย่างยิ่ง

2. คุณค่าทางวัฒนธรรม

วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักเป็นภูมิปัญญาอุดรดิตถ์ที่ไม่เหมือนใคร นับเป็นวัฒนธรรม ไทยท้องถิ่นอย่างแท้จริงที่จัดเป็นวิถีชีวิตของคนอุดรดิตถ์ ที่สืบทอดต่อมามากกว่า 230 ปี คนเมือง พิชัยเป็น นครที่พระยาพิชัยดาบหักในฐานะเจ้าเมืองได้ฝึกเชิงดาบไว้ให้เมื่อยามศึกสงครามจะได้เป็น ทหารของเมืองพิชัยได้ ความรู้ด้านดาบพระยาพิชัยดาบหัก มีพิธีกรรม มีหลักคิด มีรูปแบบการสอน การฝึกที่เป็น ของตนเอง ทำให้เห็นถึงระดับสติปัญญา นาฏกรรม รูปแบบในการต่อสู้ป้องกันตัว คุณธรรมจริยธรรมที่ ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยอย่างยิ่ง หากจากที่อื่นเหมือนแบบของท่านนี้ไม่มีที่ ไต้อีกแล้ว และยากที่จะสร้างสรรค์ได้ในยุคปัจจุบันหากมิได้รับการสืบทอด เพื่ออนุรักษ์ไว้อย่าง ต่อเนื่องจริงจัง มรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมชิ้นนี้คงสูญหายไปตามกาลเวลา จึงเป็นสิ่งที่มีความค่า ทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง

3. คุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรม

แม้ว่าวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักจะเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแต่พิธีกรรมต่าง ๆ รูปแบบกระบวนการในการถ่ายทอดหรือการเรียนรู้ได้แฝงไปด้วยการหล่อหลอมให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมเพื่อการเป็นคนดีมาด้วยกัน เช่น ปรากฏในคำปฏิญาณของผู้เรียน พิธีกรรมมอบตัวเป็น ศิษย์ที่แฝงความอ่อนน้อมถ่อมตน การผูกไมตรี การลดอัตตาของตน การไหว้ครู ที่แฝงไปด้วยความกตัญญูต่อครู อาจารย์ เป็นต้น การเป็นดาบวิถีพุทธและดาบสร้างคนดีนั้นก็แสดงให้เห็นว่า “วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก” นี้ ปลูกฝังให้ศิษย์เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความกตัญญู กตเวทิตะ ความมีวินัยในตน ความสามัคคี ความ เมตตา กรุณา ความยับยั้งชั่งใจ การเป็นสุภาพชนคนดี การช่วยเหลือเกื้อกูล การเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาไทย การเกื้อกูลแบ่งปัน การมีน้ำใจ เป็นต้น จึงนับได้ว่า “วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก” นี้ เป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ได้อย่างหนึ่ง ควรค่าแก่การใช้เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นสุภาพชนคนดีของสังคม จึงเป็นสิ่งที่มีความค่าทางคุณธรรมจริยธรรมอันควรแก่การอนุรักษ์สืบทอดไว้ตลอดไป

4. คุณค่าทางด้านสุขภาพอนามัย

วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักเป็นกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายที่ดี ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีร่างกายที่แข็งแรง มีสุขภาพกายมีสุขภาพจิตที่ดี เข้มแข็ง อดทน มีความแคล่วคล่องว่องไว เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย ห่างไกลยาเสพติด รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในด้านสุขภาพจิต การฝึกดาบมีผลต่อสุขภาพจิตที่ดีมีสติ มีสมาธิ มีความอดทน มีความข่มใจ มุ่งมั่นจดจ่อสิ่งที่ทำ ทำให้เกิดสุขภาวะ มีสุขภาพ พลานามัยดี แข็งแรง รู้จักเห็นคุณค่าของการมีสุขภาพที่อยู่เสมอ

5. คุณค่าในทางสังคม

วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักนี้ ปลูกฝังสร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รักชาติบ้านเมือง ภูมิใจในความเป็นไทย มีความสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสามารถป้องกันตัวได้ ปกป้องคุ้มครองคนและทรัพย์สินของครอบครัวได้ คุณลักษณะดังกล่าวย่อมส่งเสริมให้ชีวิต ครอบครัว สังคมสงบสุข เจริญรุ่งเรือง เพราะมีสมาชิกเป็นสุภาพชนคนดี ดังปรากฏในคำปฏิญาณตนของผู้เรียนดาบพระยาพิชัยดาบหัก จึงกล่าวได้ว่า ดาบไทยพระยาพิชัยดาบหักเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางด้านสังคมด้วย

การเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จึงเป็นวิชาการต่อสู้ติดตัวที่สามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันตัวจากภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ และการฝึกซ้อมนั้นยังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง จากการสัมภาษณ์ศิษย์ผู้เรียนของสำนักดาบพิชัยรัตนยุทธ์ ถึงจุดประสงค์ในการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ดังนี้

...เพื่อฝึกวิชาป้องกันตัวและสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยคือวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งสามารถใช้วิชาดาบป้องกันตัวได้จริง ถึงแม้เราจะไม่มีดาบในมือแต่เราก็จะให้ทักษะมวยในการต่อสู้

(คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...อยากมาเรียนเพราะรู้วิชาป้องกันตัวแบบไทยไว้ปกป้องครอบครัวค่ะ เพราะที่บ้านเป็นผู้หญิงทั้งหมดเลย และก็ยังได้อนุรักษ์และสืบทอดวิชาเก่าแก่นี้ไว้ด้วยค่ะ

(คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...เพื่อออกกำลังกาย ฝึกสมาธิและใช้ป้องกันตัว และได้อนุรักษ์วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก

(คนที่ 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

ด้วยความชอบในศิลปะการต่อสู้ของไทย เป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เริ่มต้นเรียนรู้ในวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ได้ทั้งความแข็งแรงทางกายและฝึกฝนจิตใจให้มีสมาธิและมีความมุ่งมั่น

...จริง ๆ แล้วพี่เป็นคนชอบศิลปะการต่อสู้ของไทย แล้วเมื่อตอนเด็ก ๆ จะมีภาพยนตร์ที่เราดูแล้วเราชอบ แล้วเราอยากเป็นแบบนั้น แต่ก็ไม่ได้คิดว่าจะได้เรียน เพราะว่าคิดอยู่เสมอว่า ของเหล่านี้คงจะไม่มีใครสืบทอดหรอก คงไม่มีเหลือแล้วแหละ เพราะยุคสมัยมันเปลี่ยนไปแล้ว คือเก็บความรู้สึกนั้นมานานนะกว่าจะได้เรียน ก็ 10 กว่าปีเหมือนกัน จนมี อาจารย์ฝึกสอนเข้าไปสอนที่โรงเรียนจึงได้เรียน

(คนที่ 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...วัตถุประสงค์ในการเรียนเพราะอยากเรียนดาบ และเป็นคนชอบเรื่องดาบ เรื่องการต่อสู้อยู่แล้วด้วย ส่วนเป้าหมายสำหรับผมนะ ผมแบ่งเป้าหมายเป็นขั้น ๆ ไป ขั้นแรกตอนเรามาใหม่ ๆ เราจะได้ดาบหวายก่อน พอได้ดาบหวายแล้วเป้าหมายของเราต่อมาคือได้ดาบเหล็ก เพราะจะมีการสอบเลื่อนขั้น จากนั้นก็ฝึกซ้อมเพื่อที่จะได้ดาบสองมือ และได้ขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงครูดาบนี้แหละ ตอนนี่ก็มีเป้าหมายในการเผยแพร่และสอนรุ่นน้องต่อช่วยกันอนุรักษ์ไปเพราะ ๆ ไม่อยากให้มันหายไป

(คนที่ 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...เป็นคนชอบเรื่องการต่อสู้ ประวัติศาสตร์ไทย เลยคิดว่าถ้าได้มาเรียนก็จะใช้เป็นวิชาป้องกันตัวเอง ละป้องกันภัยให้ครอบครัว แล้วก็ยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของวิชาดาบพระยาพิชัย ซึ่งผมเองเป็นคนพิชัยแท้ ๆ โดยกำเนิด กิจกรรมที่เผยแพร่วัฒนธรรมของเมืองพิชัยทั้งหมด ทำให้เราอยากจะเข้าถึงอัตลักษณ์อย่างแท้จริงและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

(คนที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

โดยสรุปแล้ววิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเป็นวิชาที่พระยาพิชัยดาบหักท่านได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดให้ลูกหลานและลูกศิษย์ โดยสรุปวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก ดังนี้

1. เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมไทย ทั้งด้านการต่อสู้และประวัติศาสตร์
2. เพื่อการป้องกันตัวเอง ครอบครัว และผู้ที่ย้อนแย้งกว่าจากภัยอันตราย
3. เพื่อการออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพที่ดี แข็งแรง สมบูรณ์
4. เพื่อการเป็นคนดีมีคุณธรรม การสร้างวินัยในตนเองและความสามัคคี

ปัญหาและอุปสรรคในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

จากผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคที่มีต่อการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบทางการสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร ดังนี้

1. อุปสรรคในด้านผู้ส่งสารหรือผู้สืบทอด

ปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินันท์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยธมยุรยุทธทายาทพระยาพิชัยดาบหัก ชั้นที่ 8 มีอายุที่มากขึ้น (ปัจจุบันอายุ 69 ปี) ปัจจุบันเป็นผู้เดียวที่สืบทอดวิชาดาบของพระยาพิชัยดาบหักเอาไว้ และยังหาบุคคลที่จะสืบทอดวิชานี้ไว้ทั้งหมดไม่ได้ หากถ้าวันหนึ่งท่านถึงแก่กรรม จะไม่มีคนที่รู้จริงในทั้งเนื้อหาและสาระของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยและทำให้ขาดผู้สืบทอด

2. อุปสรรคในด้านการจัดแสดงพิธีกรรม

งบประมาณในการจัดพิธีไหว้ครูในแต่ละครั้งและงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการฝึกซ้อมการแสดง เช่น ชุดในการแสดง ดาบหวาย ดาบเหล็ก ที่ใช้ในการฝึกซ้อม

3. อุปสรรคในด้านช่องทางการสื่อสาร

ในการจัดอบรมเพื่อเผยแพร่วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนั้น จะต้องรองบประมาณจากทางหน่วยงาน และวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต เพราะผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินันท์ เขาวนปรีชา มีความประสงค์ให้ผู้ที่ยากเรียนนั้นเข้ามาเรียนกับตัวท่านโดยตรง เพื่อให้ลูกศิษย์นั้นได้รับความรู้อย่างถูกต้อง แม่นยำ

4. อุปสรรคในด้านผู้รับสารหรือผู้เรียน

ผู้เรียนเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของการสืบทอดวิชาตาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ประกอบด้วยหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ในยุคสมัยใหม่ไม่ได้เอื้อให้คนรุ่นใหม่สนใจ และด้วยสภาพทางสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากในอดีต ที่ส่งผลกระทบต่อเวลาในการฝึกซ้อม ได้แก่ กิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย การเรียนหนักขึ้นและการเลิกเรียนค่ำ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาที่ทับซ้อนกับการเรียนวิชาตาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก รวมไปถึงการมีวัฒนธรรมการต่อสู้จากต่างประเทศเข้ามา อาจทำให้มีผลกระทบต่อการเล่นวิชาตาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในปัจจุบัน

...เดี๋ยวนี้การเรียนยิ่งปีโต ๆ ไปก็ยิ่งเรียนหนักขึ้น งานแต่ละวิชาก็เยอะขึ้น บางคนก็ต้องไปฝึกงานต่างที่ ก็ยิ่งทำให้คนที่มาซ้อมลดลง รวมถึงเดี๋ยวนี้ก็มีกีฬาหรือกิจกรรมอื่น ๆ เยอะ ก็เลยทำให้เขาไม่ได้มาเห็นถึงกีฬาที่สามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของเราได้ด้วย
(คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...เมื่อมีกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยเยอะ ไม่ว่าจะเป็นอย่างนี้ที่การเรียนหรืออะไรก็ตาม ทำให้บางคนไม่มีเวลามาฝึกซ้อม
(คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...เมื่อก่อนมีเวลามาฝึกซ้อมทุก ๆ เย็นค่ะ แต่เดี๋ยวนี้กิจกรรมที่คณะเยอะ บางทีเรียนเลิกค่ำเลยมาบ้างไม่มาบ้างค่ะ แต่ก็พยายามมาให้ทันฝึกซ้อมค่ะ
(คนที่ 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...จริง ๆ แล้วคงต้องพูดกันตรง ๆ ว่าสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปมีส่วนที่ทำให้การเรียนในอดีตและปัจจุบันแตกต่างกัน เพราะว่าอย่างนักศึกษาของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ที่มาเรียนเมื่อก่อนประมาณ 20-30 คน แต่ว่าหลัง ๆ มาเหลืออยู่ 5-6 คน เพราะว่าปัจจุบันสังคมเปลี่ยน นักศึกษามีกิจกรรมอย่างอื่นทำเยอะมากกว่าและนักศึกษาเค้าจะเรียนเลิกค่ำ โดยกำหนดเวลาซ้อมของสำนักดาบเราคือ 6 โมงเย็น - 2 ทุ่ม แล้วเด็กบางคนเลิกหกโมงครึ่ง บางคนเลิกทุ่ม เลยไม่มีเวลามาเรียน

(คนที่ 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...สมัยนี้คนเรียนลดลงจากเมื่อก่อนมากนี้เขาไม่ใช่ดื่บกันแล้ว สมัยนี้เขาใช้ปืนกัน ผมก็คิดว่ามันก็จะสูญหายตามกาลเวลา พวกผมที่อยู่ตรงนี้ มีหน้าที่ที่ว่าพยายาม ปรคับประคอง พยายามสืบสอดไว้ให้ได้มากที่สุด คือเราไม่รู้ว่าวิชานี้จะล่มไปวันไหน อาจจะเป็นรุ่นผม รุ่นน้องหรือว่ารุ่นไหนเราก็ไม่รู้ แต่ว่าเราจะทำตรงนี้ให้ยาวนานที่สุดครับ

(คนที่ 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...ผมคิดว่าเดี๋ยวนีโลกเปลี่ยนไปเยอะจากเมื่อก่อนครับ มีเทคโนโลยีหรือวัฒนธรรม ต่างชาติเข้ามา ทำให้ไม่ค่อยมีใครเห็นความสำคัญเรื่องการเรียนดื่บ เพราะคิดว่าเรียนไปก็ ไม่ได้ใช้ เพราะเป็นการใช้อาวุธ แต่ผมคิดว่ามันได้ทักษะหลายอย่างไม่ใช่แค่ฟันดื่บ ก็เลย ทำให้การสืบหานี้มีอยู่ไม่กี่คนที่สนใจ และมีใจรักจริง ๆ

(คนที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

ทางด้านกองศิลปวัฒนธรรมที่ดูแลชมรมสำนักดื่บพิชัยยุทธ ภายในามหาวิทยาลัยราช ภัฏอุดรดิตรก็ด้มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กับสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไปจะส่งผลถึงการ เรียนวิชาดื่บสองมือพระยาพิชัยดื่บห้อย่างแน่นอน

...เปลี่ยนไปแน่นอนครับเพราะสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป และได้มีการติดต่อกับ ส่วนต่างชาติดีกขึ้น จึงได้รับเอาวัฒนธรรมหรือกิจกรรมของต่างประเทศ เด็กบางส่วนก็ จะสนใจกับกิจกรรมเหล่านั้นมากกว่ากิจกรรมของไทยพื้นบ้านเรา ซึ่งการถ่ายทอดวิชาดื่บ ของเราก็ยังมีอยู่แต่คนที่จะมาสืบทอดต่อไปนั้นลดลง

(คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562)

...ปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยี เด็กนักศึกษาจึงมีตัวเลือกให้กับความสนใจของ ตนเองมากขึ้น หรือแม้กระทั่งการเรียนในปัจจุบันที่อาจจะเลิกค้ำ เรียนหนัก งานและ กิจกรรมของตนเองก็มีมาก แล้วมีเวลาทับซ้อนกับเวลาซ้อมดื่บในตอนเย็น ก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เรียนลดลง

(คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562)

จะเห็นได้ว่ามีอุปสรรคในการสืบทอดนั้นมหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านนั้นก็มีความสำคัญ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านผู้สืบทอดที่มีเพียงผู้เดียวและผู้เรียนที่ให้ความสนใจกับวิชาดื่บลดลง เป็นอย่างมาก เมื่อผู้เรียนและผู้แสดงลดลง อุปสรรคที่ตามมาก็คือ งบประมาณในการจัดแสดงและ

ช่องทางในการเผยแพร่วิชาดาบจึงลดน้อยลงด้วย สิ่งที่พบดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่ออนาคตของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ เพราะการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนั้นลดลง ตามสภาพแวดล้อมและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบัน และยังมีปัจจัยที่ไหลเข้ามาตามยุคสมัยหลายอย่างส่งผลต่อการเรียนนี้ ส่งผลให้เกิดการปรับตัวในการสืบทอด

การปรับตัวของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

1. การเขียนตำรา
2. การจัดหลักสูตรอบรม และจัดอบรมเฉพาะกิจตามคำขอ
3. แสดงตามงานสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัดพิธีบวงสรวง, งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง
4. ผลงานวิชาการ
5. หลักสูตรการเรียนดาบพระยาพิชัยดาบหัก ของคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยจะเริ่มใช้หลักสูตรนี้ในปี พ.ศ. 2563

จากการปรับตัวของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ พบว่าทางส่วนราชการเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริม วิชาดาบไทยพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้ให้คงอยู่ เพราะทางส่วนราชการถือเป็นช่องทางที่สำคัญในการสื่อสาร เผยแพร่ และสืบทอด วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

...ทางส่วนราชการก็จะมีส่วนช่วยในเรื่องของการเผยแพร่วิชาดาบพระยาพิชัย อย่างเช่น การแสดงตามงานต่าง ๆ แต่ที่หลัก ๆ เลยคือทุกวันที่ 7 มกราคม ของทุกปี ซึ่งถือว่าเป็นวันที่ดาบของพระยาพิชัยหักยามสู้รบกับข้าศึก จะนำศิษย์สำนักดาบไปรำดาบรำมวย ต่อหน้าอนุสาวรีย์ท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก นอกจากนั้นทางยังมีโครงการอบรมการรำดาบของพระยาพิชัยดาบหัก เช่น ทางโรงเรียน และชุมชน

(คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562)

...ส่วนราชการจะเป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมหรือเผยแพร่วิชาดาบออกไป จะเป็นทางด้านการแสดง เมื่อมีกิจกรรมของจังหวัด หรือของแต่ละอำเภอ ทางราชการก็จะติดต่อมาที่กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อนำไปแสดงในงานต่าง ๆ แต่บางโอกาสนักศึกษาก็อาจจะมีเวลาเรียน เวลาสอบ เวลาจะทับซ้อนกันจึงมีบ้างที่ปฏิเสธไปเมื่อปฏิเสธไปหลาย ๆ ครั้ง เราก็จะเริ่มห่างกับทางส่วนราชการ ที่เคยไปแสดงงานใหญ่เลยก็คือ แสดงที่ มทบ. 35 หรือกรมทหารม้าที่ 2 จังหวัดพิษณุโลก ทางทหารก็ได้เคยเอากการแสดงวิชาดาบพระยาพิชัยไปเผยแพร่กับแม่ทัพภาค โดยไปฝึกซ้อมกับทหารที่กรมทหารม้า

ที่ 2 จำนวน 150 นาย และศิษย์สำนักดาบประมาณ 30 คน จึงทำให้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น

(คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2562)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีรูปแบบการสื่อสารทั้งด้านผู้ส่งสาร (sender), สาร (message), ช่องทางการสื่อสาร (channel), ผู้รับสาร (receiver) และปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback) มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender)

ในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์นั้น บุคคลที่เป็นผู้สืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ปัจจุบันมีเพียงท่านเดียวเท่านั้นคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เชาวน์ปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรมยุทธ ทายาทพระยาพิชัยดาบหักลำดับชั้นที่ 8 เป็นคนเดียวที่ยังรักษาองค์ความรู้นี้อยู่

จากการสัมภาษณ์พบว่า คุณสมบัติของครูดาบสมัยโบราณเฉพาะในสายพระยาพิชัยดาบหัก มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ความสามารถทั้งการใช้ดาบและการชกมวยควบคู่กัน เพราะเป็นการต่อสู้ที่ต้องอาศัยกันและกัน
2. มีความรู้ความสามารถในวิชาคาถาอาคม ทั้งคงกระพัน ปัดรังควาน เมตตามหานิยม ป้องกันคุณไสยต่าง ๆ ทำน้ำมนต์ได้
3. มีความรู้ความสามารถในการดูดวงชะตา
4. มีความรู้ความสามารถในการเขียนอักขระ เลขยันต์ เพื่อใช้ในการทำยันต์ ผ้าประเจียด และมงคล
5. มีความรู้ความสามารถในการเป็นศาสนพิธีกร
6. มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ประสบการณ์ในการเจริญกรรมฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเจริญสติปัฏฐาน 4
7. มีความรู้ความสามารถ และทักษะด้านกิริยามารยาทของสุภาพชน เพราะการเรียนวิชานักรบ ต้องเรียนรู้ กิริยามารยาทอันดีงาม เพราะเตรียมเข้ารับราชการหรือเข้าสังกัดมูลนาย การเรียนวิชามารยาทไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นชายชาติไทย ซึ่งมีหลักฐานมาตั้งแต่ยุคสุโขทัย
8. ต้องเป็นคนมีเมตตาธรรม มีศีลธรรมอันดี เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์ และเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

...“ตั้งนั้นผู้ที่จะเป็น “เจ้าสำนัก” ได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติดังกล่าว ในตระกูลเขาวนปรีชาซึ่งเป็นทายาทที่สืบทอดวิชาดาบ วิชามวย วิชาคาถาอาคม ได้มีการสืบคุณสมบัติดังกล่าวต่อ ๆ กันมาจนปัจจุบัน เพื่อรักษาจารีตโบราณของผู้เป็นครูในสายพระยาพิชัยดาบหักไว้ ไม่ใช่ใครจะมาเป็นครูดาบของพระยาพิชัยดาบหักได้ง่าย ๆ

ปัจจุบันหาคนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวได้ยากมาก เพราะต้องมีการศึกษาบ่มเพาะคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งต้องใช้เวลาช้านาน และด้วยสังคมในปัจจุบันนั้นไม่เอื้อต่อการบ่มเพาะดังกล่าว บางคนจึงมีคุณสมบัติเพียงไม่กี่ข้อเท่านั้น ทำให้คนเป็นครูดาบในปัจจุบันต่างไปจากในอดีต

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

ซึ่งคุณสมบัติของครูดาบสมัยโบราณเฉพาะในสายพระยาพิชัยดาบหักนั้น สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารในเรื่อง ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ที่มีความน่าไว้วางใจและเป็นผู้ชำนาญการในการถ่ายทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวปรีชา เป็นผู้มีความรู้ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และยังเป็นทายาทผู้สืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในปัจจุบันเพียงผู้เดียว ทำให้ศิษย์ในสำนักเคารพและเชื่อฟังเป็นอย่างมาก

โดยอธิบายรูปแบบการสื่อสารของผู้ส่งสาร ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal communication)

เป็นการสื่อสารที่มีระเบียบ แบบแผน โดยคำนึงถึงบทบาทและตำแหน่งของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งการสื่อสารของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในลักษณะนี้ มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หนังสือวิชาการ ประกาศแจ้งกิจกรรมในการประกอบพิธีกรรม หรือเป็นการสื่อสารที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแต่อาศัยการพูด เช่น การมอบหมายงานในการทำพิธีกรรมหรือการเรียน โดยมีทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว

1.1 การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) คือ การสื่อสารที่ผู้ครูผู้สืบทอดได้ถ่ายทอดข่าวสารไปยังศิษย์แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้รับสารไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือถามข้อสงสัย ซึ่งพบว่า การสื่อสารในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักจะมีการสื่อสารโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น บอร์ดประกาศ เอกสารสิ่งพิมพ์ หรือข้อความ

2. การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

เป็นการสื่อสารโดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งของตน ไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอนหรือศิษย์ จะไม่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวและไม่เป็นทางการ ดังนั้นการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักส่วนมากจึงออกมาในรูปของการพบปะพูดคุย

สนทนา และมีการถ่ายทอดเนื้อหาในการสื่อสารสู่ผู้เรียนมากกว่าจำนวน 1 คนเป็นต้นไป โดยการสื่อสารลักษณะนี้มีทิศทางในการสื่อสารดังนี้

2.1 การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

การสื่อสารที่ผู้ส่งสารคือ ครูผู้สอน ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร คือ ศิษย์ สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ ซึ่งผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้วจึงส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วยอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่ครูผู้ถ่ายทอดและลูกศิษย์ต่างก็สลับบทบาทในการรับและส่งข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการให้ลูกศิษย์ได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการใช้เหตุผลหรือข้อสนับสนุนที่เป็นหลักฐานมาประกอบการพูด ท่านจะมีการอบรมลูกศิษย์ก่อนเรียนและหลังเลิกเรียน ถึงความมีคุณธรรมจริยธรรมพร้อมให้แง่คิดในการดำรงตนอยู่เสมอ และเมื่อถึงงานพิธีไหว้ครูของสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ ลูกศิษย์ทั้งหลายจะคอยซักถาม หรือให้อาจารย์ท่านเป็นผู้เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการต่อสู้ของพระยาพิชัยดาบหัก โดยการสื่อสารแบบนี้จะส่งผลทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพ

จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า ในการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ เขาวนปรีชา ผู้ส่งสารมีแนวทางในการสอนดังนี้

1. อธิบายให้ฟัง ให้เข้าใจ
2. แนะนำ แก้อไข
3. บอกให้รู้
4. สาธิตให้ดู
5. ให้ทำตามเป็นขั้นตอน
6. สอนด้วยบทกลอน
7. เล่าเรื่องให้ฟัง
8. พูดจูงใจและพูดโน้มน้าวจิตใจให้ศรัทธาและภูมิใจที่ได้เรียน
9. ให้ฝึกอย่างเป็นขั้นตอน
10. พูดให้กำลังใจ
11. สื่อสารด้วยพิธีกรรมทำให้เกิดการศรัทธา
12. ให้มีโอกาสแสดงในงานต่าง ๆ
13. ใช้ภาษาในการสอนที่คล้องจอง ภาษาพื้นบ้าน เข้าใจง่าย จำง่าย

จากการศึกษาพบว่า จุดเด่นในการสอนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตดินทร์ เขาวนปรีชา คือ การสอนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักไตรรัตน์า

1. อิทธิบาท 4

ฉันทะ = ทำให้พึงใจใคร่เรียนรู้

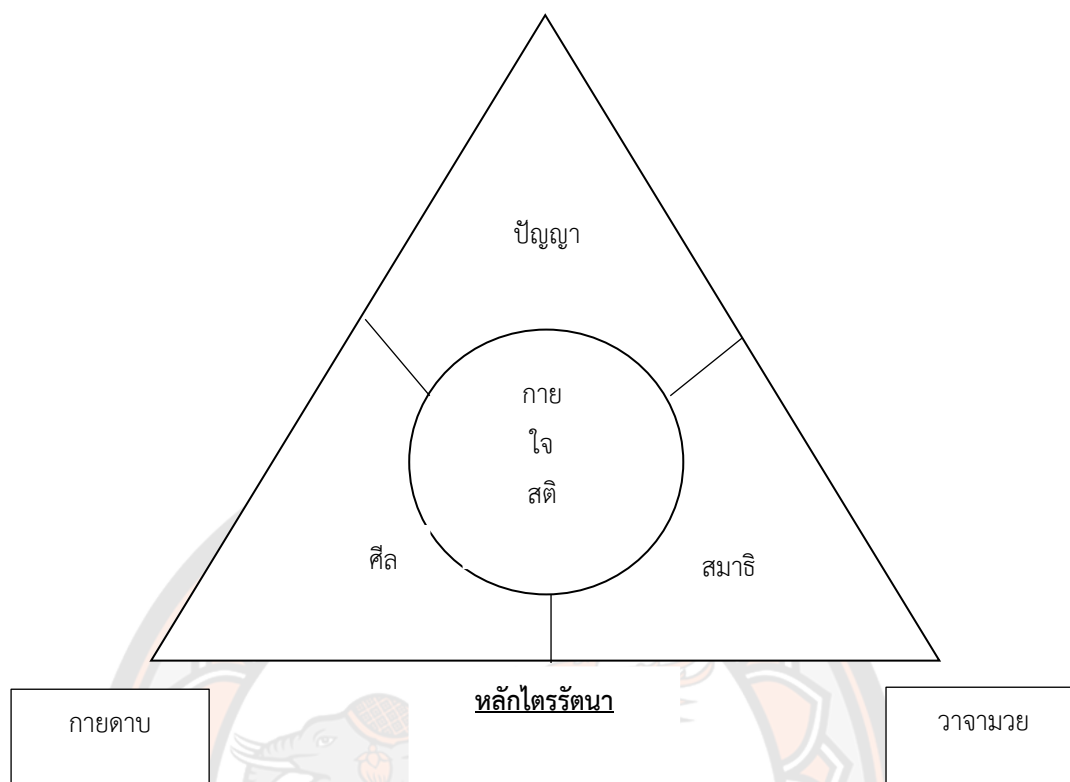
วิริยะ = ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ฝึกซ้ำ ๆ บ่อย ๆ

จิตตะ = ทบทวนอยู่เสมอ

วิมังสา = ประเมิน วิพากษ์ วิจารณ์ ซึ่ข้อบกพร่องและแนะนำวิธีแก้ไขปรับปรุง และให้ประเมินตนเองให้ครุฟ้ง

2. หลักไตรรัตนา

การเจริญสติปัฏฐานในพระพุทธศาสนาหรือ “กายนุสสึนาสติปัฏฐาน” คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกายและใจ เมื่อทั้ง 2 อย่างนี้รวมกันเป็นหนึ่ง ไม่ว่าจะทำอะไรจะรู้ถึง กายและใจ เรียกว่า “การมีสติ” ซึ่งฝึกอยู่ในการ “รำดาบไหว้ครู” ในทางพระพุทธศาสนา ศิล สมาธิ ปัญญา จะรวมอยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับวิชา ดาบ มวย คาคา ของพระยาพิชัยดาบหัก ก็รวมอยู่ในตัวด้วยกันคือ หลักไตรรัตนาของศาสตร์การต่อสู้ป้องกันตัวของพระยาพิชัยดาบหัก เมื่อมีสติอยู่กับกายและใจ จึงเกิดเป็นการควบคุม กาย วาจา ใจ ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น จิตวิญญูณ ของดาบพระยาพิชัยดาบหักคือ “การสร้างคนให้เป็นคนดี” จึงมีการเน้นเป็นการเรียนแบบ “วิถีพุทธ” วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักจึงเป็นดาบสร้างคนดี โดยส่งผ่านจิตวิญญูณ พิธีกรรม ประเพณี การรำดาบ ด้วยปฏิญาณตนพื้นฐานดาบไทย คำสั่งสอนและรูปแบบการสั่งสอนของครูดาบ ซึ่งการที่จะเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักให้ได้ผลทั้งในเรื่องกีฬา การป้องกันตัว การพัฒนาตนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย จึงต้องเข้าใจ เข้าถึง และเรียนรู้ “จิตวิญญูณดาบไทยพระยาพิชัยดาบหัก” ด้วย ในสกุล “เขาวนปรีชา” ในฐานะ “ทายาทพระยาพิชัยดาบหัก” จึงได้พยายามรักษา “จิตวิญญูณ” นี้ไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ ผู้สืบทอดรุ่นหลัง ๆ พากัน “ละเลย” และ “ลืม” รักษาสืบทอด “จิตวิญญูณนักดาบ” นี้ไว้ นักดาบไทยรุ่นหลัง ๆ จึงไม่ได้มุ่งสร้างคน แต่มุ่งสร้างนักต่อสู้มากกว่า ความเป็นนักดาบจึงหมดคุณค่าทางอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมไปมาก ได้แต่เรื่องกาย แต่ไม่ได้เรื่องของจิตใจ สติ ปัญญา

ภาพ 10 หลักไตรรัตนา

...วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก คือ วิชาเพื่อการสร้างคนดี เป็นดาบวิधिพุทธ
นี่คือจิตวิญญาณของดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

จะรักษาวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ต้องอนุรักษ์จิตวิญญาณของวิชาดาบ
สองมือพระยาพิชัยดาบหักไว้ด้วย จึงจะรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยไว้ได้อย่างครบถ้วน
มิใช่ อนุรักษ์แต่การต่อสู้หรือการออกกำลังกายเท่านั้น

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เชาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2562)

โดยสรุป ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เชาวปรีชา ทายาทพระยาพิชัยดาบหัก ชั้นที่ 8
ถือว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะของผู้สงสารที่ดี คือ ความน่าเชื่อถือของผู้สงสาร โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์
หัตตินทร์ เชาวปรีชา เป็นบุคคลที่มีสถานภาพสูง เป็นอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความชำนาญ
ในการถ่ายทอดไปยังลูกศิษย์ของท่าน มีการสอนที่ไม่เป็นทางการมากนัก สามารถสอบถามและแสดง
ความคิดเห็นได้ ซึ่งการสอนของท่านนั้นไม่ได้เน้นเพียงแค่วิชาการต่อสู้ แต่ยังเน้นไปถึงความมีคุณธรรม
จริยธรรมและความเป็นระเบียบวินัยด้วย

2. สาร (Message)

สารหรือข่าวสาร คือ เรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ความรู้ ความคิด ฯลฯ ซึ่งสารนั้นจะถ่ายทอดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารให้ได้รับรู้ และโดยการใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ที่ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้รับสารได้ เช่น การพูด ข้อความ เรื่องราว หรือท่าทางการแสดงที่สื่อความหมาย เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาของสารนั้น จะเป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจได้มากขึ้น

การสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์นั้น สารที่อยู่ในกระบวนการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ผู้ส่งสารหลักจะเป็นผู้ส่งข่าวสารต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมในวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก เพื่อให้กลุ่มผู้รับสารนั้นได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก สารของผู้ส่งสาร จะเป็นการแจ้งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาดาบ กิจกรรม และพิธีกรรมที่เชื่อว่าเป็นการเคารพบรรพบุรุษ ครู อาจารย์ ผู้สืบทอดและคิดค้น สร้างสรรค์ท่าทางการฟันดาบ สู่การถ่ายทอดผ่านเชื้อสายมาถึงปัจจุบัน และการรำดาบไหว้ครูคือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หมายถึง การเจริญสติ กายกับใจรวมกันเป็นหนึ่ง เคลื่อนไหวอะไรใจต้องรู้ สติมาแล้วก็จะเกิดสมาธิและสตินี้ก็เอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

...วิชาดาบเป็นวิชาที่พระยาพิชัยดาบหักท่านได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดให้ลูกหลาน และลูกศิษย์ โดยวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก คือ

1. เพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมและวิชาดาบพระยาพิชัยนั้นไว้ให้คงอยู่ไปในอนาคต เพื่อไม่ให้วิชาอันเก่าแก่นี้หายไปจากแผ่นดินไทย
2. เพื่อการป้องกันตัวจากศัตรู
3. เพื่อสุขภาพที่ดี แข็งแรง สมบูรณ์
4. เพื่อสร้างคนดีเป็นการเปลี่ยนมุมมองของคนที่ยังมองในเรื่องของการต่อสู้ ที่ผู้คนมักคิดว่าเป็นวิชาที่มีความรุนแรง ใช้ของมีคม เล่นเป็นนินจา แต่จะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการพัฒนาของคนสมัยก่อน ทั้งในด้านการต่อสู้ การสร้างวินัยในตนเอง ความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อการสร้างคนให้เป็นคนดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

จากการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักของครู ภูมิปัญญาไทย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวปรีชา สรุปรอบกระบวนการในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือการฝึกซ้อมทุกครั้ง ได้ดังนี้ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

1. เมื่อมาถึงทุกคนต้องมาไหว้ครูมวยครูดาบและรุ่นพี่ เพื่อนกันก็ต้องไหว้กัน แล้วถอดรองเท้าให้เป็นระเบียบ วางกระเป๋าข้าวของให้เป็นระเบียบ
2. ทำพิธีไหว้ครู กราบครู
3. ครูกล่าวย้ำถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนว่า เรียนเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาพระยาพิชัยดาบหัก เพื่อเอาไว้ป้องกันตัว เพื่อส่งเสริมสุขภาพและเพื่อพัฒนาตนเป็นคนดี
3. ออกกำลังกายเพื่อเตรียมความพร้อม
4. รำดาบไหว้ครู
5. ฝึกพื้นฐาน
6. ฝึกเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มทักษะดาบ
7. พัก
8. ฝึกต่อ
9. วอร์มดาวน อบอุ่นคลายกล้ามเนื้อ
10. ครูดาบหรือรุ่นพี่อาวุโส กล่าวสรุปการฝึกประจำวัน กล่าวชม กล่าวเตือน กล่าวแนะนำ และให้โอวาทเพื่อการเป็นคนดี เช่น ให้ภูมิใจที่ได้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาวีรบุรุษ/ให้รักชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์/ให้เป็นคนมีน้ำใจมีจิตอาสาช่วยพ่อแม่ ช่วยครูอาจารย์ ช่วยคนแก่คนท้องเด็กพระแม่ซี/ให้สามัคคีกันในสำนัก เป็นต้น
11. ตอบคำถามจากผู้มาฝึก ใครสงสัยอะไรให้ถาม
12. กล่าวคำไหว้ลาครู กราบครู ไหว้รุ่นพี่ ไหว้เพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไหว้พี่หรือเพื่อนที่ฝึกต่อสู้ด้วยกันเพื่อขอขมาและขอบคุณ
13. ทุกคนต้องล้างหน้าล้างตัวให้สะอาด แต่งกายให้เรียบร้อยก่อนกลับบ้าน ช่วยกันเก็บอุปกรณ์การฝึก กวาดสถานที่ฝึก แล้วไปไหว้ครูอีกครั้ง ครูจะให้พรให้เดินทางปลอดภัยและใครที่มีผู้ปกครองมารับ จะต้องไหว้ผู้ปกครองก่อนด้วย

กระบวนการฝึกดาบของพระยาพิชัยนี้ มีขั้นตอนชัดเจนและทำกันมาอย่างนี้เป็นร้อย ๆ ปีสืบต่อกันมา เป็นการค่อย ๆ ฝึกใจ ฝึกกาย พัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่ชัดเจน จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการสื่อสารนี้เป็นภูมิปัญญาไทยแต่โบราณที่สร้างคนให้ครบคร้ว ชุมชนประเทศชาติ เป็นวิชาที่สร้างคนดี ไม่ใช่สร้างนักเลง ดังที่คนปัจจุบันเข้าใจผิด ๆ กันไปเอง

นอกจากกระบวนการขั้นตอนในการสอนเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหักแล้ว การส่งสารเกี่ยวกับดาบของพระยาพิชัยที่ครูดาบที่เป็นทายาทสืบทอด พบว่า ยังส่งสารผ่านพิธีกรรมและกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. พิธีมอบตัวเป็นศิษย์เพื่อขอเรียน มวย ดาบ ของพระยาพิชัยดาบหัก อันเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมานับร้อย ๆ ปีจากพระยาพิชัยดาบหัก

2. พิธีครอบครุมวย ครอบครูดาบ หลังจากศิษย์ผ่านขั้นต้นมาแล้วด้วยดี
3. พิธีไหว้ครูเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณ
4. กิจกรรมการฝึกมวยวัน และ รายสัปดาห์
5. กิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกัน หลังพิธีไหว้ครูเสร็จ คือ นำเอาเครื่องบวงสรวงที่ได้นำมาไหว้มาประกอบอาหารกินกัน โดยมีหลักการสั่งสอนมาแต่โบราณว่า “กินข้าวหม้อเดียวกันจะไม่ฆ่ากัน” เพราะการกินข้าวด้วยกันหมายถึงความเป็นพี่เป็นน้องพ่อแม่เดียวกัน ต้องรักกัน สามัคคีกัน เกื้อกูลกันเป็นอย่างดี

6. พิธีทำบุญให้ครูอาจารย์ประจำปี ซึ่งจะร่วมกันไปทำบุญเลี้ยงพระเพลที่วัด
7. กิจกรรมการกล่าวคำปฏิญาณตนต่อครูอาจารย์ ซึ่งจะทำทุกครั้งที่มีพิธีไหว้ครูเพื่อแสดงความกตัญญู คำปฏิญาณนี้เป็นเสมือน “การคุมความประพฤติ” ของศิษย์ให้อยู่ในกรอบคุณธรรมจริยธรรมที่ติงาม

8. คำเตือนเรื่องให้ระวังการ “ผิดครู” การผิดครู คือการทำผิดจากคำสั่งสอนของครู หรือ ทำผิดคำปฏิญาณตน ซึ่งครูและรุ่นพี่จะคอยเตือนทุกคนอยู่เสมอ การระมัดระวังในเรื่องนี้ก็เป็นอีกการสื่อสารอย่างหนึ่งที่กลมกลืน หล่อหลอมให้เป็นคนดี ซึ่งในสายดาบพระยาพิชัยนี้จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

9. การถอดถอนออกจากการเป็นศิษย์ เป็นบทลงโทษที่รุนแรงที่สุด เมื่อถูกตักเตือนสั่งสอนในสิ่งที่ทำผิดครู ผิดคำปฏิญาณตน บ่อยครั้งและยังไม่แก้ไข จนครูเห็นแล้วว่าเกินจะสั่งสอนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำผิดที่เรียกว่า เป็นการกระทำชั่ว (ดูคำปฏิญาณตน) ครูก็จะทำพิธีถอดถอนความเป็นศิษย์ ผู้นั้นจะขาดจากการเป็นศิษย์ทันที ไม่มีการให้กลับเข้ามาอีก ซึ่งเชื่อกันว่า ครูอาจารย์จะไม่คุ้มครองอีกต่อไป ชีวิตจะพบแต่พิบัติภัยและสิ่งไม่ดี จึงทำให้ศิษย์กลัวการถอดถอนจากการเป็นศิษย์มาก จึงระมัดระวังตัวอยู่ในกรอบของคำปฏิญาณและอยู่ในแนวทางที่ครูอบรมสั่งสอนเป็นอย่างดี

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีในการสื่อสารส่งผ่านองค์ความรู้วิชาดาบไทยของพระยาพิชัยดาบหักสู่ศิษย์ สู่ลูกหลานผู้มาขอเรียน ทำให้เห็นถึงกุศโลบายอันชาญฉลาดในการสอนคน การสร้างคนให้เป็นคนดี รักชาติบ้านเมืองและภูมิใจในวิถีภูมิปัญญาไทยอันเป็นศิลปะในการสอนการสร้างคนที่ดีเป็นอย่างมาก

2.1 พิธีกรรม

พิธีกรรมคือ พฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมาย หรือระเบียบของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของคุณค่านิยม หรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของพิธีการ พิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแสดงความหมาย และมีการแสดงให้เห็นความมหัศจรรย์

หรือความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขาม หรือเคารพนับถือด้วย (สมิทธ์ สระอุบล, 2534, น. 62)

2.1.1 พิธีมอบตัวเป็นศิษย์และพิธีครอบครู

พิธีมอบตัวเป็นศิษย์เพื่อขอเรียนวิชาดาบนี้ ได้สั่งสอนสืบทอดพิธีที่สำคัญมาก ให้จัดทำให้มีบรรยากาศที่ดี เพราะเป็นธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญมาแต่โบราณกาล เนื่องด้วยเป็นวันแรกของการพบปะกันระหว่างครูกับศิษย์ รุ่นพี่กับรุ่นน้อง เป็นการแสดงการยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้วันแรกของการเรียนเต็มไปด้วยบรรยากาศของมิตรภาพและคุณธรรม ผู้เป็นศิษย์ใหม่จะแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน กราบไหว้ครูดาบของตน ลดทิวา มานะลง ในสมัยก่อนศิษย์จะมีอายุน้อยกว่าครูก็จริง แต่อาจเป็นลูกหลานผู้ดีมีฐานะ มียศศักดิ์ มีความเยอหยิ่งถือตัวมาจากบ้าน แต่เมื่อมาอยู่ในสำนักดาบต้องลดยศศักดิ์ลง แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะถ้ายังถือยศศักดิ์อยู่คงจะเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาเล่าเรียน ยิ่งเป็นการเรียนเกี่ยวกับอาวุธของมีคมแล้ว หากศิษย์ไม่อ่อนน้อมคารวะครู ในภายหน้าศิษย์อาจคิดล้มล้างครูได้ แม้ในปัจจุบันนี้ อ.หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ก็เคยมีศิษย์ที่มีอายุมากกว่านับสิบปี และมีฐานันดรเป็นถึงหม่อม ราชวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ พิพวงคำ คนไทยในสหรัฐอเมริกา) แต่เพราะพิธีมอบตัวเป็นศิษย์นี้ ทำให้เกิดการยอมรับนับถือกันอย่างจริงจัง จึงเป็นพิธีแห่งคุณธรรมที่ดีมาก ผู้เป็นศิษย์ใหม่นอกจากจะอ่อนน้อมถ่อมตนคารวะครูดาบแล้ว ก็จะประกาศตนขอเป็นศิษย์แสดงเจตจำนงที่จะมุ่งมั่นตั้งเรียนและยอมรับกฎกติกาในการเรียนอย่างเคร่งครัด ครูดาบก็จะมีโอกาสได้เห็นบุคลิกลักษณะหน้าตาท่าทางของศิษย์ เป็นการรู้จักในเบื้องต้น ครูดาบจะมีความรู้ในการดูลักษณะคนว่าเป็นคนอย่างไรและต้องรู้วัน เดือน ปี เกิด ของ ศิษย์ใหม่ ข้อมูลนี้จะช่วยให้ครูดาบรู้ถึงดวงชะตาของศิษย์ ครูดาบจึงต้องมีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์ด้วย

นอกจากจะได้รู้ถึงชะตาชีวิตและลักษณะของศิษย์แล้วยังเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับศิษย์แต่ละคน และแก้เคล็ดต่าง ๆ ให้ศิษย์ผู้มีดวงชะตาไม่ดีได้ผ่อนหนักเป็นเบา

...ถ้าระยะใดศิษย์มีชะตาไม่ดี ครูก็จะตักเตือนให้ระมัดระวังในการฝึกซ้อมและการทำงาน บางครั้งก็อาจถึงกับให้งดจับอาวุธต่าง ๆ ให้ไปสะเดาะเคราะห์ ปล่อยนก ปล่อยปลา หรือแก้เคล็ดเคราะห์กรรม บางครั้งครูอาจอาบน้ำมนต์ปัดเสนียดให้ก่อนที่จะไปบำเพ็ญศีลภาวนาสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา ครูดาบจึงต้องเป็นผู้รู้ วิชาอาคมและรู้โหราศาสตร์ด้วย จะได้ช่วยเหลือศิษย์ของตนได้ ครูกับศิษย์ในสมัยก่อนจึงมีความรักความผูกพันกันอย่างยิ่ง เพราะครูมิได้สอนแต่วิชาให้เท่านั้น แต่ยังต้องรับรู้สุข ทุกข์ ช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ศิษย์รับผิดชอบชีวิตศิษย์ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม พ.ศ.2562)

ในพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ ครูจะแสดงความเป็นกัลยาณมิตร มีความเมตตาปราณีแก่ศิษย์ ช่วยให้ศิษย์อบอุ่นใจและมั่นใจ เมื่อศิษย์ประกาศตนขอเรียนแล้ว ครูตาก็จะอบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบ รู้ธรรมเนียมของสำนักดาบแนะนำครูตาคณอื่น และแนะนำรุ่นพี่ที่จะเป็นพี่เลี้ยงจนกว่าจะเก่ง ตลอดจนแนะนำหลักสูตรขั้นตอนการเรียน รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมที่ศิษย์ใหม่พึงมีให้รู้ เช่น ความอดทน ความอ่อนน้อมถ่อม ตนว่าง่ายสอนง่าย มีความรับผิดชอบ เป็นต้น สำหรับศิษย์รุ่นพี่ที่มาร่วมพิธีก็จะเป็นสักขีพยานและได้รู้จักกันระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง ต่อนี้ไปจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยดี

วันมอบตัวเป็นศิษย์

ธรรมเนียมโบราณนิยมทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ในวันพฤหัสบดี ซึ่งถือเป็นวันครู

สถานที่มอบตัวเป็นศิษย์

ธรรมเนียมโบราณนิยมจัดพิธีในโบสถ์ หรือลานบ้านของครูตบ ซึ่งปิดกวาดสะอาด มีบรรยากาศร่มรื่นปลอดโปร่ง จะได้เป็นกายสบายใจด้วยกันทุกฝ่าย

สิ่งที่ศิษย์ใหม่จะต้องนำมาเข้าพิธี

1. ผ้าขาวม้า 1 ผืน
2. ผ้าเช็ดหน้า 1 ผืน
3. ดอกไม้ รูป เทียน แทนขันห้าของศิษย์ ประกอบด้วย ดอกไม้สด 5 ดอก รูป 5 ดอก เทียน 5 เล่ม ของทั้ง 3 รายการจัดวางบนพาน จัดให้เรียบร้อยดูงาม ซึ่งในพระพุทธศาสนามีคำสอนไว้ว่า ชีวิตประกอบด้วยขันห้า คือ รูปขันห้า เวทนาขันห้า สัญญาขันห้า สังขารขันห้า วิญญาณขันห้า การมอบขันห้า ให้ครู นั่นคือการมอบชีวิตให้ครู ศิษย์จึงต้องเชื่อฟังครูเปรียบเสมือนการเชื่อฟังดังบิดา มารดาผู้ให้ชีวิต ครูก็ต้องรับผิดชอบชีวิตศิษย์ เพราะศิษย์นำชีวิตมามอบให้แล้วจะทิ้งขว้างมิได้ ครูกับศิษย์จึงรักเคารพผูกพันกันอย่างยิ่ง ปัจจุบันนี้ คนไทยละเลยความหมายของขันห้า ศิษย์กับครูจึงมีความสัมพันธ์กันแบบฉาบฉวยไม่ลึกซึ้งตั้งแต่ก่อน

4. รูปแพ เทียนแพ 1 ชุด ใส่พาน

ภาพ 11 พานไหว้ครูในพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

พิธีการมอบตัวเป็นศิษย์

เมื่อถึงวันนัดหมาย ผู้ปกครองหรือศิษย์รุ่นพี่ก็จะนำศิษย์ใหม่เข้ามามอบตัว ครูตบจะนั่งบนเก้าอี้หรือบนแท่นสูงพองาม มีครูตบคนอื่น ๆ นั่งอยู่ทั้งสองข้าง มีศิษย์รุ่นพี่นั่งอยู่กับนพื้นด้านข้างครูตบด้านซ้ายและขวาตามลำดับรุ่น กล่าวคือ รุ่นแรก ๆ นั่งใกล้ครูตบ รุ่นถัดมาก็จะนั่ง ถัดกันออกไปตามลำดับ ศิษย์บางคนอาจนั่งอยู่ด้านหลังครูตบได้ เพื่อช่วยยกของส่งของหรือพัดให้ครูตบถ้าอากาศร้อน

ศิษย์ใหม่จะเข้านั่งคุกเข่าต่อหน้าครูตบและปฏิบัติดังนี้

ภาพ 12 การส่งพานรูปแพ เทียนแพแสดงการคารวะ

1. กราบครู 1 ครั้ง ส่งพานรูปแพ เทียนแพให้ครูدابแสดงการคารวะ
2. ส่งเครื่องบูชาครู ได้แก่ ผ้าขาวม้า ผ้าเช็ดหน้า ดอกไม้รูปเทียน ให้แก่ครู แล้วกราบลงอีก 1 ครั้ง
3. นั่งคุกเข่าส้นเท้าตั้งพนมมือกล่าวนะโม 3 จบ กล่าวไตรสรณาคม เป็นการระลึกถึงพระรัตนตรัย แล้วกล่าวคำขอเป็นศิษย์ ดังนี้

“ข้าพเจ้า.....(เอ่ยชื่อของตน) เกิดวัน.....เดือน.. ปี.....อายุ.....ปี เป็นบุตร (ธิดา) ของ..... มีถิ่นพำนักอยู่ที่บ้าน.....อำเภอ.....จังหวัด..... เรียนวิชาดาบและสรรพวิชาของสำนักดาบพิชัยธมยุรต์ เพื่อคุ้มครองตนเอง ญาติพี่น้องและรับใช้ประเทศชาติบ้านเมือง ข้าพเจ้าจักเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ และจักตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยวิริยะอุตสาหะ ขอครูอาจารย์โปรดเมตตารับข้าพเจ้าไว้เป็นศิษย์ด้วย”

กล่าวเสร็จกราบครูداب 1 ครั้ง แล้วเปลี่ยนเป็นท่านั่งพับเพียบเรียบร้อยไม่ต้องพนมมือ

4. ครูدابจะสนทนาซักถามเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน และพิจารณาคุณสมบัติจากการพูดจา ท่าทางหน้าตาของศิษย์ เช่น ความกล้า ความกระฉับกระเฉงคล่องตัว ความฉะฉานในการโต้ตอบความฉลาดไหวพริบ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมั่นใจ ความใจเย็น ความใจร้อน เป็นต้น เมื่อสนทนาเป็นที่พอใจแล้ว ครูدابจะกล่าวรับศิษย์ ดังนี้

ภาพ 13 ครูตบสนทนาซักถามเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย

“บัดนี้สำนักดาบพิชัยรณยุทธซึ่งสืบทอดวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก ครูตั้งแห่งทำซี้เหล็ก ครูทับทิม และครูดาบक्रमวยอื่น ๆ ได้เห็นเจตจำนงของเธอที่จะเรียนวิชาต่าง ๆ ของครู อาจารย์ จักรับเธอไว้เป็นเบื้องต้นก่อน หากเธอมีวิริยะ อุตสาหะจริงดังคำกล่าวก็จะให้เข้าพิธีไหว้ครูเป็นศิษย์ถาวรสืบไป” กล่าวเสร็จมอบดาบหวายให้ประจำตัว 1 เล่ม พร้อมกล่าวย้าว่า “ดาบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักดาบ เป็นเสมือนชีวิตของเรา เป็นครู อาจารย์ของเรา ฉะนั้นต้องเคารพดาบ ดูแลรักษาให้ดี ให้ สะอาด เก็บไว้ในที่สูงสมควรแก่การเคารพบูชา ก่อนนำดาบมาใช้ต้องไหว้ต้องกราบก่อนเก็บต้องเช็ดทำความสะอาด ต้องไหว้ต้องกราบก่อนเสมอ ห้ามเอาไปตีกันเล่น ห้ามเอาไปสอยหรือเขี่ยสิ่งของ ห้ามเอาไปตีสัตว์เลี้ยง เช่น แมว สุนัขในบ้าน จักเป็นอัปมงคล”

...การกล่าววอบรมเช่นนี้ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ศิษย์ให้เป็นคนรักอุปกรณ์การเรียนของตน รู้จักวิธีปฏิบัติต่ออุปกรณ์การเรียนของตน และเห็นคุณค่าของอุปกรณ์การเรียน ตลอดจนความสำคัญของวิชาที่เรียน ถ้าเป็นดาบเหล็ก ศิษย์จะต้องซัดให้เงา ไม่ให้ดาบเป็นสนิม การซัดดาบฝึกให้อดทนและเป็นการออกกำลังกาย เป็นการฝึกสมาธิด้วย เพราะการซัดดาบของมีคมหากสมาธิไม่ดีอาจถูกบาดเป็นแผลได้ นักดาบจึงผูกพันและรักดาบของตนเองอย่างมาก ภาพที่นักดาบซัดดาบแข่งกันว่าของใครจะขาวสะอาดกว่ากันนั้นเป็นภาพที่ประทับใจมาก เพราะแสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันระหว่างนักดาบกับดาบของตน ในปัจจุบันเราจะไม่ค่อยเห็นผู้เรียนรักผูกพันกับอุปกรณ์การ

เรียนเช่นนี้ สิ่งเหล่านี้คือภูมิปัญญาของครูไทยสมัยก่อนในการอบรมสั่งสอน ปลุกฝัง นิสัย
คุณธรรม จริยธรรมให้กับศิษย์ของตน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เชาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

5. เมื่อครูตบกล่าวเสร็จ ศิษย์กล่าวขอบคุณ แล้วกราบครูตบ 1 ครั้ง
6. ครูตบจะแจ้งชื่อครูตบที่จะเป็นผู้สอนในเบื้องต้นต่อจากครูตบผู้เป็น
หัวหน้าหรือบอกชื่อศิษย์รุ่นพี่ที่จะเป็นพี่เลี้ยงจนกว่าศิษย์ใหม่จะเก่งพอช่วยตนเองได้
7. จากนั้นครูตบผู้เป็นหัวหน้าจะสอนการรำตบท่าพรหมนั่งให้ศิษย์ใหม่
เป็นการเริ่มต้น โดยใช้ตบหวาย จากนั้นครูตบผู้เป็นหัวหน้าจะสอนต่อ ๆ ไป หรือจะมอบให้ครูตบ
คนอื่น ๆ หรือพี่เลี้ยงสอนต่อก็ได้ตามแต่เห็นสมควร

ลำดับการสอนศิษย์ใหม่

ครูตบสมัยก่อนจะไม่ผลิผลามรีบร้อนสอนศิษย์จนกว่าจะมั่นใจในความ
ตั้งใจและรู้นิสัยใจคอของศิษย์ใหม่ดีพอ ฉะนั้นช่วงแรก ๆ จะลำดับการสอนดังนี้

1. สอนการการรำตบมือเดียว โดยใช้ตบหวายหรือไม้ไผ่ จะสอนรำไหว้ครู
ในท่า “พรหมนั่ง” ตั้งแต่การถวายบังคมไปจนจบกระบวน
คล่องแคล่ว

ในช่วงนี้ครูตบและศิษย์รุ่นพี่ที่เป็นพี่เลี้ยงจะคอยสังเกตความอดทน ความ
ตั้งใจ ศึกษานิสัยใจคอของศิษย์ใหม่ว่าเป็นอย่างไร ยิ่งแสดงอาการใจร้อนอยากเรียนท่ารำต่อไปเร็ว ๆ
จะยังไม่สอนต่อให้ เพราะยังใจร้อนอยู่ นักตบต้องใจเย็นสุขุม หากยังควบคุมใจไม่ได้ ในภายหน้าจะ
เป็นอันตรายต่อผู้อื่น ๆ ศิษย์ใหม่หลายคนจึงขอถอนตัว ไปเพราะความใจร้อน อยากเรียนต่อก็ไม่ได้
เรียนสักที ต้องรำพรหมนั่งซ้ำ ๆ อยู่จนเบื่อ นอกจากนี้ส่วนมากจะเจ็บเข่า เจ็บขาทั้งมากเพราะไม่
คุ้นเคย ครูตบและรุ่นพี่จะต้อง คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้อดทนหมั่นเพียรอยู่เสมอ

อุบายวิธีให้ช้ตบที่เป็นสนิม เป็นอีกอุบายวิธีที่ครูตบใช้อบรมจิตใจศิษย์ใหม่
เพราะตนเองยังไม่มีตบเหล็กเป็นของตน แต่ต้องช้ตบให้รุ่นพี่ ๆ อุบายนี้สอน ความมีน้ำใจช่วยเหลือ
เกื้อกูลผู้อื่น ฝึกความอดทน ฝึกกำลังแขน ฝึกสมาธิ ฝึกใจ และผูกพันศิษย์ใหม่กับตบจริงก่อนที่จะได้รับ
มอบเป็นสมบัติของตนเอง (จากการสอบถาม ศิษย์ใหม่ทุกคนไผ่ฝืนจะได้มีตบจริงเป็นของตัวเอง อยาก
คืนตบหวายให้ครู การได้รับมอบตบจริงเป็นความภาคภูมิใจของศิษย์ใหม่อย่างมาก และเป็นการแสดง
พัฒนาการ ด้านความสามารถของตน ผู้ไม่เหมาะสมจะไม่มีสิทธิ์ได้รับมอบตบจริง)

พิธีครอบครูให้กับศิษย์ใหม่

เมื่อศิษย์ใหม่แสดงความเป็นผู้มีความอดทน ขยันหมั่นเพียรฝึกฝนตนเอง และสามารถปรับตัวเข้ากับรุ่นพี่และเพื่อนร่วมรุ่นแล้ว ครูตาก็จะกำหนดวันไหว้ครูของศิษย์ใหม่ ซึ่งนิยมทำในวันพฤหัสบดีที่ถือกันว่าเป็นวันครู

ก่อนถึงพิธีไหว้ครูของศิษย์ใหม่ รุ่นพี่จะสอนให้ศิษย์ใหม่ทำมวงคลของตนเอง แล้วนำมามอบให้ครูตาทำพิธีปลุกเสกเพื่อความเป็นศิริมงคล

พิธีครอบครูของศิษย์ใหม่จัดเป็นพิธีที่สำคัญของศิษย์ใหม่ เพราะแสดงว่าตนได้ผ่านการทดสอบความอดทน ความตั้งใจมาแล้วจนเป็นที่ยอมรับของครูตาดและรุ่นพี่ เป็นการเลื่อนขั้นเป็นศิษย์สำนักดาบโดยสมบูรณ์ และจะได้รับมอบดาบเหล็ก แทนดาบหวายเป็นอาวุธประจำกาย

เมื่อครูตาทำพิธีอัญเชิญครูอาจารย์มารับเครื่องบวงสรวงสักการะตามลำดับขั้นตอนพิธีไหว้ครูแล้วก็จะเป็นการเข้าพิธีปฏิญาณตนของ ศิษย์ใหม่ ดังนี้

ภาพ 14 พิธีครอบครูให้กับศิษย์ใหม่

1. ศิษย์ใหม่เข้ามานั่งเรียงแถวต่อหน้าครูตาดโดยนั่งคุกเข่าส้นเท้าตั้งนั่งบนส้นเท้า พนมมือโดยใช้หัวแม่มือจับดาบหวายไว้หันด้ามดาบไปทางขวา
2. ครูตาดจะขานชื่อศิษย์ใหม่ให้เข้ามาทีละคนศิษย์ใหม่จะส่งดาบหวายให้ครูตาดแล้วพนมมือไว้ตามเดิม ครูตาดจะหยิบมวงคลจากพานซึ่งตั้งอยู่บนโต๊ะเครื่อง บวงสรวงเสกด้วยคาถา “มงกุฎพระพุทธเจ้า”

ภาพ 15 ครูตาสวมมงคลบนศีรชะศิษย์ใหม่

3. ครูตาสวมมงคลบนศีรชะศิษย์ใหม่แล้วบริกรรมคาถา “มงกุฎ
พระพุทเจ้า” เป่าลงที่ศีรชะ 3 ครั้ง

คาถามงกุฎพระพุทเจ้า หรืออติปิโสเรือนเตี้ยมีดังนี้
อติปิโสวิเสเสอิ

อิเสเสพุทธนะนาเมอิ

อิเมนาพุทธะตังโสอิ

อิโสตังพุทธะปัตติอิ

จากนั้นครูตาสวมมงคลต่าง ๆ ให้ศิษย์ใหม่ เช่น ตะกรุด
ผ้าประเจียด เครื่องรางของขลัง เป็นต้น

ภาพ 16 ครูตบเจิมหน้าให้ศิษย์ใหม่

4. ครูตบเจิมหน้าให้ศิษย์ใหม่ โดยใช้นิ้วชี้มือขวาจุ่มแป้ง (ดินสอพองผสมน้ำอบไทยหรือน้ำมันจันทน์) เจิมหน้า 3 จุด แล้วขึ้นอุณาโลมบนศีรษะ

จุดที่ 1 ด้านซ้าย ใช้คาถาว่า นะโมพุทธาเย

จุดที่ 2 ด้านขวา ใช้คาถาว่า นะมะพะทะ

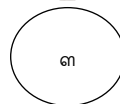
จุดที่ 3 ด้านบน ใช้คาถาว่า จะกะกะสะ

ขึ้นอุณาโลม ใช้คาถาว่า นะมะอะอุ อุณาโลมาปะ นะชายะเต.

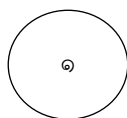
- อุณาโลมาปะนะชายะเต

- นะมะอะอุ

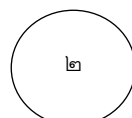
๓

จะกะกะสะ

นะโมพุทธาเย

นะมะพะทะ

ภาพ 17 ครูตบมอบตบเหล็กให้ศิษย์ใหม่

5. ครูตบหยิบตบเหล็กส่งให้ศิษย์ใหม่ โดยหันด้ามตบไปทางขวามือและหันสันตบเข้าหาตัวศิษย์ ศิษย์ใหม่ใช้หัวแม่มือจับตบไว้มื่อยังพนมอยู่เช่นเดิม

6. ครูตบกล่าวรับศิษย์ใหม่ โดยมีขอจับมือที่พนมของศิษย์ มือซ้ายจับศีรษะคำกล่าวมีดังนี้ “ขอจงเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม กตัญญูต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์ ขอให้นำวิชานี้ไปใช้ปกป้องคุ้มครองตนเองครอบครัวญาติพี่น้อง ทรัพย์สินและผู้ที่อ่อนแอ ให้พ้นจากศัตรูหมู่คนพาล ขอจงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและจงมีความสุข ความเจริญสืบไป

พุทธีงประสิทธิ

ธัมมังประสิทธิ

สังฆังประสิทธิ

สัพพะสิทธิ ภาวันตุเต”

7. ศิษย์ใหม่กล่าวคำรับว่า

พุทธีงกัมมะสิทธิ

ธัมมังกัมมะสิทธิ

สังฆังกัมมะสิทธิ

สัพพะสิทธิ ภาวันตุเม

กล่าวแล้ว กราบครูตบ 1 ครั้ง จากนั้นครูตบยืนขึ้นหันหน้าไปทางโต๊ะ
 บวงสรวงหรืออนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก (ถ้าประกอบพิธีที่หน้าอนุสาวรีย์) มือขวาจับมือศิษย์ใหม่
 ศิษย์ใหม่ นั่งคุกเข่าอยู่ข้างครู ครูบอกกล่าวต่อดวงวิญญาณครูอาจารย์ว่า วันนี้มีศิษย์ใหม่ชื่ออะไรเข้ามา
 สู่สำนักฯ ขอครูอาจารย์ได้โปรดรับเธอผู้นี้ไว้เป็นศิษย์ด้วย จากนั้นศิษย์ใหม่ กล่าวคำปฏิญาณ

ภาพ 18 ศิษย์ร่ำตบถวายครูอาจารย์

8. ศิษย์ใหม่ร่ำตบถวายครูอาจารย์

ภาพ 19 ครูตบพรมน้ำมนต์ให้ศิษย์

9. ครูดาบพรมน้ำมนต์ให้ศิษย์ใหม่ เป็นเสร็จพิธีการครอบครูของศิษย์ใหม่

ภาพ 20 เสร็จพิธีครอบครูให้ศิษย์ใหม่

...พิธีมอบตัวเป็นศิษย์และพิธีครอบครูของศิษย์ใหม่นี้ เป็นธรรมเนียมประเพณีมาแต่โบราณกาล เป็นระเบียบวิธีที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจว่าตนได้เป็นศิษย์มีครู มีสำนัก มีหมู่พวกพี่น้องเป็นขวัญกำลังใจของศิษย์ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในจิตใจของศิษย์ เป็นการฝึกคนที่ตีวิธีหนึ่งของบรรพบุรุษไทยและเป็นการประเมินพัฒนาการของศิษย์ใหม่ด้วย จากพิธีนี้ไป ศิษย์ใหม่จะได้เรียนรู้พรหมยีน และฝึกการฟันต่อสู้ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้มาสมัครเรียนทุกคนพึงปรารถนา ครูดาบรุ่นหลัง ๆ จึงไม่ควรละเลยพิธีการทั้งสองแต่ควรรักษาสืบทอดไว้เป็นสมบัติของแผ่นดินคู่บ้านคู่เมืองไทยสืบไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เชาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

10. เสร็จพิธีแล้วทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ใหม่จะไปร่วมรับประทานอาหารด้วยกันตามประเพณีของสำนักฯ ที่สืบทอดมาแต่โบราณ

คำกล่าวมอบตัวเป็นศิษย์ในพิธีครอบครูสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์ จังหวัดอุตรดิตถ์

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมใจถึงครูอาจารย์แห่งสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์ คือท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก ครูด้วงแห่งทุ่งขี้เหล็ก ครูทับทิม ครูเที่ยงครูมวยบ้านแก่ง ครูเมฆ ครูมวยท่าเสา อาจารย์พิศาล - อาจารย์ดุษิต เขาวนปรีชา และครูพักลักจำทั้งหลาย ได้โปรดรับรู้ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบตัวเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอครูอาจารย์จงประสิทธิ์ความรู้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักตั้งใจเพียรพยายามฝึกซ้อมวิชาดาบ วิชามวยและวิชาอื่น ๆ ของสำนักดาบฯ เพื่อปกป้องคุ้มครองตนเอง ครอบคร้ว ญาติพี่น้อง ทรัพย์สิน และผู้อ่อนแอ ให้รอดพ้นจากศัตรูหมู่คนพาล

ข้าพเจ้าจักกตัญญู รู้คุณครูอาจารย์ แห่งสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์จักเชื่อฟังครู อาจารย์ จักเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์สืบไป ขอครูอาจารย์จงคุ้มครองให้ข้าพเจ้าปลอดภัย มีความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ไปเทอญ

คำปฏิญาณตน ของศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์

ข้าพเจ้าศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์ ขอกล่าวคำปฏิญาณต่อพระรัตนตรัย ทวยเทพทั้งหลาย ต่อดวงวิญญาณของพระยาพิชัยดาบหัก ครูด้วงแห่งทุ่งขี้เหล็ก ครูทับทิม ครูเที่ยง ครูเมฆ อาจารย์พิศาล อาจารย์ดุษิต เขาวนปรีชา ครูพักลักจำ และครู บาดอาจารย์ต้นตำรับสายพิชัยสงคราม ทั้งหลาย ว่า

- ข้อ 1 ข้าพเจ้าจักจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ข้อ 2 ข้าพเจ้าจักกตัญญู กตเวทิต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ และครูดาบของข้าพเจ้า
- ข้อ 3 ข้าพเจ้าจักรู้รักสามัคคี ไม่ทะเลาะวิวาทในหมู่ศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์
- ข้อ 4 ข้าพเจ้าจักไม่ทำร้ายครูอาจารย์และศิษย์ร่วมสำนักด้วยกัน เว้นแต่ป้องกันตัว
- ข้อ 5 ข้าพเจ้าจักให้เกียรติสำนักดาบด้วยกัน
- ข้อ 6 ข้าพเจ้าจักเคารพ เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนของอาจารย์ และนักดาบรุ่นพี่
- ข้อ 7 ข้าพเจ้าจักรักษาประเพณี แม่ไม้ดาบ ทำรำดาบของสำนักให้ถูกต้องรุ่งเรืองต่อไปและจะไม่นำวิชานี้ไปสอนผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาต จากครูอาจารย์ เว้นแต่สอน บุตร-ธิดา อันสืบสายโลหิต หรือญาติพี่น้องของตน หรือผู้ที่ถูกอันธพาลข่มเหงรังแก
- ข้อ 8. ข้าพเจ้าจักไม่ประพฤติชั่วดังนี้
 1. ใช้วิชาดาบข่มเหงรังแกผู้อื่น
 2. ใช้วิชาดาบโอ้อวดตนว่าดีกว่าผู้อื่น
 3. เปลี่ยนแปลงประเพณี ทำรำดาบ ทำรำมวย แม่ไม้ดาบ แม่ไม้มวยและวิชาอื่น ๆ ของสำนักฯ โดยมีได้รับอนุญาตจากสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์
 4. สอนผู้อื่น โดยเก็บเงินค่าเรียนเพื่อประโยชน์ตน
 5. ตั้งตนเป็นครูดาบหรือจัดตั้งสำนักดาบ โดยมีได้รับอนุญาตจากสำนักดาบพิชัยธรมยุทธ์

6. กระทำการลบหลู่ครุฑาบของตน ลบหลู่สำนักดาบอื่น ๆ โดยเจตนา

ข้อ 9 ข้าพเจ้าจักเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของพระยาพิชัยดาบหักและสำนักดาบพิชัยรณยุทธสืบไป

จากการศึกษา พบว่า คำปฏิญาณคือ กรอบจริยธรรมของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนตามคำปฏิญาณได้ทั้งหมด บุคคลนั้นจะถือว่าเป็นคนดีของสังคม จึงถือว่าคำปฏิญาณตนนั้นเป็นการคุมประพฤติผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง

2.1.2 พิธีไหว้ครุฑาบ

พิธีไหว้ครุฑาบเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ที่ศิษย์จะต้องจัดทำเพื่อแสดงความกตัญญูตเวทีระลึกถึงครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณถ่ายทอดวิชาให้กับเรา และเป็นการชุมนุมเหล่าศิษย์จากทิศต่าง ๆ ให้ได้มาร่วมพิธีจะได้รู้จักกัน รู้ว่าใครไปประกอบอาชีพ อยู่ที่ใด ในวันหน้าจะได้ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนช่วยเหลือกันได้

พิธีไหว้ครุฑาบทำกันวันพฤหัสบดี เดือนห้าและจะไม่นิยมทำในวันพระ เพราะโบราณเชื่อกันว่าวันพระเทวดาและครูอาจารย์ของเราไปบำเพ็ญบุญกันหมด นอกจากนี้บางท่านนิยมไหว้ครุฑาบในวันข้างขึ้นมากกว่าข้างแรม เพราะเชื่อว่าจะได้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

พิธีไหว้ครุฑาบ ควรทำปีละ 2 ครั้ง วันพฤหัสบดี เดือนห้า (ธันวาคม เป็นเดือนจัดตั้งสำนักดาบ) เดือนห้า ช่วงวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นปีใหม่ไทย (หรือไหว้ทุกครั้ง ก่อนมีการแสดงใหญ่)

เวลา ควรจัดพิธีไหว้ครุฑาบก่อนเที่ยง

สถานที่ จัดโต๊ะบูชาขานหน้าโต๊ะ ไปทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ ตั้งโต๊ะกลางแจ้ง

เครื่องบูชา มีเครื่องใหญ่และเครื่องเล็กตามฐานะของผู้ไหว้

ภาพ 21 เครื่องไหว้ในพิธีไหว้ครูดาบ

เครื่องใหญ่ประกอบด้วย

1. หัวหมู
2. ไก่ต้ม
3. สุรา
4. น้ำ
5. บายศรีปากชาม ซ้าย ขวา พร้อมข้าวปากหม้อ ไข่ต้ม
6. กล้วยน้ำว้า
7. สับปะรด
8. มะพร้าวอ่อน
9. ขนุนสุก
10. ขนมต้มแดง ต้มขาว
11. ถั่วคั่ว งาคั่ว
12. มันต้ม เผือกต้ม
13. ขนมหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน มันบวช
ฟักทองบวช กล้วยบวช ขนมจันอับ เป็นต้น
14. ผลไม้เช่น ส้ม ชมพู่ ทับทิม สาลี่ องุ่น แก้วมังกร แอปเปิ้ล เป็นต้น
15. ดอกไม้ ธูป เทียน
16. ชันน้ำมนต์ (เทียนน้ำมนต์ หน้า 1 บาท)

4. โองการพินทุนาถัง อุปปันนัง พรหมาสะหะปะตินามะ
อาทิกัปปะสุอาคะโต ปัญจะปะทุมังทิสวา นะโมพุทธานะวันทะนัง
5. สัททิกิจจัง สัททิกัมมัง สัททิการิยะ ตะถาคะโต
สัททิตะโชชโยนิจจังสัททิลลาโณนินันตะรัง
สัพพะกัมมังประสัททิเม สัพพะสัททิจะวันตุเม
6. วันทามิอาจารย์ยัง สัพพะวิชาประสัททิเม
วันทามิอาจารย์ยัง สัพพะคาถาประสัททิเม
วันทามิอาจารย์ยัง สัพพะนาตะสิปปังประสัททิเม
สะทาโสตถิยะวันตุเม
7. วันทิตวา พระยาพิชัยดาบหักเทวานัง ครูอาจารย์ยัง สุปะพยัญชนะ
สัมปันนัง สาสีนัง โภชะน่านัง อุทะกังวรัง สะปะริวารัง พระยาพิชัยดาบหักเทวานัง ครูอาจารย์ยัง ปุเชมิ
(ถ้าหลายคนใช้ปุเชมะ)
8. บอกกล่าวเป็นภาษาไทย จะทำการใดก็บอกให้ท่านรับรู้ และอำนวยความสะดวก
พรให้เราในพิธีไหว้ครูนี้อย่าลืมกล่าวขอมาลาโทษท่านด้วย ดังนี้ “หากมีสิ่งใดที่พวกข้าพเจ้าได้
ประมาทพลาดพลั้งต่อท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก และครูอาจารย์ต้นตำรับไสยพิชัยสงครามทั้งหลาย
จะโดยเจตนาก็ดีมิเจตนาก็ดี ขอท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหักและครูอาจารย์ต้นตำรับไสยพิชัยสงคราม
ทั้งหลาย ได้โปรดดโทษที่ล่วงเกินนั้นแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”
9. ปักธูปบนเครื่องบูชา
10. ทำน้ำมนต์
11. รำดาบหรือฟันดาบถวายครู
12. กล่าวอบรมจริยธรรมลูกศิษย์
13. (เมื่อธูปหมดดอก) กล่าวคำลาเครื่องบูชา ดังนี้

นะโม 3 จบ เสสังมังคะลัง ยาจามิ

เสสังมังคะลัง ยาจามิ

เสสังมังคะลัง ยาจามิ

และกล่าวดังนี้ “ข้าพเจ้าขอของที่เหลืออันเป็นมงคลเพื่ออุปโภคบริโภคตามควรแก่ของสิ่งนั้น ขอท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหักและครูอาจารย์ โปรดอนุญาตแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

14. ประพรมน้ำมนต์ให้คณะลูกศิษย์

คำบอกกล่าวบูชาครูเป็นภาษาไทย

ข้าพเจ้าทั้งหลายอัญเชิญดวงวิญญาณท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก ครูด้วงแห่งทุ่งขี้เหล็ก ครูทับทิม ครูพิศาล ครูดุสิต เขาวนปรีชา ครูดาบ ครูมวย ครูต้นตำรับไสยพิชัยสงครามของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ อีกทั้งครูพักลักจำทั้งหลาย จงมารับเครื่องบวงสรวงบูชาของข้าพเจ้าทั้งหลายในครั้งนี่เพื่อประโยชน์และความสุขความเจริญ รุ่งเรืองของข้าพเจ้าทั้งหลายสืบไปเทอญ.

หมายเหตุ: ศิษย์สามารถบอกกล่าวในสิ่งที่ตนจะกระทำได้เช่น การแสดง การรับศิษย์ใหม่ รวมทั้งขอพรจากท่านได้ตามเจตนา ควรกล่าวแต่สิ่งดี ๆ ก็จะเป็นผลดีแก่ตน

2.1.3 ระเบียบพิธีการเรียนและฝึกซ้อม

วิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักเป็นวิชาทักษะการฝึกซ้อมเป็นประจำจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิชาดาบ เป็นวิชาที่ใช้อุปกรณ์ที่มีคม มีปลายแหลมเป็นอันตรายได้ง่าย การฝึกซ้อมจึงช่วยให้เกิดความคุ้นเคยกับอาวุธ สามารถหยิบใช้ได้อย่างแคล่วคล่องว่องไวและจะได้ไม่กลัวที่จะหยิบจับหรือใช้ของมีคมทั้งหลาย เช่นเดียวกับหมองไม้กล้วยงู นักแม่นปืนไม้กล้วยงู แต่รู้จักเข้าใจและใช้เป็น

เวลาฝึกซ้อม

นิยมฝึกซ้อมตอนเช้าตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้น มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ชัดเจนไปจนสายประมาณ 6 นาฬิกา หรือตอนเย็นแต่ดรัมลมตจนถึงมืดค่ำมองไม่ชัด ก็ควรหยุดฝึกซ้อมเพราะจะเป็นอันตราย ปัจจุบันมีไฟฟ้าก็สามารถฝึกซ้อมกลางคืนได้ ปัจจุบันจะฝึกซ้อมในเวลาเลิกเรียนที่ทุกคนสะดวกนัดมาพร้อมเพรียงกัน

สถานที่

ควรเป็นลานกว้างพื้นเรียบไม่มีหลุม บ่อ โขดหิน ก้อนกรวด ซึ่งอาจเป็นอันตรายได้ ควรกวาดลานให้สะอาด มีร่มไม้ที่ร่มรื่น ปลอดภัย โปร่ง อากาศถ่ายเทได้ดี ถ้าเป็นสนามหญ้า ต้องมั่นใจว่าไม่ทำให้ลื่น ไม่มีหลุมบ่อ หรือของมีคมชุกซ่อนอยู่ และไม่ควรมีคนฝึกซ้อมกลางแดดจะทำให้เสียเหงื่อมากเกินไป แสงแดดอาจเป็นอุปสรรคในการฝึกซ้อมได้ ปัจจุบันจะฝึกซ้อมในที่โล่งหรือใต้อาคารเรียน โดยปัจจุบันได้มีการฝึกซ้อมที่ลานใต้ถุนอาคารภูมิราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ลำดับการฝึกซ้อม

เมื่อทุกคนมาพร้อมตามเวลานัดหมายช่วยกันปิดกวาดจัดสถานที่เรียบร้อย แล้ว ครูดาบหรือรุ่นพี่อาวุโส จะเรียกทุกคนมาทำพิธีไหว้ครู

1. นั่งหันหน้าไปทางครูดาบ ซึ่งครูดาบควรนั่งอยู่ที่ทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ ศิษย์จะได้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ เว้นแต่สถานที่ไม่อำนวย นักดาบจะนั่งเรียงลำดับรุ่น โดยรุ่นพี่จะอยู่แถวหน้า เรียงรุ่นลงไปจนถึงศิษย์ใหม่จะนั่งอยู่แถวหลังสุด ถ้าครูดาบไม่อยู่ในพิธีนักดาบทั้งหมดจะหันหน้าไปทิศตะวันออกตามธรรมเนียมโบราณ น้อมใจว่าครูนั่งอยู่ตรงหน้าตน

การนั่งจะนั่งคุกเข่าตั้งส้นเท้า โดยนั่งบนส้นเท้า พนมมือถือดาบให้คมดาบ หันออกนอกตัวและด้ามดาบอยู่ทางขวามือ

นักดาบจะต้องเรียนรู้จากจัดรูปขบวนในการนั่ง เพื่อให้เกิดความสวยงาม เป็นระเบียบและเป็นการเรียนรู้การจัดรูปแบบการรบไปในตัว ทั้งนี้เพราะแต่ละวันนักดาบแต่ละรุ่นอาจมาฝึกซ้อมจำนวนไม่เท่ากัน

นอกจากนี้อาจจัดได้อีกหลายรูปแบบ แต่มีหลักการที่ครูบาอาจารย์สอนไว้ คือ “ปิดหน้าปิดหลังกำบังมิดชิด” ลักษณะแบบนี้ดูคล้าย ๆ การจัดทัพวางกลศึกเป็นการฝึกไหวพริบในการจัด กระบวนศึกของนักดาบให้รู้ว่าตนควรทำอะไร เมื่อได้เรียนพิชัยสงครามจะเข้าใจง่าย ไม่ได้มุ่งหมายแต่ความเป็นระเบียบสวยงามเพียงอย่างเดียวเป็นแน่ ครูบาอาจารย์ สมัยก่อนมีอุปมาสอนศิษย์โดยศิษย์ไม่รู้ตัว จัดเป็นภูมิปัญญาทางการสอนและฝึกคนที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

2. เมื่อจัดรูปขบวนการนั่งเรียบร้อยแล้ว นักดาบอาวุโสจะเริ่มด้วยการกล่าวบูชาพระรัตนตรัย โดยตั้งนะโม 3 จบ แล้วกล่าวคำไหว้ครู ดังนี้

“วันทามิอาจารย์ยังสัพพะวิชาประสิทธิเม

วันทามิอาจารย์ยังสัพพะคาถาประสิทธิเม

วันทามิอาจารย์ยังสัพพะนาฏศิลป์ปึงประสิทธิเม

สะทาโสตถิ ะวะวันตุเม”

กล่าวอย่างย่อได้ดังนี้

“วันทามิอาจารย์ยัง สัพพะวิชา สัพพะคาถา

สัพพะนาฏศิลป์ปะวิทยา

ประสิทธิเม ประสิทธิเม ประสิทธิเม”

อาจจะต่อด้วย “สะทาโสตถิ ะวะวันตุเม” ด้วยก็ได้

กล่าวเสร็จแล้วยกดาบขึ้นจบที่ศีรษะ อธิษฐานขอให้พระยาพิชัยดาบหัก และครูอาจารย์ทั้งหลายคุ้มครอง อวยชัย ให้การฝึกซ้อมเป็นไปด้วยดี ทุกคนปลอดภัย

3. เสร็จแล้วนักดาบอาวุโสแถวหน้าสุดกล่าวนำว่า “ทั้งหมดเคารพครูดาบ เคารพ” ทุกคนกล่าวคำ “สวัสดีครับ” พร้อมกัน จากนั้นนักดาบแถวแรกกลับหลังหันทางขวา หันหน้าไปหานักดาบรุ่นถัดไป คนที่นั่งอยู่ด้านขวาสุดของนักดาบรุ่นถัดไป กล่าวนำว่า “ทั้งหมดเคารพรุ่นพี่ เคารพ” ทุกคนกล่าว “สวัสดีครับ” พร้อม ๆ กัน ให้ทำเช่นนี้ไปจนถึงรุ่นสุดท้าย เป็นการคารวะกัน ตามอาวุโส นับเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักดาบได้เป็นอย่างดีในเรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตน

ภาพ 22 ภาพการฝึกซ้อมวิชาดาบ

ที่มา: สำนักดาบพิชัยธนยุทธ

4. จากนั้นทุกคนทำการอบอุ่นร่างกาย ยืดเส้นยืดสายตามสมควรให้พร้อมที่จะฝึกซ้อมต่อไป
5. ฝึกรำพรหมนั่งและพรหมยืนเป็นการอบอุ่นร่างกาย ฝึกสมาธิพร้อม ๆ กัน
6. ฝึกอย่างสามชুমให้สามารถเคลื่อนตัวไปได้ทุกทิศทาง
7. ฝึกฟันลมเป็นกลุ่ม โดยจัดเป็นแถว ๆ ฝึกพร้อม ๆ กัน เปลี่ยนทิศเพื่อฝึกการฟันอย่างมีพลัง ฝึกควบคุมการฟันและควบคุมรัศมีดาบของตน และเป็นการอบอุ่นร่างกายจัดระเบียบไปในตัว

8. ฝึกฟันเป็นคู่ ๆ ครูดาบต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง และสังเกตนิสัยใจคอของนักดาบ

ภาพ 23 การฝึกซ้อมวิชาดาบ

ที่มา: สำนักดาบพิชัยรณยุทธ,

9. พักครึ่งหรือพักยก เมื่อเห็นว่าฝึกซ้อมมาพอสมควรครูดาบจะให้พักยก ในช่วงนี้นักดาบจะถือเป็นเวลาส่วนตัวที่จะมาขอคำแนะนำจากครูดาบ หรือมาขอต่อท่ารำต่อแม่ไม้ หรืออาจจะขัดดาบปรับท่าทางกับคูฝึกซ้อมของตน ฯลฯ

10. ฝึกซ้อมมวยเน้นการใช้อาวุธหมัด ศอก เข่า ตะเกียบ ซึ่งจะต้องใช้ควบคู่กับแม่ไม้ดาบรวมถึงเรียนรู้แม่ไม้มวยไทยต่าง ๆ ตามสมควร

11. ฝึกฟันดาบเน้นทบทวนแม่ไม้ หรือกลดาบสำคัญ ๆ แต่ไม่ออกแรงมาก เพราะมุ่งเน้นความชัดเจนในการออกอาวุธ

12. ฝึกรำดาบอีกครั้งโดยรำพรหมนั่ง 1 รอบ พรหมยืน 1 รอบ เป็นการผ่อนคลาย

ภาพ 24 การฝึกซ้อมวิชาดาบ ครูดาบสรุ๊ปชี้แนะ

ที่มา: สำนักดาบพิชยรณยุทธ

13. ครูดาบสรุ๊ปชี้แนะและให้โอวาท
14. กล่าวลาครูอาจารย์โดยจัดกระบวนนั่งรูปแบบเดิม กล่าวคำดังนี้
ตั้งนะโม 3 จบ
“วันทามิอาจารย์ยัง อโหสิกรรมังกะโรมิ
วันทามิอาจารย์ยัง อโหสิกรรมังกะโรมิ
วันทามิอาจารย์ยัง อโหสิกรรมังกะโรมิ
สัพพะพุทธานุภาเวนะ
สัพพะธัมมานุภาเวนะ
สัพพะสังฆานุภาเวนะ
สะทาโสตถิ ะวันตุเม
กล่าวเสร็จแล้วอธิษฐานขอพรจากครูอาจารย์
15. นักดาบกล่าวคำขอบคุณครูดาบและขอบคุณรุ่นพี่ตามลำดับรุ่น
เช่นเดียวกับตอนแรก แต่ใช้ “ขอบคุณครับ” แทนคำว่า “สวัสดีครับ”
16. นักดาบที่เป็นคูฝึกซ้อมกันจะไหว้กัน ก่อนแยกย้ายกันเก็บอุปกรณ์กลับบ้าน

ในการเรียนและการฝึกซ้อมนี้จะต้องมีการมอบหมายความรับผิดชอบ เพื่อเป็นการฝึกนักดาบ เช่น หน้าที่จัดเตรียมสถานที่ หน้าที่จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการฝึก หน้าที่จัดหาไม้ตีหมัด หน้าที่จัดหายาปฐมพยาบาล หน้าที่ปรนนิบัติครูดาบ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากสืบมาแต่

โบราณ เช่นการจัดหาหมากพลู บุหรี่ น้ำชา น้ำดื่ม และอุปกรณ์ที่ครูคาบจะใช้สอยเป็นการอำนวยความสะดวกของครูอาจารย์ของตน ซึ่งเป็นคุณธรรมของศิษย์ที่ดี ในปัจจุบันนี้หน้าที่คอยปรนนิบัติครูคาบนี้หายไปไม่มีการปฏิบัติกัน จึงน่าจะเสียดายอุบายวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่ศิษย์ให้กตัญญูกตเวทิต่อครูอาจารย์ของตน

ทุกขั้นตอนที่กล่าวมานี้ นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นธรรมเนียมสืบกันมา ควรค่าแก่การสืบทอดไว้เพราะมีอุบายวิธีฝึกคนสอดแทรกอยู่ และสามารถผ่อนผันไปตามยุคสมัยได้

2.1.4 การแต่งตัวนักดาบ (นักรบ)

การรบในสมัยโบราณเป็นการแสดงถึงความกล้าหาญ พลังกาย พลังจิตและพลังปัญญาเพราะเป็นการต่อสู้ประชิดตัว ใช้มีด ดาบ หอก แหวน หลาวจ้าว ทวน เป็น อาวุธ ซึ่งเป็นอาวุธแหลมคม ดังนั้นวิชาคาถาอาคมคงกระพันชาตรีจึงมีความสำคัญต่อนักดาบ (นักรบ) อย่างยิ่ง จึงถือเป็นหลักปฏิบัติว่า เมื่อนักดาบจะออกรบหรือออกประลองยุทธ์ จะต้องมียุทธพิธีกรรม “การแต่งตัวนักรบ” ซึ่งเป็นการสำรวมจิตให้มีพลังสมาธิ ปลุกเสกเสื้อผ้าอาภรณ์ที่จะสวมใส่ให้มีพลังอำนาจในทางคุ้มครองป้องกันตนให้รอดพ้นจากคมอาวุธของศัตรูหรือคู่ต่อสู้ จะได้รับชัยชนะสมดังเจตนา

การแต่งตัวนักรบ ประกอบด้วย

1. การปลุกเสกเสื้อผ้าอาภรณ์
2. การบริกรรมคาถาต่าง ๆ ขณะแต่งตัว
3. การปลุกเสกแป้งหรือน้ำมันหอมผัดหน้าทาตัว
4. การผูกประเจียดและคาดมวงคัล

พิธีกรรม “การแต่งตัวนักรบ” เริ่มจากการอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด จะได้สดชื่นกระปรี้กระเปร่า สบายตัว ซึ่งเป็นผลดีต่อจิตใจ จะได้ปลอดโปร่ง แจ่มใส จากนั้นให้เริ่มพิธีกรรม “การแต่งตัวนักรบ” ดังนี้

1. การปลุกเสกเสื้อผ้าอาภรณ์

ให้นำเสื้อผ้าอาภรณ์ที่จะสวมไปรบ หรือ ไปประลองยุทธ์ (ปัจจุบันไม่ได้ออกรบแล้วจึงนำมาใช้กับการแต่งตัวออกแสดงการรำดาบ การฟันดาบ) นำเสื้อผ้ามาวางตรงหน้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ เอามือจับที่เสื้อผ้าขณะปลุกเสก

- 1.1 ตั้งนะโม 3 จบ แล้วสวดไตรสรณะคม
- 1.2 ปลุกเสกเสื้อผ้าอาภรณ์ด้วยคาถาต่อไปนี้ คาถาละ 3 จบ

คาถาบารมีพระพุทธรเจ้า

อิติปารมิตาติงสา

อิติสัมพัญญุมาคะตา

อิติโพธิมะนุปัตโต

อิติปิโสจะเตนะโม

คาถาอาวุธพระพุทเจ้า
 อายันตุโฆณ โต อิระทานะศีละ
 เนกขัมมะปัญญา สหะวีริยะขันติ
 สัจจาธิษฐานะ เมตฺตูปेกขา
 ยุทธายะโว คัณหะถะอาวุธานิติ
 คาถาคงกระพัน
 พุทธังคหนัง
 ธัมมังคหเนื่อ
 สัจจังคหระตุก
 พุทธังคหนัง
 อิติเพชระคหค
 คหด้วยนะโมพุททายะ
 คาถาอยู่ป็น
 นะมะพะทะ
 อุคนะปิตนะ
 นะโมพุททายะ
 อะระหังพุทโธ
 ภาคะวาติ
 คาถายอดหัวใจคาถา 108
 นะโมพุททายะ นะมะพะทะ
 จะภะกะสะ นะมะอะอุ

2. แต่งตัว

- 2.1 ใส่เสื้อให้ภาวนาคาถา ดังนี้
- คาถาหาแคล้วคลาดอาวุธ
 อะสีสัตติธนูเจาะ
 สัพเพเตอาวุธานิจะ
 ภัคคะภักคาวินฺณนานิ
 โลมังนาเมนะมุสสะติ
 คาถาพระเจ้าห้ามอาวุธ
 สัตถาทะนุง อากตพิตุงพัตตวา
 วิสัชเชตุง นาทาสี

2.2 กัดกระดุม ให้ภาวนาคาถา ดังนี้

กระดุมเม็ดที่ 1 (เม็ดบนสุด)

ทิมะสังข์ (หัวใจพระสูตร)

กระดุมเม็ดที่ 2

อาปามะจุปะ (หัวใจพระวินัย)

กระดุมเม็ดที่ 3

สังฆวิธาปุกะยะปะ (หัวใจพระธรรมเจดีย์คัมภีร์)

กระดุมเม็ดที่ 4

อะสังวิสุโลปะสะพะกะ (หัวใจนพคุณ)

กระดุมเม็ดที่ 5

พุทธรังสี (หัวใจไตรสรณาคม)

หมายเหตุ: ในสมัยโบราณก่อนมีกระดุมใช้ เส้นจะใช้เชือกผูก

2.3 นุ่งผ้า (หรือ กางเกง)

หีบผ้า ให้ภาวนาคาถา อิมะปิยะ

นุ่งผ้า ให้ภาวนาคาถา สังฆวิธาปุกะยะปะ

โจงกระเบน ให้ภาวนาคาถา อะสังวิสุโลปะสะพะกะ สังฆวิธาปุ กะยะปะ

เหน็บรังปลายผ้ากระเบน ให้ภาวนาคาถา ภาชะภูสิ ฆะภูสิ

กิงกระฉิ่ง ฆะภูสิ

อะหังปิดตั้ง ชานามิ ชานามิ

เหน็บชายกระเบน ให้ภาวนาคาถา นะปิฏ โฐอัตติ กันตา

2.4 คาดผ้าพันเอว ให้ภาวนาคาถา

อิมังองคะพันทะนังอิฐฐามิ

ทุติยัมปิ อิมังองคะพันทะนังอิฐฐามิ

ตะติยัมปิ อิมังองคะพันทะนังอิฐฐามิ

(ผ้าสไบตะเบ็งมาล ก็ใช้คานี้ได้)

3. เสกแป้งผัดหน้า เสกน้ำมันหอมทาตัว

3.1 เสกแป้งผัดหน้า ให้เสกด้วยคาถา นะจิงง

พุทธังบังจิงง คัจจิงง

คัจจิงเอี้ย เกยจิงง

ธัมโมสุกโผ

3.2 เสกน้ำมันหอมทาตัว

อะสีสัตตินุเจวะ

สัพเพเตอาฐานิจะ

ภคคะภคคาวิจุนนานิ

โลมังนาเมนะมุสสะติ

สัตถาระนุงากัตติตุง

ทัตวา วิสัชเชตุง นาทาสิ

ท้อรันโต สีละสมาธิ

ท้อรันติ มะละมัตตะโน

ท้อรันโต กัมมัญฐานัง

ท้อรันตันตัง นะมามิหัง

4. ผูกผ้าประเจียดและคาตมงคล

ภาพ 25 ผ้าประเจียด

4.1 การผูกผ้าประเจียด ให้ภาวนาคาถา ดังนี้

นะโมพุทธานะ นะมะพะทะ

จะภาะกะสะ นะมะอะอุ

พุทธานังมิ

ภาพ 26 มงคตตบ

- 4.2 การคตตบหรือสววมงคตตบ ให้ภววนคคถนนี้
 อติปีโสวิเสเสอิ
 อีเสเสพุทระนคเมอิ
 อีเมนคพุทระตงโสอิ
 อีโสตงพุทระปีติอิ

5. เสกมือถือคตบ

การเสกมือถือคตบ เป็นการเพงจิตที่เป็นสมคธิ พร้อมภววนคคถนไปยงมือที่จะใช้ถือคตบเพื่อให้มีพลังอำนคยในการต่อสู้

- 5.1 มือขว ใช้คคถนฐมือ
 ท้อรันโตสีลัสสมคธิ
 ท้อรันต่นตตะปะนะมุตตะโม
 ท้อรันต่นโต กัมมะสะกคนง
 ท้อรันต่นตงปะนะมคมิหง

...เวลคเสกฐมือ ให้เขียนย่นลงบนฝคมือ ชักอฐนคโลมขึ้นยอตย่นที่ น้วกलग ขณะชักอฐนคโลมให้ภววนคคถนคว “ท้ออฐนคโลม ปะนะขคยะเต

คคถนนี้ พ.ต.ต. สงวน เขววนปริชค เป็นผู้สอนแล้วบอกคว น้กมยวนยิมใช้กันมคกระวังเสกมือแล้วจะเปลอไปตือลูกหลคน เต้กจะขวัญ เสย เจ็บป่วยได้

(ผู้ชวยศคสตรคจคเรย้หัสตคนทร์ เขววนปริชค, ผู้ให้ส้มภคษณ, 3 สคงหคคม พ.ศ.2562)

มือซ้าย ใช้คาลาธนูมือ (แบบที่ 2)

5.2 อะลีสิทธิ์ ธนูเจาะ

สี่พเพเตอาวุธานิจจะ ภัคคะภักคาวิจณนาน
โลมังนาเมนะผุสสะติ

...คาลานี้ พ.ต.ต. สงวน เขาวนปรีชา ซึ่งเป็นลุงของครูได้จดบันทึก แล้วอธิบายว่า โดยทั่วไปคาลานี้เป็นคาลาแคล้วคลาด แต่ถ้านำมาเสกมือกลับมีอานุภาพไปอีกแบบหนึ่ง วิธีเสกคาลา ต้องกำมือให้แน่นแล้วเสกคาลาเป่าลงไปที่มือ ชกศัตรูถึงกับ พิกการได้ นอกจากนี้ นักมวยจะชอบ คาลาแรก เพราะมีการเขียนยันและทดสอบได้ โดยเสกใบพลูเคี้ยวกิน ถ้าใบพลูมีรสเปรี้ยว แสดงว่า คาลาใช้ได้ แต่ห้ามใช้คาลาสองบหนักับมือข้างเดียวกัน เพราะถาคราแรงทั้งคู่ พลาดพลังชกเขาตายจะเป็นบาป ยิ่งใช้กับดาบด้วยแล้ว คาลาเดียวก็พอ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวปรีชา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2562)

6. เมื่อเสกมือถือดาบเสร็จแล้วให้ปลุกเสกตัวเองอีกครั้ง โดยเอาแขนไขว้กันทาบอกแบมือ ใช้คาลานี้

อิติปาระมิตาติงสา อิติสัพพัญญูมาคะตา

อิติโพธิมนูปัตโต อิติปิโสจะเตนะโม

ให้ปลุกเสกตัว 3 จบ แล้วปิดด้วยคาลานี้

อะระหังพุทธะสุโข

เพื่อป้องกันคาลาคลายหรือป้องกันการถอนคาลาอาคมของเราจากศัตรู

คู่ต่อสู้

พิธีกรรมการแต่งตัวนี้กรบนี้ ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีการใช้กัน นอกจากครูดาบแต่งให้กับศิษย์ที่จะแสดงโชว์ตามงานต่าง ๆ ก็จะใช้คาลาเพียงบางบทเท่านั้น เช่น ใช้คาลามงกุฎ พระพุทธเจ้าคาลาแคล้วคลาด เป่าหัวให้นักดาบจะได้แคล้วคลาด ใช้คาลามหานิยมเสกแบ่งให้ผัดหน้า ผู้ชมจะได้ชื่นชอบ เสกหมากให้กินจะได้หนังเหนียว เป็นต้น

จะเห็นได้ว่านอกจากจะมุ่งเน้นการอยู่ยงคงกระพันและแคล้วคลาดแล้ว ประโยชน์ที่สำคัญคือ พลังจิต ความมีสมาธิ มีสติตั้งมั่นอยู่กับตัวจะได้ไม่คิดฟุ้งซ่านบั่นทอนกำลังใจตนเอง สร้างขวัญกำลังใจ และสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการได้รับชัยชนะ ยิ่งเป็นการรบในสงครามย่อมเอาชีวิตเป็นเดิมพัน การที่นักรบได้อยู่กับความสงบใจ การมีสมาธิจิตจากการบริการรรมคาลาในการแต่งตัวย่อมจะทำให้มีพลังจิตพลังใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างยิ่ง การสู้รบที่นักรบมั่นใจในตนเองย่อมเป็นผลดีต่อตัวนักรบเอง พบว่า คนไทยสมัยก่อนที่เป็นนักดาบ

นักมวยจะมีจิตใจเข้มแข็งแนวแน่มั่นคง มีสติ ไม่ตกใจง่าย ไม่ผลีผลามด้วยอารมณ์วู่วาม จึงเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ยุคสมัยนี้เปลี่ยนไป ทำให้ภูมิปัญญาไทยไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรและคงสูญหายจากสังคมไทยไปอย่างน่าเสียดาย

3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel)

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร พิธีกรรม การแสดง ของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ช่องทางการสื่อสารนั้นจะมีสื่อกลาง อย่างเช่นงานพระยาพิชัยดาบหัก เป็นการเผยแพร่การแสดงของศิษย์ในสำนักดาบพิชัยธรมยุทธิ์เป็นประจำทุกปี นอกจากนี้จะเป็นสื่อบุคคล ที่เป็นสื่อที่สำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ทั้งด้านความเชื่อ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมก่อนการแสดง ดังนั้นช่องทางการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 สื่อบุคคล คือ เป็นสื่อพื้นฐานของมนุษย์และเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งการใช้สื่อบุคคลในการสื่อสารก่อให้เกิดผลดีคือ สามารถนำเนื้อหาข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปในลักษณะที่มีความยืดหยุ่นกับผู้รับสารแต่ละกลุ่มได้ อีกทั้งยังสามารถทราบความรู้สึกของผู้รับสารได้ในทันที ซึ่งสื่อบุคคลในเรื่องการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือนี้นี้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยธรมยุทธิ์ ซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับกลุ่มผู้เรียนเป็นอย่างดี โดยสื่อบุคคลจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เรียน เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือของคนในแวดวงการศึกษา

3.1.1 ความน่าเชื่อถือ (Credibility)

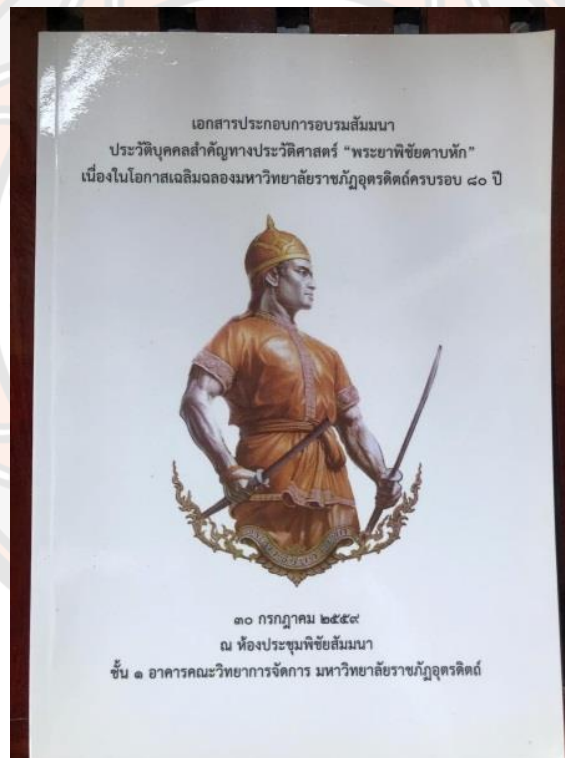
ความน่าเชื่อถือในที่นี้คือ คือ มีความน่าไว้วางใจ มีความเป็นผู้ชำนาญด้านข้อมูล และมีความสามารถในการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนและผู้เรียน ซึ่งเมื่อผู้รับสารมีความรู้สึกว่าผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ทำทางความคิดมีความน่าเชื่อถือ ผู้รับสารก็จะมีแนวโน้มในการยอมรับสารจากบุคคลนั้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยธรมยุทธิ์ เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี มีการแสดงออกที่มีแต่ความปรารถนาดี จริใจ และยังเป็นที่ยอมรับถึงความเป็นผู้ชำนาญการในเรื่องวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

3.1.2 สื่อเฉพาะกิจ คือ สื่อที่ผลิตออกมาเมื่อมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และมีกลุ่มผู้รับสารที่เฉพาะเจาะจง ได้แก่ ใบปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์ วีดิทัศน์ นิทรรศการ เป็นต้น โดยสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีดังนี้

ภาพ 27 ป้ายโครงการส่งเสริมศิลปการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก

ภาพ 28 เอกสารคู่มือประกอบการอบรมสัมมนาประวัติบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ “พระยาพิชัยดาบหัก” เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ครบรอบ 80 ปี

3.1.3 สื่อกิจกรรม เป็นสื่อที่จัดแสดงนิทรรศการ การจัดชบวนแห่ การจัดอบรม เป็นต้น ซึ่งลักษณะสำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมคือ เป็นกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นในผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ โดยสื่อกิจกรรมที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีดังนี้

โครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 28 เมษายน พ.ศ.2562 ณ ห้องประชุมพิชัยนครินทร์ ศูนย์สารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดย กองศิลปวัฒนธรรม สำนักงานอธิการบดี ร่วมกับ ชมรมศิษย์สำนักดาบพิชัยธัญฤทธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ภาพ 29 ผู้วิจัยและผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เขาวนปรีชา ในพิธีไหว้ครูของโครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก

ภาพ 30 บรรยายกาศการเรียนวิชาดาบ

โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ปีงบประมาณ 2562 ที่บ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยคา อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิติถ์ เมื่อวันที่ 6,7,13,14 และ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2562 โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารยัหัสดิติถ์ เซาวนปริชา ผู้สืบทอดเชื้อสายพระยาพิชัยดาบ และสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ได้ฝึกสอนและถ่ายทอติลปะการต่อสู้ฟันดาบพระยาพิชัยดาบหัก โดยมีเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และผู้ทีสนใจ เข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 คน เป็นเวลา 30 ชั่วโมง

ภาพ 31 กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ภาพ 32 ศิษย์ใหม่เคารพศิษย์รุ่นพี่

ภาพ 33 บรรยายภาคในการเรียนวิชาดาบ

ภาพ 34 บรรยากาศในการเรียนวิชาดาบ

พิธีไหว้ครูดาบศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2562
ณ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ศาลากลางจังหวัดอุตรดิตถ์

ภาพ 35 พิธีมอบตัวเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ

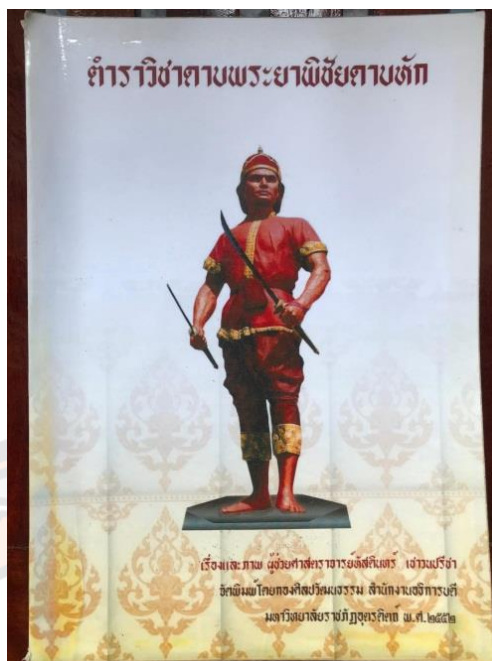

ภาพ 36 พิธีมอบตัวเป็นศิษย์สำนักดาบพิชัยธรมยุทธ

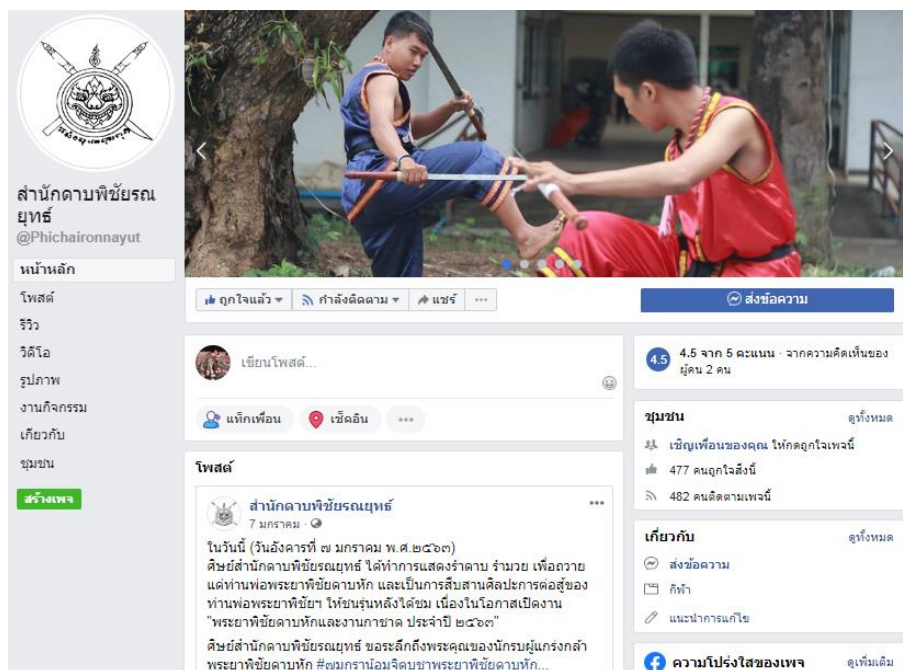
ภาพ 37 ศิษย์รำดาบถวายท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก

3.1.4 สื่อสิ่งพิมพ์ คือสื่อที่เป็นเนื้อหาในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อการเรียน การสอน ป้ายประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาและการเผยแพร่องค์ความรู้ได้ อย่างชัดเจน โดยมีเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจและรูปแบบการจัดวางที่ดี

ภาพ 38 ตำราวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก

3.1.5 สื่อใหม่ คือ สื่อที่สามารถให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่ส่งสารและรับสารได้พร้อมกัน จัดว่าเป็นการสื่อสารสองทาง และสื่อยังทำหน้าที่ส่งสารได้หลายอย่างรวมกัน คือ ภาพ เสียง และข้อความไปพร้อมกัน ทำให้สามารถสื่อสารได้สองทางผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันสื่อใหม่พัฒนาขึ้นหลากหลาย ที่เป็นที่รู้จักและนิยมกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งสำนักดาบพิชัยธนบุรีได้มีการใช้สื่อใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือภาพกิจกรรมสำหรับผู้คนที่สนใจได้เข้ามาดู

ภาพ 39 เฟซบุ๊กของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ

4. ผู้รับสาร (Receiver)

บุคคลที่เป็นเป้าหมายของการสื่อสาร โดยเป็นผู้รับสารที่ส่งมาผ่านสื่อหรือช่องทางนั้น ๆ ในที่นี้ผู้รับสารคือ ศิษย์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือ ผู้รับสารที่แสดงปฏิกิริยาตอบกลับถึงผู้ส่งสาร ตามจุดมุ่งหมายของตนเอง อย่างเช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ก่อนที่จะเข้ามาเป็นศิษย์ในสำนักดาบ พบว่า การรับรู้ข้อมูลมาจากหลายหลายแหล่งที่มา ตามประสบการณ์การพบเห็น บอกต่อ หรือการขวนขวายหาข้อมูลด้วยตนเอง

4.1 ทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง คือ รูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่มีผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารมายังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสารแล้วก็จะส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสาร ถือเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้แสดงความคิดเห็นระหว่างกัน มีการตอบสนองซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ได้เปิดโอกาสให้ผู้สนใจในการเรียนดาบ ได้ซักถามหรือขอคำแนะนำผ่านการจัดนิทรรศการได้

4.2 ช่องทางการสื่อสารแนวนอน เป็นการสื่อสารในแนวทางเดียวกันกับบุคคลที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกัน หรือในระดับเดียวกัน โดยจะเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลจากบุคคลระดับเดียวกัน จะช่วยให้การประสานงานได้ดีขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างเป็นกันเอง เช่น การที่ผู้รับสารเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักระหว่างกันได้ และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความเห็นหรือมีความชอบในเรื่องเดียวกัน

จากการสัมภาษณ์ศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธในด้านการรับสารของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ พบว่า ผู้รับสารได้รับสารหลากหลายช่องทาง คือ นิทรรศการเปิดโลกกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ การบอกต่อ และการพบเห็นการซ้อมดาบ

...ได้เห็นโต๊ะหมู่บูชาของสำนักดาบที่โรงเรียนสมัยเรียนมัธยมครับ เลยชื่นชอบมาก และอยากเรียน เลยสอบถามรุ่นพี่หลาย ๆ คน แต่ว่าที่ผมอยู่คือพิชัย ตอนนั้นไม่ได้มีการสอนที่พิชัยแล้วครับ มีแค่ที่ราชภัฏอุดรดิตถ์ที่เดียว จนเมื่อเข้ามาวิทยาลัยจึงมีรุ่นพี่เก่า ๆ ของโรงเรียนแนะนำมา

(คนที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...เห็นจากนิทรรศการเปิดโลกกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

(คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...รู้ข้อมูลในการประชาสัมพันธ์จากการจัดนิทรรศการในวันเลือกชมรม และเข้าร่วมชมรมศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ

(คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...รู้จากรุ่นพี่ในชมรม และได้เห็นการซ้อมดาบที่อาคารภูมิราชภัฏในทุก ๆ เย็น

(คนที่ 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

5. ปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback)

เป็นการตอบสนองของผู้รับสารต่อผู้ส่งสารหรือสาร ซึ่งผลการตอบสนองนี้มีทั้งลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ชัดจากคำพูด ซึ่งการตอบสนองของศิษย์สำนักดาบในฐานะผู้รับสารที่มีต่อครูดาบในฐานะผู้ส่งสารของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

พบว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เขาวนปรีชา เป็นครูดาบที่ศิษย์ทุกคนให้ความเคารพ ไม่ได้เน้นการสอนเพียงแค่การต่อสู้ แต่ยังเน้นในเรื่องความมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้ศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธมีการพัฒนาทั้งกายและใจควบคู่กันไป ส่งผลให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิ ในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน การทำงาน หรือการเข้าสังคม เช่น มีผลการเรียนที่ดีขึ้นเพราะมีสมาธิ มีความเคารพผู้ใหญ่มากขึ้นกว่าเมื่อก่อนเพราะได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี มีความเป็นระเบียบวินัยมากขึ้นเพราะคำสอนของครูดาบก่อนและหลังเรียนทุกครั้ง

...ก่อนและหลังเรียนครูจะสอนแนวคิดทางเรื่องการทำดี คุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องที่คุณเน้นมาก ๆ เช่น เรื่องการเคารพผู้ใหญ่ ครูใช้ภาษาที่ทำให้เราเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งยังให้เราคิดต่อยอดไปเรื่อย ๆ ไม่ปิดกั้นความคิดเรา เมื่อเราจะถึงคราวป้องกันตัวเองก็จะใช้ไหวพริบที่ อ.สอน มาใช้ค่ะ

(คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...ครูช่างใช้วิธีการเรียนแบบตัวต่อตัวมีการถ่ายทอดเรื่องระเบียบวินัย และเรื่องคุณธรรม จริยธรรมระหว่างเรียนไปด้วยค่ะเพราะครูช่างเป็นครูที่ใส่ใจลูกศิษย์อยู่ตลอด ใจดี รักลูกศิษย์เหมือนลูกเหมือนหลาน มีปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัวหรือการเรียนก็ปรึกษาครูช่างได้ค่ะ

(คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...ครูช่างเป็นคนที่เก่งด้านการรำดาบพระยาพิชัยดาบหักมาก เพราะท่านเป็นทายาทปัจจุบันที่ถ่ายทอดวิชานี้อยู่ ท่านสอนโดยการทำให้ดูและคอยช่วยจัดท่าทาง หากใครยังไม่ถูกต้องก็จะเข้ามาช่วยตัวต่อตัว และอยู่กันเป็นครอบครัว ครูเปรียบเสมือนพ่อของหนู เพราะเวลาที่หนูมีปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องการเรียนก็จะได้รับคำปรึกษาที่ดีจากครู

(คนที่ 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...อ.เป็นคนที่ได้ทุกคนในสำนัก หรือทุกคนที่มาเรียนให้ความเคารพ ด้วยวุฒิภาวะและด้วยที่ อ. เป็นทายาทของท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก มีความน่าเชื่อถือ ความศรัทธาก็มีสูง แล้วก็เป็นคนที่ผ่านมาวิชาการต่อสู้มาเยอะ เวลา อ. มาถ่ายทอดให้เรา ทั้งคำพูด ทั้งการกระทำ เราก็จะจำจากตรงนั้นมา อ.ยังเน้นในเรื่องความมีสมาธิและสติในทุกเรื่อง ทำให้ส่งผลถึงการเรียนที่ดีขึ้นด้วย

(คนที่ 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

จากการตอบสนองของศิษย์สำนักดาบในฐานะผู้รับสารที่ได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่การ แสดงวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในงานต่าง ๆ พบว่า ศิษย์ทุกคนตั้งใจเรียน ตั้งใจฝึกซ้อมจนสามารถขึ้นแสดงได้ ทุกคนภูมิใจที่ได้ร่วมแสดงที่ได้ร่วมอนุรักษ์และสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ให้กับประชาชนผู้ร่วมงานได้รับชม และรับรู้ว่ามีวิชาที่เก่าแก่นี้อยู่

...ตื่นเต้นมาก ๆ และรู้สึกภูมิใจค่ะ คือเราแสดงให้เห็นว่าวิชาการต่อสู้แบบนี้ยังมีอยู่นะ คนที่มารับชมจะได้ไม่ลืมเลือนไป โดยเฉพาะพื้นที่ของ จ.อุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องของกับเรื่องนี้อยู่แล้ว การแสดงนี้จะได้ไม่หายไป และยังทำให้คนต่างจังหวัดได้รับรู้ว่าอุตรดิตถ์มีสิ่งที่น่าอนุรักษ์อยู่

(คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...รู้สึกภูมิใจมาก ๆ ค่ะ เพราะตั้งใจเรียนมาจนสามารถขึ้นแสดงในงานประจำจังหวัดได้ค่ะ

(คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการรำถวายท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหักในงานระดับจังหวัด และยังได้แสดงเพื่อการเผยแพร่วิชาป้องกันตัวที่ได้สืบทอดกันมาค่ะ

(คนที่ 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2562)

...งานนี้เป็นงานหลักประจำปีที่เราได้ไปแสดง ซึ่งครั้งแรกที่ได้แสดงก็รู้สึกตื่นเต้นมากเลย พอหลัง ๆ ก็รู้สึกชินแล้ว แต่ความรู้สึกจริง คือ เรามีความรู้สึกว่าได้ย้อนกลับไปในยุคนั้น พุดง่าย ๆ คือ เกิดความฮึกเหิมในใจ ภูมิใจ

(คนที่ 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...ผมรู้สึกภูมิใจนะ ว่าเราเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก จุดประสงค์คือเราอยากเผยแพร่ อนุรักษ์อยู่ละ แล้วยิ่งไปตรงนั้นที่ต้องแสดงต่อหน้าอนุสาวรีย์ ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงต่อหน้าครูบาอาจารย์ของเรา มันไม่ใช่เรื่องงานเลยนะที่จะได้รับเลือกไปแสดงงานประจำปี เลยภูมิใจ และดีใจ ที่เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงและอนุรักษ์

(คนที่ 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

...รู้สึกภูมิใจครับ คือเราแสดงให้เห็นว่าของแบบนี้ยังมีอยู่นะ คนอื่นจะได้ไม่ลืมเลือนไป โดยเฉพาะพื้นที่ของ จ.อุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องของกับเรื่องนี้อยู่แล้ว การแสดงนี้จะได้ไม่หายไป และยังทำให้คนต่างจังหวัดได้รับรู้ว่า อุตรดิตถ์มีของแบบนี้อยู่

(คนที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2562)

สรุป เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคน
อุดรดิตถ์ เป็นทั้งมรดกตกทอดที่เป็นความรู้ความสามารถของพระยาพิชัยดาบหัก ผ่านการสืบทอด
ของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดโดยตรงในเชื้อสายพระยาพิชัยดาบหักโดยแท้จริง
ทุกภาคจึงมีการส่งเสริม สนับสนุน ในการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก
จ.อุดรดิตถ์ โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ให้ประชาชนทุกกลุ่ม
สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายตามยุคสมัย

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ และศึกษารูปแบบแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content analysis) จากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้สืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก ศิษย์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก และกองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยบทที่ 5 เป็นการสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์

สภาพปัจจุบันของการสื่อสารถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอย่างมากในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ จากการศึกษาผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกันทางด้านเวลา เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลถึงการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักได้แตกต่างกัน โดยมีองค์ประกอบการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน โดยผู้ส่งสาร ได้แก่ ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยธมมยุรธ สาร ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ กิจกรรม พิธีกรรม ช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อใหม่ ผู้รับสาร ได้แก่ ศิษย์สำนักดาบพิชัยธมมยุรธ ซึ่งมีหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์เข้ามาส่งเสริมให้ความรู้ สืบสานและเผยแพร่กิจกรรมของทางสำนักดาบพิชัยธมมยุรธ

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ พบปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคในด้านผู้ส่งสารหรือผู้สืบทอด

ปัจจุบันครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์ มีอายุที่มากขึ้น จึงทำให้ประสิทธิภาพในการสอนอาจจะไม่เท่าในอดีต จึงอยากหาผู้สืบทอดที่สามารถสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้ให้คงทั้งเนื้อหาและสาระนี้ต่อไป

2. อุปสรรคในด้านการจัดแสดงพิธีกรรม

ขาดงบประมาณในการจัดพิธีไหว้ครูในแต่ละครั้งและงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการฝึกซ้อมการแสดง เช่น ชุดในการแสดง ดาบหวาย ดาบเหล็ก ที่ใช้ในการฝึกซ้อม

3. อุปสรรคในด้านช่องทางการสื่อสาร

ในการจัดอบรมเพื่อเผยแพร่วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนั้น จะต้องรออนุมัติงบประมาณจากทางหน่วยงาน และวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต เพราะผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา มีความประสงค์ให้ผู้ที่ยากเรียนนั้นเข้ามาเรียนกับตัวท่านโดยตรง เพื่อให้ลูกศิษย์นั้นได้รับความรู้อย่างถูกต้อง แม่นยำ

4. อุปสรรคในด้านผู้รับสารหรือผู้เรียน

ผู้เรียนเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ประกอบด้วยหลายสาเหตุด้วยกัน และด้วยสภาพทางสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากในอดีต ที่ส่งผลกระทบต่อเวลาในการฝึกซ้อม ได้แก่ กิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย การเรียนหนักขึ้น และการเลิกเรียนค่ำ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาทับซ้อนกับการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก รวมไปถึงการมีวัฒนธรรมการต่อสู้จากต่างประเทศเข้ามา อาจทำให้มีผลกระทบต่อทางเลือกเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในปัจจุบัน

เมื่อพบปัญหาและอุปสรรคในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ทางสำนักดาบพิชัยรณยุทธ์จึงได้มีการปรับตัว ซึ่งทางส่วนของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริม วิชาดาบไทยพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้ให้คงอยู่ ดังนี้

1. การเขียนตำรา
2. การจัดหลักสูตรอบรม และจัดอบรมเฉพาะกิจตามคำขอ
3. แสดงตามงานสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัดพิธีบวงสรวง, งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง
4. ผลงานวิชาการ

5. หลักสูตรการเรียนดาบพระยาพิชัยดาบหัก ของคณะวิทยาศาสตร์การกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ โดยจะเริ่มใช้หลักสูตรนี้ในปี พ.ศ. 2563

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์ ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบันจากการศึกษาเชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จึงได้ทราบถึงกระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์ ผู้วิจัยจึงนำมาสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender) ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรมยุทธ์ โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบเป็นทางการ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยมีทิศทางสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ทิศทาง คือ การสื่อสารแบบทางเดียวและการสื่อสารแบบสองทาง

2. สาร (Message) สารหรือข่าวสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์ มาจากผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรมยุทธ์ จะเป็นผู้ส่งเนื้อหาข่าวสาร เพื่อให้กลุ่มผู้รับสารได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

- 2.1 การสอนวิชาดาบ
- 2.2 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
- 2.3 พิธีกรรม
- 2.4 กิจกรรมต่าง ๆ

3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ช่องการสื่อสารเป็นช่องทางที่สำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวและการเรียนรู้ ในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุดรดิตต์ ดังนั้นช่องทางในการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้

3.1 สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตถินทร์ เขาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรมยุทธ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างเชี่ยวชาญในวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก โดยเป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือของคนในแวดวงการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.2 สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ ป้ายไว้นิลโครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก และเอกสารคู่มือประกอบการอบรมสัมมนาประวัติบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ “พระยาพิชัยดาบหัก” เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ครบรอบ 80 ปี

3.3 สื่อกิจกรรม ได้แก่ พิธีกรรมต่าง ๆ การฝึกประจำสัปดาห์ การแสดงตามวาระต่าง ๆ เช่น โครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ปีงบประมาณ 2562 ที่บ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก และพิธีไหว้ครูดาบศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ

3.4 สื่อสิ่งพิมพ์ คือ สื่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาและการเผยแพร่องค์ความรู้ได้อย่างชัดเจน

3.4.1 สื่อประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ ตำราวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหัก เขียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2552 โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัตตินทร์ เขาวนปรีชา ซึ่งเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ข้อควรปฏิบัติ พิธีกรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

3.4.2 ป้ายประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้แก่ ป้ายไว้นิวในการจัดกิจกรรม จะติดตั้งอยู่บริเวณหน้างาน เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดชัดเจน

3.5 สื่อใหม่ สำนักดาบพิชัยรณยุทธได้มีการใช้สื่อใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือภาพกิจกรรมสำหรับผู้คนที่สนใจได้เข้ามาดูทางเฟซบุ๊กของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ

4. ผู้รับสาร เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการสื่อสาร เป็นจุดหมายปลายทางของการสื่อสาร ได้แก่ ศิษย์ผู้เรียนวิชาดาบสองมือ โดยมีทิศทางการรับสารแบบสองทางและใช้ช่องทางการรับสารแนวนอน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ได้ค้นพบปัจจัยที่ทำให้เกิดการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ พบปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ตามองค์ประกอบการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร งบประมาณ ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารและผู้รับสาร จะมีรูปแบบการสื่อสารแบบเป็นทางการ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารแบบทางเดียวและการสื่อสารแบบสองทาง ที่จะส่งผลไปถึงการสืบทอดวิชาดาบ

สองมือพระยาพิชัยดาบหัก สอดคล้องกับผลวิจัยของ กนกพร จิตรมานะโรจน์ (2553) ทำการศึกษา เรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีชนโขนตา ซึ่งผลวิจัยพบว่า การสื่อสารในช่วงเตรียมงาน ช่วงการจัดงานและช่วงหลังจัดงานประเพณี มีการใช้การสื่อสารที่มีความหลากหลาย เช่น การสื่อสารที่เป็นทางการ การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว การสื่อสารแบบสองทาง มีการใช้ทั้งวัจนะภาษาและอวัจนะภาษา ที่ส่งผลให้การจัดงานประเพณีชนโขนตาประสบความสำเร็จ อีกทั้งผลวิจัยของ สุทธราภรณ์ ตาลกุล (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสืบทอด ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดภาษา ถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร คือครอบครัวและสังคม ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน จากแนวคิดดังกล่าว จึงสามารถนำมาอธิบายความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการสืบทอด วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ คือ ด้านปัญหาของผู้รับสารหรือผู้เรียน ซึ่งเป็นปัญหา ใหญ่ที่สุดของการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ที่ประกอบด้วยสภาพทาง สังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ได้แก่ กิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย เวลาในการเรียนที่ส่งผลกระทบต่อ เวลาในการฝึกซ้อม รวมไปถึงการมีวัฒนธรรมการต่อสู้จากต่างประเทศเข้ามา อาจทำให้มีผลกระทบ ต่อการเลือกเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักในปัจจุบัน

เมื่อพบปัญหาและอุปสรรคในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ จึงได้มีการร่วมมือกับทางกองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน วิชาดาบไทยพระยาพิชัยดาบหักนี้ไว้ โดย 1) การเขียนตำราทางวิชาการขึ้นในชื่อ “ตำรา ดาบพระยาพิชัยดาบหัก” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา ทายาทพระยาพิชัยดาบหัก ลำดับชั้นที่ 8 เป็นครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรัตนยุทธในปัจจุบัน ในเนื้อหาของวิชาดาบไทยพระยา พิชัยดาบหักนี้เอาไว้ ซึ่งในเล่มจะมีเนื้อหาตั้งแต่ประวัติของพระยาพิชัยดาบหัก ประวัติการสืบทอด พิธีกรรมในการครอบครู การมอบตัวเป็นศิษย์ การฝึกซ้อม กลดาบตามตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น 2) การจัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับวิชาดาบไทยและจัดอบรมเฉพาะกิจตามคำขอ เช่น โครงการส่งเสริม ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำหรับพระยาพิชัยดาบหัก เป็นโครงการที่นำนักศึกษาที่เข้า ร่วมชมรม มาอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในด้านประวัติศาสตร์และการต่อสู้ ที่หวังว่าจะ ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยต่อไป โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ปีงบประมาณ 2562 เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้เยาวชนและกลุ่มแม่บ้านใน อ.พิชัย จ. อุตรดิตถ์ ซึ่งในพื้นที่นี้เป็นบ้านเกิดของพระยาพิชัยดาบหักโดยแท้ จึงมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนใน ท้องที่ได้รับวัฒนธรรมวิชาอันเก่าแก่นี้ไว้ให้คงอยู่ เป็นต้น 3) ด้านผลงานทางวิชาการ อาทิเช่น ผลงาน วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่สามารถเผยแพร่ให้เห็นถึงคุณค่าและเก่งกาจสามารถของพระยาพิชัยดาบหัก เช่น วิทยานิพนธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ การศึกษาการสืบทอดสายตระกูลพระยาพิชัยดาบหัก วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาด้วยมุมมองทางคติชนวิทยาเกี่ยวกับพระยาพิชัยดาบหัก หรือวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ

วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก วิชามวยไทยพระยาพิชัยดาบหัก และวิชาคาถาอาคมพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนและเผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจได้อีกด้วย 4) หลักสูตรการเรียนดาบพระยาพิชัยดาบหัก ของคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยจะเริ่มใช้หลักสูตรนี้ในปีการศึกษา 2563 ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งการจัดการเรียนเป็นหลักสูตรนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์และความรู้ได้ต่อเนื่อง มากกว่าการจัดอบรมเป็นครั้ง ๆ ไป

จากการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือของพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ มีลักษณะการสื่อสารหลายรูปแบบตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ซึ่งมีรูปแบบดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสาร ทิศทางการสื่อสาร และช่องทางการสื่อสารของการรับข่าวสารสามารถจำแนกได้ตามการไหลของข่าวสาร ดังนี้

1.1 รูปแบบการสื่อสารแบบทางการ คือ เป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผน โดยคำนึงถึงบทบาทและตำแหน่งของผู้ส่งสารและผู้รับสาร อาจเป็นการสื่อสารแบบบนลงล่าง ล่างขึ้นบน หรือในระดับเดียวกัน ได้แก่ ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยธมมยุทธ์ กองศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

1.2 รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ เป็นการสื่อสารโดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งหน้าที่ ไม่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ จึงไม่สามารถคาดเดาทิศทางของการสื่อสารได้ว่าจะเป็นลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง ล่างขึ้นบน ดังนั้นการสื่อสารจึงออกมาในรูปของการพบปะพูดคุยสนทนา ถ่ายทอดการสื่อสารมากกว่าจำนวน 1 คน

1.3 ทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว คือ ผู้ส่งสารได้ถ่ายทอดข่าวสารไปยังศิษย์แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้รับสารไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือถามข้อสงสัย ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ บอร์ดประกาศหรือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

1.4 ทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง คือ การสื่อสารที่มีผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารมายังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสารแล้วก็จะส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสาร ถือว่าเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้แสดงความคิดเห็นระหว่างกัน มีการตอบสนองซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.5 ช่องทางการสื่อสารแนวนอน คือ เป็นการสื่อสารในแนวทางเดียวกันกับบุคคลที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกัน หรือในระดับเดียวกัน เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างเป็นกันเอง เช่น การที่ผู้รับสารเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการเรียนวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักระหว่างกันได้

2. ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อในการเผยแพร่วิชาดาบสองมือพระยาพิชัย

2.1 สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เซาวนปรีชา ครูใหญ่ของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างเชี่ยวชาญในวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก โดยเป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่านับถือของคนในแวดวงการศึกษา จึงถือว่าเป็นสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

2.2 สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ คือ สื่อที่ผลิตออกมาโดยเฉพาะเจาะจง มีเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ โครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ปีงบประมาณ 2562 ที่บ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก พิธีไหว้ครูดาบศิษย์สำนักดาบพิชัยรณยุทธ ป้ายไว้นิลโครงการส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบไทยต้นตำรับพระยาพิชัยดาบหัก และเอกสารคู่มือประกอบการอบรมสัมมนาประวัติบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ “พระยาพิชัยดาบหัก” เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ครบรอบ 80 ปี

2.3 สื่อสิ่งพิมพ์ คือ สื่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาและการเผยแพร่องค์ความรู้ได้อย่างชัดเจน ควรตอบสนองวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และมีเนื้อหาที่ชัดเจน น่าสนใจ ได้แก่ สื่อประกอบการเรียนการสอน ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ข้อควรปฏิบัติ พิธีกรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก

2.4 สื่อใหม่ เป็นสื่อที่มีการส่งต่อหรือเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วที่สุดในปัจจุบัน สามารถแพร่กระจายข้อมูลให้ถึงตัวผู้รับสารโดยตรง โดยสำนักดาบพิชัยรณยุทธได้มีการใช้สื่อใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือภาพกิจกรรมสำหรับผู้คนที่สนใจได้เข้ามาดูทางเฟซบุ๊กของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ

การสื่อสารและวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก โดยถือว่าเป็น สื่อพื้นบ้าน สื่อประเพณี สื่อวัฒนธรรมสื่อพื้นเมืองหรือสื่อท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีบทบาททางสังคมที่สำคัญยิ่งในหลาย ๆ ด้านเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณภาพให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ มีการมุ่งเน้นทั้งในเรื่องวิชาการต่อสู้ป้องกันตัว ความบันเทิงและพิธีกรรมที่มีการบ่มเพาะที่ยาวนาน วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักนี้ยังมีปัญหาเรื่องการสืบทอด หากพิจารณาจากองค์ประกอบของการสื่อสารแล้วพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันคือ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร คือ การสืบทอดผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจขาดการสืบทอด ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว กระบวนการสื่อสารในการสืบทอดทั้งหมดก็จะดำเนินต่อไปไม่ได้ ซึ่งการสืบทอดวิชาดาบสองมือในปัจจุบันมีการอนุรักษ์และมีการปรับตัวมาโดยตลอด ได้แก่ 1) การแสดงในทุกวันที่ 7 มกราคมของทุกปีในงานพระยาพิชัยดาบ

หัก จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งถือว่าเป็นวันที่พระยาพิชัยสู้รบในสงครามจนดาบหัก 2) การแสดงตามคำเชื้อเชิญต่าง ๆ เช่น การฝึกเพื่อการแสดงในกรมทหารม้าที่ 2 (มทบ. 35) จังหวัดพิษณุโลก ทางกรมทหารม้าที่ 2 ได้นำการแสดงวิชาดาบพระยาพิชัยไปเผยแพร่กับแม่ทัพภาค โดยไปฝึกซ้อมกับทหารที่กรมทหารม้าที่ 2 จำนวน 150 นาย และศิษย์สำนักดาบประมาณ 30 คน เป็นต้น 3) การประกอบพิธีกรรมในการไหว้ครูของสำนักดาบพิชัยรณยุทธ เป็นการแสดงความเคารพครูบาอาจารย์และยังมีพิธีกรรมการรำดาบต่อหน้าอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ที่สามารถถ่ายทอดการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของ จ.อุตรดิตถ์ ต่อผู้พบเห็นไม่ว่าจะเป็นประชาชนในพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวที่แวะเวียนกันมากราบไหว้อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

วิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของ จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาวดี พรหมมา (2557) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสื่อสาร การถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีสารทเดือนสิบ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเพณีนี้ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการจัดสำหรับด้านอาหาร ด้านพิธีกรรม และด้านรูปแบบการสื่อสาร เพื่อการรักษาประเพณีสารทเดือนสิบ ซึ่งมีสถาบันที่เกี่ยวข้อง คือ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน สถาบันศาสนา ท้องถิ่น และจังหวัด ในพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อสืบสานประเพณีสารทเดือนสิบในฐานะทุนทางวัฒนธรรม โดยทุนทางวัฒนธรรมของวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นส่วนเสริมในการพัฒนาสังคม และวัฒนธรรมไทย ซึ่งวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักถือเป็นมรดกตกทอด ที่เกิดจากภูมิปัญญาของพระยาพิชัยดาบหักและสืบทอดมาตามเชื้อสาย “ชาวนปรีชา” เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์ในด้านของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในอดีต เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลมาจากเทคโนโลยีและการสื่อสารในปัจจุบัน เกิดการกระจายและผสมผสานทางวัฒนธรรม ดังนั้นจึงควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่หรือประชาชนทั่วไปได้รู้ถึงวิชาอันเก่าแก่ของท้องถิ่น ในเรื่องการสืบสานวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก ที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่สั่งสม ซึ่งจะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม และทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมปลูกฝังและส่งเสริมให้มีให้เกิดขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่สั่งสมเพื่อสืบสานและพัฒนาต่อเนื่องสืบไป

สิ่งที่ค้นพบนอกเหนือจากด้านการสื่อสารของการสืบสานวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ พบว่า พระยาพิชัยเป็นวีรบุรุษทางประวัติศาสตร์ที่มีความสามารถเก่งกาจตามชีวะประวัติของท่านที่ได้ศึกษา จากผลวิจัยของ รัตนะ บัวสนธ์และคณะ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ตระกูลวิชัยขัทคะ: ชาติมาลาพระยาพิชัยดาบหัก ได้ศึกษาถึงต้นตระกูลของพระยาพิชัยดาบหัก หรือต้นตระกูลวิชัยขัทคะ แสดงให้เห็นถึง ความเป็นวีรบุรุษผู้กล้าที่รักชาติและเสียสละ มีความกล้าหาญ

วีรกรรมที่พระยาพิชัยดาบหักได้สร้างไว้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ชาวไทยจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากในประเทศไทยได้สร้างอนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถานไว้ในที่ต่าง ๆ มากมาย ความเก่งกาจและสติปัญญาอันเฉลียวฉลาดของพระยาพิชัย ที่เป็นนักประยุทธ์การต่อสู้ นำการต่อสู้แบบต่าง ๆ ที่เรียนรู้มาปรับปรุง สร้างสรรค์จนเกิดการต่อสู้แบบใหม่ ๆ จึงได้คิดค้น “กลดาบตามตำราพิชัยสงคราม” ขึ้นเป็นหลักการต่อสู้ที่พระยาพิชัยดาบหักได้สั่งสอนลูกหลานต่อ ๆ กันมา เพื่อใช้เป็นหลักในการต่อสู้ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อเผด็จศึกให้เร็วที่สุดและมุ่งชัยชนะเป็นสำคัญ ทำให้มีหลักในการเลือกใช้แม่ไม้ดาบและกระบวนในการต่อสู้กับศัตรู และกลดาบนี้มีชื่อตามกลศึกในตำราพิชัยสงคราม โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภคกาญจน์ จิวาลักษณ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง พระยาพิชัยดาบหัก: วีรบุรุษในประวัติศาสตร์กับการศึกษาด้วยมุมมองทางคติชนวิทยา ถึงลักษณะเด่นของพระยาพิชัยดาบหัก ได้แก่ การเป็นผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์แห่งการต่อสู้และความจงรักภักดีต่อสถาบัน ซึ่งวิชาความสามารถนี้ยังคงได้ถ่ายทอดมาถึงปัจจุบัน ที่ไม่ได้ถ่ายทอดมาเพียงแค่ “เนื้อหา” เท่านั้น แต่ยังมี “สาระ” ที่แอบแฝงไว้ในคำสอนของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัสตินทร์ เขาวนปรีชา อีกด้วย เพราะนอกจากจะสอนในเรื่องการต่อสู้แล้ว ยังเน้นถึงความมีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การสอนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักไตรรัตน์ ที่ผู้เรียนต้องอาศัยความเป็นหนึ่งเดียวกันของกายและใจ ไม่ว่าจะทำอะไรจะต้องมีสติ ซึ่งฝึกอยู่ในการ “รำดาบไหว้ครู” ในทางพระพุทธศาสนา ศิล สมาธิ ปัญญา จะรวมอยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับวิชา ดาบ มวย คาคา ดังนั้น จิตวิญญาณของดาบพระยาพิชัยดาบหักคือ “การสร้างคนให้เป็นคนดี” จึงมีการเน้นเป็นการเรียนแบบ “วิถีพุทธ” จากคำปฏิญาณตนพื้นฐาน คำสั่งสอนและรูปแบบการสั่งสอนของครูดาบ ซึ่งการที่จะเรียนวิชาดาบพระยาพิชัยดาบหักให้ได้ผลทั้งในเรื่องกีฬา การป้องกันตัว การพัฒนาตนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย จึงต้องเข้าใจ เข้าถึง และเรียนรู้ “จิตวิญญาณดาบไทยพระยาพิชัยดาบหัก” ด้วย

โดยการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ จะเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก โดยร่วมรักษาวินัยอันเก่าแก่ และขนบประเพณีที่ดีเอาไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เริ่มตั้งแต่ตัวผู้สืบทอด ผู้เรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีในการแก้ปัญหาในการสืบทอดนี้ โดยจะต้องอาศัยหลากหลายปัจจัยในการพัฒนา ได้แก่ รูปแบบการสื่อสาร เนื้อหาวิชา สื่อที่ใช้ในการสื่อสาร ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักทั้งการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรค่อนข้างน้อย และไม่มีการปรากฏอยู่ในสื่ออินเทอร์เน็ต โดยส่วนมากผู้วิจัยจะได้ข้อมูลจากตัวบุคคล หากหน่วยงานรัฐจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักไว้ให้แก่ผู้ที่สนใจในประวัติศาสตร์ ก็จะเป็นการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหักเอาไว้และป้องกันการบิดเบือนข้อมูลจากความเป็นจริงได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งได้อธิบายถึงรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดวิชาดาบสองมือพระยาพิชัยดาบหัก จ.อุตรดิตถ์ หากมีผู้สนใจทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายกัน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยพระนคร

บรรณานุกรม

- กนกพร จิตรมานะโรจน์. (2553). *การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีแซนโฎนตา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กระมล ทองธรรมชาติ, สมบูรณ์ สุขสำราญ ดำรงธรรมรักษ์. (2551). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6*. กรุงเทพฯ: ไทยร่มเกล้า.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2539). *สื่อส่งเสริมวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กาญจนา แก้วเทพ (2548). *สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนและสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา แก้วเทพ (2554). *สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายงานนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิตติมา สุรสอนิ. (2542). *ความรู้ทางการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). *วัฒนธรรมไทย*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรวพร ธรณินทร์. (2526). *พลศึกษาสำหรับคนพิการ*. กรุงเทพฯ: เทพนิมิตรการพิมพ์.
- ณัฐภัทร จันทวิช. (2525). *ศิลปวัฒนธรรมไทยเล่ม 5 ศิลปวัตถุกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิชเนศ.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2539). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). *การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545). *กิจกรรมการศึกษา: เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์.
- บุญเลิศ ศุภดิลก. (2548). *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 2*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปรมะ สตะเวทิน. (2540). *หลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- พชนี เษยจรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกูล, และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2541). *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัสวาลี นิตินิเทศสุนทร. (2549). *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 3*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มณเฑียร ดีแท้. (2521). *ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). *ศิลปะการเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549). *เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารกับการพัฒนา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เยาวลักษณ์ ชีพสุมล. (2544). *กระบวนการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวเขา: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองเต่า ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2539). *ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิไชยย์ ลี้มทองกุล.
- รัตนะ บัวสนธ์ และคณะ. (2552). *ตระกูลวิชัยชัชตะ: ชาติมาลาพระยาพิชัยดาบหัก* (รายงาน ผลการวิจัย). พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วีระ บำรุงรักษา. (2538). *การวัฒนธรรมศึกษากระบวนการบริหารและจัดการวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- สมควร กวียะ. (2529). *สื่อมวลชน ดลชีวิต*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สุภัตรา สุภาพ. (2536). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภัคกาญจน์ จิวาลักษณ์. (2558). *พระยาพิชัยดาบหัก: วีรบุรุษในประวัติศาสตร์กับการศึกษาด้วย มุมมองทางคติชนวิทยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย นเรศวร.
- สุรพล วิรุฬห์รักษา. (2531). *สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา*. ใน *รายงานสัมมนาเรื่องการประชาสัมพันธ์ เพื่อการพัฒนาแบบผสมผสาน* (17-18 พฤศจิกายน 2531). ขอนแก่น: โรงแรมขอนแก่น ไฮเต็ล.
- สุทธาภรณ์ ตาลกุล. (2559). *การสื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร*. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 13(63), 169-179.
- สุภาวดี พรหมมา. (2557). *การวิจัยเรื่องรูปแบบการสื่อสาร การถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีสารทเดือนสิบ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 1(2), 91-111.

- สุธีรา เภาโกศลสถิตย์. (2537). การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อ
บุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญ
เกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี วังสีไพจิตร (2531). การเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในการส่งเสริมและเผยแพร่
วัฒนธรรมพื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ: ศูรสภา.
- หัสตินทร์ เขาวนปรีชา. (2552). ตำราดาบพระยาพิชัยดาบหัก. อุดรดิตถ์: กองศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- หวน พิณรุฬพันธ์. (2521). อุดรดิตถ์ของเรา. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- อารยา พิทยจำรัส. (2559). กีฬาดาบไทยและกีฬาดาบสากลกับบทบาทต่อนโยบายของรัฐ พ.ศ.2508-
2555 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

